NAŠ ZBORNIK - 1995

NAŠ

ETO 1995
ETNIK 28
TEVILKA 1

ZBORNIK

SOŽITJE - ZVEZA DRUŠTEV ZA POMOČ DUŠEVNO PRIZADETIM SLOVENIJE

KVALITETA ŽIVLJENJA V DRUŽINI

NEKATERI VIDIKI KVALITETE ŽIVLJENJA OSEB S TEŽJO IN NAJTEŽJO MOTNJO V DUŠEVNEM RAZVOJU

POMOČ DRUŽINI Z DUŠEVNO PRIZADETIMI

PRAVICA DO IZBIRE

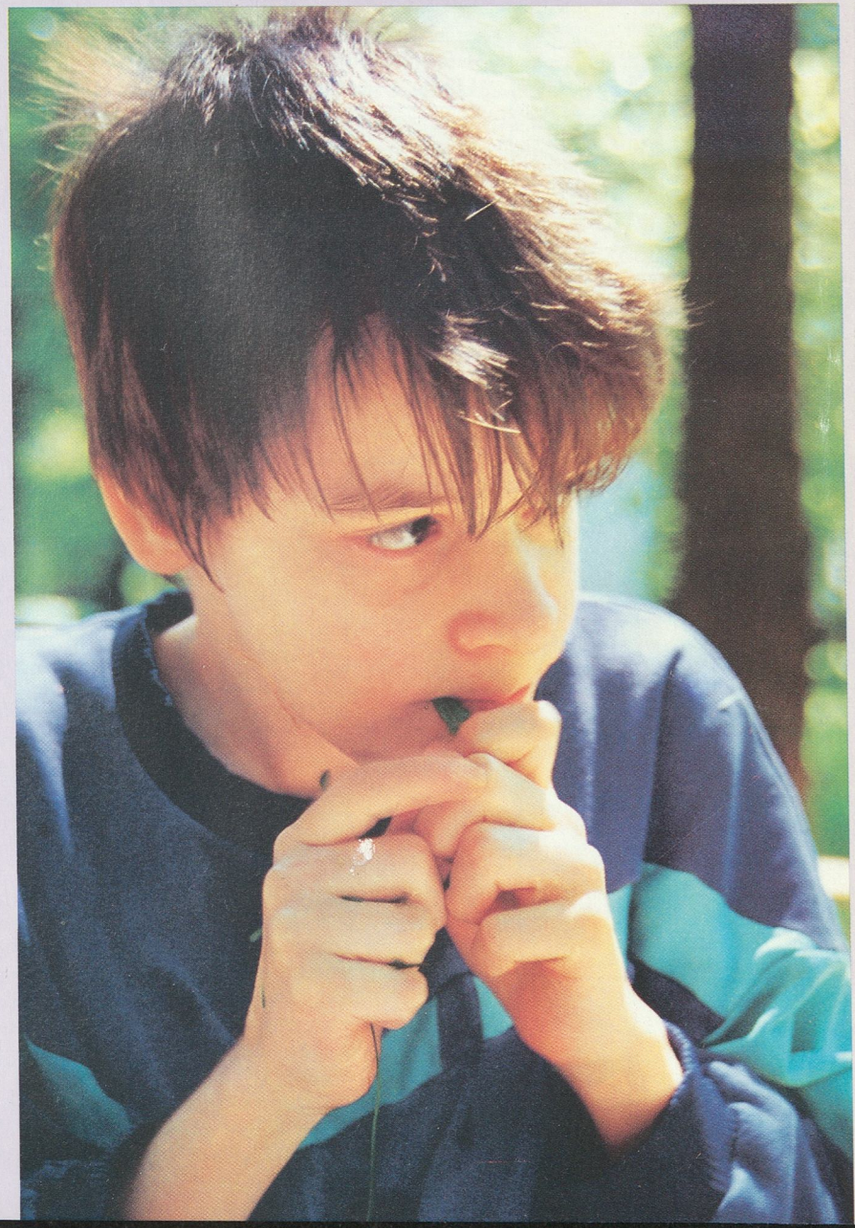

NEKATERI VIDIKI KVALITETE ŽIVLJENJA OSEB S TEŽJO IN NAJTEŽJO MOTNJO V DUŠEVNEM RAZVOJU

(POROČILO ZVEZE)

Moj prispevek za današnji posvet je pravzaprav le del razmišljanja o nekaterih splošnih vidikih kvalitete življenja oseb z motnjo v duševnem razvoju. Niti najmanj si ne domišljam, da bi lahko v tem kratkem času na eni strani zajel ves spekter problematike, niti si ne predstavljam, da bi jo lahko kvalificirano tudi z različnih strokovnih vidikov obvladal dovolj ustrezno. Čeprav je težišče posveta opredeljeno s problematiko skrbi za odrasle osebe s težjo in najtežjo motnjo v duševnem razvoju, sem se odločil, da predstavim predvsem del elementarnega razmišljanja, za katerega menim, da je izredno pomemben in kjer se pravzaprav začne in konča obravnava vseh drugih segmentov konkretnega življenja oseb z duševno prizadetostjo, seveda pa tudi ljudi nasploh. Če ne bomo imeli najprej razjasnjenih nekaterih stališč do položaja oseb z duševno prizadetostjo v temeljih, ne bo opaznih sprememb tudi na posameznih segmentih oz. v ožjih delitvah glede na starost kategorije in po drugih vidikih. Žal mi je, ker sem bil prepričan, da smo marsikatere naše dileme že zdavnaj prešli, vendar dnevna praksa kaže, da vendarle ni tako. Zato naj mi bo dopuščeno, da v svojem prispevku naredim tudi korak nazaj, ali bolje rečeno znova aktualiziram nekatere morda že pozabljene vsebine, ki pa so po mojem mnenju jedro marsikaterih operativnih težav, ki jih doživljamo v različnih, predvsem izvedbenih oblikah skrbi za osebe z duševno prizadetostjo v celoti.

V naši civilizaciji je pač že tako, da si ljudje krojimo svojo življensko usodo na vseh področjih v skladu z našo stopnjo individualne in skupne zavesti, ki smo jo na posamezni stopnji razvoja dojeli kot svojo realnost. Vse prvine življenja so povezane s tem stanjem. Materialni razvoj človeštva tako predstavlja rezultanto naših spoznanj, čeprav je gotovo med njima obojestranska vzročnost in posledičnost. Le tako si namreč lahko razlagam dojemanje, odnos in dejanje tudi pri osebah, ki o sami naravi stvari v vsaki družbi predstavljajo le del njene "drugačne" strukture. Zato je lahko teza, da so lahko moralne in etične vrednote družbe temelj za njeno delovanje v posamezni zgodovinski fazi, tudi za izhodišče kratkega zgodovinskega pregleda spreminjajočih se odnosov in dejanj v družbi, seveda v segmentu vsebinske problematike oseb z motnjo v duševnem razvoju. Gotovo za večino to ne bodo novosti, vendar je vseeno dobro, da se od časa do časa spomnimo in zavemo tega, kar je znano iz obstoječih virov. V prazgodovini je bila narava sama selektor svojega razvoja. Gotovo velja to tudi za človeško raso. Naravni selekciji sledi družbena. Zato ni nerazumljivo, da so bili najtežji primeri duševne in tudi drugih prizadetosti zelo hitro spoznavni in obravnavni glede na vrednote družbe svojega obdobja. Beseda "idiot" je nekakšen kazalnik, da je že grška družba z njo označevala pojmovanje posebnosti, slabotnosti. Pa tudi imbecil, beseda, ki ni niti še danes izginila iz naše realnosti, izvira iz latinskega pojmovanja palice, prenesena pa pomeni slabotnega človeka. Sovraštvo, averzija, nekaj kar ni moje, nekaj, česar nimam rad, je lahko splošna oznaka odnosa do prizadetih te faze razvoja človeštva. Da so v Šparti, seveda v zasnovi Likurgovih zakonov, metali nesposobne (predvsem seveda po militarističnih merilih) čez skale v Eurotu, je samo del resničnosti tedanje dobe. Tudi Rimljani načeloma niso bili civilizacijsko bistveno drugačni; to kažejo dejanja, ki te osebe izrabljajo v zabavo, pa pojavlja se čisto fizična selekcija, ki že začenja temeljiti na eugeničnih principih.

Razvoj religij je imel resda različne etične temelje in je bil po svetu tudi manj krut. Vzhodne kulture so pri tem prednjačile, pa tudi prvobitno krščanstvo je osvojilo za prizadete pojmovanja oseb brez greha, ki jim je namenjeno nebeško kraljestvo. Oznaka kreten, njenega pomena ni treba razlagati, je izvedena iz francoske besede chretien - kristjan. Pa tudi tu ni šlo vse v smeri boljšega odnosa do soljudi, saj je že srednji vek prinesel nove značilnosti. Hudičevi otroci, pojmovanje, ki ga pripisujejo Lutru so bili različno obravnavani glede na izvor svojega stanu. Preveč je tega dogajanja v naši zgodovini, da bi se lahko "ustavljali" na vseh stopničkah. Pa vendarle ne morem mimo nacističnih posegov, ki niso nekje daleč, ampak tudi danes tukaj. Pred kratkim smo se pogovarjali o teh stvareh s starši v Nemčiji. Dvoje stvari me je pretreslo: na eni strani hladna ugotovitev, da je skrb za ostarele duševno prizadete pri njih "na vrsti" šele sedaj, saj doslej teh rodov preprosto ni bilo, druga, ki je bila še bolj travmatična, pa se je izražala v nič kaj skrivani bojazni, da so v družbi še vedno ljudje, ki zagovarjajo tovrstno ideologijo. Zato ni čudno, da nas na pragu tretjega tisočletja globoko prizadenejo spoznanja, da tudi v t.i. združeni Evropi danes lahko sicer tajno, vendar le koliko časa nastajajo dokumenti, ki naj bi legalizirali selekcijski prijem do duševno prizadetih tudi na način, ki ga prinaša današnji čas. V mislih imam bioetično deklaracijo Sveta Evrope, ki govori o transplantaciji človeških organov. Za visokozvenečimi parolami humanizma se skrivajo formalnopravne formulacije, ki delijo na tiste prave in tiste manj prave. Samo vprašam se lahko, kje so duševno prizadeti?

Pri tej stvari ni pomembno le to, ali neki takšen dokument sploh bo sprejet, ampak predvsem to, da je položaj, ozračje, odnos, morala in etika današnje

Fotografija: Boža Madič

družbe taka, da je sploh mogoč tak poskus. Potem pa človek pomisli, da je tudi Slovenija že v tem evropskem združenju (seveda niti najmanj ne trdim, da smo tudi konkretno sodelovali pri tem dokumentu), in se nenadoma zave, da te stvari niso več samo daleč ali nekje drugje, ampak lahko tudi tukaj. Pregloboko bi zabredel, če bi se spustil še bolj na konkretno raven nekaterih dogodkov v bližnji preteklosti tudi pri nas, ki so se dogajale tam, kjer so se, ali naj bi se, pojavili "drugačni" ljudje. Pa niso pomembni le posamezni ekscesni primeri, ki bi jih človek lahko razumel kot voljo posameznikov ali manjših skupin. Veliko bolj je v tem trenutku pomembno zavedanje, da se dogajajo tudi v našem tako lepo imenovanem času tranzicij družbeni pojavi, ki že določeno posegajo v različne ljudi, pa naj je to v smislu razumevanja njihovih materialnih pravic ali že samih banalnih ugotovitev, da so za obstoječo družbo predragi. Dopuščam stališča, da nekoliko preveč črnogledo razmišljam o teh stvareh. Življenje le ni samo belo in črno. Zato različni dosežki, spremembe v odnosu do drugačnih ljudi niso samo slabi. Toda rad bi bil realen. Tudi osebe s posebnimi potrebami, kot je danes moderno rečeno, nikoli ne bi smeli jemati zunaj konteksta celotnega družbenega razvoja. Zunaj konteksta razvoja družbene skrbi za ljudi nasplošno. In potem le ugotoviš, da je tista življenjska sivina bolj usmerjena proti črni strani kot proti beli. Še bolj bi morda ustrezala ugotovitev, da stopnja doseženega razvoja ni samo progresivna, ampak ima tudi regresiven tok. In tako potem zopet lahko sklenemo krog v eni sami ugotovitvi, da je skrb za človeka na posamezni stopnji družbenega

razvoja povezana najprej z vrednotami, ki v njej veljajo, te pa niso nič drugega kot čista posledica etičnih in moralnih norm. Takšne ugotovitve pa vse tiste, ki so neposredno ali posredno v življenju povezani s celostno problematiko reševanja potreb oseb z motnjo v duševnem razvoju postavljajo vedno v nov položaj. Na eni strani so tu starši, sorojenci in ožja družina, na drugi strani strokovnjaki različnih usmeritev, politiki in še bi lahko našteval. Po drugi strani pa so tu oni. Oni, ki jih tudi danes ni med nami, pa o njih, vsaj predpostavljamo si, in zanje govorimo. Priznati moram, da si tudi sam vse večkrat postavljam vprašanje, ali je to, kar delam zanje, res tisto, kar je prav. Ali iz še tako dobrega namena nastajajo sadovi, ki so rezultat njihovih potreb? Ali ne odločamo, posegamo v njihovo življenje z našimi pogledi, svojim razumevanjem stvari? Zelo mi je všeč misel kolega iz Škotske, ki jo je izrekel, ko nas je pred leti obiskal: "Problematika duševno prizadetih v širšem smislu sploh ne obstaja. Obstaja samo problem odnosa do te problematike". Če lahko to misel vzamem za izhodišče vprašanja: "Kakšna naj bi bila kakovost življenja oseb z duševno prizadetostjo?", potem si bom odgovoril: "Želim si, da bi bila preprosto taka, kot velja za vse ljudi". Kaj pa to je? Mislim, da preprosto ni splošnega recepta. Če bi izhajal iz splošnih človeških pravic, potem je globalno gledano to njihova vsebina. Za nekoga je to lahko ustrezna materialna podlaga, ki dopušča tisoč dejavnosti, za drugega je to samo malo zdravja, za tretjega morda to, da ga kratkomalo pustimo pri miru. Vseeno pa ta stvar pri osebah z motnjo v duševnem razvoju ni tako preprosta. Zato zopet dopuščam, da nimam prav, ko bom zadevo konkretiziral. Ljudje potrebujemo za svoje življenje nekatere elementarne možnosti, ki so minimum za človeka vreden obstoj. Seveda se ne bom puščal v razpravo, ki bi bila mogoče že na tej točki, da te svoje temeljne potrebe lahko zadovoljujemo na različno kakovostni ravni, da je vprašanje, kaj elementarne potrebe sploh so, in podobno. Izhajam iz stališča, da preprosto so in da jih na različni stopnji družbenega in materialnega razvoja različno zadovoljujemo glede na različne tradicionalne, religiozne, ekonomske in druge možnosti. Gre mi za to, da že v pojmovanju elementarnih potreb ljudi ne ločimo načelno na tiste, ki "imajo to pravico", in one, ki jo imajo nekaj manj, zato ker smo mi drugi tako odločili. Da ne bi prislužil kakšne oznake "ideološki", se od takega pojmovanja razmišljanja že vnaprej ograjujem. Če je širše pojmovana kvaliteta življenja nadgradnja elementarnih potreb, potem mislim, da tudi v tem pojmovanju ljudje ne bi smeli biti kategorizirani. Imeli naj bi enako izhodišče. Daleč od tega, da bi zagovarjal teorijo enakih želodcev, z vsem prepričanjem pa si želim, da bi dojeli, da tudi osebe z motnjo v duševnem razvoju imajo svoje življenje ne glede na to, kako ga mi v njeni specifičnosti priznavamo. In če ga imajo, so naši sopotniki, potem si kot minimum želim, da mu nič ne odvzamemo, če mu že nismo pripravljeni dodajati. Vendar smo tu mi tisti, ki mu ustvarjamo na podlagi naših vrednot njegove potrebe. Če bi vzeli za izhodišče svoje potrebe, tudi tiste, ki jih lahko uvrščamo pod pojmovanje kvalitete življenja, njegove potrebe na načelni ravni ne bi smele biti drugačne. Drugačne so lahko poti, drugačne so lahko oblike, drugačna so lahko količinska merila, vendar ali isto ne velja za nas? Kadar govorimo v različnih strokovnih jezikih iste stvari, se velikokrat razhajamo. Velikokrat mislimo enako, pa drugače povemo. Pa tudi narobe. Zato bi vzel za zgled samo nekatera pojmovanja. Kaj je integracija, kaj je normalizacija, kaj individualizacija, če se omejim samo na nekatera.

Defektolog bi nanje odgovoril iz svojega zornega kota, zdravnik iz svojega, starši zopet drugače. Ljudje in seveda duševno prizadeti pa niso le "last" te ali one stroke, niso 24 ur samo naši otroci. Ljudje so, v vsej celotnosti, sreči, različni in tudi različnih potreb. Zato si dopuščam odgovoriti v smislu kvalitete življenja na zgornja vprašanja. Ali ni normalizacija tudi to, da ima "normalne" življenske razmere, ali ni integracija to, da ni izključen in ne da ni integriran po naših merilih, da mu jo dopustimo v vsej širini njegovih zmožnosti, potreb, pa tudi lastne volje? In ali ni individualizacija tudi lahko izraz hotenj, da nekaj počnem, ali pa tega ne počnem? Če sklepam na ta način, potem nisem v dilemi, ali tudi osebe z motnjo v duševnem razvoju lahko in predvsem smejo živeti kvalitetno. Ni mi več tuje, da imajo pravico peti, plesati, nekateri celo pišejo pesmi, igrajo ali se igrajo, ali se ukvarjajo s športom, imajo pravico do takega ali drugačnega partnerstva, počitnic itn. In ne morem sprejeti teze, ki je navadno prisotna, da nismo dovolj bogati, da bi lahko vse tudi plačevali. Zanje si nikakor ne predstavljam posebnih načelnih privilegijev. Predstavljam pa si, da če imamo za ljudi stvari, ki jih priznavamo kot vrednote, zanje imamo v družbi tudi več ali manj denarja, potem naj jih imamo tudi zanje, za tiste ljudi, ki si jih v svetu krute realnosti ne morejo izboriti sami. Seveda ne v istih

oblikah, niti ne v posameznih poenotenih vsebinah, vsekakor pa v nekem deležu, ki jim načelno v življenju gre. In če bi tako gledali na te stvari, se ne bi bilo treba spraševati, kaj pa je sploh to potrebno, zakaj pa sploh to počnemo? Morda bi potem celo našli odgovor na vse prevečkrat slišano vprašanje:"Ali se to sploh izplača, saj tako ne vedo zakaj gre!" Tako lahko govori samo tisti, ki ni bil še nikoli na igrah specialne olimpiade, nikoli na naših pevskih revijah, izletih in drugih desetinah dejavnostih, ki jih počnemo. Tako v različnih šolah, zavodih, varstveno-delovnih centrih, društvih in končno tudi nikoli doma, tam, kjer te osebe le v veliki večini žive. Na tej točki zopet dopuščam mnenje, da nekatere stvari poenostavljam, jih mešam, idealiziram ali celo še kaj več. Spomnim pa se izjave nekega težkega invalida, ki je pred leti na nekem sestanku dejal: "Prosim vas, da mi dopustite delati vsaj toliko napak, kot jih imate pravico delati vi!"

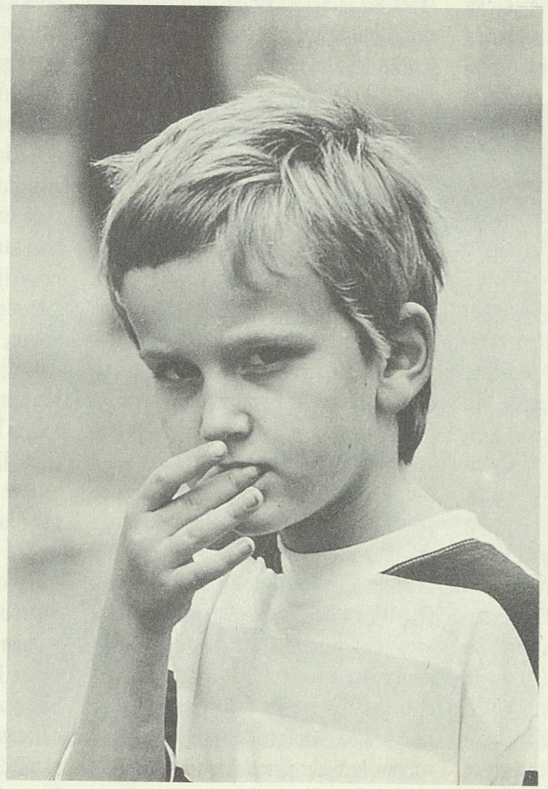

Morda bi lahko prevedel to tudi v trditev, da je bila tako iz njegovega zornega kota mišljena najvišja stopnja integracije, ki si jo je takrat želel, si jo je predstavljal. Če se vrnem korak nazaj na določene oblike kvalitete življenja oseb z motnjo v duševnem razvoju bi želel osvetliti še en vidik. Na tej stopnji družbenega razvoja pri nas, pa tudi drugje ni bistveno drugače, je treba omeniti v zvezi s tem razmišljanjem, tudi družini, tisto temeljno celico vsake družbe, kot so nas učili v šolah, ki živi posebno življensko izkušnjo imeti prizadetega otroka. V mislih nimam samo staršev v ožjem smislu, ampak tisto skupnost, ki jo sestavlajo tudi sorojenci ali drugi, ki s prizadeto osebo žive. Kakšna je njihova kvaliteta življenja? Preprostega odgovora seveda zopet ni, saj ga gotovo ni tudi za druge družine, ki nimajo prizadetih oseb. Vseeno pa bi si upal trditi, da je mogoče narediti neke poenostavljene primerjave. Družina s prizadeto osebo, pa če prizna ali ne, živi drugo izkušnjo. Ne bom navajal vseh razlik, posameznih drugačnih potreb in drugega, kar večinoma poznamo. Na eni strani je njihova posebnost resničnost, po drugi strani pa je kvaliteta njihovega življenja splet različnih okoliščin, od vrednot, materialnih možnosti do družbenega sistema, v katerem živijo. Slovenski Zakon o zakonski zvezi in družinskih razmerjih predvideva neki položaj: pravi, če otroci niso sposobni samostojnega življenja oz. preživljanja, potem se staršem podaljša roditeljska pravica, nalaga obveznost preživljanja, ki jo izvajajo ob pomoči družbene skupnosti. Ta formulacija je v bistvu skopa in suhoparna, odpira pa posledično veliko zahtevnih vprašanj. Ne gre samo za preprosto ugotovitev, da so starši tako osebo dolžni preživljati, ob imaginarnem dostavku "ob pomoči družbene skupnosti". Po svoje se neposredno dotika vprašanja današnje teme. Kakšna so razmerja med to obveznostjo družine in tistega že omenjenega dostavka "ob pomoči družbene skupnosti"? Kaj to sploh pomeni? Ali morda to, da ima država zanje en del sistema celostne skrbi izpeljan v oblikah različnih vrst ustanov? Takoj se porodi vprašanje, ali nima tudi za zdrave državljane različnega sistema družbenega varstva. Po neki logični analogiji bi dejal, da če ima šole za svoje "povprečne" otroke, da bi potem morali imeti različne oblike zagotovljenega vzgoje, izobraževanja oz. usposabljanja tudi za osebe s posebnimi potrebami. Takoj se spomnim različnih, tudi javno izraženih dilem, ali so tudi najtežje duševno in telesno prizadeti otroci formalno šoloobvezni, ne samo glede pojmovanja dolžnosti, ki

velja za vse otroke, ampak tudi kot pravica do posebne obravnave v zmožnostih? In ne samo to, ali take ustanove sploh imamo, ali jih je dovolj, ali imajo možnosti za kakovostno delo, sredstva in še bi lahko našteval. Po drugi strani se postavlja v dilemi kvalitete življenja oseb z duševno prizadetostjo tudi to, ali je le ta res zagotovljena na enaki ravni kot za zdrave, ali ni tista že omenjena formulacija Zakona taka, da dopušča marsikaj. Pa ni v igri samo šolstvo. Kaj je z odraslimi, kjer so tu meje razmerja med nastalimi "večnimi" starši in državo? Kje se tu pojavlja kakovost življenja v izvedbenih oblikah in kdo jo je v taki meri deležen? Pa še bi lahko našteval, se spraševal in si odgovarjal. Bojim pa se, da bi zelo hitro po taki poti zabredel v načelni konflikt odnosa država-starši. In še korak dalje, pa bi bil pri vprašanju vrednot, meril, prioritet ipd. Zato je boljše, da se vsaj posredno vrnem k družini. Pri njihovi kvaliteti življenja se ne bom ustavljal pri čustveni ravni, kvaliteti življenja te družine v sami njeni zasnovi. Mislim pa, da je treba odkrito povedati, da če ta družina ni prizadeta sama že z dejstvom, da ima prizadetega otroka, da je v veliki meri, kar pa ne posplošujem v položaju, ko ima apriori slabša izhodišča, kot če ne bi imela takega otroka. Samo nekaj primerov. Ta družina potrebuje za zadovoljevanje t.i. elementarnih potreb več časa, njeni stroški življenja so višji, kar bi se dalo, če bi se seveda hotelo tudi dokazati. Ima manj časa zase, velikokrat si ne more iz različnih vzrokov privoščiti tistega, kar bi si lahko, če prizadetega otroka ne bi imela. Posamezne faze v t.i. otroškem obdobju so bistveno daljše kot navadno, neredko perejo pralni stroji vse življenje, zaradi skrbi za prizadetega otroka so poklicne kariere vsaj enega od staršev velikokrat drugačne, kot bi bile, če ne bi bilo tako, kot je bilo. Koliko mater je moralo ostati v skrbi za otroka doma, kaj je to zanje pomenilo čustveno pa tudi ekonomsko, koliko je čustvenih in čisto praktičnih problemov pri sorojencih itn. Našteval bi lahko v nedogled. To so dejstva. To ni tarnanje, to ni tisto, kar včasih drugi tako radi rečejo "ti starši so taki". Ti starši so taki kot vsi drugi ljudje, imajo samo eno veliko življensko izkušnjo več in z njo povezano usodo, ki je drugi kratko malo nimajo. In ta razlika ni take narave, da bi bila preprosto zanemarljiva, ali pa še slabše, prepuščena njim samim.

Vloga družine se je nasploh v zgodovini spremenila in se še spreminja, tako ali drugače. Minili so časi, vsaj večinoma v naši kulturi in družbi, ko je velika patriarhalna družina sama zadovoljevala tudi velik del splošnih socialnih potreb. Svet se spreminja, spreminjajo se tehnologije, spreminja se sistem vrednot, menjajo ideologije, nastajajo druge družbene razmere. S tem pa se seveda spreminja tudi položaj in vloga družine. Če bi se o položaju in vlogi družine spraševali morda pred štirimi leti, bi iz današnjega zornega kota morali ugotoviti velike razlike. In končno, kaj so tri ali štiri leta celo na eno samo človeško življenje? Zato se morda sliši banalno, da smo v tako opevanem letu družine, družina nasploh, naša pa še toliko bolj, pa je postavljena pred povsem nove izzive, ki jim družba in država nista povsem kos. Pa to ni nostalgija za prav ničemer. Preprosto tako je. Zato si je tudi danes, morda bolje rečeno znova treba postaviti neka vsebinska in načelna izhodišča, ki bodo to družino vendarle vsaj ohranjala, med drugim tudi s pogoji, ki jim bodo omogočali kakovost lastnega življenja, vsaj v tistem deležu, ki smo ga zagovarjali tudi pri samih osebah z motnjo v duševnem razvoju. Pa nimam v mislih samo materialnih vidikov. Daleč od tega. Naše starše veliko bolj bolijo tiste stvari, ki navadno s povsem konkretnim denarjem nimajo neposredne povezave. Začne se velikokrat že na ravni, kjer gre predvsem za sam temeljni medčloveški odnos, vljudnost, načine običajnega komuniciranja, izražene npr. v tem, da se na razne njihove vloge niti ne odgovarja, da je pretok informacij tak, da za svoje pravice niti ne zveš, če jih dobesedno ne izsiliš ob slabi volji administracije, ipd. Zadeve ne bi posploševal, vendar so te stvari prisotne že v taki meri, da to niso samo izjeme. Žal to se dogaja tudi na višjih ravneh, saj so starševske pobude, predlogi, ponudbe za sodelovanje, njihov predvideni delež pri upravljanju in odločanju ipd. preprosto razumljeni kot "nerganje", da ne rečem kaj več. Starši in njihovi prizadeti pa živijo svoje življenje, leta tečejo, zadeve pa se spreminjajo počasi, včasih pa sploh ne. Potem pa naj bi bili nekomu še hvaležni, če se po naključju le najdejo denar, volja in znanje za kak napredek. Kot da bi bila družba statičen mehanizem, ko se v njej tudi za vse druge ljudi nič ne spreminja. Napak bi bilo vse te zadeve postavljati samo v slovenski prostor, saj marsikje drugod ni nič drugače. Nesprejemljivo pa bi bilo jemati za zgled tiste, ki nimajo nič ali pa imajo morda še slabši položaj. Res je, da tudi materialno bogatejše družbe niso vedno zagotovilo, da bolje skrbe za svoje državljane. Res pa je tudi to, da boljši osebni gmotni položaj prizadete osebe ali njene družine daje možnost bolj kakovostne izbire za posamezne segmente celostnega varstva. V takih okoliščinah je tudi razmerje med tistimi, ki dobijo nekaj več od države, in tistimi, ki dobijo manj, bolj izenačeno. Ob tem se navadno pojavlja tudi več možnih izvajalcev, kar samo po sebi sicer še ne pomeni bistvenih sprememb v kakovosti izvajanja storitev, posledično pa vsekakor, saj tudi na področju splošnih družbenih dejavnosti veljajo neke zakonitosti konkurence. Znano pa je, da imajo tudi storitve svoj trg, čeprav je ta beseda pri nas vse prevečkrat razumljena samo negativno. Konkurenca v storitvah pa je lahko velikokrat gibalo tudi na področju mišljenja in spremenjenih odnosov. Ali je najprej interes, pa potem izvedba, ni vedno pravilo, ker tudi nekatere naše izkušnje kažejo, da je lahko tudi obrnjeno. Konkurenca izvedbe je seveda tudi konkurenca vsebin. Konkurenca vsebin pa ni nič drugega kot sprememba v splošnem pojmovanju kvalitete življenja. Dobesedno navrženo je bilo dovolj misli. Vsaka izmed njih bi se dala še precej razgraditi, vendar to ni bil moj današnji cilj. Želel bi, da se v kontekstu naših skupnih razprav, stališč, različnih mnenj soočimo v eni skupni želji, kako zagotoviti tudi osebam s posebnimi potrebami človeka vredno, polno življenje. Da si povemo, vsak iz svojega zornega kota, kar misli, da bi bilo treba vtkati v celoten tak kontekst. Da način demokratičnega delovanja prevlada v naših odnosih, vsaj tam, kjer se mi dogovarjamo o drugih. In kaj je končni cilj? Prepričan sem, da prav nič drugega kot to, da se skupaj dogovorimo za neko globalno zasnovo. Ta pa naj ne bi bila le kup napisanega papirja, ampak v resnici temelj za delovanje. Na vseh ravneh. In kako to doseči? Prijatelji, ki imajo že več izkušenj od nas, in ki tudi veliko vedo, so nam že pred leti svetovali: izpeljati je treba načelo supsidiarne odgovornosti. Na ravni družbe je to sicer nikoli dokončan proces, na ravni države pa bi to pomenilo, da ta zakonsko celostno zavaruje svoje državljane, kar posebno velja za tiste, ki nikoli ne bodo strankarski veljaki in krojači zgodovine. In to na področjih, ki jim včasih rečemo zdravstvo, drugič šolstvo, tretjič nekaj drugega, vse skupaj pa predstavlja celoto življenja. Vsako od omenjenih področjih pa bi v skladu s takim prijemom moralo zajemati tudi določila, ki bi omogočala razumevanje in izvedbo prvin kvalitete življenja. Menim, da potlej ne bi smelo biti dilem, kaj sploh to je oz. kaj je vsebina posameznega področja. Ali so kultura, šport, prevozi, kakovosten prosti čas ipd., sestavina vsebine posameznih zakonsko zaokroženih področij, bi moralo biti v temelju že jasno iz samih zakonskih formulacij ali predpisov, ki bi jih konkretizirali. Potem bi načelno ne bilo več dilem, ali so razne šole v naravi sestavni del izobraževanja in usposabljanja, ali je v sistemu celostnega varstva odraslih oseb z duševno prizadetostjo tudi šport in kultura del zagotovljenega in seveda financiranega programa ipd., kar danes predvsm izvajalcem različnih oblik skrbi za osebe z motnjo v duševnem razvoju večinoma ni zagotovljeno niti pri sredstvih, niti kadrih in opremi. Država bi morala decidirano povedati, kaj si glede tega predstavlja sama, da bi se z njenimi stališči sploh lahko soočili. Po drugi strani pa bi morali čimprej premagati stanje, ko z določenimi zakoni nekaj predvidevamo, potem pa tega nismo sposobni izvesti. Tako sama izgublja zaupanje svojih državljanov v pravni red, saj vsi upravičenci do svojih pravic še zdaleč niso v izenačenem položaju. Že omenjeni zakoni pa naj ne bi bili tako le papir, ampak dejanski temelj za pravice, tudi dolžnosti, navsezadnje tudi podlaga za materialna sredstva. Če bi bilo vsaj enkrat približno tako, potem se tudi o temi kvalitete življenja ne bi več sestajali na takih posvetih, ampak bi na njih govorili lahko o tem, kaj znamo in hočemo in kako bomo storili kaj bolje. Menim, da velja čisto vse, kar je bilo doslej povedano tudi za odrasle osebe s težjo in najtežjo motnjo v duševnem

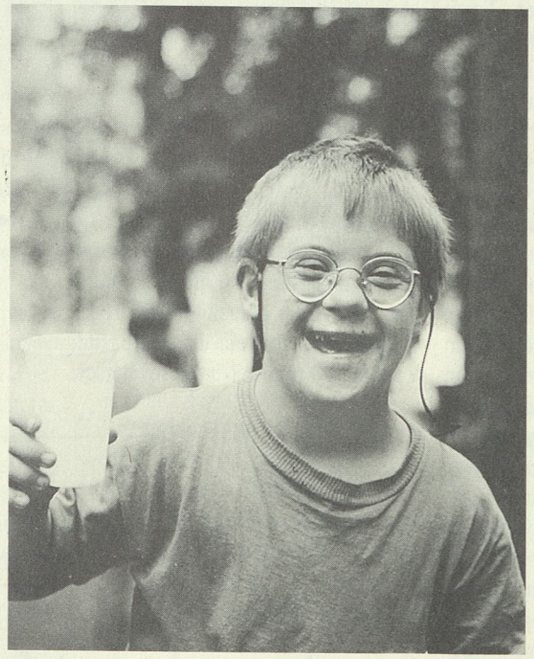

razvoju. V posameznih segmentih opredelitev do njihovega specifičnega položaja imajo seveda posebno vlogo strokovnjaki različnih usmeritev in samoumevno njihovi starši. Vendar bi tudi njihovi prijemi morali temeljiti na danih temeljih, zajetih v ugotovitvah, ki sem jim danes namenil pozornost. Če ponovim: položaj teh oseb naj bi izhajal iz zagotovljene in priznane enakopravnosti, enakosti, ki je različna samo v oblikah, poteh in metodah ter prilagojenih količinskih normah. Te so mišljene tako po obsegu programov, kakor sredstva za njihovo izpeljavo. Potrebna družbena mreža storitev, izvajalcev, meje delitve obveznosti so posledično potemtakem lahko stvar izvedbenih meril na različnih operativnih ravneh. Le tak prijem bi lahko predstavljal konceptualno in dejansko spremembo, ki naj bi se uresničevala v konkretni skrbi za posameznika in njegovo skupino. Seveda zopet dopuščam pripombo o idealizaciji reševanja tega problema. Prepričan pa sem, da ta naloga na strokovni pa tudi na upravnoadministrativni ravni ni tako neizvedljiva, če so jasne temeljne opredelitve. Te pa ne morejo biti pogojene s trenutno dnevno politiko ali konkretnimi izgovori o ekonomskem položaju v državi, če smo konec koncev samostojna država z marsikaterimi sprejetimi mednarodnimi dokumenti, ki so neposredno povezani tudi z vsebinami, o katerih govorimo. Drugo je, da se objektivno zavedamo obstoječega položaja, kar pa nikakor ne izključuje načelnih opredelitev tudi do položaja in konkretnih pravic oseb s težjo in najtežjio motnjo v duševnem razvoju. Seveda pa si ne predstavljam, da je nasprotno trenutna realnost tudi lahko izgovor, da nič, ali pa zelo malo storimo, da ni ustrezen trenutek, da so posamezni vladni resorji omejeni ipd. Nekatera od teh vprašanj bi bilo treba konfrontirati z ustavnimi opredelitvami in o njih soditi na tej ravni. Če bi bili rezultati tudi na teh mestih negativni, pa bi jih morali v končni fazi celo internacionalizirati, ker gre v tem primeru najmanj za priznavanja in izvedbo dveh deklaracij generalne skupščine združenih narodov, tako tiste o splošnih človeških pravicah, kakor tudi deklaracija o pravicah duševno prizadetih iz leta 1971. Skoraj pa sem prepričan, da ne bi bilo treba priti do te skrajnosti, če bi nam le s pristojnimi resorji uspelo najti skupen jezik pri izvajanju že doslej formalno sprejetih dokumentov. Tu si precej razumevanja obetamo od novega vladnega organa Urada za invalide, ki je bil ustanovljen v letošnjem letu. Vsekakor je spet napočil čas, ko bi morali tudi v Sloveniji znova združiti vse sile, tako strokovne, družbene ali državne, pa tudi s področja avtentičnih interesov staršev, da bi konceptualno pregledali obstoječe stanje na vseh segmentih skrbi za osebe v duševnem razvoju ne glede na stopnjo prizadetosti, saj so se, če ne drugega, že bistveno spremenile družbene razmere ali pa se bodo v naslednjih predvidenih fazah še bolj. Pri takem preverjanju položaja pa ne bi smeli izhajati iz ožjega položaja posameznih interesov tako državnih institucionalnih ali drugih skupin, ampak iz položaja subjekta samega, tistega, ki mu velja vsa naša pozornost.

Morda bi bilo potem tudi manj dilem, ali soljudem priznamo kaj več, kot smo jim pripravljeni danes, in ali se da družbene prioritete bolje preporazdeliti, kot doživljamo v tem trenutku slovenskega vsakdanjika.

Tomaž Jereb

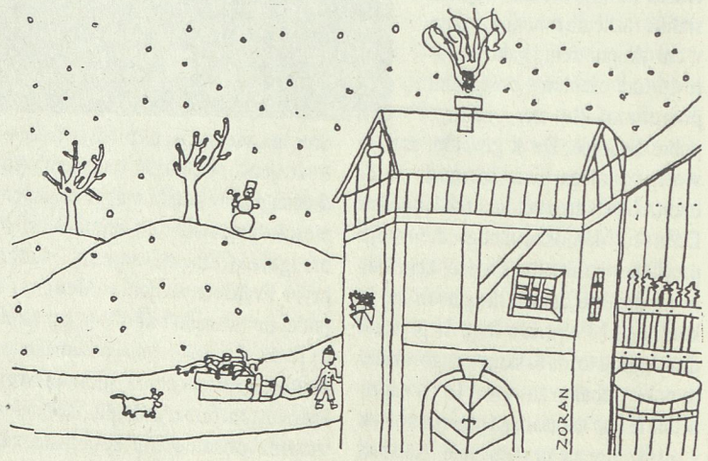

PRAVICA DO IZBIRE

Vsa ta leta življenja in dela, in kar nekaj se jih je že nabralo, z osebami z motnjo v duševnem razvoju so me poleg drugih spoznanj in resnic naučila tudi tole: kar nekajkrat smo spreminjali ime (strokovni izraz) za te osebe; res je sicer bolje imeti lepše ime, a bistva z njim nikoli in nikakor ne bomo spremenili. Prepričan sem, da je motnja v duševnem razvoju pojav, ki pomeni drugačnost. Drugačnost pa je za povprečnost (večinskost) praviloma zmeraj moteča in nadležna. To žal še posebej velja za nas Slovence, za katere je bolj ali manj ugotovljeno, da verjetno zaradi zgodovinske preteklosti in naše majhnosti nimamo internaliziranega (vgrajenega vase) pozitivnega odnosa do drugačnosti. Zaradi tega bo drugačnost vedno ostala drugačnost. Postala pa naj bi vsakdanjost. Od vseh nas, od vse družbe, je odvisno, koliko bomo to drugačnost znali narediti vsakdanjo. To pomeni, da pojava motnje v duševnem razvoju kratko malo ne moremo skriti, ne moremo reči, da ga ni, da smo ga normalizirali, integrirali. Ne, to preprosto ne gre. Doseči moramo, da bomo s tem pojavom živeli, da se ga nikomur ne bo treba sramovati. Da bodo osebe z motnjo v duševnem razvoju popolnoma samoumeven del vsakdanjega življenja, vseh ljudi, v trgovini, v gledališču, pri frizerju, v banki, v kinu, na stadionu in še marsikje. Za to, da bomo dosegli takšno stanje, seveda nismo vsi enako poklicani in odgovorni. Ljudje, ki smo življenjsko in poklicno vezani na te osebe, smo odgovorni bolj. Beg od odgovornosti te vrste bi pomenil nestrokoven, nehuman odnos do oseb z motnjo v duševnem razvoju. Zakaj? Zato ker bo življenje oseb z motnjo v duševnem razvoju postalo osmišljeno predvsem šele takrat, ko bo drugačnost postala vsakdanjost. Vsakdanjost namreč pomeni PRAVICO DO IZBIRE - pravica do izbire pomeni svobodo - svoboda je praviloma temeljni pogoj za zadovoljno življenje - zadovoljno življenje pa je osmišljeno in kakovostno!

S tem pa smo pravzaprav pri osrednji misli in trditvi tega prispevka: človek ne živi zato, da bi se mučil in trpel, temveč želi vsakdo to življenje, edino, ki mu je dano, preživeti čim lepše, čim bolj kakovostno. Tudi osebe z motnjo v duševnem razvoju! In da bi bilo to življenje takšno, mora človek imeti pravico izbire, da življenje preživi po svoji meri in predstavi. Samo takšno življenje je resnično svobodno, zadovoljno in kakovostno - tudi za osebe z motnjo v duševnem razvoju!

Ko smo pred leti govorili o kakovosti življenja oseb z motnjo v duševnem razvoju, smo mislili predvsem na dobro hrano, toplo obleko, mehko posteljo, v najboljšem primeru smo dodali še ljubezen, varnost in sprejetje. Danes pa pod kakovostjo življenja oseb z motnjo v duševnem razvoju mislimo vse to ter še veliko, veliko več. Temeljna izhodišča kakovosti življenja, ki naj bi oznamovala življenje vsake osebe z motnjo v duševnem razvoju, so predvsem tale:

1. IZHAJATI IZ RESNIČNIH POTREB OSEBE Z MOTNJO V DUŠEVNEM RAZVOJU

To je na videz preprosta naloga, toda če jo želimo v celoti uresničiti, je nadvse težavna. Težavnost je predvsem v tem, da težko definiramo resnične potrebe osebe z motnjo v duševnem

razvoju. In potem, namesto da bi izhajali iz dejanskih potreb te osebe, izhajamo iz naše predstave o njenih potrebah. Kot starši ali vzgojitelji v želji, da delamo zanjo najboljše, v resnici velikokrat zadovoljujemo neke potrebe in želje, ki se nam zdijo čudovite, a so mimo tistega, kar potrebuje in si želi oseba z motnjo v duševnem razvoju.

2. OD TUJE POMOČI PREHAJATI NA SAMOPOMOČ

Bolj ko človek svoje življenje osvobodi pomoči drugih, bolj je to življenje svobodno, samostojno in osmišljeno. In ta zakonitost velja tudi za osebe z motnjo v duševnem razvoju. To pa je seveda precej drugačen prijem od tistega, da morajo "ljubeči" starši in "vzorni" učitelji narediti za te osebe vse. S takšnim načinom namreč osebo z motnjo v duševnem razvoju samo še dodatno invalidiziramo in ne razvijamo vseh njenih možnosti, da bi bila čim bolj samostojna. Te osebe moramo narediti kar najbolj samostojne, rešiti jih moramo, dolgoročno gledano, nekoristne pomoči kogarkoli. Samo s takšnim prijemom bomo razvili v njih občutek samozavesti in samozaupanja in s tem spoznanje, da tudi samo suvereni vodijo svoje življenje, o katerem odločajo in izbirajo v njem.

3. RAZVIJATI VSESTRANSKI PARTNERSKI ODNOS

Takšen odnos predvsem zahteva, da že v samem začetku opustimo zapeljivo željo, da smo mi vsevedni starši ali učitelji, oseba z motnjo v duševnem razvoju pa je objekt, v katerega naj bi vlivali naše znanje in izkušnje. Seveda smo vsevedni zanje, a pri tem ne gre za

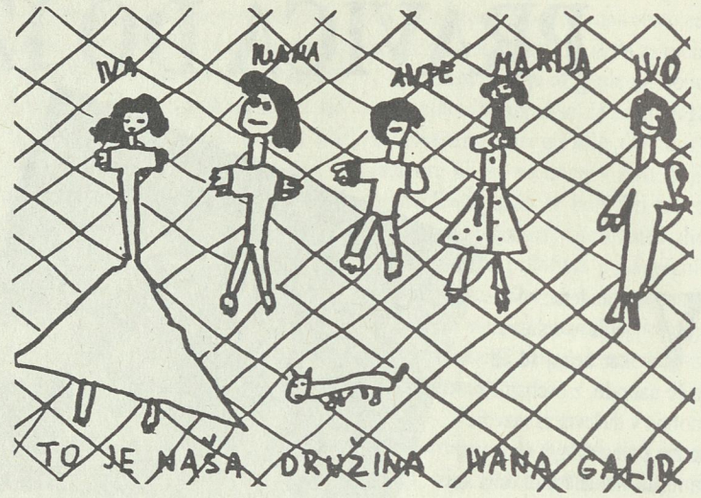

vedenje, temveč za odnos. In ta odnos naj bi bil partnerski, prijateljski, enakopraven, dvosmeren; odnos, ki mu vedno bolj postaja tuje vsakršno tutorstvo in pedagogiziranje. Seveda je od utečenih manir težko preiti na takšen način - toda ko ga sprejmemo, se nam to zelo hitro obrestuje z mnogimi pozitivnimi učinki.

4. V VSEH BISTVENIH ŽIVLJENJSKIH VLOGAH DOSEČI ENAKE PRAVICE ZA OSEBE Z MOTNJO V DUŠEVNEM RAZVOJU

Za osebe z motnjo v duševnem razvoju je danes še vse preveč ovir in omejitev, da bi jim bile v vseh njihovih bistvenih življenjskih vlogah omogočene enake pravice. Pri tem moramo enake pravice razumeti relativno: popolnoma enake pravice bi namreč pomenile neenakost, saj je to, da imajo ljudje z različnimi potrebami enake pravice, v resnici največja diskriminacija. Osebe z motnjo v duševnem razvoju imajo različne potrebe in tudi njihove pravice so različne, drugačne od siceršnjih potreb ljudi. Enake pravice so torej tiste, ki so sicer različne, a enako zadovoljijo objektivno različne potrebe.

5. V INTEGRACIJI DOSEČI RESNIČNO SOCIALNO PARTICIPACIJO

Globoko sem prepričan, da je beseda integracija najbolj zlorabljen pojem, vezan na osebe z motnjo v duševnem razvoju. A ker v tem članku ne razmišljamo o integraciji, o tem le toliko: kjerkoli se bo govorilo in odločalo o integraciji oseb z motnjo v duševnem razvoju, je treba upoštevati, da je vsaka oblika integracije, posledica katere ni široka in resnična socialna participacija v vsakodnevnem življenju, hudo nasilje nad osebami z motnjo v duševnem razvoju.

Danes tako v svetu kot pri nas verjetno ni več človeka, ki želi dobro osebam z motnjo v duševnem razvoju, pa se ne bi strinjal z navedenimi stališči. To pa nas bi lahko pripeljalo do sklepa, da je za osebe z motnjo v duševnem razvoju vse lepo urejeno in da je odnos do njih vsestransko spodbuden. Na načelni ravni je to mogoče celo res. Toda življenje živimo na konkretni ravni, v vsakodnevnih življenjskih položajih. Pa na tej ravni poskusimo odgovoriti, kakšen je naš resnični odnos do oseb z motnjo v duševnem razvoju in s tem posledično njihova resnična kakovost življenja. Preberimo si spodnje teze, se ob njih globoko zamislimo in poskušajmo nanje popolnoma iskreno odogovoriti.

OSEBNI RAZVOJ OSEBE Z MOTNJO V DUŠEVNEM RAZVOJU:

- ❑ Ali imajo resnične možnosti za svoj razvoj?
- ❑ Ali so resnično upoštevane njihove specifične sposobnosti?
- ❑ Ali jim ljudje v resnici želijo pomagati?
- ❑ Ali imajo možnost intimnega življenja?
- ❑ Ali jim odpiramo njihova pisma samo z njihovim dovoljenjem?
- ❑ Ali pregledujemo njihove stvari samo z njihovim dovoljenjem?
- ❑ Ali potrkamo in vstopimo v njihovo sobo samo z njihovim dovoljenjem?
- ❑ Ali jim dovoljujemo in pomagamo pri šminkanju, oblikovanju frizure, modnem oblačenju?

DOBRI MEDOSEBNI PARTNERSKI ODNOSI:

- ❑ Ali lahko z njimi razvijamo tople, prijateljske odnose?
- ❑ Ali ob stikih obojestransko uporabljamo imena ali priimke?
- ❑ Ali se smejemo tudi z očmi, kadar se smejemo z usti?
- ❑ Kako govorimo o njih s tretjimi osebami?
- ❑ Ali jim vrnemo uslugo, če so jo oni storili nam?
- ❑ Ali si vzamemo zanje čas tudi takrat, ko za to nismo plačani?

RESNIČNO POVEZOVANJE:

- ❑ Ali se uporablja skupne ali ločene komunikacije, stranišče, kopalnice?
- ❑ Ali jedo skupaj ali ločeno?
- ❑ Ali odhajajo v bližnje lokale, npr. trgovine, gostilne, banke, frizerske salone?
- ❑ Ali uporabljajo redni ali samo izredni prevoz?
- ❑ Kdo jih obiskuje: sosedje, prijatelji, ali le ljudje, ki so poklicno vezani nanje?
- ❑ Ali so člani različnih klubov, društev, organizacij, strank?

SOCIALNA UDELEŽBA:

- ❑ Ali so vključeni v formalne skupine, imajo možnost sklepov in lahko vplivajo na sprejemanje sklepov?
- ❑ Ali sodelujejo pri načrtovanju družinskih odločitev, prireditev, športnih dejavnosti, kulturnih in drugih dejavnosti?
- ❑ Ali hodijo na obiske, ali sprejemajo obiske?
- ❑ Koliko lahko vplivajo na svoj zaslužek?
- ❑ Ali se z njimi posvetujemo o vseh - nekaterih - o nobenih za njihovo življenje pomembnih vprašanjih?

RESNIČNA IZBIRA:

- ❑ Ali ima njihova izbira resničen pomen - to je učinek?
- ❑ Ali lahko sami izberejo hrano, prosti čas, izhode, letovanja, dejavnosti, zaposlitve, pomoč, erotično-seksualne dejavnosti?
- ❑ Ali lahko sami izbirajo, kdo in kdaj bo delal z njimi?
- ❑ Ali se lahko sami odločijo, kdaj se bodo umivali, spali, gledali televizijo, kje in kdaj kadili?
- ❑ Ali imajo možnost, da njihova odločitev pomeni tudi tveganje? (To namreč pomeni realnost življenja in potrditev lastne osebnosti.)

To ni test, niti ne želim kogarkoli analizirati; a v dobro oseb z motnjo v duševnem razvoju bi bilo prav, da se bi tisti, ki so na približno 40 % ali več vprašanj odgovorili negativno, resno zamislili nad svojim resničnim odnosom do teh oseb, pravzaprav odnosom okolja, v katerem te osebe živijo, do njih.

Marijan Lačen

POMOČ DRUŽINI Z DUŠEVNO PRIZADETIMI

IZKUŠNJE PRI NAS IN V NEKATERIH DRUGIH DRŽAVAH

Najprej spregovorimo o tem, kaj je družina. V knjigi Družina in smisel avtorice Elisabeth Lukas se lahko poučimo, da je družina pracelica človeškega življenja in družbe, je središče življenja. Povezuje moža in ženo v globoki osebni, celostni in trajni enakopravni ljubezni, ki je odprta v novo življenje. Zdravo družinsko okolje je nedvomno odločilno za razvoj zrele in srečne osebnosti. V njem ima vsak član svojo smiselno vlogo. Tisočletna zgodovina ljudi kot družinskih bitij je zapustila globoke sledi. Noben odrasel človek ni prisiljen živeti v družinski zvezi; če pa se tako odloči, mora biti družina prednostna vrednostna orientacija. Če so družinski člani sposobni upoštevati merilo prednosti in izpolnjevati vloge, ki jim v družini pripadajo, družine ne morejo usodno pretresti krize. V različnih obdobjih pripadajo članom različne smiselne vloge. V navedeni knjigi je tudi mogoče prebrati, da je družinska sreča razmeroma neodvisna od dobrih zunanjih življenjskih okoliščin; potrebni sta dobra volja in volja do smisla.

Kaj pa če se v družini rodi otrok z motnjo v duševnem razvoju? Kakšna je pomoč, ki mora nedvomno slediti?

Vsaki bodoči materi je že med nosečnostjo namenjena skrb strokovno usposobljenega zdravstvenega osebja. Če je nosečnost ogrožena ali rizična, je nosečnica deležna posebnega nadzora, njen ginekolog jo napoti v ambulanto za rizično nosečnost, ki jo vodijo za to usposobljeni strokovnjaki. Ti nato prevzamejo do poroda nadzor nad nosečnico. S pomočjo znanja, izkušenj in sodobne medicinske opreme nadzorujejo nosečnico in plod ter mu tako omogočijo najboljše možnosti za rast in razvoj. Skušajo spreminjati in zdraviti, kar je mogoče, in ugotoviti, kaj je najugodnejše za plod. Navzoči so, ko se odloča za način poroda in ob najugodnejšem času za porod omogočijo vse, da bi bil porod za otroka čim manj ogrožajoč: navzočnost porodničarja in pediatra neonatologa ob porodu otroka iz rizične nosečnosti. Kadar tak otrok potrebuje intenzivno terapijo in nadzor, je takoj premeščen na intenzivno nego in terapijo na otroški oddelek bolnišnice. Ob otroku je vedno lahko tudi mati, da se ne pretrga nežna naveza mati-otrok.

Novorojenčkom, ki so bili ali so bolni in imajo prirojene nepravilnosti, ali pa sta jih ogrozila rizična nosečnost in porod, je namenjena posebna skrb tudi po odpustu iz bolnišnice. Do dopolnjenega enega leta obiskujejo starši s temi otroki posebej njim namenjeno posvetovalnico.

Tako že v najzgodnejšem obdobju skupina strokovnjakov skrbi za rast in razvoj teh otrok in lahko dovolj zgodaj odkrije odklone od normale in pravilno ukrepa.

Kadar se na seminarjih pogovarjamo s starši, se ti zmeraj pritožujejo nad tem, kako so jim sporočili, da je njihov otrok prizadet. O tem je bilo pri nas bolj malo povedanega in napisanega; verjetno pripisujemo temu premalo pomena, zato se lotimo vprašanja, kaj storiti, ko je naš otrok rojen. Vsako rojstvo otroka spremljajo večja ali manjša pričakovanja staršev, najmanj pa, da bo otrok zdrav. Dejstvo, da je otrok prizadet, je za starše šokantno, saj so v trenutku pahnjeni v krizo, na katero niso bili pripravljeni in so brez tovrstnih izkušenj.

Starši so pred zahtevno nalogo, kako na novo oblikovati svoje življenje, v katerem bo prostor tudi za otroka, ki je prizadet. Kako to starši zmorejo, je odvisno od njihove osebnosti, naravnanosti družbe in kakovosti strokovne pomoči. Odločilnega pomena za kakovost življenja staršev in otroka v tem trenutku in še za dolgo v življenju je, kako jim je bilo sporočeno, da je otrok prizadet.

Navadno je zdravnik tisti, ki sporoča, bodisi v porodnišnici po porodu ali pozneje, če je prizadetost posledica poškodbe ali razvojne motnje. Prav gotovo je za zdravnika težka naloga, sporočiti staršem nekaj, kar spreminja njihova pričakovanja. Naloga je težka, če je zdravnika strah spontanih čustvenih reakcij staršev. Zdravnik je večkrat nedozorel nenadnim čustvenim spremembam, ki sledijo v pogovoru s

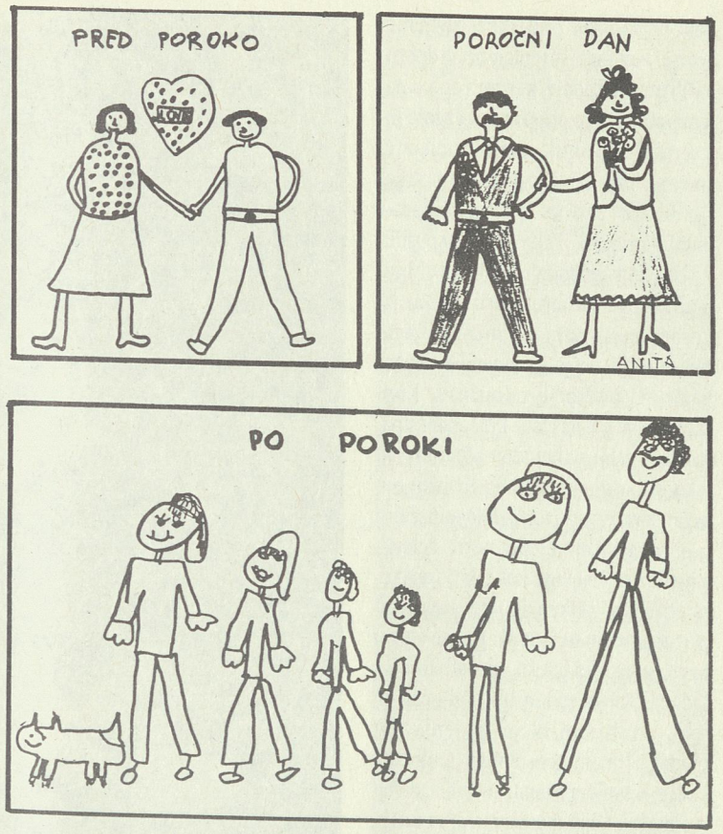

starši. Zdravnik je nenadoma potisnjen v položaj, ki ga ni vajen pri svojem svetovalnem delu. Navedeno dejstvo zahteva od zdravnika načrtovanje takega pogovora. Katere so prve besede? Možnosti so različne. Skupina strokovnjakov in staršev, ki že ima te izkušnje, priporoča naslednje prvo sporočilo: "Vaš otrok se po vsej verjetnosti ne bo razvijal tako kot drugi otroci in kot pričakujete!" Ob tem pokažemo razumevanje za nastala čustva in vlivamo upanje za ugodno rešitev nastalega položaja. Starši se odzivajo različno: z žalostjo, razočaranjem, jezo, zagrenjenostjo, z odklonitvijo. Nekateri začno spraševati, drugi pa se potegnejo vase. Za ves nadaljnji odnos staršev do otroka je pomembno, kako uspe zdravniku prepričati starše, da je tudi njihov otrok enakovreden drugim in so številne možnosti, da postane človek. Pomemben je torej pozitiven odnos, ko staršem v njim razumljivem jeziku razložimo realnost. Ogibanje v pogovoru ter sentimentalnost starše zavajata. Zdravnik naj pogovor načrtuje. Načrt vsebuje informacije o možnih vzrokih, možnostih otrokovega razvoja, literaturi, združenju staršev. Zelo pomembno je torej, da prvi poročevalec pomaga staršem dojeti, da bo tudi njihov otrok kot vsak drug lahko odraščal v družini, kjer ga bodo lahko imeli radi, imel bo prijatelje in se bo kar najbolje vključeval v okolje. Starši naj bi doumeli, da je prostor tudi zanje in zdrave sorojence. V nadaljnjih pogovorih sodelujejo sodelavci zgodnje terapije. Pogovor naj poteka v primernem prostoru. Prvi pogovor lahko zdravnik poveže s pregledom otroka ob navzočnosti staršev; namen tega je ob pomanjkljivostih pokazati tudi na otrokove sposobnosti. Zdravnik spopolnjuje svoje znanje in izkušnje tako, da ima redne stike s službami za zgodnji razvoj, vrtci, šolo in svojo supervizijo. Ta zavzetost ugodno vpliva na starše, saj si pridobijo občutek varnosti ob enotni doktrini, zdravnik pa ima za starše vedno nove informacije. Naj omenim še, kako pomembni so občasni sestanki vseh strokovnjakov, zastopanih v zgodnji terapiji, zaradi opazovanja, poročanja ter dogovorov o nadaljnjem otrokovem razvoju.

Družini je v veliko pomoč organizirana zgodnja terapija za otroke z motnjo v duševnem razvoju v domačem kraju ali v bližnjem mestu. Tovrstna zakonodaja ter denarna sredstva iz občinskega proračuna, iz katerega se plačuje osnovno zdravstveno varstvo, ter otroški vrtci obstajajo že dolgo. Od krajevnih oblasti je odvisno, v kakšni smeri in koliko so razvili mentalnohigiensko dejavnost v osnovni zdravstveni službi, ki spremlja našega otroka od zgodnjega otroštva do odraslosti. Zdravstvena služba je na začetku zelo pomembna, saj se rodi otrok v zdravstveni ustanovi - porodnišnici, čeprav porod ni bolezen, vsaj devetdesetodstotno je tako. Mentalnohigienski dispanzer je otrokom in staršem v veliko pomoč. Ker je bil že večkrat opisan v našem glasilu, se pri tem ne nameravam ustavljati. Zapisal bi le to, da tudi spre-

jeti zakon ni vse, če ga ne udejanimo; tako so še danes v Sloveniji zdravstveni domovi brez omenjene službe. V razvojne oddelke vrtcev vključujemo naše otroke že zgodaj, tudi pred drugim letom. Če je terapija zastavljena zgodaj in poteka od prvega meseca nepretrgoma, s potrebnimi ukrepi, zaznamo razveseljujoče ugodne posledice v razvoju ter sposobnosti adaptacije otroka; gre za kakovostne ugodne spremembe v otrokovem delovanju. Če začnemo z razvojno terapijo s tremi leti ali z vstopom v šolo, pomeni da smo zamudili bistveno obdobje v sposobnosti preoblikovanja (zorenja) otrokovega živčnega sistema. V Sloveniji je vključena v razvojne oddelke še vedno le polovica otrok z motnjo v duševnem razvoju. Razvojni oddelki so visoko strokovno usposobljene ustanove za razvojno terapijo, ki skupaj z lokalnim mentalnohigienskim oddelkom vodijo zgodnjo razvojno terapijo, v sodelovanju z drugimi ustanovami. Tudi ta doktrina je bila v našem zborniku že večkrat opisana. V zadnjem obdobju se posamezni naši otroci vključujejo v redne skupine. Paziti moramo, da jim zagotovimo enako strokovno obravnavo kot v razvojnem oddelku, saj sama integracija še ničesar ne prinese. Kakovostne so spremembe v dogajanju na področju šolskega obdobja tja do odraslosti. Pedagog sam že dolgo več ni sposoben sam slediti in spodbujati otrokovega razvoja. Sodelujejo različni strokovnjaki, ki omogočajo, da razumemo otrokovo osebnost v celoti. Ko zunaj domovine omenim, da imamo na slovenskem prvo šolo s prilagojenim programom že od leta 1911, vzbudi to dejstvo spoštovanje tudi v danes bolj razvitih evropskih državah.

Šola je na svoji poti skozi življenje doživela mnoge spremembe v dobro naših otrok. Zadnje, kar smo dobili na tem področju, je program za vzgojo in izobraževanje otrok in mladostnikov z zmerno, težjo in težko duševno motnjo v duševnem razvoju in drugimi dodatnimi motnjami. Tako smo se spustili do dna in v prihodnje ne bi smel biti nihče izmed naših otrok izključen iz prizadevanja družbe, da jih usposobi za življenje. Še večje spremembe doživljamo na področju odraslosti. Prvi zavod je bil pri nas leta 1953, danes pa vse več oseb ostaja v domačem kraju, tako želijo starši. Njihovo življenje se organizira v varstveno-delovnih centrih, saj tamkaj gojenci ne le delajo, ampak žive življenje kot tako; vanj so zajeti šport, rekreacija, prijateljstvo, partnerstvo, in to za vsakega, ne glede na stopnjo prizadetosti, spol ali starost. Odrasli želijo vedno bolj odločati o sebi, uravnavati svoje življenje ter pomagati manj sposobnim. Odločati hočejo o svojem načinu življenja, delu, svojih prijateljih, partnerstvu, se udejstvovati pri športu, rekreaciji. Želijo delati in zaslužiti za svoje potrebe. Hočejo, da jih vprašamo, ali bodo še nadalje živeli doma pri starših, ali v zavodu, ali s prijatelji v manjši bivalni skupnosti. Želijo se družiti med seboj, pa tudi z vrstniki iz drugih krajev in si izmenjevati izkušnje. "Normalni" imamo velike težave, ko jim moramo priznati položaj odraslih pa tudi, ko moramo sprejeti dejstvo, da imajo osebe z motnjo v duševnem razvoju spolno- erotične potrebe. Osebe z motnjo v duševnem razvoju se zavedajo, da vse življenje potrebujejo neko pomoč, vendar ne tako, da izključimo možnost učenja na lastnih izkušnjah. Tudi ti ljudje želijo narediti kaj zunaj

"logičnega" okvira in brez tveganja pač ne gre. Potreba po samostojnosti je prastara, značilna za vsakogar, vodi k občutku lastne odgovornosti. Verjetno bo kar držalo, da na splošno podcenjujemo sposobnosti oseb z motnjo v duševnem razvoju.

Kahlil Gibran je napisal pesem za vzgojo vsakega otroka, tako tudi našega. Vaši otroci niso vaši otroci. So sinovi in hčere življenja, ki teži po sebi. Prihajajo skozi vas, a niso od vas; in čeprav so z vami, niso vaša last. Morete jim dati svojo ljubezen, a ne svojih misli, kajti imajo lastne misli. Lahko dajete dom njihovim telesom, vendar ne njihovim dušam, kajti njihove duše živijo pod streho prihodnosti, ki je vi ne morete obiskati niti v sanjah. Lahko si prizadevate, da jim postanete podobni, toda nikdar si ne prizadevajte, da bi jih naredili sebi enake; kajti življenje se ne vrača nazaj in se ne mudi z včerajšnjim dnem. Odlična pomoč družini so seminarji za starše z otroki. Tudi o tem je bilo že veliko napisano, čeprav se zavedam, da je treba stvari obnavljati, ker prihajajo novi rodovi staršev, društvenih aktivistov, organizatorjev. Rad bi poudaril, da se zavzemam za celotedenske seminarje, saj je le tako mogoče zadostiti njihovemu namenu, ta pa je:

1. seznanjanje staršev z otrokovim stanjem
2. seznanjanje z možnostmi pomoči otroku
3. čustvena podpora ob življenju z otrokom
4. rekreacija.

Šele seminar največkrat prinese odgovor in rešitev vprašanja, zakaj se je ravno v njihovi družini rodil otrok. Če je seminar dovolj zgodaj, odpre starše za konstruktivno sodelovanje, je prava razbremenitev. Pomaga rešiti večkrat napete odnose med partnerjema, sorojenci, okolico, terapevti. Naši seminarji so nekaj posebnega v evropskem okolju v dobrem pomenu besede, na to smo lahko ponosni. Tovrstno kakovost bomo morali še večkrat predstaviti partnerjem v evropski zvezi. Domače izkušnje, kakršne so, dobre so - verjetno se tega niti ne zavedamo v svojem včasih kar večnem nezadovoljstvu. Sicer pa ima vse, kar naredimo, takoj značilnost nedokončanega, ker je pač taka značilnost življenja: dokler bo človek obstajal, bo imel opraviti s seboj. Kakor je dobro, da pridejo sosedi k nam, je dobro, da se tudi mi ozremo naokoli, bodisi da se kaj novega naučimo ali utrdimo, da nekaj delamo dobro, manj dobro ali slabo. Namen evropskega združenja staršev je delati v dobro osebam z motnjo v duševnem razvoju in njihovim družinam. Združenje predstavljajo starši, osebe z motnjo v duševnem razvoju, drugi dobronamerni ljudje ter strokovnjaki, ki se tako odločijo. Zavzema se za čim večjo samostojnost oseb z motnjo v duševnem razvoju in ponuja pomoč, kolikor je tem osebam potrebno. Eden od načinov uresničevanja tega cilja je (strokovno) usposabljanje (izobraževanje) oseb z motnjo v duševnem razvoju, staršev, drugih družinskih članov, prostovoljcev, delavcev v ustanovah, zvezah.

Pred seboj imam obsežen seznam predavanj in seminarjev, ki ga je sestavila zveza staršev v Nemčiji, in to za leto naprej. Strokovni sestanki so na ravni države, pokrajin in z mednarodno udeležbo, izvajajo ga zveze, razne ustanove, različni strokovnjaki doma ali iz tujine - skratka, vanj je vloženega veliko organizacijskega napora, bi lahko rekli. Seminarji trajajo dan, dva, teden ali načrtovano vse leto. Naj navedem

nekaj vsebin iz programa za preteklo leto v Nemčiji: zgodnje usposabljanje, otroški vrtec, šola, delo, stanovanja, prosti čas, šport, problemi staranja, težko prizadeti, odrasli z motnjo v duševnem razvoju, starši in družina, pravo, etika, socialna politika, organiziranje in gospodarjenje, delo z javnostjo. Redno potekajo zelo dobro pripravljeni kongresi, z vedno večjo udeležbo staršev ter oseb z motnjo v duševnem razvoju. Vsak kongres spremlja prek medijev široka javnost, navzoči so poslanci, resorni ministri, navadno predsednik republike. Navzoči so poslanci evropskega parlamenta, ki morajo na kongresih poročati, kako to problematiko razumejo in jo v parlamentu zastopajo. Takšen način mi je pri srcu, saj se pri nas pogosto razidemo notranje razdvojeni, kot da pripovedujemo in prepričujemo sami sebe. Za evropsko združenje je značilno, da dajo starši pobudo, združenje pa ima moč, da nastopa kot enakopraven partner z oblastjo. Za to pa je potrebna suverenost, ki je tudi denarno podprta. Združenje namreč pozna nešteto načinov za uspešno pridobivanje velikih denarnih sredstev, ki jih nato vlaga v ustanove in strokovnjake. Ljudje radi prispevajo, ko vidijo, da njihovi prispevki dosežejo končni cilj. Kot vsakdo ima tudi oseba z motnjo v duševnem razvoju pravico odraščati v svoji družini in je to vsaj enakovredna izbira bivanja v zavodu. To je temeljna socializacijska pravica, saj osebe z motnjo v duševnem razvoju plemenitijo naš vsakdanjik. V tem pa so družine s takšno osebo nadpovprečno obremenjene in jim je treba pomagati, saj imajo pravico do enake kakovosti življenja kot drugi. Ob temu spoznanju so v zadnjih letih vznikle številne službe za razbremenjevanje družin v Irski, Angliji, Španiji, Italiji, Nemčiji, Nizozemski... Tega pri nas v taki obliki ne poznamo, zamisel pa je vredna premisleka; zato naj službe na kratko predstavimo, saj so nedvomno v pomoč družini. Za kaj gre? Priče smo oblikovanju sistemov skrbi za osebe z motnjo v duševnem razvoju od vrtcev, šol do delavnic, zavodov... Vprašanje pa je, kako se znotraj tega znajde posamezna družina s svojimi specifičnimi problemi. Še zlasti zato, ker so ti sistemi nastajali po meri vlad in brez sodelovanja prizadetih. Službe za razbremenjevanje družin pa izhajajo iz potrebe povsem določene družine in na temelju tega načrtujejo možnosti, ki so v domačem kraju ali v sosedstvu. V neki dobri razvejeni in organizirani službi so ob raziskavi ugotovili šestnajst različnih ponudb. Npr. pogovori s starši, sorojenci, varstvo ob koncu tedna, obiski na domu... Glavni in edini cilj teh družb je razbremeniti starše. Ne gre za podvajanje ustanov, ampak za zapolnitev vrzeli, kot jo čutijo starši, saj te službe ne nameravajo postati ustanove. Ljudje, ki tu delujejo, so iz različnih poklicev, včasih delajo prostovoljno ali pa za majhno denarno nadomestilo. Največkrat se te službe organizirajo pri društvu. Ta prijem vodi k novi kakovosti celostne skrbi za osebe z motnjo v duševnem razvoju, saj se poklicnim delavcem in socialnemu skrbstvu odreka pravica edinega, ki odmerja raven kakovosti pomoči. Jedro pripomb staršev je, naj bi prizadeti ter njihove družine (porabniki) bistveno posegali v celoten sistem pomoči. Center je sedaj družina s prizadeto osebo, in ne sistem. Zaradi tega vlade evropskih držav dajejo vedno večjo prednost plačevanju ambulantnih oblik pomoči.

Če se na koncu vrnem k začetni misli, menim, da se pomoč družini z osebo, ki je duševno prizadeta, oblikuje v odnosu do državne administracije in strokovnjakov. Zmeraj pa je treba dobro prisluhniti osebam, in to ne glede na starost in stopnjo prizadetosti, saj imajo te osebe več povedati nam kot mi njim.

Prof. Peter Skuber

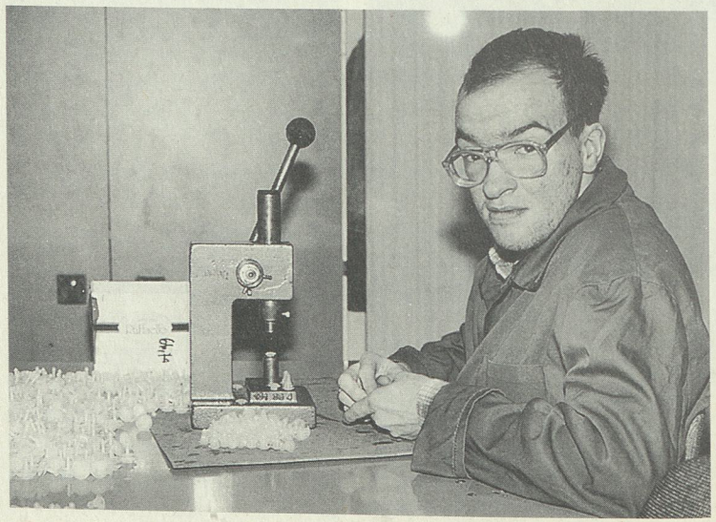

NAŠI RAZGLEDI

PO SVETU

KAKO DELUJE POMOČ ZA ŽIVLJENJE V AVSTRIJI

Novembra 1994 je Firis v Ljubljani organiziral posvet z naslovom Kvaliteta življenja v družini z duševno prizadetim èlanom.

Udeležila sta se ga tudi predstavnika avstrijskega Združenja za ljudi z duševno prizadetostjo in prizadetostjo druge vrste. Imenuje se Pomoč za življenje (Lebenshilfe). Iz prispevkov mag. Uda Strahlhoferja in dr. Heinza Fischerja povzemamo načela, po katerih združenje deluje, in cilje, za katere si prizadeva.Primerjava pokaže, da smo si v mnogočem podobni; so pa tudi razlike, ki jih kaže upoštevati.Enako tam, kjer je raven družbene skrbi pri nas višja in ustreza potrebam ljudi z duševno prizadetostjo, pa tudi, kjer smo bolj na začetku poti in se zato kaže zgledovati po tistih, ki so pred nami.

Avstrijsko združenje je skupnost staršev oziroma svojcev in prijateljev ljudi z duševno prizadetostjo ali prizadetostjo druge vrste in prizadetih.Je krovna organizacija, ki zastopa interese na zvezni ravni. Avstrija je namreč zvezna država (republika), v kateri so za zakonodajo in izvrševanje zakonov pristojne federacija in devet zveznih dežel. Avstrijsko združenje je v zadnjih letih sodelovalo npr. pri oblikovanju državnega zakona o skrbništvu za prizadete osebe in zveznega zakona o nastanitvi duševno bolnih v bolnišničnih ustanovah. Oba zakona sta bistveno izboljšala pravno varstvo duševno bolnih in duševno prizadetih ljudi.

Posamezne zvezne dežele pa so obdržale svoje pristojnosti na področju pomoči duševno prizadetim, kot je npr. zgodnje odkrivanje, dnevno varstvo, vprašanja nastanitve. Območne organizacije vplivajo na zakonodajo. Od začetka šestdesetih let so se v vseh zveznih deželah oblikovali zakoni o prizadetih osebah, kjer so v veliki meri sodelovale organizacije Pomoči za življenje. Sodelovale so tudi pri gradnji ustanov za prizadete. Pri tem se morajo nenehno in trdo pogajati in pogosto tudi z zbiranjem prostovoljnih prispevkov zagotavljajo kakovost storitev za prizadete. Pomoč za življenje je svoje pionirsko delo (največkrat je šlo za izjemna prizadevanja posameznikov) opravila prav pri pridobivanju prostorov in ustanov za prizadete.

Na področju posebnega šolstva so dosegli pravico staršev, da se sami odločajo za posebno šolo ali za druge, integrativno vodene oblike šolanja. Taki so npr. integracijski razredi in razredi s pomožnimi učitelji.

V zadnjem času si prizadevajo za to, da bi duševno prizadete izločili iz bolnišničnih ustanov, a so v tem šele na začetku. Zelo dejavni pa so pri ustvarjanju ozračja v družbi in odnosa do ljudi z duševno prizadetostjo.

V zveznem združenju ugotavljajo, da so v preteklosti zastopali predvsem interese staršev, manj pa interese duševno prizadetih oseb. Menijo, da zato, ker so bili starši izredno dejavni. Z načelom normalizacije pa so spoznali, da interesi staršev niso vedno istovetni z interesi otrok. Vse bolj se tudi zavedajo, kako pomembno je sodelovanje med posameznimi organizacijami na področju duševne prizadetosti (ne le Pomoči za življenje) in kako pomemben dejavnik pri uspešnem delu je dobro sodelovanje med poklicnim osebjem in prostovoljnimi delavci. Le tako je mogoče uspešno razvijati področje pomoči osebam s prizadetostjo. In ugotavljajo tudi, da je za uspešno delo na tem področju potrebno nenehno izobraževanje vseh, ki želijo sodelovati, tudi staršev. Učinkovito se jim zdi le skupinsko delo. Vse bolj upoštevano je spoznanje, da ni dovolj le zgraditi ustanove in uzakoniti družbene oblike pomoči, ampak je treba upoštevati celotno okolje. To pa pomeni tudi več javnega dela.

V krovni organiziaciji Pomoč za življenje Avstrije so si kot svoja vodila zastavili: celostna obravnava človeka, življenje po lastni izbiri, življenje v majhnih skupinah, partnerstvo in spolnost, sodelovanje vseh udeležencev. Ker si želijo vse več mednarodnega povezovanja, so se odzvali tudi vabilu Sožitja in nam predstavili svoje delovanje.

TEMELJNA NAČELA, PO KATERIH DELUJE POMOČ ZA ŽIVLJENJE

Kot forum, ki zastopa interese duševno prizadetih in njihovih svojcev, in kot nosilec ustanov in štipendiranja izvaja organizacija Pomoč za življenje tile načeli:

1. Pravica do razvoja

Gre za načelno stališče, da duševno prizadeti potrebujejo zgdaj in vse življenje ustrezno spodbujanje, da s tem zmanjšamo njihovo odvisnost in potrebo po negovanju. TUDI NAJTEŽJE PRIZADETI ČLOVEK PREMORE DISPOZICIJE IN SPOSOBNOSTI, KI JIH JE TREBA ODKRITI IN RAZVIJATI.

2. Normalizacija

Je načelo, ki obsega prizadevanja, DA PRIZADETEMU glede na njegove individualne možnosti in sposobnosti OMOGOČIMO ŽIVLJENJE, KI SE NAJBOLJ PRIBLIŽA ŽIVLJENJU NEPRIZADETIH.

Pri izvajanju teh načel delujejo tako, da upoštevajo:

a) **SOODLOČANJE PRIZADETEGA IN NJEGOVIH SVOJCEV**. To pomeni, da je treba tudi duševno prizadetim dati možnost, da izražajo svoje želje, saj drugače ni mogoče razumeti in zastopati njihovih potreb. Za dobro partnerstvo je nujno, da prizadeti, njihove družine in strokovnjaki skupaj uresničujejo svoje predstave.

b) **INTEGRACIJA**. To pomeni, da je za normalizacijo življenjskih razmer nujno, da je prizadeti vključen v svoje okolje. Njegovo vključevanje v družbo pospešujejo prek sožitja s soljudmi na čim številnejših življenjskih področjih. Zato je treba nenehno odpravljati predsodke in nepoučenost ter krepiti pripravljenost družbe, da sprejme v svoj krog tudi prizadete ljudi.

c) **CELOSTNOST**. Je poglavitna zahteva za razvoj celotnega človeka. Pri tem gre za njegov optimalni osebnostni razcvet in sožitje s soljudmi. Cilj pedagoških in terapevtskih spodbud je podpreti sposobnost za obvladovanje lastnega življenja. Cilj in temelj pedagoškega dela sta torej (po Pestalozziju) "oblikovanje glave, srca in rok".

č) **BLIŽINA DRUŽINE IN SKUPNOSTI**.Duševno prizadeti ima pravico živeti v svoji družini in se udeleževati življenja v skupnosti. Zato si Pomoč za življenje prizadeva za to, da so ustanove in službe za pomoč duševno prizadetim in njihovim družinam v njihovi bližini, v skupnosti. Prizadevajo si za regionalne razmere družbene pomoči. Zato so si v avstrijskem in v regionalnih društvih zagotovili pedagoško pomoč, ki ustreza naštetim načelom in ciljem. V zveznih deželah so določene razlike v izvajanju pedagoške pomoči. Zakonodaja o prizadetih in o socialni pomoči spada namreč v pristojnost dežel, zato ni povsem enotna.

Oblike te pomoči bomo podrobneje predstavili v naslednji številki Našega zbornika.

Renata Bačer

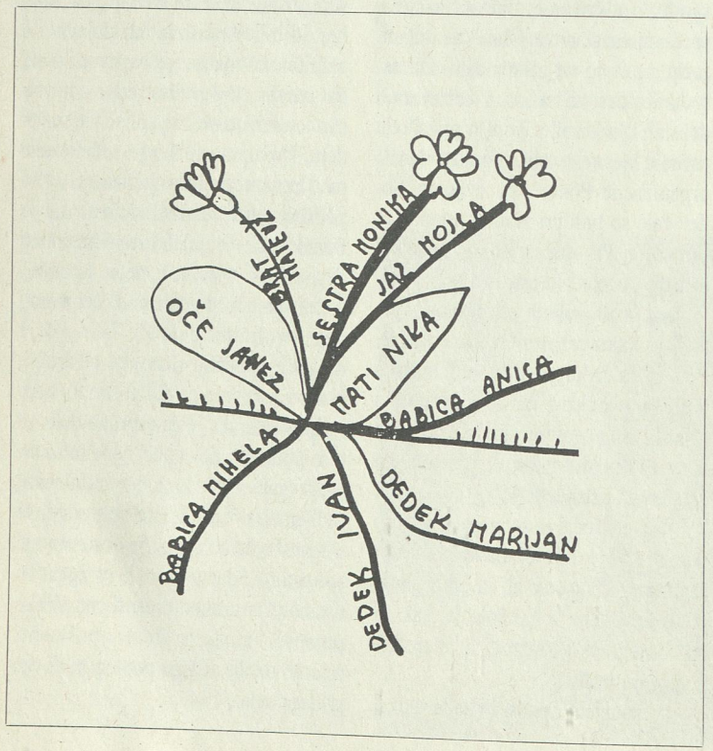

LJUDJE
S POSEBNIMI POTREBAMI POTREBUJEJO "ZAGOVORNIKA "

Svetovalnica Fužine je pod pokroviteljstvom Ministrstva za delo, družino in socialne zadeve organizirala 27. in 28. oktobra letos na Bledu mednarodno konferenco z naslovom "Radosti in bolečine družinskega življenja".

Namen te konference je bil spodbujati ustvarjalen dialog med strokovnjaki in uporabniki socialnih služb. Ko je v družini njen član obolel z rakom, ko je zasvojen z drogo, trpinčen, duševno prizadet ali kadar je družina razseljena zaradi vojne, se uporabniki socialnih storitev in strokovni delavci intimno in pri vsakdanjem delu srečujemo s trpljenjem, ki nam povzroča bolečino in hkrati ponuja možnost za osebnostno rast. S svojimi prispevki so sodelovali ugledni znanstveniki, univerzitetni profesorji, psihiatri in psihoterapevti iz Avstrije, Velike Britanije, Hrvaške in Slovenije. Med več kot sto petdesetimi udeleženci je bilo največ psihoterapevtov, psihologov, psihiatrov, socialnih delavcev, predavateljev Visoke šole za socialne delavce, nekaj študentov socialne pedagogike in približno deset uporabnikov.

Na povabilo organizatorjev smo se drugega dne konference udeležili tudi članice in člani Sklada SILVA iz Kopra. S svojim delovanjem si prizadevamo izboljšati kakovost življenja ljudi s posebnimi potrebami (ki imajo motnjo v duševnem razvoju) na Obali. Na tej konferenci smo želeli spregovoriti o položaju družine, ki ima doma otroka ali odraslega človeka s posebnimi potrebami. V dopoldanskem delu smo poslušali predavanje profesorja Davida Brandona, ki je predavatelj socialnega dela na Anglia University v Cambridgu, v Veliki Britaniji. Socialne službe je primerjal s ptico, ki ima le eno dobro razvito krilo - svetovanje, dajanje nasvetov in tolaženje. Če je to krilo še tako krepko, se bo ptica vedno gibala le v krogu. Drugo krilo, ki je povsem nerazvito, pomeni udejanjanje, uresničevanje, zagovorništvo, osebno zavzetost. To dosežemo strokovni delavci takrat, ko postavimo pri delu svoje interese na drugo mesto, na prvo mesto pa postavimo uporabnikove interese.

V razpravi, ki je sledila, so spregovorili starši o storitvah in službah, ki ne ustrezajo potrebam njihovih otrok, o tem, da ljudje s posebnimi potrebami nimajo nikakršnih življenjskih izbir, ter o ovirah, na katere naletijo starši, če se ne strinjajo z napotitvijo svojega otroka v zavod ali šolo s prilagojenim programom. Popoldne smo se udeležili delavnice, ki jo je vodil znani angleški borec za pravice ljudi s posebnimi potrebami, Andrew Holman. Na videoposnetku nam je predstavil življenjsko zgodbo Rachel, ki je preživela prvih šestnajst let svojega življenja v zavodu. Ker se ni mogla sporazumevati in sporočati, je doživljala takšne stiske, da je fizično ogrožala osebje, še najbolj pa sebe, ko se je grizla, tepla ali metala na tla. Izdelali so individualni načrt skrbi zanjo. Na njeno željo so jo preselili v majhno stanovanjsko hišo in njeno življenje zasnovali na vsem tistem, kar je rada počela, kar jo je veselilo, zabavalo in ji vlivalo občutek varnosti. Poiskali so sponzorja in ji priskrbeli elektronsko napravo, s pomočjo katere se je sporazumevala. Obiskovala je jazzovske koncerte in jadrala z osebjem. V dejavnostih, ki so jo veselile, je pridobivala pomembne življenjske izkušnje in njen osebnostni razvoj po treh letih takšne obravnave je bil očiten. Izginilo je napadalno vedenje. Na vsedržavni televiziji je v programu v živo s pomočjo naprave odgovarjala na novinarjeva vprašanja. Storitve so bile precej cenejše kot pa oskrbnina v zavodu. Čez čas so začele prihajati pripombe in pritožbe, da je denar porabljen za zabavo, ne pa za obravnave in terapije. Nekateri strokovni delavci so projekt zapustili. Rachel so omogočali vse manj dostopa do stvari, ki jih je želela početi in povrnilo se ji je napadalno vedenje. Zato so zaposlili še nekaj novih ljudi. Ko je v jezi vrgla na tla napravo za sporazumevanje, se je le-ta pokvarila in niso našli denarja za popravilo. Trenutno živi Rachel še v stanovanjski hiši, znova so

ji predpisali pomirjevala, in ker jo težko "obvladujejo", načrtujejo, da jó bodo preselili v zavod.

Ta zgodba nam zelo jasno pokaže, kaj lahko prinese osebna zavzetost strokovnih delavcev in pa tudi, kako krhka je še tako dobra služba, če je uporabnik nemočen ali nima dobrega zagovornika. Pritoževanje nad porabljenim denarjem je cinizem posebne vrste, kot da se ne spodobi, da bi se osebe z motnjo v duševnem razvoju zabavale in se imele preveč lepo, kot da prav morajo trpeti, sicer ne zaslužijo našega usmiljenja in pomoči. V plenarnem delu smo podali nekaj misli in pobud, ki so bili uvrščeni v sklepe konference, in sicer:

1. Uporabniki socialnih služb so delodajalci strokovnim delavcem, in ne nasprotno.

2. Strokovni delavci morajo postati izvirnejši pri iskanju rešitev. Tako bodo vplivali na spreminjanje zakonodaje v interesu uporabnikov.

3. Če bi strokovni delavci pri iskanju rešitev upoštevali želje uporabnikov, bi bil denar, ki je na voljo, koristneje uporabljen.

4. Službe in okolja, ki so namenjeni vsem, morajo postati dostopni tudi ljudem z motnjo v duševnem razvoju. Če potrebujejo pri tem pomoč, jim je treba to zagotoviti.

5. S trenutkom, ko je otrok predstavljen komisiji za razvrščanje, dobi pečat in je vključen v paralelni sistem varstva, vzgoje, izobraževanja, dela in zaposlitve, nikoli ne pridobi temeljnih državljanskih pravic in je izločen iz glavnih tokov družbenega dogajanja. Namesto tega naj se predvidi pravico do pomoči, ki jo posamezni otrok glede na svojo individualnost in položaj potrebuje.

6. Pozivamo strokovne delavce, naj zmorejo toliko duhovne moči, da bodo pri svojem delu postavili osebne interese na drugo mesto. Na prvo mesto pa naj postavijo interese uporabnikov.

7. Vabimo strokovne delavce v enakovreden, partnerski odnos, da bomo hitreje in bolje uresničevali spremembe v korist uporabnikov.

Zahvaljujemo se organizatorici konference, gospe Dušici Grgič, za povabilo in gostoljubje ter ji čestitamo za odlično opravljeno delo.

Jelka Škerjanc

AKCIJA ZA NAJ FOTOGRAFIJO

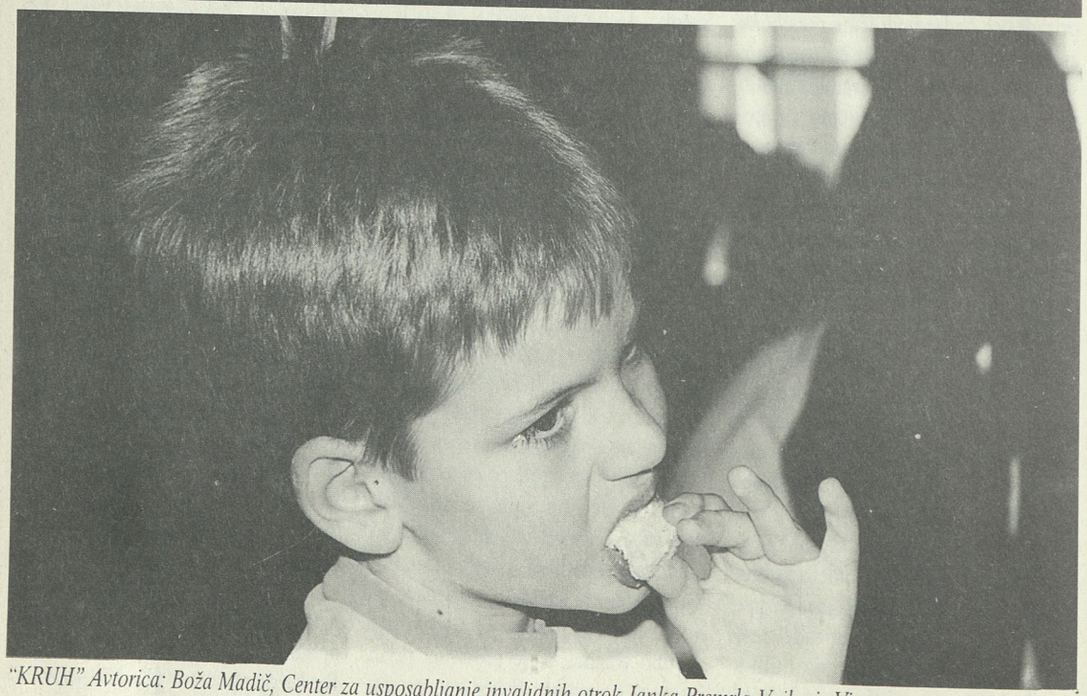

"KRUH" Avtorica: Boža Madič, Center za usposabljanje invalidnih otrok Janka Premrla-Vojka iz Vipave

KDO JE IZ DRUGAČNOSTI NAREDIL PEČAT?

Izteka se leto, a v tista, ki prihajaj,o zrem z optimizmom.

Izteka se leto, ki je bilo deklarativno namenjeno večjemu razmišljanju o vlogi in mestu družine in udejanjanju možnih izboljšav, ki bi jih naj družbena skupnost včlanila v prioritetna izhodišča prihodnje nacionalne politike. Razpisani so bili natečaji, vrstila so se omizja, osrednje oddaje in članki so bili polni besed o družini.

Beseda z bogato vsebino; vrednota, ki pomeni življenje; ki je lahko sreča, je pa lahko tudi pekel ali pa pečat drugačnosti.

Ne vem zagotovo, koliko so se moji sodržavljani soočili s podatkom, da je v Sloveniji od osem do deset odstotkov družin, ki so tako ali drugače povezane z osebo z motnjo v duševnem razvoju. Zatrdno vem, da še danes - po tridesetletnem delovanju društev za pomoč duševno prizadetim - ne ločijo med motnjo v duševnem razvoju in duševno boleznijo.

Sprašujem se, kdo je iz drugačnosti naredil pečat?

Mar samo oni drugi, ki jim je rojstvo otroka prineslo srečo in veselje, ali pa tudi jaz in ti, ki nama je kruta resnica vzela smeh in napolnila srce z obupom, da sva se zaprla pred svetom in skrila svoje bolečino.

Kdo ve?

Naše družine živijo povečini svoje življenje, ki je bogato, ker je polno drobnih radosti, ki nam veliko pomenijo; naši otroci nas nenehno presenečajo, predvsem pa nas s svojo večno otroškostjo, ki je ena sama ljubezen, spodbujajo in dajejo življenjsko energijo, da ne omagamo. In mi? Ali se zavedamo, da imamo pravico do drugačnosti, ki pa mora postati normalnost v vsakdanjosti? Vem, da je to proces, ki mora dozoreti najprej v naših glavah. Ko se bomo tega zavedali, in to z življenjem naših družin, predvsem pa naših sinov ali hčera tudi izkazovali, bo tudi naša ***okolica prijaznejša***. V naši družini sta dva odrasla otroka. Starejša hči ima svoj poklic in lastno stanovanje, mlajši sin pa hodi v varstveno-delovni center; delo, ki ga opravlja, ga veseli in mu prinese zasluženo nagrado, na katero je ponosen. Druži se s svojimi prijatelji, hodi na športne prireditve in plavalni trening, in če bo nekega dne želel, bo lahko tudi on pospravil kovčke in odšel stanovat med sebi enake. V leta, ki prihajajo, zrem z optimizmom in vero v najboljše. To želim ob koncu leta 1994 tudi vam vsem.

vaša predsednica

Nagovor dr. Marjete Korbar članom Mariborskega društva za pomoč duševno prizadetim ob novem letu

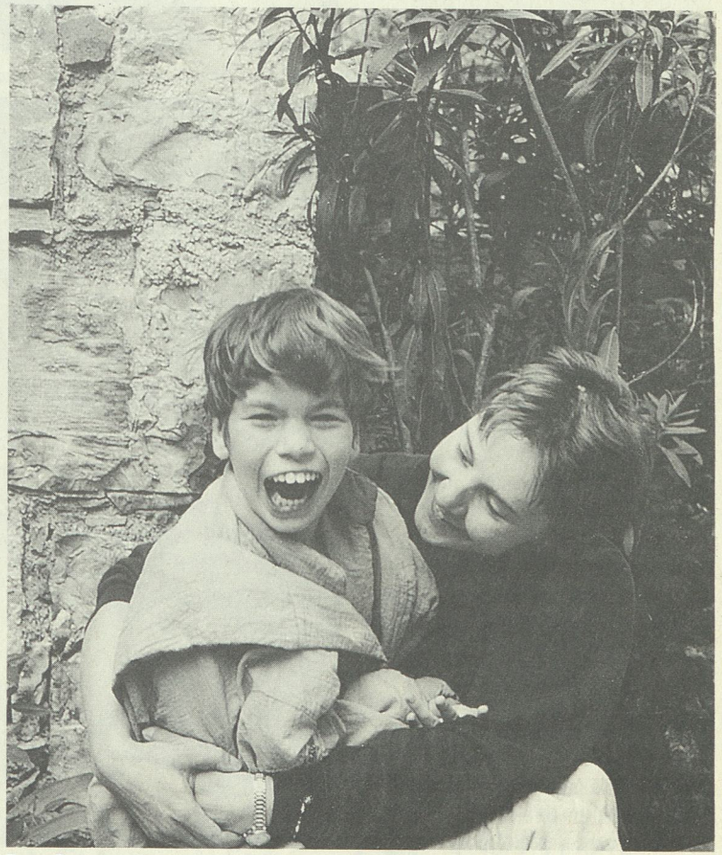

Foto: Boža Madič

25 LET ODDELKOV ZA DELOVNO USPOSABLJANJE V MARIBORU

V šolski kroniki lahko preberemo, da je bil prvega oktobra 1969 odprt oddelek za delovno usposabljanje težje prizadete mladine - ODU. Oddelek je imel prvo stopnjo z dvema skupinama. Od ustanovitve pa vse do gradnje nove šole leta 1986, so bili oddelki v neustreznih prostorih Centra za rehabilitacijo invalidov, brez delavnic, brez telovadnice, z neustreznimi sanitarijami. Z novogradnjo smo dobili možnost širitve oddelkov in programov na ODU za otroke, ki so jih bili do takrat starši prisiljeni oddati v zavod. Septembra 1986 smo odprli prvi oddelek OKMO na ODU, septembra 1990 pa je bil ustanovljen prvi "težki" oddelek, kamor smo vključili otroke s težjo motnjo v duševnem in telesnem razvoju. Danes so vključeni v vzgojno-izobraževalni proces na ODU-ju otroci in mladostniki z zmerno in težjo motnjo v duševnem razvoju v treh razvojnih stopnjah in desetih skupinah. Vseh otrok in mladostnikov skupaj je 73. Poleg specialnopedagoške obravnave v skupinah so otroci vključeni v logopedsko in fizioterapevtsko obravnavo, v obravnavo pri delovnem terapevtu, korektivnem gimnastiku, po potrebi so obravnavani še v strokovnem teamu. Vključeni so v lesarsko delavnico, glasbeno-ritmične in športne dejavnosti.

V oktobru smo praznovali petindvajsetletnico Oddelkov za delovno usposabljanje v Mariboru. Ker smo želeli ta jubilej oznamovati delovno in strokovno, pa tudi zanimivo in prijetno za otroke, se je v oktobru zvrstilo precej dejavnosti, o katerih smo obvestili tudi starše in širšo javnost. Med razli-čnimi dejavnostmi, kot so bila strokovna predavanja za starše, odprti dnevi šole, namiznoteniški turnir med zavodi za usposabljanje, so bili tudi projektni dnevi, ko smo skušali iz pozabe izbrskati otroške narodne pesmi, glasbila, igre, igrače, običaje... Zanimiva in prijetna tema ni pustila ob strani nikogar.

Pravljice, pripovedke, pesmi, igrače... iz davnine za danes. Za odrasle je bil topel spomin na otroštvo, za otroke svet, ki so ga doživljali z navdušenjem. Glede na sposobnosti, interese in želje otrok je vsak učitelj izbral najprimernejše področje iz bogate narodne zakladnice. Iz učilnic prvih stopenj so odmevale izštevanke, kot so An ban, En kovač, Ančka pomarančka. Nerodni prstki pa so vztrajno oblikovali igrače iz naravnih materialov. Otroci druge stopnje so z navdušenjem igrali na ljudska glasbila. Nekaj so jih izdelali kar sami (ropotuljice iz orehovih luščin in okrasnih buč), druge z učiteljevo pomočjo v delavnici, malo pa so priskočili na pomoč starši, na primer s kakšno odsluženo kuhalnico. Uspešne so bile tudi deklice pri šivanju prtičkov, izdelovanju cvetja iz krep papirja in risanju narodnih okraskov na krožnike. V kratkem času so ustvarile majhne umetnine. Ustvarjalno in delovno ozračje je bilo zaznati tudi v delavnici za oblikovanje iz lesa. Dečki so ob učiteljevi pomoči izdelovali lesene igrače. Upravičeno so bili ponosni na svoje možičke kopitljačke, najrazličnejša vozila, zibelko, samokolnico, vrtavke... Dediščina nekaterih šeg in navad je določila ton dela v tretjih stopnjah. Spoznali so običaje ob trganju koruze, čiščenju buč in spekli so pravi domači kruh, ki so ga zamesili v starih nečkah. Izdelali so košarice, predpražnik in copate iz ličja.

Zanimive so bile urice ob poslušanju in dramatizaciji narodnih pripovedk in pravljic.

Ustvarjalno in delovno vzdušje v delavnici za oblikovanje iz lesa.

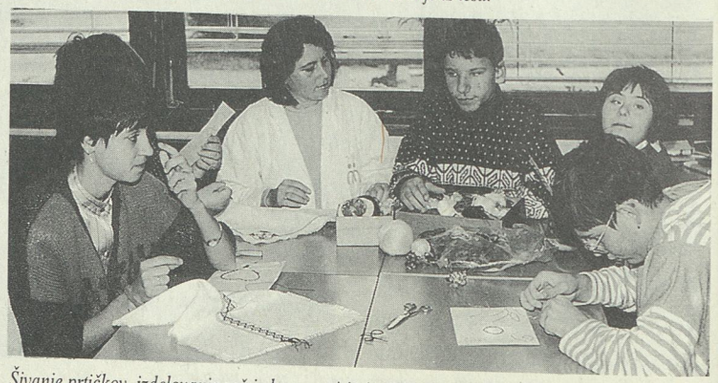

Šivanje prtičkov, izdelovanje rož iz krep papirja in risanje narodnih ornamentov.

Delček dejavnosti v oktobru smo prikazali na slovesni proslavi ob petindvajsetletnici ODU-ja. Otroci so igrali na ljudska glasbila, peli narodne pesmi ter prikazali nekaj otroških iger in izštevank. Svoje izdelke so pokazali javnosti na razstavi v avli šole.

Silvija je v glasilo zapisala: "Že ves mesec delam samo to, kar me veseli. Pojem narodne pesmi, slikam na krožnike narodne motive, šivam narodne vezenine in plešem vesele plese. Ta mesec je bilo pri nas zelo lepo."

Prosti čas na dvorišču ali igrišču bo odslej koristno izrabljen z novimi igrami, plesi, pesmimi... Naučili smo jih odrasli, ki že dolgo nismo več otroci, a smo kanček otroštva ohranili v sebi.

Zvonka Zajko-Valdhuber
Osnovna šola Gustava Šiliha Maribor

SKLAD SILVA

sklad za kakovostno življenje ljudi s posebnimi potrebami

Najprej naj se čisto na kratko predstavimo: Pred letom in pol sta zakonca Peroša sklenila bolj ustvarjalno poseči v načrtovanje prihodnosti svoje hčere, ki ima posebne potrebe in obiskuje delavnico za delo pod posebnimi pogoji. V ta namen sta zanjo in za druge ljudi s posebnimi potrebami Obale ponudila svojo domačijo v Fijerogi nad Koprom. Ta njuna poteza je naletela na podporo pri nekaterih strokovnih delavcih in prijateljih. Povezali so se v samopomočno skupino z imenom Sklad SILVA in opredelili namen in cilje svojega delovanja:

- razbremenitev staršev v skrbi za prihodnost svojih otrok, posebno za čas, ko jih več ne bo;
- ustvarjati možnosti za to, da bodo imeli ljudje s posebnimi potrebami v svojem življenju možnosti izbire ob pomembnih vprašanjih, na primer kje bodo živeli, s kom, kje bodo delali, kdo jih bo podpiral in jim pomagal pri premagovanju vsakodnevnih ovir;
- prebuditi vse energijske in materialne vire v okolju in jih usmeriti v ustvarjanje novih možnosti za ljudi s posebnimi potrebami;
- spreminjati javno mnenje in preseganje stereotipnih "resnic" o velikih in večnih otrocih. To so odrasli ljudje, ki potrebujejo spremljanje in podporo glede na svoje individualne danosti.

V omenjeni hiši si bodo ljudje s posebnimi potrebami:

- pridobivali znanje in spretnosti za čimbolj samostojno življenje; - ustvarjali in se družili z udeleženci umetniških kolonij; - našli varno nastanitev s spremstvom, če bi imeli njihovi starši nezadržen opravek ali bi bili drugače odsotni za nekaj dni; - v prihodnosti ustvarili stanovanjsko skupnost po družinskem zgledu. Da bi te načrte uresničili, je treba v hiši ustvariti možnosti za to: treba jo je obnoviti in prilagoditi za nove vsebine. Članice in člani Društva za pomoč duševno prizadetim obalnih občin so s starši, prijatelji in številnimi ljudmi dobre volje zastavili dejavnosti za pridobitev potrebnih sredstev. Danes je obnova hiše v četrti gradbeni fazi. Menimo, da bo večina del končana, če bo delo še naprej potekalo tako zavzeto, v kratkem.

Jelka Škerjanc

TISTEGA SONČNEGA DNE

Nekje sem prebrala, da bi bilo življenje sivo in dolgočasno, če ne bi bilo lepih in nepozabnih spominov. Spomini na prijetne ure letošnjega predzadnjega šolskega dne so še tako živi, da je prav, da o njih nekaj napišem.

V Domu Matevža Langusa v Radovljici smo lani ob koncu šolskega leta povabili na izlet tudi vse starše naših otrok. Precej se jih

je vabilu odzvalo, nekaj otrok pa je bilo seveda razočaranih. Zbrali smo se pred našo lepo šolo. Jutranje sonce in nasmejani obrazi otrok so napovedovali lep dan. Kolona vozil, v kateri so bili avtobus, dva kombija in več osebnih avtomobilov, se je odpravila na pot. Po avtocesti smo se peljali skozi Ljubljano do Vrhnike. Seveda ni šlo brez zastojev pred semaforji. Vsi smo radovedno opazovali množico drvečih avtomobilov na cesti, ob njej pa visoke stanovanjske bloke. Na Vrhniki smo zavili proti Bistri, kjer je bila naša prva postaja. Seveda so vožnja, vroče sonce, žeja in lakota naredili svoje. Sendvič in sok sta se nam kar prilegla.

Po kratkem počitku je bil na vrsti ogled tehniškega muzeja. Všeč nam je bilo prav vse, od zbirke kmečkih vozov, koles, motorjev, avtomobilov do nagačenih živali in ptic. Motilo nas je le, da z invalidskimi vozički nismo mogli priti v vse prostore, zato pa smo si ogledali, kaj počno ribe in račke v ribniku. Sonce je neusmiljeno pripekalo, mi pa smo veselo in polni dobre volje nadaljevali pot proti Rakitni. V klimatskem zdravilišču so nas prijazno sprejeli in nam pripravili okusno kosilo. Popoldan smo počivali ob tamkajšnjem jezeru. Poiskali smo prijetno senco, razgrnili odeje, se sezuli in se predali lenarjenju. Nekateri so ta čas izkoristili za sprehod ob jezeru, za prijateljski klepet, za izmenjavo izkušenj ... Prav ganljivo je bilo videti, kako so se otroci držali staršev, kot bi hoteli povedati: "Glejte, to je moja mama, to je moj ati!" Ura teče, nič ne reče, kot pravi pregovor, in ko nam je bilo najlepše, smo se morali odpraviti proti domu. Vračali smo se čez Ljubljansko barje, na Borovnici smo zapeljali na avtocesto, se spet peljali skozi Ljubljano, mimo Kranja in se srečno vrnili v Radovljico.

Vroč, sončen dan se je končal. Vsi smo bili prijetno utrujeni, polni lepih doživetij. Prav gotovo pa so bili najbolj zadovoljni tisti otroci, ki so jih spremljali starši, kajti ti lahko dajo svojim otrokom največ ljubezni.

Magda Berce

RADI BI SE VAM PREDSTAVILI

Morda ste tudi vi eden izmed bralcev, ki ni še nikoli slišal za naš dom. Kdo smo? Kaj smo?

Uradno smo VII. enota Centra Dolfke Boštjančičeve Draga, Ig pri Ljubljani, vendar smo MALI DOM, v katerem živijo osebe z zmerno, težjo in težko motnjo v duševnem in telesnem razvoju.

Na Igu je pet podobnih enot in ena enota za odrasle na Škofljici.

Naš dom je najmlajši, saj smo z delom začeli šele decembra leta 1990. Prvi zametki so bili zastavljeni že oktobra 1988, ko smo v Šiški v vzgojno-varstvenem zavodu Christian Andersen na Rašiški odprli prvi dnevni oddelek za otroke z najtežjimi motnjami v razvoju. Ta oddelek je prvotno obiskovalo le šest otrok. Potrebe so se večale in kmalu smo pridobili nov prostor (leta 1989).

Ta način je omogočal staršem, da so lahko vključili svojega otroka v ustrezno obravnavo, sami pa nemoteno opravljali delo na delovnem mestu. Sicer bi bil marsikateri izmed omenjenih staršev prisiljen pustiti službo in skrbeti za svojega otroka v domačem okolju. Rada se spominjam prvih dni, mesecev, ko smo z upanjem in veseljem začeli delati v Andersenu. Otroci in osebje iz vrtca so nas radi obiskovali in velikokrat povabili na prireditve. Danes živimo vsi skupaj v Malem domu. Otroci, ki živijo v domu štiriindvajset ur, in otroci, ki jih starši vsak dan vozijo in se popoldan vrnejo domov. /Dnevni center je odprt od 5.30 do 17.00 ure./ Ljudje smo si med seboj zelo različni. Tudi naši otroci se razlikujejo, ravno zato vidim vsakega posebej. Sprejeti je treba to različnost in drugačnost. Jo opaziti! Se vprašati, kaj pomeni meni. Razumeti to drugačnost! Sprejela sem te otroke in odrasle osebe. To pomeni priznati tudi njihove darove in jim pomagati, jih razvijati. Hkrati pa to pomeni sprejeti različnost in biti z njimi potrpežljiv in sočuten kot z drugimi otroki. Velikokrat se mi postavlja vprašanje, ali je družba sprejela to drugačnost, pravico do drugačnosti. V decembru 1990 smo si z delom in trmo pridobili dobro hišo v izjemni soseski, med dobrimi ljudmi, v Šiški. Ta hiša je bila že pred dvajsetimi leti grajena za otroke in upam, da bo tako tudi ostalo. Kaj delamo? Delamo natanko to, kar delajo tudi drugi starši. Radi jih IMAMO, kot jih imajo radi starši. Poleg rednega programa (zdravstvenega, pedagoškega, negovalnega, psihološkega, socialnega) smo trikrat letovali v Klimatskem zdravilišču in okrevališču Debeli Rtič (skupaj štiriintrideset dni). Letos smo bili s skupino otrok prvič na Pokljuki (teden dni). Rada se spominjam teh dni ob morju. Vse otroke smo peljali z ladjo, veliko smo hodili na sprehode, se družili z otroki rednih vrtcev. Pomagale so nam učenke iz Srednje medicinske šole v Piranu. Kako je lepo videti srečen in nasmejan obraz otroka, ki ne zna lagati, upoštevati moramo le govorico telesa, govorico obraza, oči... Svoje delo opravljam z veseljem in imam občutek, da tudi drugi v domu delajo enako. Imamo še veliko načrtov, predvsem pa veliko dela. Za vsak dan vem, da mi bo prinesel kakšno novo izkušnjo, novo spoznanje, tako ob otrocih kot ob sodelavcih. Moje pravilo je: delajte s srcem, z ljubeznijo, ne pričakujte ničesar, pa boste dobili veliko. Mogoče je to težko opaziti, prepoznati, a vendar, nekaterim je to dano. Samo jadikovati nikar!

Občudujem starše, ki vsak dan vozijo otroke v naš dom in bo verjetno nekoč tudi zanje postal dom v celoti. Starši se starajo, bratje, sestre odraščajo. Že dalj časa nekaterim staršem omogočamo kratkotrajne in občasne sprejeme za konec tedna do meseca dni, ali tudi več, če je to potrebno.

Mnogi starši, zlasti matere in babice, prihajajo vsak dan k nam, pomagajo pri otroku in se z nami družijo. Vsak njihov prihod otroku ali vnuku polepša dan.

Ustanova ima tudi svoje slabosti. Imamo nekakšen red, ki morda res ni najboljši za posameznika. Delo poteka v treh izmenah in verjemite mi, ni lahko. Že od vsega začetka se skupaj s svojimi sodelavci trudim, da bi bila ta hiša dom, zlasti še tistim, ki nimajo staršev. Nekateri so odšli, ne da bi se poslovili od svojega otroka.

Življenje teče naprej. Živimo v "hitrem" času. Mnogokrat pozabljamo, da smo vsi le navadni ljudje. Trudimo se in še se bomo trudili, da bo otrokom, ki so nam jih starši zaupali, dobro. Naš Mali dom je vedno odprt. Kdor ga želi spoznati, naj nas pokliče ali obišče. Veseli smo obiskov, saj sami ne zmoremo pogosto zahajati v bližnjo ali daljno okolico. Skupaj z vami, starši in prijatelji, ki nas razumejo in nam radi priskočijo na pomoč, pa je možnost za to večja.

Marina Komat

NAŠA VEVERIČKA POSEBNE SORTE V VRTCU

V zadnjem času se veliko govori in piše o integriranih otrocih v vrtcu. Kdo pa so ti otroci?

To so otroci, ki so po starosti vključeni v redne oddelke v vrtcu, glede na svoje sposobnosti pa potrebujejo veliko več spodbud, individualnega ukvarjanja, vendar se kljub temu razvijajo počasneje od svojih vrstnikov.

Kot vzgojiteljica predšolskih otrok delam v viških vrtcih in bi vam rada opisala svojo integrirano deklico in delo z njo. Poimenovala jo bom Sonja. Po desetih letih dela v mali šoli sem začela delati v dojenčkovemu oddelku. Skrb, kako bom delala pri tako majhnih otrocih, me je spodbudila, da sem začela znova prebirati literaturo o malčkih. Po prvih septembrskih dneh se mi je potrdilo, da te glavice potrebujejo veliko topline in ljubezni, šele nato pedagoški program.

V prvem mesecu smo se umirili, jaz in otroci, in delo je steklo. Nekega dne pa pride mamica z deklico, z medvedkom v naročju. Čas prilagajanja na vrtec, ki sta ga skupaj z mamico preživeli pri nas, je hitro minil. Ostalo je še mnogo oblik vedenja, ki so me begale in jih nisem razumela (škripanje z zobmi, guganje, poseben način jokanja, nenavadna artikulacija glasov, niti za trenutek ni smela biti brez odraslega).

Adaptivno obdobje v vrtcu je trajalo kar pol leta. V tem času sem tudi sama pospešeno poglabljala znanje o otrokovem razvoju in nekatere stvari lažje razumela. Počasi so se posebne oblike vedenja začele umirjati. Sonja je s petnajstimi meseci naredila prve negotove korake. Poskušala se je samostojno hraniti, spodbujala sem jo k žvečenju, okušanju hrane, raziskovanju okolja.

V času spanja sem sedela ob njej, jo božala po laseh in ji pela pesmice, da se je umirila, zaspala pa ni. V tem času nisem imela nobene strokovne pomoči, nikogar, ki bi mi lahko svetoval. Sodelavke so me razumele, a mi niso mogle pomagati.

Ko je bil v vrtcu ustanovljen aktiv Otrok je lahko tudi drugačen, sem začela sodelovati v njem. Tam sem črpala novo znanje in spoznanja o drugačnih otrocih, tudi o "moji" Sonji. Začela sem obiskovati seminarje s to vsebino. V teh letih sem si razširila znanje s področja dela z drugačnimi otroki, pridobila pa sem si tudi mnogo izkušenj ob Sonji.

Ko je bila ustanovljena mobilna specialnopedagoška služba v vrtcu, sem dobila tudi prvo pomoč. S specialno pedagoginjo sem se lahko pogovorila o vseh konkretnih težavah in skupaj sva iskali mogoče rešitve. Potrdila mi je, da je "moja" Sonja res posebna in da je moj odnos do nje glede na možnosti dela v vrtcu pravilen in dober. Specialna pedagoginja me je sprva obiskovala občasno, da sva se pogovorili o sprotnih stvareh, tri leta pa prihaja enkrat na teden, se ukvarja z deklico in z menoj reši sprotne težave. Skupaj s specialno pedagoginjo imam tudi pogovore s starši, kar je pripomoglo k mnogo bolj kakovostnim in odprtim odnosom med menoj in starši.

Do male šole sem se veliko ukvarjala z njo, navajala sem jo na oblačenje, slačenje, na stranišče, umivanje. V vsako dejavnost v skupini sem jo pritegnila toliko, kolikor je zmogla. Lahko je samo prišla pogledat

slikanico, da sva videli Muco Copatarico, in naslednjega dne sva se ob knjigi pogovorili o zgodbici. Zelo rada pa poje in pleše. V teh dejavnostih jo še posebej pohvalim pred drugimi otroki. Rada se igra v kotičku, iz gline in testa rada dela palačinke, pri polžku pa ji pomagam. Zelo rada slika z vodenimi barvicami, najraje ima prelivajočo se barvno sliko.

Preteklo poletje sem jo navadila, da je stala na kotalkah in se počasi kotalkala. To ji je v veliko veselje.

Ko smo brali knjigo Svetlane Makarovič Veveriček posebne sorte, so otroci takoj ugotovili, da imamo tudi mi veveričko posebne sorte med nami in jo imamo zelo radi. Otroci skrbijo zanjo, ji pomagajo in njenega nagajanja ne sprejemajo tako hudo kot nagajanje drugih otrok.

Z vso skupino otrok smo bili skupaj na mini počitnicah v majhni koči. Skrbelo me je, kako bo Sonja preživela noči stran od doma. Takoj ko smo prišli, smo ji pokazali, kje je njena postelja, in bila je zadovoljna. Zvečer me je vprašala: "A si kaj moja?" Ko sva se "pocrkljali", je zaspala.

Kot mala šolarka ima tudi ona šolske potrebščine, pozna svoje in jih pospravlja v mapo. Vedno, ko delamo stvari za malo šolo, se tudi ona loti dela, a ga opravi čisto po svoje, pospravi stvari na svoje mesto in se gre igrat v kotiček.

Vsa ta leta, ki sem jih preživela s to skupino in Sonjo, so mene in otroke te skupine obogatila. Pridobili smo nove izkušnje, ki jih brez Sonje ne bi nikoli, za mnogo življenjskih resnic bi bili prikrajšani.

Sonja bo odšla iz vrtca, a iz mojega srca nikoli, saj vezi, ki sva jih spletli, ne bova pretrgali!

Vseeno pa bi vsem strokovnim službam različnih ustanov priporočila, da se več povezujejo s tistimi, ki preživijo z otrokom več časa, in glede na položaj sproti rešujejo problematiko, neodmaknjeno od vsakodnevnega življenja.

Savi Švigelj

PROJEKT "KAVARNICA"

"Če se je v petdesetih letih v zahodnih državah s ponosom govoriło o številu zavodov in ležišč v njih, kot dokazu skrbi države za svoje državljane, pa se je v sedemdesetih začelo s ponosom govoriti, za koliko ljudi je država razvila zunajzavodske oblike skrbi." (Dekleva, 1993) Govorimo lahko o "vmesnih strukturah", sistemih, ki so nekako med "civilno družbo" in institucionalnimi oblikami skrbi. V to obliko skrbi, ki bi naj dajala možnost boljše kakovosti življenja, sodijo različna društva, samopomočne skupine, stanovanjske skupnosti itn. Menim, da sodi mednje v okviru Društva za pomoč duševno prizadetim tudi projekt Kavarnica. Na našo idejo o projektu Kavarnica je vplivalo dvoje. Prvi proces je praktično delovanje podobnih društev v svetu. Kadar smo se ozirali po tujini, smo lahko ugotavljali, da so na področju skrbi za drugačne v družbi korak (ponekod deset korakov) pred nami. V Nemčiji, Angliji, Skandinaviji lahko opazujemo razvoj najrazličnejših dejavnosti za osebe z motnjo v duševnem razvoju; te imajo svoje ansamble, svoje gledališke skupine, pa tudi "kavarnice". V kavarnicah strežejo osebe z motnjo v duševnem razvoju, kuhajo... V začetni fazi razmišljanj o našem projektu smo se zgledovali prav po teh idejah, čeprav je danes naš projekt kar precej oddaljen od njih. Drugi temelj našega projekta so ideje o normalizaciji, ki so se pojavile v šestdesetih letih v Skandinaviji (Nirije), kasneje pa so se hitro razširile na druge evropske dežele, pa tudi v Kanado in Združene države Amerike (Wolfensberger). Gre za ideje o majhnih skupinah, večji integraciji, večanju socialne moči uporabnikov različnih služb, zboljševanju kakovosti življenja... Tako smo septembra letos začeli s projektom Kavarnica. Zelo hitro pa nam je postalo jasno, da bi za razvoj v smeri prave kavarnice, kakršne poznajo drugod, potrebovali posebne prostore, precej zagonskih sredstev, skoraj pravcato majhno podjetje. Vsega tega pa seveda nimamo. Odločili smo se za drugo pot, da organiziramo majhne skupine do osem članov (kar ima precej prednosti pred velikimi skupinami), kjer bi skupaj preživljali prosti čas. Bistvenega pomena je, da se člani takšnih skupin sami odločajo o tem, kako bodo preživeli prosti čas v skupini. Vloga koordinatorja je le, da jim ponuja čim več možnosti. Tako s to skupino hodimo v kino, galerije, muzeje, si izposojamo videofilme, delamo izlete in počnemo veliko drugih zanimivih stvari. Čas, ki ga preživimo skupaj, je razdeljen nekako na tri dele. V prvem delu se predvsem pogovarjamo o tem, kaj smo doživeli, kaj nam je bilo všeč v skupini in kaj ne, kaj in kako bomo počeli naprej... Drugi del je namenjen akciji - gremo v kino, si izposodimo film, obiščemo galerijo... Zadnji del je konec srečanja.

V začetku projekta nas je bilo pet, danes nas je osem, kar je nekako največje število za dobro delujočo skupino in njeno dinamiko. Tako moramo začeti razmišljati o nadaljevanju tega projekta. Morda o širjenju na več skuupin, povezovanju s kom drugim itn.

Menim, da je prihodnost drugačnih le v skupnosti in da bodo imeli tu pomembno vlogo prav manjši, tehnično in ekonomsko manj zahtevni projekti, ki bodo delovali v sklopu različnih organizacij, dajali pa s svojim številom kar se le da široko paleto možnosti in ponudbe.

Samo Pastirk

30-LETNICA OŠ ROJE

Na OŠ Roje v Domžalah smo 14. decembra praznovali 30. obletnico obstoja naše šole. Ob tej priložnosti smo na temo „Ob letu družine"priredili proslavo in izdali posebno številko na-šega glasila Plamenček.

Proslave so se udeležili vsi učenci, mnogi starši in rejniki ter veliko povabljencev. Nastopali so naši učenci - pevci in recitatorji, ki so bili uspešni in predvsem prisrčni. V pripravo tega programa je bilo vloženega veliko dela in vztrajnosti.

Povabili smo tudi Kamniške kolednike, ki so nam lepo zapeli v prazničnidecember. Iz Šentjakobskega gledališča sta prišla Martin Krpan in minster Gregor, ki sta s svojim nastopom vse navdušila.

Gospod Franci Juvan pa nam je zapel svojo skadbo:

PUSTITE MI, DA SEM
DRUGAČEN,
NIKAR NE POMILUJETE ME,
POMAGAJTE MI LE ŽIVETI
IN SREČE BO DOVOLJ ZA VSE.

In tekle so nam solze, res ne zaradi pomilovanja, ampak zaradi občutka, da nas je vedno več tistih, ki razumemo, poskušamo pomagati in vemo, kaj je sreča.

V imenu učiteljskega zbora OŠ Roje hvala vsem, ki ste prišli, hvala za vse izrečene čestitke in hvala nastopajočim.

Albina Košir
OŠ Roje, Domžale

VOJNA JE RAZDRLA DRUŽINO

Nekoč je bila moja družina srečna. Imeli smo svojo hišo in svoj vrt. V hiši nas je bilo pet. Moja starejša sestra in jaz sva hodili v šolo, oče je delal v tovarni, mami pa je pospravljala doma. Potem je prišla vojna. Sestra in jaz sva šli v Slovenijo k teti. Začela sem z drugačnim življenjem. Našla sem si nove prijatelje in prijateljice. Tudi tu hodim v šolo. Oče in mami mi telefonirata in vsak teden tudi pišeta. Rada zvem novice o starših in njihovem življenju v vojni v Bosni. Zvečer razmišljam o svoji družini. Razmišljam, kako sem lepo živela, ko sem imela svoj dom, svoj vrt in svojo družino.

Fata Meškić

MOJ DOM

V naši družini smo štirje: ata, mama, Brigita in jaz. Včasih gremo v gozd in žagamo drva. Mama dela butare, jaz vlačim veje, Brigita pa pomaga atu. Drva in butare naložimo na voz in jih odpeljemo domov. Ko pridemo domov, drva in butare zložimo v drvarnico, voz in traktor pa zapeljemo pod streho. Zvečer gremo v hlev, da na-hranimo živali, odkidamo gnoj in nasteljemo. Po končanem delu gremo gledat televizijo ali pa se pogovarjamo. Ko se na-veličamo, se umijemo in gremo spat. Jaz rad delam na naši kmetiji.

Dušan Golc

ROJE - SRCE POJE

Šola takrat še ne pod imenom Roje
spremenila o njej je mnenje moje.

Takrat še nisem vedela, da je taka,
ko sprejela je moj'ga junaka.

Tu otrok učiteljice se ne boji,
saj rad k njej hiti.

V tej šoli otrok številka ni,
zato moj veliko se smeji.

Veliko učiteljic tisto ima,
kar se plačati ne da.

Če šoferja tam več ni,
se kar z učiteljico domov mi prismeji.

Vsi trudijo se kot za eno veliko le družino,
zato občutim njihovo globino in toplino.

Napisala mama od junaka,
ki rad po šoli skaka

PRIJATELJU BOJANU

Spet čutim žalost in jočem. Gledam v nebo, posuto z zvezdami. Daleč so in svetle, nedosegljive, mameče kakor ti.

O tebi vem mnogo in obenem ničesar. Ne vem niti, kaj v tem trenutku delaš niti o čem premišljuješ.

Žalostna sem. Jočem in občudujem svoje oddaljene zvezde, ki jih tako zelo ljubim. Ko bi bila rojena vsaj kako leto prej, tako pa mi ostane samo, da sanjarim o prelepem princu in ga hranim v mislih. Tako sem osamljena v tem jesenskem dežju. To niso fraze stokrat napisanih ljubezenskih pisem. Zagotovo vem, da se ne bova nikoli več ljubila, da nikoli več ne bova ostala objeta v tem jesenskem dežju.

Ti pa boš ostal daleč stran v velikem mestu - Münchnu kot preveč lepe sanje, da bi postale resnica.

Vem, spominjala se bom nekega dne, čez mnogo let, kako sva se ljubila in skupaj sanjala. In ko ne bom več zaljubljena, se bom spominjala imena, ki mi je nekoč veliko pomenilo. A v mojem srcu na veliki beli steni bo z velikimi, neizbrisnimi črkami pisalo - BOJAN.

Natalija Polajžar

RDEČE ROŽE Z ZELENIMI STEBLI

"Danes bomo risali," je oznanila učiteljica.

"Krasno," je pomislil majhen deček. "Zelo rad rišem. Naredim lahko avtomobile in tovornjake in konje in ribe in..."

Toda učiteljica je rekla: "Čakaj! Danes bomo risali rože."

"Krasno," je pomislil deček. "Zelo rad rišem rože." In začel je risati rože vseh vrst in barv.

Toda učiteljica je rekla: "Čakaj! Pokazala ti bom, kako." Narisala je rdečo rožo z zelenim steblom. Deček je pomislil, da so njegove rože lepše, toda obrnil je list in narisal rdečo rožo z zelenim steblom, in učiteljica ga je pohvalila.

"Danes se bomo igrali z glino," je oznanila učiteljica.

"Krasno," je pomislil deček. "Zelo rad oblikujem glino. Naredim lahko avtomobile in slone in hiše in ptice..."

Toda učiteljica je rekla: "Danes bomo delali posodice."

"Krasno," je pomislil deček. "Prav dobre posodice znam narediti," in začel je izdelovati posodice vseh oblik in velikosti.

Toda učiteljica je rekla: "Čakaj! Pokazala ti bom, kako." In učiteljica je naredila globoko posodo iz gline. Deček je pogledal posodice, ki jih je izoblikoval, in pomislil, da so boljše od učiteljičinih. Toda zmečkal jih je v dlaneh in naredil globoko posodo, in učiteljica ga je pohvalila. Nato je deček odšel v drugo šolo.

"Danes bomo risali," je oznanila nova učiteljica. Razdelila je papir in svinčnike, toda mali deček je čakal. Učiteljica je rekla: "Ti ne boš risal?" In deček je rekel: "Pokažite mi, kaj." Učiteljica je rekla: "Narišeš lahko, karkoli želiš. Če bi vsi risali iste stvari, bi ne mogel vsak izraziti svojega Božanskega daru." Deček je za trenutek razmišljal. Nato je vzel barvice in začel risati rdečo rožo z zelenim steblom.

Helen Buckley

Z GLASBO SMO POTOVALI PO SVETU

Glasba je vesela, zabavna, nežna, živahna, široka, hrupna... To so samo nekateri pridevniki, s katerimi so učenci opisovali doživetja na koncertu PIHALNEGA ORKESTRA SLO-VENSKE POLICIJE v organizaciji Glasbene mladine Ljubljane. Z orkestrom smo potovali na Japonsko, na Kitajsko, v Pariz, na Nizozemsko, ustavili smo se v Braziliji, pluli smo po lepi modri Donavi. V uri smo v do-mišljiji in z glasbo prepotovali svet. Spremljali so nas: zasanjana flavta, samozavestna trobenta, lenobna tuba, odločni boben in drugi prijatelji instrumenti. Učenci so odhajali iz dvorane polni lepih vtisov. Glasba je v vsakem pustila sled, različno, kot so različni učenci. Nekatere pomiri, druge vznemiri, tretje prevzame. Nekaj misli učencev:

GLASBA JE BILA NEŽNA IN ŽIVAHNA.

Franci, 8. razred

MENI JE BIL KONCERT ZELO VŠEČ. IGRAL JE POLICIJSKI ORKESTER. BILO JE ZELO GLASNO. GLASBA JE BILA ŠIROKA. ZRAVEN JE PEL TUDI PEVEC. KONCERT JE LEPO USPEL.

Dejan Ž., 8. razred

NA KONCERTU JE BILO VELIKO LJUDI. BILI SMO NA BALKONU. GLASBA JE BILA ŽIVAHNA. BILO JE ZELO LEPO. MENI JE BILO VŠEČ.

Dejan, 8. razred

VIDEL SEM VELIKE TROBENTE.

Andrej, 7. razred

IGRALI SO ENO URO. VSI SO BILI ENAKO OBLEČENI. ZELO LEPO SO IGRALI.

Jožica, 7. razred

V LJUBLJANI MI JE BILO VŠEČ. VIDEL SEM RAZNE INSTRUMENTE.

Oliver, 7. razred

V LJUBLJANI JE BILO LEPO. VIDEL SEM GLASBILA.

Jožl, 7. razred

MENI JE BILO VŠEČ, KER SO IMELI VSEH VRST INSTRUMENTOV IN SO TAKO LEPO IGRALI. TO JE BILO TAKO LEPO, DA BI KAR NAPREJ POSLUŠAL.

Tomaž, 6. razred

MENI JE BILO LEPO, KER JE BIL KONCERT. VŠEČ MI JE BILO, KER SO IGRALI NA INSTRUMENTE.

Marjan, 6. razred

Naj končam z mislijo, da so taka in podobna doživetja kamenčki v mozaiku otrokovega čustvenega in širše, osebno-stnega razvoja. Za lep mozaik potrebuje otrok čim več takšnih kamenčkov - doživetij.

Barbara Smolej
Osnovna šola dr. Mihajla Rostoharja, Krško

PRAVLJIČNI KOTIČEK

V kotičku imamo knjige pravljic, igračke, slike, poslušali in gledali smo veliko pravljic. Všeč mi je pravljica o dedku in repi.

Mirza

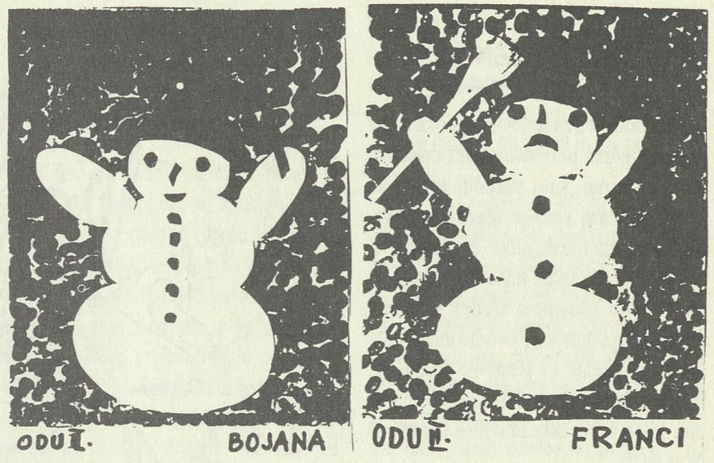

SKRIVNOST

Nihče, niti mama ali oče ali babica ali dedek ali večja sestra ali večji brat ali učitelji ali zdravniki ali duhovniki ali televizijske zvezde ali kdorkoli se igra, niti predsednik niti kralj ali kraljica, niti ljudje, ki se imajo radi, ne ve, kaj je življenje v resnici.

Za vse nas je velika in čudovita skrivnost, da karkoli obstaja in da mi smo. In če nekdo reče: "Ni mi jasno, kako je karkoli nastalo," ali "Bog je ustvaril vse," preprosto pokaže, da občuti skrivnost, kako vse je, pa nihče ne ve, da res je, ali kako je nastalo.

Dokler se zavedamo te skrivnosti, se počutimo svobodne, srečne in izpolnjene, in čutimo in delujemo svobodno, srečno in izpolnjeno. To je ključ do sreče od mladih nog do pozne starosti.

Če boste odločeni, da se vsak dan spomnite na to skrivnost in ne pozabite, da ste več, kot kar vidijo oči, da ste skrivnost sama, potem boste srečni, vsak dan. In doživeli boste veliko čudovitega. Počutili se boste srečne, vedno boste ljubili soljudi in jim pomagali, tudi tistim, ki se stežka počutijo srečne in zaradi katerih bi kmalu pozabili na skrivnost. Nekoč boste morda srečali nekoga, ki že dolgo čuti to skrivnost, toliko, da jo čuti že ves čas, in je venomer srečen. Takšen človek je najboljši učitelj sreče in življenja in ljubezni. Upam, da se boš vsak dan spomnil občutiti to skirvnost, ves čas, ko si buden, večno. Najboljše, kar lahko poveš drugemu, je ta občutek. Že dolgo to delam, in ta občutek je najboljši in najbolj pomemben izmed vseh. Zelo sem srečen, ker sem ti lahko govoril o tem. Mogoče se bova kdaj srečala iz oči v oči. Mogoče. Kakorkoli že, ti in jaz bova zmeraj vedela, da se vsaj še nekdo nekje ta hip zaveda skrivnosti, jo čuti in ljubi.

Napisal otrok

NAŠ PRAZNIK

Na oddelku za delovno usposabljanje praznujemo petindvajset let dela. Mi, na 2.a stopnji, smo naredili pravljični kotiček. Vanj smo postavili igračke, knjige o pravljicah, slike iz pravljic. V njem smo poslušali narodne pravljice. Slišali smo pravljice: Dedek in repa, Deklica in psoglavci, Povodni mož, Siromašni mladenič in pametna kraljična. Pravljice smo si ogledali tudi na diafilmu. Všeč mi je bila pravljica o povodnem možu.

Mojca

NAŠ IZLET NA BLED

V torek, petindvajsetega oktobra, sta se obe skupini POLŽEV odpravili na izlet na Bled. Ob sedmi uri smo se z avtobusom odpeljali iz Rapočeve ulice. Vodil nas je gospod Aleš Arih, predsednik Kulturnega foruma. Najprej smo se ustavili v Radovljici, kjer smo si ogledali čebelarski muzej. Tam smo videli slike z narisanimi panji in čebele. Nato smo se odpravili na blejski grad. Videli smo veliko človeško okostje. Potem smo odšli v gostišče Mlino. Po obilnem in dobrem kosilu smo se z ladjicama odpeljali na otok s cerkvico. Po sedeminsedemdesetih stopnicah smo prispeli do cerkvice. Ogledali smo si cerkvico, nato pa zvonili z zvončkom želja. Tam smo se tudi fotografirali. Nato smo se odpravili nazaj k ladjicam. Ob vožnji smo zelo uživali in smo začeli navijati, katera ladjica bo prva na cilju. Po končani vožnji smo se zbrali v parku, kjer smo napisali razglednice tistim, ki so nam pomagali organizirati izlet. Nato je napočil čas, ko smo se morali vrniti v avtobus in se odpeljati proti domu. Med potjo smo se ustavili v Žalcu, kjer je gospod Arih meni in gospe Jerici plačal kavo.

Vsi veseli smo se vrnili v Maribor. Škoda, da je izlet na Bled hitro minil. Zelo všeč mi je bil.

Jure Korbar
Varovanec VDC POLŽ Maribor

POGLEJ, MORJE!

Konec šolskega leta smo izvedeli, da imamo možnost letovati na Debelem rtiču. Obvestili smo otroke in njihove starše. Nekateri otroci so počitnice preživeli s svojimi starši, mnogi pa so med poletjem ostali naši. Za te otroke je bila novica, da se bomo septembra odpravili na morje, še posebno vesela. Čakala jih je sprememba okolja in nova doživetja.

Začela so se nestrpne priprave na letovanje. Spremljevalci smo pripravljali skupaj z otroki garderobo, igrače in učne pripomočke. Odštevali smo dneve, ki so nam še ostali do odhoda. Pride dan! Pripravljeni in z velikim pričakovanjem v otroških očeh smo dvanajstega septembra končno dočakali avtobus. Otroci so veselo vzklikali: "Poglej avtobus! Gremo na morje! Hura!" Prijazni šofer nam je pomagal zložiti kovčke v prtljažnik. Vstopili smo in se posedli po dva in dva. Otroci so nasmejani in žarečih oči mahali prijateljem in tovarišicam, ki so ostali v Domu. Aleks se je presedel na prvi sedež blizu šoferja in nam bil za vodiča, saj to pot dobro pozna, ker je doma iz Ljubljane, pa tudi do morja se je že popeljal. Ob prijetni glasbi in klepetu nam je vožnja hitro minila. V avtobusu se je glasno zaslišalo: "Poglejte morje!" Zvedavi otroški obrazi in začudene okrogle oči so se zastrmele skozi okno. Za trenutek je zavladala tišina, potem so otroci navdušeno zaploskali. Na Debelem rtiču nas je pričakal tovariš Zupan, ki je predhodno opravil vse potrebno za našo namestitev in s kamero posnel naš prihod. Po kosilu smo se kar se da hitro odpravili pogledat, kakšno je morje od blizu. Sonce je toplo grelo in nič nas ni zaustavilo, da ne bi že takoj prvi dan veselo čofotali in plavali. Prijatelji iz Črne na Koroškem so nas prijazno sprejeli in nam zvečer pripravili ples. Ermina se je srečala z bivšimi sošolci. Prijazno so jo pozdravljali, božali, klicali in ji mahali v pozdrav. Ob veseli glasbi smo zaplesali. Ob tem se mi je utrnila misel: "Kjer seješ ljubezen, zrasteta veselje in sreča." A le kako naj sonce sije zmeraj? Sijalo je in nas grelo, na našo žalost, le še en dan, samo še en dan smo se kopali v slani vodi. Na naše razočaranje je tretji dan "lilo kot iz škafa". Deževne dneve smo preživeli ob družabnih igrah in raznih zaposlitvah: šivanju na karton, risanju s kredo, barvicami, petju, pantomimi, plesu in poslušanju glasbe. Prvi hlad je položil v posteljo občutljivega Saša s povišano temperaturo. Sestra Meta je skrbno bedela ob njem in ga pozdravila.

Poslovili smo se od prijateljev iz Črne na Koroškem, spoznali pa smo nove prijatelje iz Stare Gore. Le-teh je bil najbolj vesel naš Niko. Predstavil nam je svoje bivše tovarišice. Tudi mi smo otrokom, njihovim staršem in tovarišicam pripravili ples. Na tem plesu so uživali tudi otroci na vozičkih, saj so jim naši otroci nesebično priskočili na pomoč in jih v ritmu glasbe vozili po plesišču.

Čeprav nam vreme ni bilo preveč naklonjeno za kopanje, nam je namenilo še nekaj sončnih žarkov, da smo lahko hodili na sprehode po prekrasni okolici letovališča. Od blizu smo si ogledali tudi bližnji vinograd. Na sprehodih je Milica pridno pobirala storže cipres in borovcev. Opazovali smo ljubke veverice. Fantje so ob morju iskali školjke, lepe kamne in fosile. Iz školjk in kamenčkov so sestavljali različne podobe in okraske. Tudi na rojstni dan naših tovarišic otroci niso pozabili. Obdarili so jih s šopkom cvetočega rožmarina. Za zabavo so nam bile na voljo tudi gugalnice, tobogani in vrtiljaki. Prišel je dan slovesa od naših počitnic. Vse dneve našega letovanja smo se držali zapovedi, da je treba biti vselej zadovoljen, naj dežuje, naj sije sonce, naj bo vroče ali mraz.

Marija Dežman

V KATERI HIŠI PA TI ŽIVIŠ

"Dobil sem dve petici," je zaklical deček
in njegov glas je prekipeval od sreče.
Oče pa ga je odsekano vprašal:
"Zakaj nisi dobil treh?"

"Mami, sem že pomila posodo",
je zaklicala deklica.
Mati je povsem mimo odgovorila:
"Kaj pa tla - si jih pometla?"

"Pokosil sem vrt", je dejal fant,
"tudi kosilnico sem pospravil."
Oče ga je pogledal pod noge in rekel:
"Čevljev si pa nisi očistil."

Otroci v sosednji hiši
izgledajo srečni in zadovoljni.
Tam so se dogajale enake stvari,
vendar takole:
"Dobil sem dve petici", je zaklical
deček,
njegov glas je prekipeval od sreče.
Njegov oče je ponosen: "Čudovito!
Srečen sem, da imam takega sina."

"Mami, sem že pomila posodo",
je zaklicala deklica.
Mama se je nasmehnila in blago dejala:
"Vsak dan te imam raje."

"Pokosil sem vrt", je dejal fant,
"tudi kosilnico sem pospravil."
Oče je radostno vzkliknil:
"sin, zares si mi polepšal dan."

Otroci zaslužijo pohvalo,
kadar nekaj naredijo.
Predvsem od vas je odvisno,
ali bodo odraščali zadovoljni sami s
seboj.

VI SPRAŠUJETE MI ODGOVARJAMO

Vprašanje:

Imam sedemletnega nekoliko duševno prizadetega sina. Nedavno me je vprašal, kako je prišel na svet. Povedala sem mu, da sem ga rodila in, da sem ga pred porodom nosila v trebuhu. Potem se je zanimal, kako je prišel ven iz trebuha. To otrokovo vprašanje me je zbegalo. Izognila sem se odgovoru, ampak se bojim, da me bo sin kmalu spet vprašal, kako se je rodil. Kako naj mu to razložim?

Odgovor:

Duševno povprečno razviti otroci se ponavadi zanimajo, kako so prišli na svet, že v predšolski dobi, prizadeti pa nekoliko kasneje, kakor vaš sin. Na otrokova vprašanja glede njegovega nastanka moramo odgovoriti kakor tudi sicer, tj. na druga njegova vprašanja. Pri tem imejmo na misli, da otrok nima posebnega, čustveno obarvanega odnosa do človekove spolnosti, kakor ga imajo odrasli ljudje. Njegova vprašanja, ki se nanašajo na spolnost, so izraz le njegove naravne radovednosti in ničesar drugega. Če otrok začne doživljati spolnost kot nekaj skrivnostnega, skoraj prepovedanega, ali, kot nekaj nedostojnega, o čem se ne spodobi glasno se pogovarjati, je to nasledek napačne spolne vzgoje oziroma vzgojiteljeve neodkritosti, hinavščine ali zavrtosti v odnosu do spolnosti.

Pri odgovarjanju na otrokova "kočljiva" vprašanja se je treba torej držati nekaterih temeljnih načel. Prvič, otroku je treba takoj pojasniti, kar ga zanima. Ne smemo odlašati odgovora, ker baje nimamo časa, imamo kaj drugega na misli, ker se nam kam mudi ipd. Drugič, na otrokovo vprašanje naj odgovori oseba, ki jo je vprašal; nikar ne pošljimo otroka drugemu vzgojitelju, učitelju, zdravniku itn., da mu kdo drug razloži tisto, kar vsi dobro vemo. Tretjič, vedno moramo povedati resnico, in sicer s čim preprostejšimi besedami, da nas bo otrok razumel, toda samo resnico. Nikar ne pripovedujemo otroku kake pravljice o njegovem rojstvu, na primer pravljico o štorklji ali kaj podobnega. Četrtič, ko se pogovarjamo z otrokom o čemerkoli, kar se nanaša na spolnost, prizadevajmo si obnašati naravno, sproščeno. Naj otrok začuti, da ima njegovo vprašanje o spolnosti za nas drugačen pomen kot zanj. Če bomo tako ravnali, si bomo pridobili otrokovo zaupanje, kar bo prispevalo naši vzgojiteljski avtoriteti. Ko otrok vpraša mater ali očeta, kako je zapustil materin trebuh, ko ga je rodila, mu bomo pojasnili - če je le mogoče, mu bomo pokazali na kaki sliki - da ženska ima med nogama dve odprtini, drugo poleg druge. Na eno moči, druga se pa pri porodu zelo razširi, tako, da mati lahko iztisne otroka iz svojega telesa. Če je otrok že zvedel, da je rasel v materinem trebuhu preden se je rodil, ga navadno prej ali slej začne zanimati, kako se je znašel v materinem telesu. Takrat je treba otroku povedati, da se je razvil iz enega izmed jajčec, tako majcenih, da se brez povečala komaj vidijo, ki jih sleherna ženska ima v telesu. Jajčece se začne razvijati v otroka, ko se spoji z očetovo semenčico, ki poteka iz mod. Pokazali jih bomo otroku pri njem samem, ali pri bratu ali očetu. Semenčice zapuščajo očetovo telo, ko v postelji objema ženo in da svoje spolovilo v njeno nožnico, tj. v cev, ki se nadaljuje na prej omenjeno porodno odprtino. To imenujemo spolna združitev, ki si jo ženska in moški želita, ko se ljubita. Poželenje po takem dejanju se pojavi, ko človek odraste.

Prim. dr. Marijan Košiček

PROSANA
svetovanje in
prodaja sanitetnih
pripomočkov
lilekova 3
63000 celje
tel.: 063/29-140

MediSan
TRGOVINA Z ZDRAVILI IN
SANITETNIM MATERIALOM D.O.O.
Kidričeva 47a, SI-64000 Kranj
tel./fax.: 064 / 21 87 87
POMOŽNA ZDRAVILNA SREDSTVA
ORTOPEDSKI PRIPOMOČKI
NOGAVICE PROTI KRČNIM ŽILAM
PROGRAM INKONTINENCE

KER ŽIVLJENJE POTREBUJE VARNOST
zavarovalnica triglav
PE Novo mesto

tradicija
varnost
zaupanje

Simbol prijazne prihodnosti

Zavarovalniška družba Tilia je znana tudi po svojih vlaganjih v preventivo, saj se drži še vedno veljavnega reka, da je bolje preprečevati kot zdraviti. Pomaga pri nakupih sodobne medicinske opreme, odpravi črnih točk na cestah, nakupih računalnikov za šolarje in izobrževalnih programov o udeležbi v prometu zanje, pri nakupih opreme za gasilce, pri gradnji vodovodov in telefonov, pri posebnih programih za kmetijstvo itd. Precej vlaga tudi v perspektivne programe v obrti in podjetništvu, ki dajejo nova delovna mesta. Tilia je lastnica podjetja Tipos za promet s premičninami in nepremičninami in solastnica Hranilnice in posojilnice. Smo skratka vsestranski, da bi bili za zavarovance čimbolj koristni in da bi naš simbol, lipov list, videli kot simbol prijazne prihodnosti zase.

zavarovalnica tilia d.d.
novo mesto

Sedež družbe:
Novo mesto, Seidlova 5
telefon 068 322-152

Predstavništva:
● **Kočevje, Ljubljanska cesta 20** telefon 061 851-052, 853-613
● **Koper, Pristaniška 45**
telefon in fax 066 38-483
● **Kranj, Likozarjeva 1a**
telefon 064 331-595
Poslovalnice:
- Tržič, trg svobode 16
telefon in telefax 064 53-403
- Škofja Loka, Totov trg 4
telefon in telefax 064 620-696
- Radovljica, Gorenjska cesta 33
telefon in telefax 064 714-620
● **Črnomelj, Staneta Rozmana 2**
telefon 068 51-720, 53-133
● **Ljubljana, Trubarjeva 77**
telefon 061 316-555
Poslovalnice-
Dvoržakova 5
telefon 061 1323-131, 1326-051
- Cesta dveh cesarjev 176 - Jakšič center
telefon 061 261-829
- Domžale, Ljubljanska c. 80
telefon 061 723-372, 723-379
- Litija, Ul. Mire Pregljeve 4
telefon 061 883-478
● **Metlika, Kidričevo naselje**
telefon 068 58-219
● **Trebnje, Baragov trg 1**
telefon 068 44-352, 45-608
● **Sevnica, Trg svobode 11**
telefon in fax 0608 41-690

NAŠ

LETO 1995
LETNIK 28
ŠTEVILKA 2

ZBORNIK

SOŽITJE - ZVEZA DRUŠTEV ZA POMOČ DUŠEVNO PRIZADETIM SLOVENIJE

OSNOVNE ŠOLE S PRILAGOJENIM PROGRAMOM (ZGODOVINA IN PERSPEKTIVA)

HITETI POČASI!

NAŠ ZBORNIK
LETO 28 - ŠT. 2/95
SLO ISSN 0350-655 X
udk 376,3

Zbornik izdaja:
Sožitje - zveza društev za pomoč duševno prizadetim Slovenije, Ljubljana, Samova 9, telefon in fax: 061/13 25 017
Izhaja šestkrat letno

Založnik:
FORMA 1, d.o.o., Moravče

Založniški svet:
Tone Jurečič, Branka Jurišič, dr. Anton Kotar, Slavica Navinšek, Marija Standeker, dr. Marijan Šef, Slavica Toličič

Uredniški odbor:
dr. Marjeta Korbar, Tanja Černe, Darinka Marolt, Jože Mihelčič, Alenka Trdan.

Glavna urednica:
Renata Bačer
Odgovorni urednik:
dr. Anton Kotar

Letna naročnina znaša 1.980 SIT, za ustanove 6.000 SIT. Naročnino poravnajte na naslov: Forma 1. d.o.o. Vrhpolje 56, 61251 Moravče. Številka žiro računa je: 50120-601-6137 SDK Domžale.

Po mnenju Ministrstva za kulturo št. 415-103/92 mb z dne 19.2.1992 šteje glasilo Naš zbornik med proizvode, za katere se plačuje 5% davek od prometa proizvodov.

Lektoriranje: Vlasta Kunej
Oblikovanje: Franci Mulec
Tisk: FORMA 1 d.o.o.

Fotografij in rokopisov ne vračamo. Gradivo za naslednjo številko mora biti v uredništvu najkasneje do 5. v mesecu pred izidom!

Na naslovni strani:
TRENUTEK RADOSTI

V S E B I N A

UVODNIK 1

POTA - MOŽNOSTI

Dr. M. Galeša:
Mogoča perspektiva vzgoje in izobraževanja otrok s posebnimi vzgojno-izobraževalnimi potrebami 2

Mag. Jan Ulaga:
Hiteti počasi! 8

IZ PRAKSE ZA PRAKSO

Fanika Zemljak:
Razmišljanje ob dvajsetletnici osnovne šole Ana Gale Sevnica 14

Renata Bačer:
Kako deluje pomoč za življenje v Avstriji oblike in načela pedagoške pomoči družini 16

IZ NAŠIH DRUŠTEV IN USTANOV 20

VI SPRAŠUJETE MI ODGOVARJAMO 30

PREDSTAVLAMO VAM

Renata Bačer:
Specialni pedagog Dušan Parazajda
dobitnik nagrade Republike Slovenije na področju šolstva 31

PISALI STE NAM 36

SUMMARY

Naš zbornik is a magazine of Sožitje - The Association of Societies for Help for Mentally Retarded People of Slovenia. It is published six times a year. The second copy is titled Primary Schools with Adopted Programmes (history and perspective). The thematic articles are published in the topics Ways-Possibilities and From Practise for Practise. But there are also the following topics from our correspondents and readers: From Our Societies and Institutions, You Ask - We Answer, Introducing You, You Wrote to Us, and They Will Be Remembered.

UVODNIK

Obnoviti bi želel le delček zgodovine slovenskega posebnega šolstva, kajti mnogi ne vedo, da ima svoje začetke v času, ko je bilo slovensko narodnostno območje še v sklopu avstrijske monarhije. Zanimivo je, da so šolske oblasti že takrat ugotovile, da morajo biti deležni nekateri otroci posebne vzgoje in izobraževanja, in tako so nastale v Sloveniji prve pomožne šole. Te šole so bile seveda zelo redko posejane in nikakor niso zajele vseh otrok, ki ne zmorejo učnega načrta osnovne šole in ki so jim te šole tudi namenjene. Leta 1954 so na nekdanji višji pedagoški šoli v Ljubljani diplomirali prvi defektologi, ki so se razpršili po Sloveniji in ustanovili v več mestih posebne šole; te so se z leti razvile v popolne osemletne šole, namenjene otrokom z lažjo motnjo v duševnem razvoju. Najbolj je bilo to čutiti po letu 1960, ko smo imeli že tudi Zakon o evidenci in kategorizaciji otrok z motnjami v telesnem in duševnem razvoju. Šole so imele vsako leto več strokovnega osebja, ki se je trudilo, da bi vsem otrokom, ko končajo osnovno šolo s prilagojenim programom, pomagalo tudi pri zaposlitvi. Poskrbelo je tudi za otroke, ki v kraju bivanja niso imeli šole s prilagojenim programom, tako da so vse večje šole ustanovile tudi domove zanje. Preden so se naše osnovne šole s prilagojenim programom uveljavile in pridobile zaupanje staršev in sploh javnosti, je bilo potrebno veliko trdega dela strokovnjakov. Šole so sledile spremembam in prilagajale učni načrt glede na spremembe v gospodarstvu in sploh v družbi. Defektologi so oblikovali s prakso posebne metode dela in tako lahko trdimo, da so naše osnovne šole v celoti primerljive s takimi šolami v tujini, v marsičem pa so celo bolje organizirane. Velika večina otrok, ki so končali osnovno šolo s prilagojenim programom, se je dokaj uspešno vključila v življenje v svojem domačem okolju in si uredila življenje tako kot njihovi vrstniki, ki so končali osnovno šolo. Šole s prilagojenim programom pri nas delujejo strokovno, v veliko zadovoljstvo mnogih staršev in seveda otrok, ki so jim te šole namenjene. Nastala bi nepopravljiva škoda, če bi ostale te šole zaradi sprememb, ki jih prinaša nov zakon o osnovni šoli, prazne. Mnogi starši in seveda defektologi so nekoliko zaskrbljeni, da bodo po novem zakonu vsi otroci z lažjo motnjo v duševnem razvoju vključeni v osnovno šolo, v šolo, ki jo zaradi znižanih umskih in drugih sposobnostih ne zmorejo. Kolikor do sedaj poznam gradivo Zakona o osnovni šoli, je ta bojazen verjetno odveč, saj zakon zagotavlja šole s prilagojenim programom; vse spremembe, ki se bodo zgodile, se ne bodo zgodile čez noč in kot zagotavljajo sestavljalci zakona, nikakor ne na škodo otrok z motnjami v razvoju. Otroci z lažjo motnjo v duševnem razvoju, ki so najbolj izpostavljeni spremembam, ki jih prinaša nov zakon, ne bodo usmerjeni v osnovno šolo, če ta ne bo zagotovila možnosti za vzgojo in izobraževanje, kakršne so tem otrokom potrebne za ustrezen razvoj. Menim, da smo lahko vsi, ki nas ta problematika zanima in predvsem skrbi, mirni, saj se vse ureja v pravi smeri.

Prof. dr. Anton Kotar

MOGOČA PERSPEKTIVA VZGOJE IN IZOBRAŽEVANJA OTROK S POSEBNIMI VZGOJNO-IZOBRAŽEVALNIMI POTREBAMI

UVOD

Spoštovana bralka(ec), ravno tako kot vi tudi jaz želim, da bi bili vsi otroci s posebnimi vzgojno-izobraževalnimi potrebami (dalje OPVIP - ta izraz uporabljam namesto sedanjega izraza otroci z motnjami v razvoju) v prihodnje deležni še boljše vzgoje in izobraževanja.

V ciljih vzgoje in izobraževanja otrok s posebnimi vzgojno- izobraževalnimi potrebami (dalje OPVIP) se zelo verjetno ne razlikujemo toliko, kolikor se razlikujemo v mnenju, katera pot do želenih ciljev je najboljša. Možne razlike v naših predstavah o različnih poteh do istih ali podobnih ciljev pa zelo verjetno ne izvirajo toliko iz našega znanja, temveč veliko bolj iz naših življenjskih izkušenj, stališč in vrednot.

Glede na to da do izbranih ciljev pelejo le prave poti in da je od izbranih poti odvisno, kdaj, koliko in katere cilje vzgoje in izobraževanj OPVIP bomo dosegli, je izredno pomembno, za katero pot se bomo na razpotju odločili.

Bistvo problema je torej v naši odločitvi, ali nadaljevati s tako vzgojo in izobraževanjem OPVIP, kakršno imamo danes, ali jo posodobiti v skladu z vsemi spremembami v svetu, v naši družbi in šoli.

Moje dojemanje političnih, gospodarskih in strokovnih dogajanj ter problemov v svetu, v družbi in v šoli mi kaže, da bi bila najustreznejša pot posodabljanja vzgoje in izobraževanja za vse otroke v skladu s spremembami v svetu in v naši državi.

Nimam moči, da bi lahko določal, kako bo z OPVIP v prihodnje, sem pa glede svoje naloge v uradu za invalide in na pedagoški fakulteti dolžan povedati, kako si predstavljam prihodnjo vzgojo in izobraževanje OPVIP. Glede na to da smo pred zelo pomembno in zelo zahtevno odločitvijo, ki bo zadevala vse OPVIP, njihove družine in šole, pa tudi vso našo družbo, naj o nadaljnji poti vzgoje in izobraževanja OPVIP odloči javna razprava vseh tistih, ki se z njo več ali manj ukvarjajo. Zato sem podobno besedilo, kakršno je to, poslal vsem pristojnim za to področje. Vzgoja in izobraževanje OPVIP je lahko bolj ali manj skladna z aktualnimi dogajanji v svetu in v družbi, ali pa je lahko, kot je to najpogosteje, v manjšem ali večjem zaostanku za ključnimi dogajanji v svetu in v družbi. Razvoj vsakega podsistema v družbi je odvisen od ozaveščenosti same družbe o vrednosti določenega podsistema za napredek celotne družbe in od prebujenosti ter ozaveščenosti ljudi v določenem družbenem podsistemu, kot je npr. zdravstvo, šolstvo in znotraj šolstva šolanje OPVIP, o ključnih razvojnih procesih v svetu in v državi. K prebujenosti in ozaveščenosti sodi tudi zavedanje, da si nihče ne more ustrezno pomagati, če se ni pripravljen nenehno spreminjati v skladu s spremembami okolja, v katerem živi. Od tega, koliko smo pripravljeni, da se spremenimo in uvidimo, da so stvari drugačne, kot smo jih videli dozdaj, je odvisno, kakšne bodo naše rešitve obstoječih nasprotij.

Da bi naredili ustrezno razvojno naravnano šolsko zakonodajo, ki naj bi ustrezno podpirala razvoj vzgoje in izobraževanja vseh OPVIP, moramo najprej narediti celosten razvojni načrt vsebinskih rešitev, brez katerih ne moremo oblikovati prave zakonodaje. S svojim prispevkom, za katerega so me zaprosili, želim prispevati k vsebinskim temeljem za boljšo zakonodajo in tako tudi k boljši vzgoji in izobraževanju OPVIP v prihodnje.

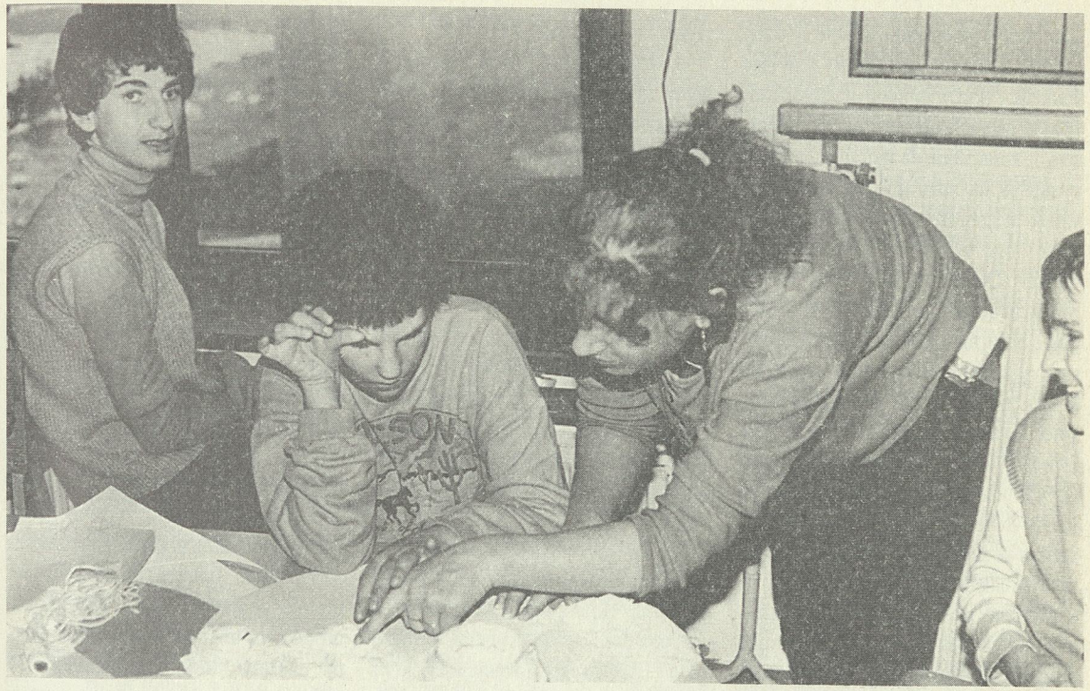

Fotografija: Tanja Šoštarič-Tasič

1. TEMELJNA IZHODIŠČA

1.1 NEKATERI KLJUČNI DEJAVNIKI V DRUŽBI IN ŠOLI, KI ZAHTEVAJO SPREMEMBE V RAZVOJNI NARAVNANOSTI DRUŽBE IN ŠOLE

Sedanji miselni in vrednostni razvojni model človeštva in posameznih družb v širino (čimveč proizvesti in čimveč porabiti) ima že take in toliko negativnih posledic (pomanjkanje surovin in energije, onesnaženo okolje, pasivna vloga človeka, premajhna izraba človeških zmogljivosti, visoka poraba, prevrednotenje materialnih vrednot, bogastvo manjšine in revščina večine, vojne, lakota...), ki jih z današnjimi odnosi, zavestjo, znanostjo in organiziranostjo ne zmoremo več ustrezno reševati. Tako kot je naravnana družba, je tudi šola po vzoru družbe naravnana bolj v širino, v količino - v storilnost kot pa v kakovost (obsežni in natrpani programi, usmerjenost povečini v materialno znanje - program, pasivna otrokova vloga, odbira, hitre in povečini frontalne metode dela, zanemarjanje vzgoje in dajanje velike prednosti izobraževanju...) in ima podobne negativne posledice (pomanjkanje motivacije, brezvoljnost, potrtost, živčnost, visok osip, odpor do šole, mamila, delinkvenca, prenizko samospoštovanje, učenci in skupnost ne spoštujejo učiteljev, premajhno spoštovanje pravega znanja in pravih vrednot).

Ker so vrednote tiste, s pomočjo katerih usmerjamo naše in družbeno življenje, so tako družbeni kot vzgojno-izobraževalni problemi v bistvu posledica nerazumevanja vlog in neustreznega vrednotenja ključnih dejavnikov razvoja v družbi (človeka kot najpomembnejšega dejavnika, odnosov, surovin, energije, okolja, tehnologije...) in v šoli (otroka, učitelja, odnosov, programa, pripomočkov, šolske politike, ocenjevanja...). Če torej hočemo naše probleme in težave v družbi in v šoli zmanjšati, bi morali v prihodnje drugače razumeti in vrednotiti naštete razvojne dejavnike tako v svetu, družbi kot v šoli. Zmanjševanje negativnih posledic dosedanje naravnanosti človeštva, družbe, šole v širino, zahteva torej preusmeritev v bolj kakovosten in učinkovit razvoj. Ta razvoj pa zahteva pomembno preobrazbo celotnega sistema družbe in vseh njenih podsistemov, kamor sodita poleg gospodarstva, zdravstva in drugih tudi vzgoja in izobraževanje. To bo dolgotrajen in mučen proces spreminjanja zgradbe vrednot, odnosov, mišljenja,

ideologij in pojmovanj družbe in šole. Znova bo treba opredeliti številne funkcije v družbi in njihovo vlogo s stališča družbenih potreb in nove usmeritve, iz česar sledi, da moramo že danes poskušati na novo določiti tudi vlogo vzgoje in izobraževanja na sploh in z njo tudi vlogo vzgoje in izobraževanja OPVIP. Da gre res že tudi pri nas za ponovno določanje vloge vzgoje in izobraževanja, nam dokazuje dejstvo, da se v vzgoji in izobraževanju spreminjajo vsi ključni zakoni. Iz tega sledi, da je treba splošnemu družbenemu razvoju prilagoditi tudi vzgojo in izobraževanje OPVIP. Razvojna usmeritev družbe in šole v kakovost bo mogoča le toliko, kolikor se bo lahko bistveno spremenila vloga človeka od pasivne v dejavno in ustvarjalno, pristojno in bolj odgovorno na vseh ravneh in v vseh segmentih družbe. V kakovost in učinkovitost naravnana vzgoja in izobraževanje zahtevata dejavno in ustvarjalno vlogo otroka in učitelja, razvoj otrokovih sposobnosti, drugačen razvojno usmerjen program in drugačne pripomočke s tehnologijo. Tako naravnan program ne bo več tako obsežen, bo pa zajemal bistveno, kar bo nujno treba obvladati. Danes se je nesmiselno učiti goro dejstev, ker jih lahko dobimo v banki podatkov. Smiselno pa je poznati cilje učenja, vedeti, kje bomo potrebne informacije dobili in poznati načine, kako jih bomo najlaže osvojili.

Iz okvirno opisanih sprememb v svetu in v celotni družbi, ki se že dogajajo, izvirajo naslednje, že danes nujne potrebe po spreminjanju vzgoje in izobraževanja nasploh in vzgoje in izobraževanja OPVIP za večjo kakovost in učinkovitost:

1. drugačno pojmovanje vzgoje in izobraževanja na sploh in še posebej vzgoje in izobraževanja OPVIP;

2. drugačna vloga vseh dejavnikov vzgoje in izobraževanja (otroka, učitelja, staršev, družbe, programa, pripomočkov in tehnologije);

3. drugačno vrednotenje vseh štirih posebnih didaktičnih funkcij (diagnostike - spoznavanja otrokovega okolja in otroka, načrtovanja, organizacije z izvajanjem in vrednotenja);

4. drugačni cilji in naloge (naravnanost bolj v razvoj otrokovih zmožnosti kot v zbiranje znanja in v motnje);

5. ustreznejša strategija izvajanja vzgoje in izobraževanja in ustreznejše kadrovske, materialne in finančne razmere;

6. razvoj šolskih svetovalnih služb;

7. zaposlovanje specialnih pedagogov (defektologov) in socialnih pedagogov v osnovni šoli za operativno delo z OPVIP in za povezovanje vseh, ki bi tem otrokom v šoli ali pa zunaj šole dajali potrebno strokovno pomoč;

8. večja povezanost med osnovnimi šolami in osnovnimi šolami s prilagojenim programom in večja prehodnost iz ene v drugo šolo v obe smeri.

1.2 TRENDI V KAKOVOST IN UČINKOVITOST USMERJENE VZGOJE IN IZOBRAŽEVANJA NA SPLOH IN ŠE POSEBEJ VZGOJE IN IZOBRAŽEVANJA OPVIP

so tesno povezani z opisanim dogajanjem v svetu in v naši družbi ter z novejšim sočinkovalnim in celostnim pojmovanjem človeka ter njegovih potreb, težav, bolezni in motenj, ki vedno bolj izpodriva dosedanje delno pojmovanje človeka, njegovih potreb, težav, bolezni in motenj. Pojmovanje človeka le s telesnega ali psihičnega ali socialnega vidika imenujemo delno ali parcialno. Kadar so pri pojmovanju človeka združeni vsi trije, torej vsi vidiki, pa govorimo o celostnem pojmovanju. Ob delnem pojmovanju človeka, da tudi na primanjkljaj, slabost in motnjo gledamo delno, zoženo, omejeno oz. z organskega ali psihičnega ali socialnega vidika in jih temu primerno tudi delno ali zoženo razlagamo. Tako na OPVIP gledamo pogosto le skozi očala organske prizadetosti ali psihične ali socialne motnje, ki vodi bolj v razvrednotenje otrokovih zmožnosti in možnosti kot pa k ustrezni pomoči. Večina ljudi meni, da so otroci s primanjkljaji (slepi, slabovidni, gluhi, naglušni, duševno zaostali...) moteni in da so njihove motnje poglavitni vzrok njihovih neuspehov in tragedij. Kriva je torej motnja oziroma otrok, ki ima motnjo. Od tod tako zagnano odkrivanje raznoterih motenj le v otroku, v njegovi dednosti, v njegovih boleznih in slepota za vlogo otrokovega ožjega in širšega okolja (družine, šole in družbe) pri nastajanju teh motenj.

Iz delnega - zoženega pojmovanja bolezni, motenj in OPVIP sledijo tudi zožena, omejena in delna diagnostika, načrtovanje, izvajanje in vrednotenje napredka OPVIP. Tako naravnanost v stroki opredeljujemo kot koncepcijo nezmožnosti, iz katere izvira današnje: imenovanje otrok in stroke, razvrščanje OPVIP v kategorije motenih, posebno šolstvo in poseben zakon o osnovnih šolah s prilagojenim programom. Oglejmo si le problem današnjega poimenovanja teh otrok, ki je izvedeno iz delnega pojmovanja motnje in OPVIP:

1. Oseba z motnjo v razvoju dobi negativno oznako, če jo tako poimenujemo. Slepota, gluhota ali motnja v duševnem razvoju so samo posamezne negativne lastnosti OPVIP med številnimi drugimi pozitivnimi lastnostmi in ne morejo polno predstavljati takega otroka kot osebnost. Poleg tega sta slepota in gluhost fiziološki dejstvi, s katerim se bo ukvarjala medicina. Pri vzgoji in izobraževanju se bomo ukvarjali le z negativnimi posledicami slepote, gluhote in duševne zaostalosti (konflikti, odnosi...)

2. Negativno poimenovanje teh otrok vpliva na njihovo samopodobo (Starejši učenci iz osnovnih šol s prilagojenim programom za učenca z lažjo motnjo v duševnem razvoju ne marajo povedati, v katero šolo hodijo. Tudi njihovi starši so v zadregi pred podobnim vprašanjem)

3. Izhajanje iz negativnih lastnosti učencev vsebuje v sebi tudi negativna pričakovanja in stališča v zvezi z učenčevim razvojem že v samem začetku. Iz življenja dobro vemo, da naša pričakovanja močno določajo tudi uspešnost ali neuspešnost tistega, na katerega so vezana. To pomeni, da največkrat dosežemo tisto, kar verjamemo, da bomo dosegli. Tako kot na človeka gledamo, temu primerno ga tudi obravnavamo.

4. Negativno poimenovanje teh otrok zanika tudi vsakodnevna praksa, čeprav se tega ne zaveda, saj ne more razvojnih vzgojno- izobraževalnih programov snovati na motnje, na tisto, česar otrok nima, temveč na tisto, kar ima, torej na preostale sposobnosti otrok.

5. Tako pojmovanje je podlaga številnim racionalizacijam, kot je npr. zaradi motnje otrok ne zmore več ipd.

6. Izhajanje iz motnje pomeni v bistvu pri pedagoškem delu parcialno, zoženo in negativno obravnavo otroka. Glede na spoznano dejstvo, da se "prizadeti" zave svoje "prizadetosti" na temelju negativnih posledic s pomočjo "normalnih", bi lahko sklenili, da je deviantnost ali nastranost največ proizvod tistega, ki tako vidi, razume in čuti. Iz povedanega bi lahko sklepali, da je bistvo problemov OPVIP v našem odnosu do njih, v naših stališčih, vrednotah ter poznavanju OPVIP, in ne v teh otrocih.

7. Z opredelitvijo, da so otroci moteni, bolj poudarjamo razlike kot sposobnosti, iz česar nima potrebne koristi niti otrok niti mi. Koristneje za otroka in za nas bi bilo, če bi bolj poudarili sposobnosti teh otrok kot pa razlike.

8. Danes je že jasno, da je probleme otrok s posebnimi vzgojno- izobraževalnimi potrebami mogoče bolje reševati, če gledamo nanje kot na avtonomne sisteme, kot pa če gledamo nanje kot na "pokvarjene stroje." (S. J. Schmidt 1995, str. 7)

Zaradi podobnih argumentov imenujejo na Hrvaškem vso skupino otrok kot otroke s težavami v socialni integraciji.

Isti in podobni argumenti v zvezi z razlikovanjem primanjkljaja in motnje so izhodišče za drugačno pojmovanje in imenovanje te skupine otrok v Veliki Britaniji in drugih državah; to so "otroci s posebnimi vzgojno-izobraževalnimi potrebami."

Problematika v zvezi z imenovanjem teh otrok tudi pri nas opozarja na potrebo po ustreznejšem pojmovanju in imenovanju, pri čemer nam lahko pomaga celostno in sočinkovalno pojmovanje človeka, OPVIP in njegovih primanjkljajev, težav in motenj. Bistvo celostnega pojmovanja človeka je, da so telo, psiha in družba v tesni medsebojni povezanosti in odvisnosti. Iz take medsebojne odvisnosti sledi, da vse, kar se dogaja v telesu, odseva v psihi in družbi, in da vse, kar se dogaja v psihi, odseva v telesu in družbi, ter da vse, kar se dogaja družbi, odseva v posameznikovem telesu in psihi. Po tem pojmovanju je človek nedeljiv in ga moramo obravnavati kot celostno osebnost. Tu nam lahko lepo pomagata tudi tejle misli L. Vigotskega, velikega ruskega psihologa, snovalca kulturološke teorije razvoja človeka.

Otrok se ne zaveda svoje šibkosti direktno, temveč čuti le težave, ki izhajajo iz njegove šibkosti. Direktna posledica primanjkljaja je postopno slabšanje socialnega položaja otroka, dokler se primanjkljaj ne preoblikuje v socialno motnjo. Postopno pride do reorganizacije vseh vezi z ljudmi in vseh sestavin, ki določajo človekovo mesto v socialni sredini. Organski (prirojeni) vzroki ne delujejo direktno, temveč indirektno prek slabšanja družbenega položaja otroka. Vse organsko in dedno je potrebno psihološko razložiti, da bi se spoznala in upoštevala njihova prava vloga pri razvoju otroka (L. Vigotski, 1987, str. 16).

Organski primanjkljaj ne more direktno vplivati na osebnost človeka, ker njegova ušesa in oči niso samo njegovi fizični temveč istočasno socialni organi, ker je med človekom in svetom še družbeno okolje skozi katero se vse lomi, filtrira, kar gre od človeka v svet in iz sveta k človeku. Zato je problem primanjkljaja otrok v pedagogiki in psihologiji potrebno tolmačiti kot socialni problem (L. Vigotski, 1987, str. 55). Nastanek bolezni, motnje je torej po celostnem pojmovanju odvisen od številnih telesnih, psihičnih in socialnih dejavnikov. Bolezen ni nekaj, kar se dogaja samo znotraj posameznika, temveč

je nekaj, kar se dogaja tudi med posameznikom in družbo ter med telesom in psiho. Če hočemo ozdraviti bolezen, je treba zdraviti telo, psiho in družbo. Če zadnjo misel uporabimo na področju vzgoje in izobraževanja OPVIP, bi lahko rekli, da mora pri ustrezni pomoči OPVIP sočasno drugače delovati otrokova družina, šola in družba, ali da moramo kot družba sočasno pomagati družini, otroku in šoli. Iz takega pojmovanja in dosedaj povedanega izvirajo tile sodobni trendi razvoja vzgoje in izobraževanja OPVIP:

1. Razvoj celostne pedagoške in razvojne naravnanosti stroke v zmožnosti (sposobnosti) namesto sedanje usmerjenosti v nezmožnosti in motnje Brez celostnega pogleda na problematiko ne vidimo ključnih povezav, odnosov in zakonitosti, zato ne moremo uvideti najbolj ustreznih rešitev. Delno in zoženo gledanje na problem nam ne more dati potrebno podlago za prave rešitve. Ključno dejstvo je tudi, da problema, na katerega gledamo predvsem z negativne strani, ne moremo dovolj ustrezno razumeti niti najti zanj najboljše rešitve. Načelo celostnosti pomeni v vzgoji in izobraževanju OPVIP med drugim tudi, da je treba pri strokovnih in zakonskih rešitvah te problematike imeti pred očmi celotno populacijo OPVIP in vse posamezne dele te populacije kot del celotne šolske populacije naših otrok, ter najti take skupne strokovne in zakonske rešitve, ki bodo reševale vso skupino OPVIP in posamezne dele te skupine otrok. To ni tako preprosto, toda s primernim trudom in pogledom v prihodnost lahko to ustrezno opravimo.

2. Ustreznejše poimenovanje otrok z motnjami v razvoju, stroke in strokovnjakov je za nadaljnji razvoj vzgoje in izobraževanja OPVIP neogibno, če hočemo, da ne bo večjih težav pri vstopu specialnih in socialnih pedagogov v osnovne šole. Namesto današnjega izraza otroci z motnjami v razvoju bi lahko uvedli izraz otroci s posebnimi vzgojno-izobraževalnimi potrebami ali otroci z učnimi in drugimi težavami. Izraz defektologija bi lahko zamenjali s specialno pedagogiko, defektologe pa bi preimenovali v specialne pedagoge. Staršem

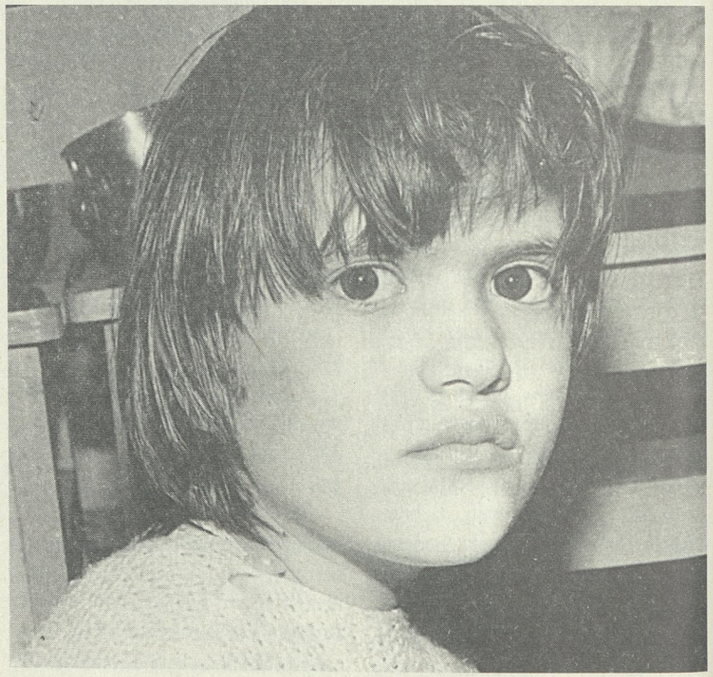

Fotografija: Tanja Šoštarič-Tasič

OPVIP v osnovnih šolah bo težko odgovoriti na vprašanje: "Ali je njihov otrok defekten, če mu bo moral pomagati defektolog?"

3. Vsakoletno procesno usmerjanje OPVIP v prilagojeno obliko in programe pomoči namesto sedanjega, najpogosteje doživljenjskega razvrščanja v kategorijo motenih

4. Razvoj nepretrgane vrste oblik in programov vzgoje in izobraževanja OPVIP od rednega razreda v osnovni šoli do delovnega usposabljanja in še nižje

5. Celostno pojmovanje metodike, ki s stališča celostnosti združuje v sebi stvarne znanosti (biologija, kemija...), pedagoške znanosti (pedagogika, didaktika, filozofija, psihologija...) in različne umetnosti (likovno, glasbeno...), da bi pomagala določenem otroku.

6. Usmerjenost v vzgojno-izobraževalne oblike in programe pomoči OPVIP namesto v različne terapije teh otrok, ker velika večina OPVIP niso bolniki

Glede na to da terapija pomeni v bistvu zdravljenje, bi morali otroci, ki bi bili deležni terapije, biti bolniki, mi pa terapevti.

7. V večje zavedanje medsebojne povezanosti in odvisnosti vseh štirih specialnih didaktičnih funkcij (spoznavanja otrokovega okolja in otroka, načrtovanja, organizacije z izvajanjem in vrednotenja realizacije programa in otrokovega napredka)

8. Razvoj diferenciacije in individualizacije v vseh vrstah in na vseh stopnjah šolanja, brez katerih ne more biti bolj kakovostne vzgoje in izobraževanja

9. V zvezi z vzgojo in izobraževanjem OPVIP pravita Norman in Richard Sprinthal, da naj bi posebna vzgoja in izobraževanje manj govorila o nezmožnostih, nizkih inteligenčnih kvocientih, primanjkljajih in prizadetosti, temveč naj bi namesto tega skupaj z učitelji v osnovnih šolah in osnovnih šolah s prilagojenim programom ter z vzgojitelji v varstveno-vzgojnimi zavodi razvijala take oblike individualizacije in notranje diferenciacije pri poučevanju in učenju, da bodo vsi OPVIP deležni najbolj ustrezne strokovne pomoči za svoj optimalni razvoj.

10. Ustanovitev komiteja, odbora ali pa komisije za vzgojo in izobraževanje OPVIP na državni ravni kot snovalca strokovnih temeljev nacionalne politike in zakonodaje, in ki bi bdel nad izvajanjem sprejete politike in zakonodaje v zvezi z vzgojo in izobraževanjem teh otrok

2. STROKOVNI - VSEBINSKI TEMELJI ZA NOVI ZAKON O OSNOVNIH ŠOLAH Z VZGOJO IN IZOBRAŽEVANJEM OPVIP

2.1 DEFINICIJA POPULACIJE OPVIP

Mogočih je več skoraj enakovrednih definicij. Glede na to, da je od definicije populacije veliko odvisno, je odločitev za najbolj ustrezno definicijo zelo zahtevna. Da bi omogočil določen izbor, bom navedel tri možne definicije:

A) Otroci (učenci) s posebnimi vzgojno-izobraževalnimi potrebami (dalje otroci - učenci s PVIP) so vsi tisti otroci (učenci), ki so toliko drugačni od večine drugih otrok (učencev) iste starosti v gibanju, govoru, sluhu, vidu, zdravju, čustvovanju, vedenju in učenju, da potrebujejo za ustrezen razvoj prilagojene načine (oblike) izvajanja običajnih programov ali pa prilagojene načine in prilagojene programe vzgoje in izobraževanja.

Navedena definicija zajema tiste otroke, ki se razlikujejo na določenih razvojnih področjih navzgor (nadarjene otroke) in otroke s težavami, ki se razlikujejo na nekaterih področjih navzdol. Znotraj te definicije bi lahko razvrstili PVIP v tele podskupine, npr.:
1. manj zahtevne PVIP
2. zahtevne PVIP
3. zahtevnejše PVIP
4. zelo zahtevne PVIP
5. najbolj zahtevne PVIP

B) Otroci (učenci) s PVIP v širšem pomenu so nadarjeni otroci (učenci) in otroci (učenci) s težavami v gibanju, govoru, vidu, sluhu, zdravju, čustvovanju, vedenju in učenju

Učenci s težavami so vsi tisti učenci:
a) ki imajo pomembno večje učne ali druge vrste težav ali pa oboje kot večina otrok iste starosti;
b) ki imajo take in tolikšne slabosti (primanjkljaje), da jim onemogočajo ustrezno vzgojo in izobraževanje s pomočjo običajnih načinov in programov
(Prilagojeno po angleški definiciji OPVIP: Code of Practice, 1994, str. 5)

Učne težave bi lahko razvrstili v:
1. lažje - manj zahtevne
2. srednje - zmerne - zahtevne
3. hude - zahtevnejše
4. hujše - zelo zahtevne
5. najhujše - najzahtevnejše

Na temelju definicije A bi lahko govorili o manj zahtevnih, zahtevnih, zahtevnejših, zelo zahtevnih in najzahtevnejših PVIP, na podlagi definicije B pa bi lahko govorili o gibalnih, govornih, učnih, čustvenih, zdravstvenih in vedenjskih težavah. Prva definicija je etično in strokovno bolj ustrezna, druga pa bo verjetno glede na današnjo stopnjo razumevanja OPVIP in manjšega odklona od sedanjih motenj v razvoju ter lažjega prehoda sprejemljivejša.

C) Celotno populacijo OPVIP bi lahko poimenovali tudi kot otroke z učnimi, čustvenimi in vedenjskimi težavami in jih takole razvrstili s približno oceno odstotkovne strukture težav:
1. lažje učne težave 20%
2. zmerne učne težave 40%
3. čustvene in vedenjske težave 8%
4. hude učne težave 20%
5. drugi tipi 12%

Dr. Mirko Galeša

(Nadljevanje v naslednji številki)

HITETI POČASI!

Kaj lahko pričakujejo osnovne šole s prilagojenim programom v Sloveniji od novih šolskih predpisov

Predlogi novih šolskih zakonov prinašajo vrsto pomembnih vprašanj, nemira in tudi bojazni. Med slednjimi je tudi bolj ali manj upravičen in izražen strah pred ukinjanjem osnovnih šol s prilagojenim programom (OŠPP) glede na predvideno integracijo otrok s posebnimi (učno-vzgojnimi) potrebami, ki izhajajo iz motenj v razvoju. V tem razmišljanju razumem s pojmom "šola" na živ organizem, ki ga sestavljajo predvsem otroci in učitelji, pa tudi starši, predstavniki občine in drugi predstavniki družbenega okolja - društev, strokovnih združenj, gospodarstva, zdravstva, sociale itn.

Čeprav sem prepričan, da so pretirani strahovi neutemeljeni, je vendar zanimivo in potrebno nekoliko analizirati položaj osnovnih šol s prilagojenim programom v času "tranzicije", kot se modno imenujejo družbene spremembe, ter na podlagi znanih predlogov šolske zakonodaje predvideti različne možnosti razvoja osnovnih šol s prilagojenim programom v Sloveniji. Za to pa je potreben kratek teoretičen uvod, opis osnovnih šol s prilagojenim programom in pregled značilnosti predvidenih sprememb obveznega osnovnega šolanja v Sloveniji.

UVOD

Naravne neenakosti praviloma povzročijo družbene neenakopravnosti; to

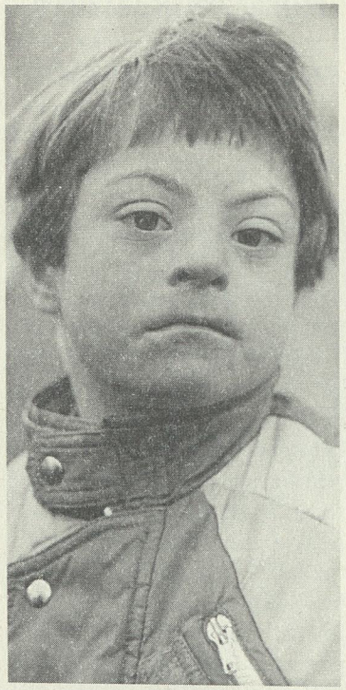

velja tako za posameznike, družbene skupine ali celo podsisteme. Vsakdanje spoznanje, da je težko biti drugačen in da se drugačnost hitro sprevrže v manjvrednost, je mogoče teoretično utemeljevati tudi s sistemsko teorijo (npr. Luhmann v Pusić,1998) ali teorijo socializacije Talcota Parsonsa (Godina, 1991). Družba kot sistem namreč teži k notranjem uravnoteženju in vsaka sprememba, bodisi v ustroju (obliki, velikosti itn.) bodisi v delovanju ogroža delovanje sistema kot celote - zato se ta bolj ali manj ustrezno odzove na tako motnjo ali spremembo. Pojavi se dvom, kako v resničnem življenju preseči take tendence: ali "prilagajati" moteč element ali postopno oblikovati bolj prožen sistem? Otrok s posebnimi potrebami, ki izhajajo iz njegovih skromnejših intelektualnih sposobnosti, je tak "moteči" element. Ker za zdaj še ne moremo vplivati na prvobitni vzrok otrokovega stanja, da ne omenjam etične vprašljivosti "prilagajanja" vsake nedotakljive osebnosti, ostane le druga možnost. Seveda v resnici stvar ni tako preprosta, saj je tudi vsako učenje (in življenje) v bistvu prilagajanje posameznika na prevladujoče vrednote in vzorce okolja, sprejete z dogovorom, sicer bi družbeni sistem razpadel.

I. ZAKAJ OSNOVNA ŠOLA S PRILAGOJENIM PROGRAMOM ?

Kmalu po uvedbi obveznih državnih osnovnih šol so pedagogi ugotovili, da vsi otroci ne zmorejo predpisanega programa. Začelo se je najprej notranje, kasneje tudi zunanje ločevanje in izločanje. Vzrok za to je bil in je v bistvu še danes dvojen - po eni strani s prilagojenimi metodami in programom učiti tudi te učence, po drugi strani pa olajšati delo v bolj enotni skupini "povprečno" (realno v zelo širokem razponu) bistrih otrok.

Več kot osemdesetletna zgodovina osnovnih šol s prilagojenim programom v Sloveniji je sicer zanimiva, še bolj pa je verjetno zanimivo utemeljevanje obstoja teh šol danes in razvoja v prihodnje:

1. UČENCI

V osnovno šolo s prilagojenim programom se napotijo otroci, pri katerih je po posamičnih diagnozah strokovnjakov različnih strok na skupnem zasedanju ugotovljeno, da bi otrok bolje napredoval v programu in drugih razmerah, kakršne omogoča osnovna šola te vrste. V praksi se praviloma upošteva želja staršev, da bi se otrok poskusno vključil v običajno osnovno šolo - kjer pa mnogokrat doživi predvsem negativne izkušnje, saj v resnici ne more slediti tempu ter razveseljevati staršev in učiteljice. Pretirano popuščanje pa ne koristi niti pridobivanju znanja, še manj k oblikovanju otrokove osebnosti. V Sloveniji že skoro dvajset let iščemo ustreznejšo vsebino in metodologijo odkrivanja ter usmerjanja otrok z motnjami v razvoju - čeprav resnici na ljubo več težav izhaja iz nedoslednega izvajanja kot vsebine veljavnega pravilnika.

Glede razširjenosti števila teh otrok v populaciji ni enotnega statističnega podatka in ga glede na različna merila ter izrazje tudi ne more biti. Ocene posameznih raziskovalcev in mednarodnih inštitucij (WHO, UNESCO itn.) se najpogosteje gibljejo med 20 in 25 %, kadar govorijo o otrocih s posebnimi vzgojno-izobraževalnimi potrebami (Galeša, 1993), in 1 do 2 %, kadar imajo v mislih otroke "z lažjo motnjo v duševnem razvoju", kakor danes pri nas uradno opredeljujemo otroke, ki naj bi bili vključeni v osnovne šole s prilagojenim programom.

Značilnosti teh otrok kažejo tako pri nas kot v svetu tole smer: vse več otrok ima poleg osnovne razvojne težave še dodatne motnje na področju telesnega, duševnega ali socialnega delovanja. To pa pomeni tako specifične kombinacije potreb, da je vse pogosteje mogoč in uspešen le povečini ali popolnoma individualni prijem. Pedopsihiatri omenjajo vse več otrok z znaki takih osebnostnih značilnosti ali sprememb, ki vodijo v duševne bolezni - tedaj je nujno tesno in stalno sodelovanje šole in klinike, programiranje dela pa izredno negotovo.

2. PROGRAM

Poimenovanje osnovne šole s prilagojenim programom izhaja iz postavke, da je poleg učencev prav program bistvena prvina tovrstne osnovne šole. Pa ni povsem tako - prav tako pomembni so prijemi, strokovne in človeške kvalitete učiteljev in drugih sodelujočih, organizacija pouka in drugih dejavnosti - vse tisto, kar otrok doživlja kot varnost in toplino in čemur je posvečeno veliko domačih ter tujih razprav v zvezi z institucionalizacijo, participacijo, možnostjo izbire ter kakovostjo življenja. Tudi prilagojeni program je treba razumeti na dveh ravneh: najprej kot splošni program, vsebino in organizacijo vseh predpisanih učnih predmetov in vsebin, ki jih mora biti deležen učenec na tej osnovni šoli, nato pa še kot individualizacijo programov za posamezne učence. Pri tem pa tudi ne gre le za učni program, ampak učno-vzgojni v najširšem pomenu besede, saj zajema tudi programirane prispevke svetovalnih delavcev v šoli in zunaj nje ter sodelovanje staršev. Tako celostnega in podrobnega načrtovanja v povezavi z drugimi tremi funkcijami (diagnostiko, izvajanjem in evalvacijo) za vsakega učenca posebej, kar razvija dr.Galeša (Galeša,1993) verjetno v vsakdanji praksi sicer še ne bo kmalu, glede na omenjene značilnosti populacije pa je načeloma prisotno že danes.

Pogram je torej mnogo več kot predpisan obseg snovi - zajema tudi splošno in posebne didaktike in metodike, ki se v teh šolah bolj spontano kot usmerjeno in teoretično utemeljeno razvijajo tako rekoč vsakodnevno. Mnogo metod, eksperimentov in projektov, ki jih v zadnjih letih uvajajo nekatere osnovne šole, je v osnovnih šolah s prilagojenim programom že desetletja del vsakdanjosti, ali pa so bili sprva sploh namenjeni tej populaciji (npr.Montessori) in so se kasneje razširili tudi v običajno šolsko pedagogiko.

Cilj programa omenjenih šol je navidezno zelo preprost: z ustreznimi pedagoškimi postopki učencu pomagati, da čim bolj vsestransko razvije zmožnosti, ki jih ima. To navadno pomeni, da osvoji učno snov programa osnovne šole s prilagojenim programom (ki je po obsegu ter zahtevnosti seveda nekoliko skromnejša in drugače strukturirana kot učna snov v običajni osnovni šoli) in da ob tem razvije tudi delovne spretnosti in navade ter pozitiven odnos do sebe in okolice. Predvsem slednje je pomembno za vstop v življenje mladostnika in odrasle osebe, mnogokrat je bolj odločilno od količine in kakovosti osvojene učne snovi.

3. UČITELJI IN SODELAVCI

Seveda tudi ta šola "stoji in pade" z učiteljem. Pravzaprav z učiteljico - specialno pedagoginjo ali defektologinjo, ki so v večini tudi v teh šolah, čeprav iz navade poimenujemo delovna mesta v moškem spolu. Specialni pedagogi ali defektologi (v tem prispevku to iz praktičnih razlogov enačim) imajo višjo ali visoko izobrazbo, niso pa specializirani za posamezne predmete - razen kolegov, ki so sprva dokončali izobrazbo za

enega od predmetov, nato pa opravili še diferencialne izpite iz defektoloških znanj. Nepogrešljivi strokovni sodelavci defektologov so psihologi, socialni delavci, logopedi, po potrebi tudi fizioterapevti in drugi strokovnjaki (npr. socialni pedagogi, delovni terapevti), ki delajo v šoli ali zunaj nje. Med zunanjimi sodelavci ne gre brez pediatrov, pedopsihiatrov, poklicnih svetovalcev in drugih. Učitelji delajo v manjših skupinah učencev (od 8 v prvih razredih do 15 v večini drugih), saj je veliko individualiziranega pouka, dela v dvojicah, konkretizacije v razredu in zunaj njega, projektnega dela...po drugi strani pa zelo malo namenskih učbenikov in delovnih zvezkov ter je treba vse to ustvarjati sproti. Bistvena značilnost je tudi pogosto timsko delo med pedagoškimi in drugimi strokovnjaki na šoli ter vsakodnevno sodelovanje s starši, ki se lahko kadarkoli (po poprejšnjem dogovoru) tudi udeležijo pouka.

Fotografija: Tanja Šoštarič-Tasič

4. INTEGRACIJA

Največ ugovorov proti osnovnim šolam s prilagojenim programom izhaja iz površno ali napačno razumljenega pojma integracije. Gre za proces, ki se je na podlagi humanizacije družbe in spreminjanja državnega urejanja iz vsiljenega v dogovorno začel intenzivneje pred štirimi desetletji v razvitejših delih sveta, kjer so takrat imeli (in kljub vsemu tudi še danes imajo) velike, dehumanizirane državne ustanove za varstvo ljudi z motnjami v razvoju. Te naj bi zaprli, uporabnike pa ponovno vključili v običajno okolje. Vsekakor pozitivna ideja, ki pa zahteva pred uresničitvijo veliko skrbnega dela in ureditev številnih razmer (od predpisov in razvoja ustreznih mrež podpornih programov do ozaveščanja strokovne in laične javnosti), da se ne bi sprevrgla celo v svoje nasprotje. Prav to - zamenjevanje socialnega (ali natančneje vzgojnega, ki je instrumentalizacija socialnega) in zgolj fizičnega združevanja - pa se občasno pojavlja tudi v Sloveniji in povzroča škodo na dveh ravneh: v zamegljevanju konceptualnih stališč in navideznih nesoglasjih teoretikov, žal pa tudi na povsem konkretni ravni v zadrževanju učencev z motnjami v razvoju v običajni osnovni šoli kljub njihovi očitni neuspešnosti in osebnostni ogroženosti. (Nekateri otroci so zato znašli v pedopsihiatričnem oddelku otroške klinike. Pri pravi združitvi gre za oblikovanje takih razmer, ki učencu glede na njegove sposobnosti in potrebe zagotavljajo najmanj restriktivne možnosti za njihov razvoj (Kovačević, 1988). Drugotnega pomena je, v kateri šoli ali celo drugačnem modelu bodo oblikovane te možnosti.

Za tako integracijo se zavzemamo tudi slovenski defektologi. Skupaj z vodilnimi zagovorniki integracije poudarjamo, da bo za določeno populacijo osnovnih šol s prilagojenim programom še dolgo ustrezna alternativa.

II. TRANZICIJA

Trancizija je modna beseda za prehod in v našem primeru predvsem označuje postopno spreminjanje hierarhije vrednot družbe, neločljivi del te je tudi šolski sistem. Ne glede na subjektivna doživljanja posameznikov je nesporno, da smo v Sloveniji v zadnjih letih priče zamenjave prevladujočih socialističnih vrednot (egalitarnost, pa tudi varnost) z liberalističnimi (svobodna tekmovalnost, pa tudi manjša varnost).

Prav tako smo po drugi strani vpeti v sodobne tokove preobrazbe šolskih sistemov po vsem svetu in seveda tudi pri nas, saj se že kar nekaj časa pripravljajo dokumenti o konceptu osnovnega šolstva v Sloveniji. V skladu z uvodoma omenjeno sistemsko teorijo šolski podsistem ni več v skladu s spremembami celotne družbe, dozorele so razmere za spremembo družbenih ciljev na področju vzgoje in izobraževanja (Bezenšek, 1993). Za tako spremembo pa je treba pripraviti formalnopravno podlago, zakon o šolstvu in druge spremljajoče dokumente. Osnovne šole s prilagojenim programom so v času tranzicije glede na navedena dejstva v nekoliko nenavadnem, negotovem položaju. Spremenjene vrednote jim nekako režejo korenine, ki segajo po eni strani v formalnopravno, organizacijsko in vrednotno "zastarele" koncepte, po drugi strani pa prav po zaslugi novih vrednot mnogi starši sedanjih in nekdanjih učencev iščejo varnost prav v šoli. Občasno so opazne celo težnje lokalnih veljakov, da bi dokazali odvečnost teh šol in pri tem si pomagajo celo s slabo razumljenimi ali zastarelimi podatki o "totalni integraciji v vseh razvitih sodobnih državah". (Kako je s tem v resnici, nekoliko več v naslednjem poglavju.) Šole so seveda živi organizmi, v katerih so nakopičeni veliki pozitivni potenciali, zato kolektivi osnovnih šol s prilagojenim programom v tem prehodnem času niso pasivni. Poleg svojega vsakodnevnega dela z učenci in starši ter strokovnega izpopolnjevanja intenzivno iščejo zmeraj nove oblike dela in tudi povezovanja z običajnimi osnovnimi šolami. Tako se npr. v zadnjih letih razvija mobilna specialnopedagoška služba; poglavitni namen te je z rednimi obiski defektologa (ki dela neposredno z učencem, ob tem pa tudi svetovalno z učiteljem, starši in drugimi) pomagati tistim učencem v osnovni šoli, ki imajo večje učne težave, niso pa toliko moteni, da ne bi mogli ob intenzivni, sistematični, programirani in ovrednoteni pomoči osvojiti vsaj minimalnega osnovnošolskega znanja. V nasprotnem primeru bi morali biti vključeni v program osnovne šole s prilagojenim programom, kjer bi bili uspešni. Tako smo spet pri enem od ključnih vprašanj: ali je za osebnostno rast pomembnejša količina in kakovost znanja ali samozavest, temelječa na doživljanju uspeha? Seveda je specialnopedagoška mobilna služba le ena od možnih oblik v prihodnji mreži - saj je razumljivo, da ne more biti skupnih, univerzalnih rešitev za različne otroke, starše in glede na različne okoliščine. To je tudi eno od temeljnih spoznanj v sodobni vzgoji (Galeša, 1994).

III. OSNOVNA ŠOLA S PRILAGOJENIM PROGRAMOM JUTRI

Kakšen bo razvoj, lahko predvidimo na (najmanj) tri načine: na temelju formaliziranih konceptov v šolskih predpisih, na temelju trendov v razvitejših družbah ali pa na temelju domačih trendov, saj tudi te spremembe nastajajo vsakodnevno.

1. ŠOLSKI PREDPISI

Ne da bi se spuščali v podrobnosti, je treba za boljše razumevanje vendarle nakazati poglavitne novosti, ki jih v osnovni šoli predvideva predlagana zakonodaja:

Zgodnejši začetek šolanja

Otroci naj bi po novem postali šolarji leto prej, tako kot v večini evropskih držav (Bela knjiga..., Ministrstvo za šolstvo in šport RS, 1995).

Obvezno devetletno šolanje

Tudi tu gre za približevanje Evropi, kjer so trendi k podaljševanju obveznega šolanja tja do dvanajstih let. Tako zgodnejši začetek kot devetletno šolanje se pokaže v bolj znani luči, če pomislimo na "malo šolo", ki ima v Sloveniji že lepo tradicijo in je pomenila prvi korak v te spremembe.

Ocenjevanje in napredovanje

Uvaja se opisno ocenjevanje v prvih treh razredih, kombinirano v četrtem, petem in šestem, ter številčno v zadnjih treh razredih. Napredovanje v prvih dveh triadah, se pravi vse do sedmega razreda, je praviloma "avtomatično", ponavljanje razreda je izjemno na željo staršev ali predlog šole v soglasju s starši. Ob koncu vsakega triletnega obdobja je predvideno preverjanje znanja z enotnimi republiškimi testi.

Diferenciacija - različna zahtevnost pouka

Gre za uvajanje različno zahtevnih programov znotraj osnovne šole glede na različne interese in sposobnosti učencev, predvsem v višjih razredih - v nižjih pa bo šlo predvsem za indi-

vidualizacijo. Tudi tu so začetki že znani v obliki dopolnilnega in dodatnega pouka in tudi tu gre za približevanje evropskim šolskim modelom.

Vključevanje otrok z motnjami v osnovno šolo

Več kot do sedaj, predvsem pa bolj načrtno, strokovno in odgovorno naj bi v osnovno šolo vključevali tiste učence, ki lahko svoje posebne učno-vzgojne potrebe, izhajajoče iz motenj v razvoju, z dodatno pomočjo zadovoljijo v integrirani obliki.

Vse naštete in druge novosti seveda vplivajo tudi na šolanje "naših" učencev, ki jim v skladu z veljavno terminologijo uradno rečemo "otroci z lažjimi motnjami v duševnem razvoju". In ker so šole zaradi otrok, ne obrnjeno, bo to vplivalo tudi na slovenske osnovne šole s prilagojenim programom. Kako ? Odgovor je lahko le zelo previdno ugibanje, saj je uresničevanje bolj ali manj nepreskušenih zamisli zelo odvisno od subjektivnih razmer praktičnega uresničevanja - kljub sklicevanju načrtovalcev na evropske izkušnje. Ne gre le za različne kulturno-zgodovinske, materialne in navsezadnje geografske razmere med npr. Nizozemsko in Slovenijo, gre tudi za silno težko spreminjanje tradicije, stališč, bojazni pred "šolskimi reformami", ki smo jih že nekaj preživeli. Gre tudi za pomanjkljivo znanje, razumevanje in včasih čisto navadno srčno (ne)kulturo odločujočih krajevnih veljakov. Saj poznamo resnične zgodbe v smislu: "v razvitem svetu so vsi otroci združeni v rednih osnovnih šolah (kar sploh ni res!), zato bomo osnovne šole s prilagojenim programom ukinili in se znebili te sramote v naši mali lepi občini blatnodolski." Zato je potrebna velika previdnost, natančnost pri branju predlaganih besedil, pa tudi pošten odnos do predlagateljev, ki zagotavljajo, da njihov namen ni ukinjanje tovrstnih osnovnih šol. Zakaj jim ne bi verjeli - hkrati pa pazili na vse pasti, ki jih lahko prinašajo novosti. Prva past bi lahko bil nov sistem razvrščanja ali usmerjanja, ki je sicer povsem korektno zamišljen - vendar ne daje prav nobenega zagotovila, da bo otrok z lažjo motnjo v duševnem razvoju pravočasno sploh predlagan za razvrščanje! Dobro vemo, kako težko starši in mnogi strokovnjaki opazijo komaj opazne težave (ki pa so seveda dovolj velike za redni šolski program) in še teže sprejmejo neprijetno resnico, kar je s človeškega stališča povsem razumljivo. Druga past: otrok bo v osnovni šoli praviloma napredoval, opisno ocenjevanje bo morda zamegljevalo realno sliko... predlog za razvrščanje bo spet mnogo prepozen, prišel bo tedaj, ko si bo otrok povsem po nepotrebnem pridobil še dodatne čustvene ali celo vedenjske motnje. Kako je potem z uresničevanjem ene od temeljnih otrokovih pravic - pravice do šolanja v njem ustreznem programu ? In kaj bi to pomenilo za osnovne šole s prilagojenim programom - nadaljevanje in potenciranje sedanje prakse, ko se vse več otrok všola v ustrezno tovrstno osnovno šolo po večletnih negativnih izkušnjah neustrezne "integracije" v osnovni šoli. In še tretja past: površno posploševanje načela integracije, ki v praksi pomeni nekaj povsem drugega za šolarja z lažjo motnjo v telesnem razvoju (npr. slabovidnega, naglušnega, gibalno oviranega...) kot za šolarja z motnjo v duševnem razvoju!

Vse naštete pasti kažejo na to, da je novi sistem nedomišljen in se lahko v praktični izvedbi izkaže zelo različno - v doslednem, strpnem in premišljenem izvajanju pametnih ljudi na vseh ravneh in vseh udeleženih (strokovnjakov, upravnih delavcev in staršev) lahko pomeni resničen napredek. V nasprotnem pa se lahko zelo hitro sprevrže v težko obvladljiv nered z vsemi posledicami za otroke, starše in učitelje.

2. TRENDI V SVETU

Vprašanje: ali integracija ali ne že dolgo ni več aktualno, kopja se lomijo ob razčiščevanju tehle vprašanj: kaj je integracija, za katero populacijo gre, kakšne in katere okoliščine je treba zagotoviti, kakšne programe, kako usposobiti osebje (predvsem učitelje), kako vključiti starše, kako vse skupaj spremljati in ocenjevati (sprotno spremljanje in ocenjevanje)...

Mnogi avtorji preglednih prispevkov o sodobnem dogajanju na tem področju opozarjajo na nevarnost posploševanja in prenašanja izkušenj v dežele s povsem različnim šolskim sistemom, državno ureditvijo, tradicijo, stališči javnosti itn. (Williams, 1994).

Velika večina sodobnih držav se deklarativno izreka za integracijo, izpeljava tega načela v praksi pa je bolj ali manj dosledna in tudi sicer zelo različna. Tudi v isti državi, npr. Švici, so velike razlike med prakso pokrajin oz. kantonov. Zelo radikalen zakon imajo npr. v ZDA (načeloma naj bi bili vsi učenci vključeni v eno od oblik procesa "mainstreaming" oz. vključevanja v osnovno šolo), nasprotno pa ne hitijo na Nizozemskem, kjer imajo osnovne šole s prilagojenim programom velik družbeni ugled. Posamezni raziskovalci se veliko ukvarjajo s stališči, s počutjem združenih ali izločenih učencev, s problemi

organizacije različnih modelov - velika večina pa se strinja, da je pomembnejša od oblike vsebina, torej program, s katerim kar najbolje pomagamo otroku razviti njegove zmožnosti!

3. TRENDI V SLOVENIJI

Sloveniji je že v preteklosti uspelo ustvariti sistem skrbi za otroke z motnjami v razvoju, ki na splošno ni zaostajal za drugimi evropskimi sistemi, v nekaterih prvinah je celo prednjačil - resnici na ljubo pa marsikaj ni bilo dosledno izpeljano ali zaradi šibke ekonomije dostopno vsakemu posamezniku.

Tudi integracija je že dolgo prisotna - predvsem pri učencih z oblikami senzoričnih motenj, npr. slabovidnimi, naglušnimi ali z motoričnimi težavami. Celo neke oblike integracije otrok z lažjimi motnjami v duševnem razvoju so se bolj ali manj spontano že razvile. Seveda pri tem ne mislim na že omenjene primere zgolj fizične integracije, ki učencem le škodujejo, ampak na tiste primere, kjer je mogoče v manjših oddelkih na nižji stopnji osnovne šole z ustrezno pomočjo prvih nekaj let vključevati tudi otroke, ki bi sicer zmogli le program osnovne šole s prilagojenim programom. Če bi v teh primerih zagotovili še dodatne možnosti - predvsem ob sodelovanju različnih strokovnjakov pripravljene individualne programe, vsaj občasno defektologovo navzočnost v oddelku, delo s starši, delo z drugimi šolskimi delavci - bi to v nekaterih okoljih ustrezalo. Čeprav ob tem ne smemo pozabiti na predmetno stopnjo osnovne šole - ali je mogoče tudi kasneje učencu zagotoviti tak program, ki bo po eni strani še vseboval minimalne zahteve osnovne šole, po drugi strani pa učencu omogočal realen, ne podarjen uspeh?

Nesporno je, da morata osnovna šola in osnovna šola s prilagojenim programom v prihodnje sodelovati mnogo tesneje - kar je spet laže izvedljivo v manjših, bolj humanih okoljih kot v velikih, kjer se ljudje ne poznajo in so komunikacije težava že same po sebi. Le tako bodo lahko zaživele tudi take oblike dela, ki so danes v svetu med najbolj razširjenimi, da se udeležujejo učenci dela pouka na eni, drugi del pa na drugi šoli ali oddelku. Take oblike - še bolj pa seveda prava integracija z vsemi zagotovljenimi možnostmi - so praviloma tudi dražje od obstoječih, kar odpira povsem nova vprašanja, ki sicer niso pedagoška, na izvedbo konceptov pa vselej močno vplivajo.

SKLEP

Z združevanjem obeh sestavin, pedagoške in ekonomske, ter z veliko previdnosti si upam napovedati prihodnost slovenske osnovne šole s prilagojenim programom v prihodnosti nekako takole: če bo državi na vseh ravneh (od lokalne skupnosti do vrha) uspelo zagotoviti dovolj sredstev za izvedbo sodobnih modelov šolanja otrok s posebnimi potrebami, bo lahko osnovna šola s prilagojenim programom v tej mreži pomemben element z dvojno vlogo - z organizacijo in izvedbo šolanja manj številne, a bolj zahtevne populacije, ter s strokovno in kadrovsko pomočjo osnovnih šol, ki bodo vključile druge učence. Če novi modeli ne bodo zaživeli ali bodo stagnirali v obsegu eksperimentalnih skupin, bodo strokovni delavci osnovnih šol s prilagojenim programom še naprej pomagali širši populaciji, ki brez prilagoditev ne bi mogla biti uspešna in srečna v osnovni šoli. Vsekakor pa bodo morali strokovni kolektivi osnovnih šol s prilagojenim programom ob svojem osnovnem delu (in prav zaradi njega) še intenzivneje spremljati in posegati v sodobna dogajanja tako na šolskem kot tudi socialnem, psihološkem, medicinskem, sociološkem in drugih področjih.

Mag. Jan Ulaga,
Zavod Janez Levec, Ljubljana

LITERATURA (na voljo v uredništvu):

1. Bezenšek, J.: Spreminjanje družbenih ciljev vzgoje in izo braževanja je kompleksen družbeni proces (Pedagoška obzorja, Maribor 1994)
2. Galeša, M.: Osnove specialne didaktike (Didakta, Ljubljana, 1993)
3. Galeša, M.: Dejavniki in razvojni trendi v vzgoji in izobraževanju otrok s posebnimi vzgojno-izobraževalnimi potrebami (Sodobna pedagogika, Ljubljana 1994)
4. Godina, V.: Socializacijska teorija Talcotta Parsonsa (Antropološki zvezki, Ljubljana 1991)
5. Kovačević, V.: Osnove teorije defektologije (Fakultet za defektologiju, Zagreb 1988)
6. Pusić, E.: Društvena regulacija (Globus, Zagreb 1990)
7. Williams, P.: Integration of students with moderate learning difficulties (European Journal of Special Needs Education, London 1994)
8. BELA KNJIGA o vzgoji in izobraževanju v Republiki Sloveniji, Ministrstvo za šolstvo in šport RS (Ljubljana 1995)

RAZMIŠLJANJE OB DVAJSETLETNICI OSNOVNE ŠOLE ANA GALE SEVNICA

Bilo je v šolskem letu 1973/74, ko so se oddelki Posebne osnovne šole pri Osnovni šoli Sava Kladnika Sevnica osamosvojili. Porodni krčni so bili izjemno težki, saj razen zakonodaje, ki je bila v tistem času usmerjena k ustanavljanju samostojnih posebnih šol, ni bilo v sevniški občini ljudi, ki bi se zavzemali za razvoj takrat imenovane posebne šole. Delovalo je sicer že Društvo za pomoč duševno prizadetim, ki pa je s svojimi stališči le težko prodrlo v uradne kroge. Vse skupaj pa se je v letu 1973 premaknilo z mrtve točke, ko je po zaslugi takratnega ravnatelja Osnovne šole Franca Pipana vendarle seglo tudi v sevniško javnost mnenje, da je treba duševno prizadetim ponuditi boljše možnosti, šoli pa omogočiti samostojno pot in izboljšati delovne razmere učencem in učiteljem.

S samoprispevkom občanov je bila adaptirana stavba nekdanjega zdravstvenega doma in jeseni leta 1974 se je šola že kot samostojna Posebna osnovna šola preselila v zgradbo, kjer domuje še danes. Iz šestih razredov je postopoma prerasla v osemrazredno. Število učencev se je po osamosvojitvi še nekaj let povečevalo. Z različnimi možnimi kombinacijami prevozov smo skušali vključiti vanjo vse razvrščene otroke z lažjimi motnjami v razvoju. Ker pa je Sevnica precej hribovita občina s slabimi prometnimi povezavami, je bilo izredno težko. Dvoizmenski pouk smo odpravili z uporabo nekaterih namenskih prostorov na šoli. Tako smo se strokovni delavci odrekli zbornici in jo spremenili v razred, spremenili pa smo tudi namembnost šivalnice in knjižnice v razreda in za silo je potekal enoizmenski pouk.

Kar zadeva materialne dobrine, smo pot v samostojnost začeli izredno skromno. Po zakonu smo morali imeti zagonska sredstva, o katerih pa nihče v občini ni želel razpravljati. Rešilo nas je Zveza društev za pomoč duševno prizadetim Slovenije, ki nam je nakazala toliko denarja, da smo lahko začeli. Seveda pa smo bili po sklepu o osamosvojitvi in vpisu v sodni register formalnih težav rešeni, saj smo bili od takrat obravnavani enako kot druge šole v občini - po veljavnih merilih.

Kadrovsko smo bili sprva bolj revni, zato smo si pomagali z zunanjimi sodelavci. Sčasoma se je kadrovska šola izpopolnila, tako glede defektologov kot učiteljev strokovnih predmetov: tehnične vzgoje, športne vzgoje in gospodinjskega pouka. Pridobili smo socialno delavko, v zadnjih letih pa deloma tudi knjižničarko. Enkrat na teden imamo na šoli logopedsko obravnavo otrok, žal pa nikakor ne moremo dobiti psihologa. Pomagamo si le s psihologinjo Centra za socialno in svetovalno delo občine Sevnica, kar pa je premalo. Sodelovanje z zdravstveno in zobozdravstveno službo je zgledno urejeno.

Prva leta samostojnosti šole smo z izredno pestrimi dejavnostmi skušali šolo uveljaviti v občini, potrditi s starši obojestransko zaupanje in menimo, da nam je to tudi uspelo. Naši otroci se niso počutili odrinjeni, pač pa enakovredni, dosegali so uspehe na športnem, likovnem in prometnem področju, lahko so javno nastopali na različnih prireditvah in se tako potrjevali skupaj s svojimi učitelji. Družili smo se na letovanjih in planinskih taborih, in to uspešno. Še bi lahko naštevali dejavnosti, vendar ne želim, da bi to izzvenelo kot samohvala šole.

Vsakoletne ugotovitve, da imamo v naši občini tudi otroke, ki ne zmorejo programa v šoli s prilagojenim programom, so botrovale ustanovitvi oddelka za delovno usposabljanje. Da pa bi pomagali zaposlenim staršem, smo ustanovili tudi oddelek podaljšanega bivanja. Nekaj časa smo imeli celo dva takšna oddelka. Poskrbeli pa smo tudi za obravnavo predšolskih otrok z organizacijo mobilne službe.

Ko se danes oziramo na prehojeno pot, ugotavljamo, da smo prestali številne pritiske družbenega sistema, pa tudi razumevanja za naše obravnavance ob tem ne moremo pozabiti. V vseh teh letih se je nekajkrat spremenila tudi zakonodaja za naše področje, žal ne vedno na bolje. Po svojih močeh smo skušali vedno braniti interese staršev in potrebe njihovih otrok. Reforme, ki so se izvajale v šolstvu, so prinašale marsikaj, na kar nismo mogli vplivati. Prav sedaj se pripravlja nova osnovnošolska zakonodaja, seveda tudi za naše področje. Moti nas, da doslej še nismo imeli vpogleda vanjo, kajti ravno v tezah zakonodaje se da še na marsikaj vplivati, kasneje pa zelo težko, vsaj po sedanjih izkušnjah. Ne gre za to, da bi dvomili o strokovnjakih, ki pripravljajo našo zakonodajo, pač pa se zavedamo, da v Sloveniji usposabljamo okrog 2% otrok. In se bojimo, da ne bi prevladale finančno cenejše rešitve, ali takšne, ki se zdijo le na prvi pogled cenejše in boljše za vzgojo in izobraževanje naših otrok. Takšna misel se mi kar sama vsiljuje, kajti pred leti začeti projekt o integraciji je naredil kar nekaj škode našemu področju. Nikakor nimam nič proti integraciji, vendar ne tako, kot jo poenostavljajo nekateri. Integrirati otroke s posebnimi učno vzgojnimi potrebami z otroki v osnovni šoli zahteva izjemno strokovnost in večkratno pretehtavanje sleherne odločitve.

Morda mi bo kdo poočital, da vidim problem, kjer ga ni, pa ni tako. Po dvajsetih letih samostojnosti šole in po vseh pridobljenih izkušnjah se ne bi mogla sprijazniti, da gre naš Zavod v prihodnje rakovo pot. Že več let ugotavljamo, da se število otrok pri nas zmanjšuje iz leta v leto. Ugotavljamo, da je prijavljanje otrok za razvrščanje iz šol v občini zelo različno, da nekateri zatrjujejo, da takšnih otrok nimajo. Če bi bilo tako, bi bilo seveda najbolj razveseljivo. Žal si upam trditi, da sevniška občina ni izjema v Sloveniji, in bi otrok, ki potrebuje specialnopedagoško obravnavo, ne imela. Bojim se, da gre za napačno interpretacijo integracije na škodo otrok. Zato pa tudi ne morem ostati nema ob takšnih ugotovitvah. Nelogično je, da se je število otrok na šoli od petinsedemdeset v desetih letih zmanjšalo za več kot polovico. Vzrok za to mora tičati drugje.

V naši okolici je v zadnjem času dostikrat slišati, da bo šola Ane Galetove v Sevnici zaprta, ker je premalo otrok. Nedopustno je, da se o tem govori in morebiti že razmišlja, dokler se temeljito ne pretehtajo vse možnosti, predvsem pa strokovni vidik. Starši naših otrok so v enakem položaju kot naše manjšine v sosednjih državah, kajti največkrat jih širša skupnost hote ali nehote ne obravnava enako kot velja za večino. Strokovni delavci moramo stati našim varovancem in staršem ob strani; še več, moramo se truditi, da ohranimo vsaj sedanjo raven, nikakor pa ne smemo dopustiti nazadovanja. Starši ali strokovni delavec se nikoli ne more postaviti v brk s staršem, ki ima prizadetega otroka, in ne more občutiti tistega, kar čutijo starši s prizadetim otrokom. Zato vsaj skušajmo razumeti to populacijo in ji pomagati. Če bi zares pomagali vsi po svojih močeh, kot radi govorimo, bi bile razmere za življenje in delo naših razvojno in duševno motenih oseb mnogo lažje.

Iz zadnjih nekaj stavkov je lahko razbrati, da je dvajset let samostojne šole Ane Galetove v Sevnici šlo tiho in neopazno mimo nas. Na prvi pogled se mi celo zdi, da je to prav, pa vendar ni tako. Naša prehojena pot je bila trnova, pa vendar je med trnjem vzcvetelo toliko vrtnic, da smo lahko brez sramu ponosni na svojih dvajset let.

Fanika Zemljak

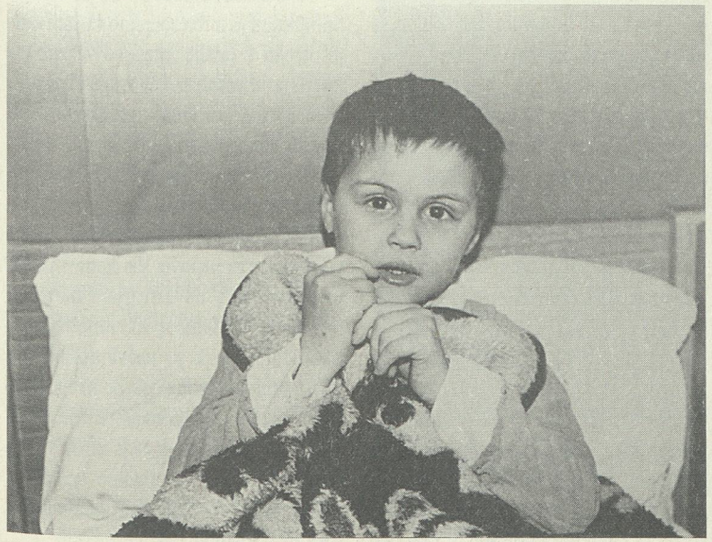

Fotografija: Tanja Šoštarič-Tasič

KAKO DELUJE POMOČ ZA ŽIVLJENJE V AVSTRIJI OBLIKE IN NAČELA PEDAGOŠKE POMOČI DRUŽINI

V prejšnji številki Našega zbornika smo vam predstavili, kako deluje zvezno društvo Avstrije in njena deželna združenja Pomoči za življenje. Danes pa bomo predstavili oblike pedagoške pomoči, ki je na voljo večini staršev v teh združenjih. Informacije povzemamo po prispevku dr. Heinza Fischerja iz Pomoči za življenje Salzburg.

I. MOBILNA IN AMBULANTNA ZGODNJA POMOČ

V strokovnih zdravniških krogih (v Avstriji in tudi pri nas) zgodnje odkrivanje in zgodnja pomoč že dolgo nista več novost. Mobilna in ambulantna zgodnja pomoč kot dodatni pedagoški koncept delovanja pa je tudi v avstrijskih strokovnih krogih premalo znan. Zgodnja pomoč ponuja vsem razvojno težavnim, prizadetim otrokom in tistim, ki so "rizični", predvsem pa njihovim družinam pomoč, kolikor je mogoče zgodaj.

Zgodnja pomoč je namenjena staršem, katerih otroci potrebujejo v prvih treh ali štirih letih življenja pomoč predvsem pri telesnem, spoznavnem, govornem, čustvenem in socialnem razvoju.

Zgodnja pomoč izhaja iz spoznanja, da je v vsakem otroku kal prizadevanja, da razvija svojo osebnost. Osebnostni razvoj poteka najprej v sodelovanju med otrokom in družino (sprva predvsem med otrokom in materjo). Kolikor bolj se zna družina odzivati in prilagoditi otroku in ustvarjati spodbudne razmere, toliko prej se lahko razvije in razcveti otrokova osebnost. Če otrok in okolje nista v skladnem odnosu, so lahko vzroki na obeh straneh:

- otrok ne zmore zaznavati spodbud iz okolja, jih ne zna razvrščati in obvladovati in se zato nanje ne odziva na običajen način;

- tudi okolje včasih ne zna razumeti znakov otroškega vedenja in se nanje ne odziva ustrezno in spodbudno. Nekateri starši znajo tak položaj obvladati z lastnimi močmi, drugi pa potrebujejo pri tem zunanjo pomoč, predvsem razumevanje, opogumljanje, podkrepitev, svetovanje in obsežne informacije.

C i l j zgodnje pomoči je zmeraj ta, da sodelovanje med starši in strokovnjaki spodbuja, podpira in omogoča razvoj prizadetega otroka in njegove osebnosti.

Načela zgodnje pomoči, usmerjene k družini, so:

1. Avtonomija družine. Partnersko sodelovanje med strokovnjaki in družino priznava staršem samostojnost in pristojnost. Strokovna pomoč je zato lahko le ponudba podpore in pomoči, katere namen je predvsem samopomoč.

2. Otrok kot oseba. Zgodnja pomoč omogoča družini, da vidi otroka predvsem kot osebo, ne pa da postavlja v ospredje prizadetost.

3. Otrokova lastna moč. Naloga sodelovanja med strokovnjaki in starši je, da prepoznajo otrokove lastne moči, jih podprejo in razvijajo.

4. Celostnost. Tako za medicinsko usmerjene terapije (logopedijo, fizioterapijo, ergoterapijo) kot tudi za pedagoško spodbujanje otrokovega razvoja je zelo pomembno, da je delo zastavljeno celostno in usmerjeno k celotni otrokovi osebnosti.

5. Otrokovo veselje do življenja. Spodbujati je treba socialno vključevanje otroka v okolje, njegovo veselje do življenja in varnost njegovega življenja.

6. Otrok kot član družinskega življenjskega prostora. Otrok mora biti redno vključen v odnose v svoji družini, v njen življenjski prostor, v njene materialne in čustvene zmožnosti in njene vrednostne predstave. Vsi člani si morajo prizadevati, da ustvarjajo naravne, normalne in hkrati spodbudne vzgojne okoliščine. Starši so načeloma najbolj odgovorni za vzgojo, oskrbo in spodbujanje otroka. S spodbujanjem je treba začeti natanko tam, kjer je otrok v svojem razvoju. Da bi pravilno ocenili ta razvoj, pa je potrebna individualna zgodnja diagnostika.

PEDAGOŠKE NALOGE ZGODNJE POMOČI

Te naloge obsegajo dve področji. Obe morata sestavljati celoto in imata svoje težišče v konkretnem otrokovem življenjskem okolju, to je doma. Zato govorimo o mobilni ponudbi. Eno od področij obsega sodelovanje z družino, drugo pa se nanaša na spodbujanje otroka.

a) Naloge v sodelovanju z družino so:

- Skupno opazovanje otroka z namenom, da spoznamo njegove potrebe, sposobnosti in težave.

- Omogočiti staršem, da spoznajo lastno pristojnost in možnosti vplivanja na otrokov razvoj.

- Pomoč družini, da se zna razbremeniti, živeti polno in dejavno.

- Podpiranje staršev pri vzgoji otroka in sodelovanje pri premagovanju težkih položajev.

- Podpora staršem pri njihovem soočanju z otrokovo prizadetostjo in skupno razvijanje realističnih pričakovanj.

- Prenašanje spodbudnih in radostnih doživetij otroku in pomoč staršem pri oblikovanju, razširjanju in spreminjanju (če je to potrebno) položaja v vsakodnevnem življenju družine.

- Pomoč staršem pri spoznavanju zahtev in želja drugih otrok in odzivanju nanje.

- Pomoč pri izbiri ustreznih igrač in spodbujanje dejavnosti staršev pri učenju z igro.

- Odpiranje novih možnosti za otroka z omogočanjem ustreznih izkušenj, dejavnosti in vsaj v družini in širšem okolju.

b) Naloge pri spodbujanju otroka:

- navezava stika, spoznavanje otroka in njegovega položaja

- razjasnitev različnih diagnostičnih vprašanj, kot npr.

Kateri so otrokovi posebni interesi

Kje so izrazite težave

Kako in v kakšnih okoliščinah se otrok sooča s svojim okoljem

Kako je mogoče otroka motivirati

Kakšna je otrokova obremenjenost

Na katere osebe se otrok še posebej odziva

- Ustvariti je treba okoliščine, v katerih je otrok svoboden v svojem početju in ga motivirati za to

- Izzvati je treba otrokovo radoved-

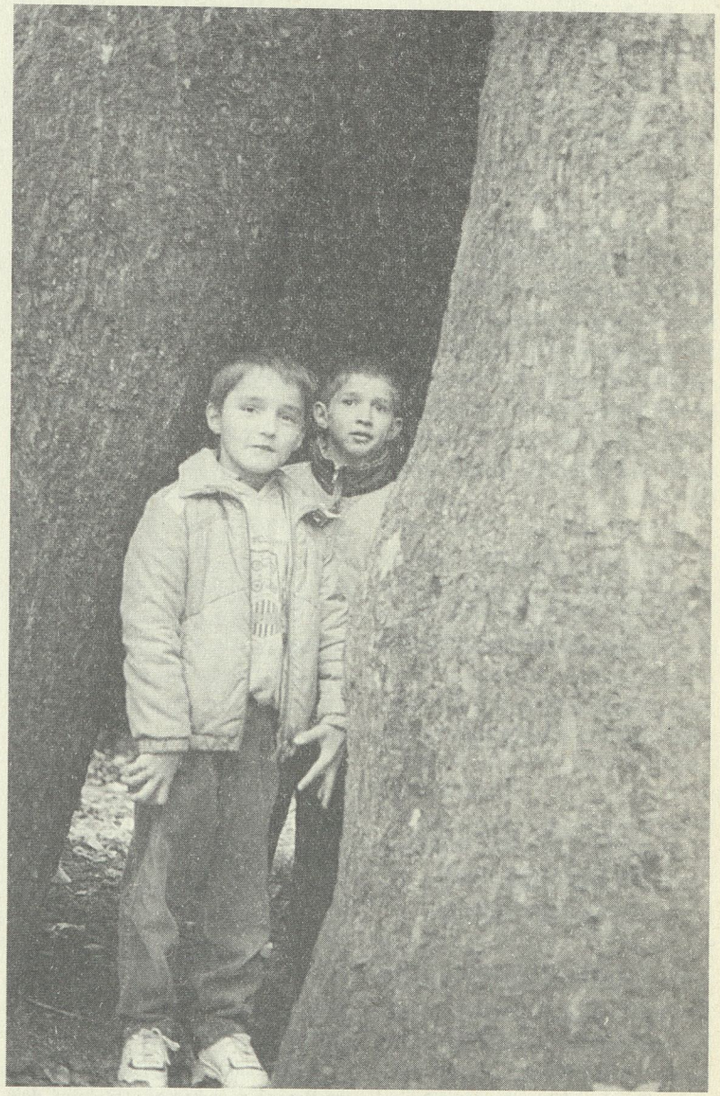

nost in veselje za poskušanje

- Usmerjamo otrokov interes za dejavnosti, ki so primerne za pridobivanje in bogatenje njegovih izkušenj
- Prenašamo situacije in priložnosti, v katerih otrok lahko izkuša veselje, svoje sposobnosti in doživlja ob tem samopotrditev
- Spodbujamo sposobnost koncentracije in vzdržljivost pri igri in drugih dejavnostih
- Spodbujamo in krepimo otrokovo komunikativnost

Za izvajanje nalog v mobilni in ambulatni službi zgodje pomoči je potreben interdisciplinaren tim strokovnjakov (pedagogi, psihologi, terapevti, zdravniki, specialni pedagogi). Pomembno je, da imajo vsi temeljno specialnopedagoško, medicinsko in terapevtsko izobrazbo. Za zgodnjo pomoč pa morajo biti še dodatno izobraženi. Potrebno je, da intenzivno sodelujejo z otroškimi bolnišnicami, ambulantami in pediatri.

Mobilna zgodnja pomoč je organizirana tako, da delajo njeni sodelavci na domu otrok. Zato lahko spremljajo največ 12 do 13 družin na teden. Skupaj z vožnjo računajo, da porabijo za eno družino približno tri ure časa. V več zveznih deželah Avstrije je že vložen pravni zahtevek za uveljavitev zgodnje pomoči.

II. RAZVOJNI ODDELKI IN INTEGRIRANI OTROŠKI VRTCI

V Avstriji je od leta 1981 uzakonjena pravica prizadetih otrok do izobraževanja in tako so lahko vključeni v posebne vrtce (pri nas razvojni oddelek). Skupina dobi tak status, če je v njej osem prizadetih otrok, ki jih vodita dve vzgojiteljici, od teh mora biti ena specialna pedagoginja. Program dela obsega igro, vsakodnevne življenjske položaje in usmerjene vzgojne dejavnosti. Sistematično, načrtovano spodbujanje otroka in svobodne aktivnosti morajo biti v uravnoteženem razmerju. V prosti igri mora biti dovolj možnosti za uveljavljanje individualnih potreb in interesov otrok. Terapevtske storitve (logopedska obravnava ipd.) se izvajajo v vrtcu.

Že nekaj let je močno čutiti težnjo po vključevanju otrok v integrirane skupine, ki jih sestavljajo zdravi otroci in prizadeti v rednih vrtcih. Ta prizadevanja podpira tudi Pomoč za življenje. Temeljno načelo integrativne pedagogike je celostno učenje v skupini brez vsake selekcije. Za vključevanje prizadetih otrok v redne skupine si prizadevamo, ker menimo, da je:

- negativen odnos do prizadetih priučen v procesu socializacije v zgodnjem otroštvu. Zato pričakujemo, da bodo otroci v integriranih oddelkih razvili pozitiven odnos do prizadetih;
- izkušnje s prizadetimi pozitivno vplivajo na odnos do njih. Zato menimo, da je vključevanje prizadetih otrok v redne oddelke obogatitev tudi s tega stališča.

Pri tem je pomembno, da vključevanja prizadetih v vrtec osebje ne doživi kot obremenitev in so ustvarjene ustrezne možnosti za kakovostno delo. Skupna vzgoja zdravih in prizadetih otrok lahko poteka v tehle oblikah:

1. Posamezne prizadete otroke vključimo v obstoječe skupine običajnega vrtca v kraju otrokovega bivanja. (Starši navadno najraje izberejo to obliko.)

2. Specialna pedagoginja, zaposlena pri Pomoči za življenje kot mobilna, dela s štirimi prizadetimi otroki v največ dveh običajnih vrtcih.

3. V običajnih vrtcih oblikujemo integrirane skupine. (To je lažje v večjih krajih z večjim številom otrok.) Tako sestavimo skupine, v katerih je po dvanajst neprizadetih otrok in štirje prizadeti. Skupino vodi vzgojiteljica, specialna pedagoginja pa dela skupaj z njo.

4. Integrirane skupine oblikujemo v posebnih vrtcih, veljajo pa enaka načela pri oblikovanju skupine kot v zgornjem primeru.

III. ŠOLA

V Avstriji velja splošna šolska obveznost, ki zajema tudi prizadete otroke. Najhuje prizadete so označevali kot "nesposobne za šolo" in jih izločali iz šolskega pouka. Danes je 365 šoloobveznih otrok, ki niso vključeni v šolo. Pomoč za življenje si zelo prizadeva, da bi šola prevzela odgovornost tudi za te otroke tako, da bi oblikovali "bazične razrede". Julija 1993 je avstrijski državni zbor sprejel "pravico do šolske integracije". V zakonu o organizaciji šol so zapisali: "Ljudska šola mora v prvih štirih stopnjah šolanja (osnovna šola) poskrbeti za skupno elementarno izobraževanje vseh otrok ob upoštevanju socialne integracije prizadetih otrok." Tako postaja skupni pouk prizadetih in neprizadetih nov in razširjen izziv za šolstvo, ki mu je treba ustrezno odgovoriti s spodbujajočimi ukrepi organizacijske in pedagoške narave," piše dr. Fischer, "starši pa so tisti, ki se lahko odločajo za pouk na posebni šoli ali pa za integrirano obliko pouka."

IV. DELO IN ZAPOSLITEV

V zadnjih dveh desetletjih so v Avstriji razvili številne možnosti za zaposlovanje prizadetih in za njihovo vključevanje v delovni proces. Take so:

a) Delavnice dnevnega varstva za zaposlitveno terapijo ali posebne delavnice, kot jih imenujejo v nekaterih zveznih deželah. Vključujejo tiste duševno prizadete, ki niso sposobni produktivno delati. Invalidska zakonodaja in zakoni o socialnem skrbstvu določajo njihovo financiranje. Zvezne dežele so različno uredile t.i. "zavarovalno obveznost", po kateri morajo biti vsem prizadetim na voljo vse potrebne ustanove, z vključitvijo vanje pa so prizadeti zakonsko zavarovani. Delavnice morajo omogočiti razmere za najpreprostejša opravila (delo), socialno vedenje, pridobivanje znanj, uporabnih za življenje, telesno udejstvovanje, oblikovanje, igro in komunikacije. Prednost imata osebnostni razvoj in socialna integracija vključenih, zato je poudarek na pedagoškem delu, in ne na storilnosti in gospodarskih učinkih. Vseeno pa udeleženci svojo dejavnost doživljajo kot delo in prejemajo zanj žepnino, medtem ko morajo starši nakazati socialni upravi svoj prispevek. Zaposlitevena terapija je del štirideseturnega delovnega tedna. Na sedem vključenih prizadetih oseb je zaposlen en strokovni delavec.

b) Zavarovano delovno mesto in invalidska delavnica

Ker je cilj poklicne rehabilitacije in integracije pridobitev trajnega delovnega mesta v svobodnem gospodarstvu, imajo v Avstriji že petindvajset let institucijo "zavarovanega delovnega mesta". To pomeni, da lahko vsak delodajalec zaposli prizadeto osebo, ki je sposobna opravljati delo v obsegu petdeset odstotkov normalne delovne storilnosti. Za to delo dobi stoodstotno plačo, razliko med dejansko storilnostjo in sto odstotki pa povrne služba, ki vodi trg delovne sile. Delavec ima ob tem polno socialno in pokojninsko zavarovanje.

Ker je postalo vse težje pridobiti tovrstno delovno mesto, od leta 1979 ustanavljajo invalidske delavnice, kjer delajo prizadeti pod navedenimi pogoji. Normativ je 12 prizadetih oseb in en strokovni, psihološko in pedagoško ustrezni sodelavec (mojster ali predelavec). Vedeti pa je treba, da se v te delavnice lahko vključijo samo tisti duševno (in drugače) prizadeti, ki so sposobni vsaj petdesetodstotne delovne storilnosti.

V. HUMANO BIVANJE

Ljudje z duševno prizadetostjo imajo enake življenjske potrebe in pravice kot nasploh vsi ljudje. Zato je treba tudi njim omogočiti bivanje po istih načelih, ki veljajo za druge in ki omogočajo zadovoljitev potreb po varnósti, zaščiti, ljubezni, pozornosti, svobodi, lastnini in kar največjem odločanju o samem sebi. Bivanje pomeni torej dom, v katerem je človek lahko to, kar je.

Salzburška Pomoč za življenje ustanavlja majhne stanovanjske enote za duševno prizadete. Deželna vlada za zdaj plačuje le stroške oskrbe in ne sodeluje pri investiranju (zavarovalna obveznost za področje bivanja ne velja). Predvsem iz prostovoljnih prispevkov so oblikovali tele oblike bivanja:

a) Stanovanjska hiša

Velikost ustreza osmim do desetim osebam, tako da ima vsak prizadeti prebivalec svojo enoposteljno sobo in druge prostore, potrebne za skupno bivanje in komunikacijo. Vse sobe za bivanje imajo tudi sanitarije (prha, WC).

b) Bivanje ob oskrbi

Tu gre za nastanitev treh do petih oseb v stanovanju, enodružinski ali vrstni hiši. Gre za ljudi, ki so že bolj samostojni in ne potrebujejo stalne oskrbe. Sami skrbijo zase, sodelavci, ki so sicer dosegljivi vsak trenutek, pa jih obiskujejo le po nekaj ur. Takšna stanovanja so največkrat v tesni povezavi z bližnjo stanovanjsko enoto. Vse stanovanjske enote Pomoči za življenje so odprte vse dneve v letu.

c) Kratkotrajna nastanitev

Precej prizadetih, ki stanujejo še pri starših, si želi, da bi vsaj občasno prišli stanovat drugam. Vzrok je lahko dopust staršev ali njihova bolezen ali njihova občasna razbremenitev. Da bi prizadetim in njihovim družinam dali tudi to možnost, skušajo v bivalnih enotah zadržati po eno prazno mesto za take namestitve.

VI. SPREMLJEVALNA SLUŽBA IN SLUŽBA ZA RAZBREMENITEV DRUŽINE

Prizadevajo si, da bi družini s prizadeto osebo ponudili čimbolj vsestransko pomoč v vsakodnevnem življenju v tehle oblikah:

- redna oskrba prizadetega otroka na domu
- organiziranje počitnic za družine
- občasno (do štiri tedne trajajoče) sprejetje in osrbovanje prizadetega otroka v času, ko nima šolskih oveznosti.

Renata Bačer

IZ ŽIVLJENJA OSNOVNE ŠOLE DRAGOTINA KETTEJA

Osnovna šola Dragotina Ketteja izvaja program izobraževanja za otroke s posebnimi vzgojno izobraževalnimi potrebami. V sklopu naše ustanove deluje osnovna šola s prilagojenim programom, obiskujejo je učenci, ki se teže učijo ali imajo zaradi bolezni, nesreče ali drugih okoliščin določene motnje v razvoju in bi zato v drugih osnovnih šolah mnogo teže razvili svoje specifične sposobnosti. Pri nas je tem otrokom prilagojeno vse: učni program, učitelji-defektologi, metode in oblike dela, sodelovanje s starši... Po končani osemletki se učenci usmerjajo v najbolj enostavno poklicno šolanje ali pa se zaposlijo.

Otroci in mladostniki, ki imajo z učenjem še več težav, so vključeni v oddelke vzgoje in izobraževanja. V šolskem letu 1994/95 imamo na šoli štiri oddelke, v katerih je trideset otrok. Otroci napredujejo po posameznih stopnjah in se prav tako kot vsi drugi šolajo osem let ali več. Zelo veliko se ukvarjajo z likovnimi, športnimi, glasbenimi in drugimi dejavnostmi, razvijajo ročne spretnosti, spoznavajo okolico in se na druge načine pripravljajo na čimbolj samostojno življenje, zato se vključijo v varstveno-delovne centre.

Otroci in mladostniki, ki zaradi oddaljenosti od šole ali drugih vzrokov ne morejo vsak dan prihajati v šolo, živijo med tednom v domu. Tamkaj potekajo poleg učenja tudi bolj zabavne reči, npr. plesi, pikniki in druge dejavnosti.

Naša želja je, da bi vsem otrokom zagotovili kar najboljše možnosti za izobraževanje in ob tem, da bi se otroci pa tudi njihovi starši dobro počutili.

Breda Oklešen, specialna pedagoginja

Fotografija: Tanja Šoštarič-Tasič

SKUPINA ZA SAMOSTOJNO ŽIVLJENJE

Imenujem se Damjana Marijon. V obalne delavnice hodim četrto leto. Tri leta sem spoznavala sodelavce. Imajo marsikatere želje in misli, ki pa jih ne morejo uresničiti. Večkrat smo se pogovarjali, kaj bi lahko naredili. Pred kratkim sem dobila možnost, da bi vodila skupino. Zakaj pa ne, sem si rekla. Bila sem srečna, saj me tako delo veseli. Ustanovila sem skupino, ki smo jo imenovali Skupina za samostojno življenje. Pomaga mi tudi Barbara.

Najprej smo se predstavili, kdo smo, in določili pravila, saj jih mora imeti vsaka skupina. Prvi dve pravili sta, da govori eden, vsi drugi poslušamo, in da ostane vse, o čemer se pogovarjamo, vse naše težave, med nami. Zaupali smo si svoje želje in jih napisali. Videli smo, da so naše želje zelo različne: na primer, da bi se radi učili kakšen tuj jezik, da bi se naučili kakšnega poklica, radi bi samostojno živeli, potovali. Želimo si, da bi se nam te želje bolj izpolnile, ne tako kot do sedaj. Zato bomo o tem večkrat pripovedovali in pisali. Želimo si stikov tudi z vami, ki živite v drugih krajih, da se dobimo in skupaj kaj naredimo.

Bližala sta se božič in novo leto. Lotili smo se izdelave novoletnih čestitk. Uspele so nam. Izdelovali smo jih iz skaja, volne in v kolažu. Pobarvali smo jih tudi z barvicami, a to še ni vse: naredili smo tudi nekaj brošk. Za šest ur na mesec smo naredili kar veliko, saj nismo pričakovali, da sami toliko zmoremo.

Zelo se razumemo. Nadaljevali bomo, in to z velikim veseljem.

Dobivamo se vsak torek zvečer od pol petih do pol sedmih v Izoli.

Zelo bomo veseli, če se nam pridružite. Pišite nam na naslov: Damjana Marijon, Istrska vrata 10, 66310 Izola

ali pa pokličite po telefonu na številko 066/62380.

Damjana Marijon

MEDNARODNI HUMANITARNI KONCERT Z INSTRUMENTI ULWILA

Proces integracije in normalizacije otrok z zmerno motnjo v duševnem razvoju je odvisen od življenja ljudi, s katerimi naš otrok živi. Ti ljudje pa naj z dejanji poskrbijo, da bo njegovo življenje lepše, srečnejše in bolj kakovostno. To je bila temeljna misel, ki me je spodbudila k organizaciji koncerta z naslovom DOBRO JUTRO - BELI DAN, OTROCI OTROKOM.

Zavedam se, da bodo naši otroci v družbi sprejeti, če jih bo družba spoznala. Da pa jih družba lahko spozna in razvije ustrezen odnos do drugačnosti, mora imeti čim več možnosti za to. Specialni pedagog zato načrtuje različne vsebine in oblike dela, s katerimi predstavi delo in življenje otrok svoje skupine ožji in širši okolici in to tudi vnese v svoj program. Svojo skupino otrok večkrat popeljem v slaščičarno, kjer praznujemo rojstni dan, enkrat na teden hodimo v trgovino po nakupih, obiščemo občino, pošto, banko itn. Ena od priložnosti, kjer se otroci predstavijo javnosti, je tudi sodelovanje na koncertu.

Cilji koncerta so bili:

1. Da spomnimo družbo, da so med nami tudi nekoliko drugačni in da so tudi ti del naše vsakdanjosti in ustvarjalni ljudje.
2. Ljudje naj spoznajo, da znajo tudi naši otroci igrati na instrumente.
3. Da se združimo vsi - drugačni in manj drugačni in prisluhnemo drug drugemu in melodiji instrumentov ulwilla.
4. Da vsi poslušalci, predvsem pa starši, spoznajo svetovno znano skupino otrok iz Nemčije, ki igra na te instrumente, in njihovega vodjo in iznajditelja Henricha Ullricha, ki z veliko ljubezni in spoštovanja vodi to glasbeno skupino.
5. Da pripravimo v Kranju neko večjo kulturno prireditev.
6. Da bi bila dvorana čim bolj polna.
7. Da bi lahko z izkupičkom od prodanih vstopnic kupili instrumente tudi za naše otroke in s tem zboljšali kakovost njihovega življenja.

Tako smo 21. oktobra 1994 organizirali v Kranju, v dvorani kina Center, v sodelovanju s Humanitar, d.o.o. Šentjur in Društvom za pomoč duševno prizadetim Kranj mednarodni humanitarni koncert.

Na koncertu so nastopili:
svetovno znana skupina otrok, ki igra na instrumente ulwila, iz Germersheima v Nemčiji pod vodstvom prof. Henricha Ullricha, otroci iz glasbenega vrtca Bobenček, ki deluje v okviru Vzgojno-varstvenega zavoda Kranj, skupina učencev obeh tretjih šolskih stopenj Oddelka vzgoje in izobraževanja Osnovne šole Helene Puharjeve Kranj. Obe nastopajoči skupini - otroci iz vrtca in naši - so že igrali na omenjene instrumente. Na koncertu so se predstavili tudi zelo nadarjen in obetaven klarinetist Luka Kemperle, sin naše sodelavke, ki ga je na klavirju spremljala prof. Maja Faganeli, in prvaka v igranju karmonike, sestra in brat Beti in Ambrož Bogataj. Program je povezoval gospod Janez Dolinar. Vsi nastopajoči so se odpovedali honorarju.

Kot sem že omenila, je skupina otrok z zmerno motnjo v duševnem razvoju iz Germersheima svetovno znana skupina, ki igra na instrumente ulwila. Do sedaj so že večkrat nastopili doma v Nemčiji, na Nizozemskem, Madžarskem, Portugalskem, v Španiji. Vodi jo izumitelj instrumentov ulwila, profesor defektolog, profesor glasbe, rektor šole s prilagojenim programom, Heinrich Ullrich. To je človek, ki se s svojo vedrino, sproščenostjo, ljubeznijo in visoko stopnjo strokovnosti razdaja in predaja drugačnim otrokom. Je poln energije, dobre volje in prepričan, da glasba zelo pozitivno vpliva na razvoj vseh otrokovih sposobnosti. Zato se glasba v njihovi šoli prepleta z vsemi področji izobraževanja. Skupina je nastopila v dveh delih. V vsakem delu so zaigrali in zapeli po osem skladb.

Instrumenti ulwila so novost v vzgoji in izobraževanju. To so leseni instrumenti, toni na njih so označeni z barvami. Tudi note so napisane v barvah. Tako ti instrumenti omogočajo tudi našim otrokom hitro učenje in igranje.

Mi smo se na koncert pripravljali mesec in pol. Vsi v razredu smo živeli za to prireditev. V zelo kratkem času smo se naučili dve pesmici: Kuža pazi in Čuk se je oženil. Vse priprave so zelo pozitivno vplivale na proces socializacije.

Na koncert smo povabili ugledne predstavnike družbenega, političnega in cerkvenega življenja naše države. Koncerta so se udeležili gospa Štefka Kučan, nadškof Alojzij Šuštar, minister za obrambo Jelko Kacin, varuh človekovih pravic Ivan Bizjak, sekretar za družino v Ministrstvu za delo, družino in socialne zadeve dr. Drago Čepar, sekretar za Slovence po svetu dr. Peter Vencelj, predstavnika Pedagoške fakultete mag. Marica Kavkler in mag. Stane Košir, direktor Sožitja Tomaž Jereb, predstavniki občine Kranj in Izvršnega sveta skupščine občine Kranj, ki je bil tudi glavni pokrovitelj našega koncerta, in drugi.

Ob pripravah na koncert sem potrkala na mnoga vrata, predstavljala delo in življenje naših otrok, cilje koncerta in naše želje. Veliko mi je pomagala sodelavka Mija Kemperle. Vse poti so obrodile bogate sadove. Koncert, ki je trajal polni dve uri, je denarno podprlo štirideset sponzorjev. Povsod sva naleteli na zelo razumevajoč odnos, ki nas opozarja, da v teh hudih, finančno nestabilnih časih še vedno živijo ljudje, ki so pripravljeni prisluhniti tudi drugačnim, s svojimi sredstvi zboljšati kakovost življenja naših otrok in jim s tem omogočiti, da bo njihovo življenje bolj

srečno in zadovoljno. Vsem se želim še enkrat najlepše zahvaliti.

Ob koncu koncerta sem z veseljem ugotovila, da so bili vsi cilji, ki sem jih postavila na začetku, med pripravljanjem koncerta doseženi:

1. V Kranju smo prvič organizirali tako veliko kulturno prireditev, na kateri so se ožji in širši družbeni javnosti predstavili drugačni otroci - otroci z zmerno motnjo v duševnem razvoju.

2. Z igranjem na instrumente ulwila so se nastopajoči otroci predstavili javnosti in ji pokazali, kaj zmorejo. Mnogi poslušalci so bili presenečeni, saj si sploh niso mogli predstavljati, česa so sposobni tudi naši otroci. Torej je bil cilj, da nas družba spozna, da ne pozabi na nas in da nas sprejme kot del vsakdanjosti, povsem dosežen.

3. Na koncertu smo se združili vsi, drugačni in manj drugačni, in prisluhnili drug drugemu in lepoti instrumentov ulwila. Dvorana, ki sprejme šeststo petdeset ljudi, je bila polna. Ploskanje ljudi je dokazovalo, da so bili s koncertom zadovoljni. Celo več, mnogi niso mogli skriti presenečenja in začudenja.

To, kar so dokazali naši učenci, torej učenci Oddelka vzgoje in izobraževanja Osnovne šole Helene Puharjeve v Kranju, je vrh piramide, ki jo gradimo več let. V zelo kratkem času smo se pripravili na nastop. Vedenje učencev je pokazalo visoko stopnjo socializacije. Povabljene goste so pozdravili s cvetjem, vsakemu so ponudili roko in mu zaželeli dobrodošlico, nastopili na odru in obdarili otroke iz Nemčije (ker je imela prireditev naslov Otroci - otrokom), poleg tega pa so poslušali dolgo prireditev. Vse naloge so zgledno opravili. Bila sem zelo ponosna, da so zmogli opraviti toliko nalog. Koncert je imel za učence veliko nenadomestljivih in enkratnih vzgojnih smotrov. Prvič so nastopili pred tako veliko poslušalci, pred svojimi starši, pred pomembnimi uglednimi povabljenimi gosti. Koncert je bil za naše otroke in mnoge poslušalce v dvorani nepozabno čustveno doživetje.

4. Starši in vsi drugi poslušalci v dvorani so doživeli ubrano in vrhunsko umetniško igranje otrok na instrumente ulwila in njihovega vodja gospoda Henricha Ullricha. To je bila tudi moja velika želja in motiv za organizacijo koncerta. Na gospoda Ullricha sta naredila močan vtis sprejem in potek koncerta, ki ga je sklenil s solzami v očeh. Izvršni svet skupščine občine Kranj mu je podelil malo plaketo mesta Kranj.

5. Otrokom moramo dati v življenju čim več možnosti, da lahko pokažejo svoje sposobnosti ožji in širši javnosti. Tako so naši otroci pokazali svoje znanje s sodelovanjem na koncertu.

6. Vstopnice so bile razprodane že deset dni pred koncertom.

7. Z denarjem od prodanih vstopnic in sponzorjev smo naročili nove instrumente ulwila, s katerimi bomo zboljšali kakovost življenja naših otrok; tako bodo bolj zadovoljni, zadovoljstvo pa je bistvo srečnega življenja.

Še enkrat bi se želela najlepše zahvaliti vsem članom pripravljalnega odbora, svojim sodelavcem, posebno gospe Miji Kemperle, staršem, članom izvršnega odbora Društva za pomoč duševno prizadetim Kranj za pomoč pri organizaciji koncerta, še posebno pa se želim zahvaliti nastopajočim - to je učencem Oddelka vzgoje in izobraževanja Osnovne šole Helene Puharjeve.

Glasba in pesem naj plemenita naša srca.

Ostanimo prijatelji v melodiji. Prijateljstvo poveča srečo in zmanjša bridkost, s tem pa okrepi naše veselje in ublaži žalost.

Stanka Grubešič
Osnovna šola Helene Puharjeve Kranj

SOLZE PRESENEČENJA IN SREČE

Prejela sem obvestilo, da bo varstveno-delovni center v Murski Soboti sedemnajstega oktobra praznoval deseto obletnico svojega delovanja tako, da bo organiziral izlet za nas starše in varovance v Logarsko dolino.

Prešinila me je misel, ali ne bo to premalo za tako plemenito in nesebično delo tovarišic Angele in Darinke? Sklenila sem: starši pripravimo presenečenje. Kako? Brez torte in šopkov rož pač ne gre! Zavrtim telefon, sprašujem starše, kaj menijo o mojem predlogu.

Sprejeli so ga.

Prišel je težko pričakovani dan. Starši smo se zbrali pred delavnico s šopki rož in torto. Sama sem stopila v delavnico. Tovarišici sta me začudeno pogledali. Z drhtečim glasom sem jima povedala, kaj smo pripravili starši ob deseti obletnici centra. Solze presenečenja in sreče na licih tovarišic. Po govoru smo se posladkali s torto, sokom ter kavo. Bili smo veseli in ganjeni. Razšli smo se srečni in zadovoljni: starši, da smo se lahko zahvalili, tovarišici pa sta bili obogateni s spoznanjem, da starši zelo cenimo njuno nesebično delo.

GOVOR

Spoštovani vsi zbrani, dragi tovarišici!

Dovolite, da spregovorim nekaj besed v imenu tistih, ki bi to radi, a ne zmorejo, ter v imenu nas staršev. Kdor seje ljubezen, temu zraste veselje. Sejali sta ljubezen in zraslo je veselje. Za to posejano ljubezen je prišel trenutek praznovanja, zahvale, veselja.

Prehodimo v mislih našo skupno pot, pot desetih let. Bojimo se, da naše skromne besede ne bodo mogle izraziti tega, kar čutijo naša srca danes. Vajina pot, ki sta jo prehodili z nami, ni bila niti lahka niti ravna. V želodu je hrast, v varovancih odrasel otrok. Da nastane iz želoda hrast, ga morajo oblikovati sonce, dež in vihar. Skozi dež in vihar sta tudi vidve oblikovali varovance. Pesnik je rekel: Treba je mnogo preprostih besed, kakor so: kruh, dobrota, ljubezen, da ne bi bili v temi in da ne bi zašli s pravega pota. Vidve uresničujeta pesnikove besede. Od vaju smo dobili mnogo preprostih besed, ljubezni in dobrote. Dosledno in neutrudno sta vzgajali k vsemu dobremu, potrpežljivo odpravljali napake. Toda žal se vajine besede velikokrat razlijejo na dušah prizadetosti. Besede obžalovanja je težko izreči, vendar vama naj teh nekaj sklonjenih glav varovancev prepričljivo pokaže, da jim je žal, ker so vama velikokrat povzročali nemajhne težave.

Vzgoja je umetnost, ki zahteva samokritiko, znanje in veliko mero potrpežljivosti. To pa zmorejo le ljudje, kot sta vidve, ljudje z odprtim srcem. Saj je srce bogastvo, ki se ne prodaja in ne kupuje, marveč daruje; je kakor tkanina, ki se najlažje raztrga in najtežje zakrpa. Prav tako je potrebna ljubezen, ki je moč. Obnavlja se sama od sebe in sproža vedno novo ljubezen, ob kateri smo srečni vsi. Tople besede ostajajo globoko v srcih in nam pomagajo lepo in srečno živeti.

Deset let je in ni veliko, če pa bi jih merili z vsemi dogodki, bi jih težko pomerili. Tako kot je neizmerljiva širina in globina človekove duše, njena temačnost, radost, tako je neizmerljiv vajin trud. Naš svet sta napolnili s tistim najlepšim, kar je dano človeški duši, z ljubeznijo. Odprli sta nam svoji srci za srečno mladost. Doživljali smo srečne in žalostne trenutke. Ustvarili sta okolje, v katerem se dobro počutimo. Spoznali sta, da je naša sreča tudi vajina. Delavnica nam je nadvse toplo človeško zavetišče, ki nam polni življenje s spoznanjem, da je bil današnji dan lep, ter z upanjem, da bo jutrišnji še lepši. Zavedata se, da si je treba ljubezen zaslužiti, pridobiti in jo nato negovati, samo materina ljubezen je nezaslužena.

Starši, ki se srečujemo z vama, smo iz dneva v dan bogatejši za spoznanje, da so še ljudje s toplim srcem in dušo, ki nam pomagajo lajšati nikoli zaceljene rane.

Dragi starši, ne sramujmo se solz, to so biseri naše duše. Pomagajmo tem nemočnim, prisluhnimo glasu srca! Lepo je, ko se imajo ljudje radi, še lepše pa je, če si znajo deliti trenutke sreče in nesreče.

Dragi tovarišici! Iskrena hvala vama za vse, kar sta dobrega storili za naše najdražje in za nas starše. Upamo pa, da je v vajinem srcu še kakšen majhen prazen kotiček za vse nas. Iskrena hvala vsem!

Pityujeva mama

KDOR HOČE VIDETI, MORA GLEDATI S SRCEM

Šestnajstega decembra smo v brežiškem društvu organizirali srečanje duševno prizadetih oseb v občini Brežice, z obdarovanjem Dedka Mraza. Besede, ki jih je zapisal Antonie De Saint Exupery v svojem Malem princu: "Kdor hoče videti, mora gledati s srcem", so nas vseskozi navdajale z navdihom in močjo za organiziranje srečanja. Ugotovili smo, da je v našem okolju veliko ljudi, ki gledajo s srcem. Med drugimi so nam to pokazali naši sponzorji in donatorji, ki so nam omogočili obdarovanje naših otrok in odraslih. Kako je lepo videti nasmeh, iskrice v očeh, zadovoljne obraze, celo navdušenje. Vsi ti občutki so nas navdajali ob skupnem druženju v petek zvečer. Ob poskočni glasbi harmonikarja Jožeta Škoberneta se je marsikdo zavrtel in zavriskal. Tudi iskrice v očeh učencev Osnovne šole s prilagojenim programom Brežice so nam povedale, da so veseli. Učenci in njihove učiteljice so nam pripravili prijeten kulturni program. Nato smo se za nekaj trenutkov zresnili ob oktetu Kranjci, ki nam je zapel nekaj lepih slovenskih pesmi.

Osrednji dogodek naše prireditve je bil krstitev kombija (pa tudi voznika), ki nam ga je podarila Zveza društev za pomoč duševno prizadetim Slovenije. Tako smo vendarle dobili težko pričakovano vozilo. Vse besede pohval in zadovoljstva ob tem dogodku je težko zapisati.

Kulturni program smo končali s prihodom Dedka Mraza.

Trenutki, ki smo jih preživeli skupaj, so bili osrečujoči.

V Brežicah si želimo še mnogo takih trenutkov in ustvarili si jih bomo, kajti naša srca opogumljajo, oči naj gledajo...

Marija Terikaj

Ustanovljeno vrhniško društvo Sožitje, za pomoč duševno prizadetim

LJUDJE DOBRE VOLJE NAPOLNILI DVORANO

Osmi december bo za vse ljudi dobre volje ter za starše oziroma svojce otrok z motnjami v duševnem razvoju zapisan kot dan, ko je bilo ustanovljeno društvo Sožitje Vrhnika za pomoč duševno prizadetim. Večnamenski prostor Osnovne šole Ivana Cankarja je bil skoraj premajhen za vse udeležence prvega ustanovnega občnega zbora. Udeleženci pa so bili predvsem starši, svojci in prijatelji otrok z motnjami v duševnem razvoju, strokovnjaki, medicinske sestre, vzgojiteljice in ljudje, ki so se odločili po svojih najboljših močeh pomagati družinam s takimi otroki. Ob tem moramo vedeti, da podobna društva že delujejo v skoraj vseh slovenskih občinah.

Najprej je bil opravljen uradni del občnega zbora, ko so vsi sprejeli statut društva, program dela ter izvolili ožje vodstvo društva. Samo društvo Sožitje Vrhnika bo delovalo in združevalo člane z območij Vrhnike, Borovnice in Logatca. Je pa to prostovoljna, nestrankarska, društvena organizacija s socialno-človekoljubnimi cilji in organizacijo za napredek skupne in posamične skrbi za duševno prizadete osebe, njihove starše in družinske člane. Člani društva pa so starši, strokovni delavci in drugi občani ter organizacije v dobro otrok z duševnimi motnjami. Vsak človek ima probleme, vendar pa več ljudi oziroma vsi skupaj najdemo rešitve. Društvo in njegovi člani pa bodo v prizadevanjih za napredek celovite družbene skrbi za duševno prizadete in njihove družine uresničevali tele naloge in cilje:

- skrbeli za širitev članstva;
- spodbujali in podpirali akcije za izmenjavo izkušenj med sorodnimi društvi in drugimi institucijami s tega področja;
- organizirali in aktivirali članstvo ter javnost za izvedbo posameznih dejavnosti v korist duševno prizadetih in njihovih družin;
- spremljali problematiko, spodbujali, opozarjali, predlagali in uresničevali ukrepe pristojnih organov ter strokovnih institucij za napredek družbene, državne in posameznikove skrbi za duševno prizadete in njihove družine;
- si prizadevali in spodbujali razvoj znanosti s tega področja;
- obveščali starše, skrbnike in druge občane o problematiki duševno prizadetih in njihovih družin, si prizadevali za njihovo interesno združevanje in jih pritegovali k sodelovanju pri reševanju splošnih vprašanj, ki so povezana z duševno prizadetostjo;
- pomagali občinskim in državnim upravnim organom in drugim strokovnim organom, institucijam, političnim strankam ter drugim organizacijam in skupnostim pri uresničevanju njihovih nalog in s področja skrbi za duševno prizadete osebe, njihove starše, druge družinske člane in skrbnike;
- uresničevali dogovorjene sklepe in smernice Sožitja - Zveze društev za pomoč duševno prizadetim Slovenije;
- delovali po sistemu od človeka za človeka in skupinsko. Po soglasno sprejetem statutu so udeleženci izvolili Izvršni odbor z naslednjimi člani:

Jana Vilfan (namestnica predsednika), Maja Mancini (blagajničarka), Mateja Kalič (tajnica), Viktorija Slabe, Anica Žilavec, Staša Krapež, Ermina Šimenc, Irena Suhadolc, Jože Hren, Vera Habe, Lučka Kenk in Nataša Bajc. Za predsednico društva pa so z aplavzom izvolili Mileno Kržič.

Milena Kržič, mati enega izmed otrok na delovnem usposabljanju v Podlipi, je namesto govora pripravila resnično zgodbo iz njenega življenja, ki jo je prebrala Mirjam Suhadolnik, povezovalka kulturnega programa po uradnem delu.

"Ko sem pripravljala govor, ki naj bi bil prebran prav danes, sem pomislila, da bi vse skupaj prav lepo pozdravila, se vam zahvalila za vašo podporo, vas prosila, naj nas ne pozabite; pa to ni tisto, kar bi vam želela povedati. Želim vam povedati zgodbo nekega očeta in matere, ki ju je življenje postavilo na popolnoma drugačno tirnico, kot sta si jo zamišljala, ko sta pričela ustvarjati svoj dom.

V pričakovanju veselega dogodka, kot je rojstvo, se nista v ničemer razlikovala od vseh drugih staršev. Tiho sta izbirala ime in pripravljala toplo zibelko. Veliki dan je napočil, rodil se jima je otrok. Kako je bil lep, pa vendar nekako drugačen: ni imel sesalnega refleksa, so jima rekli, mišični tonus je bil šibek. Pa kaj bi to, sta se nasmehnila drug drugemu in pozabila. Potem pa neprestane bolezni, pljučnice, infekcije, veliko vrat ordinacij sta odprla, a še vedno upala. Upala, da bo shodil, upala, da ju sliši, upala, upala, upala.

Počasi, prav počasi se je slika jasnila; ni bilo več upanja, da bi pomladno sonce pozdravilo njunega otroka. Spoznala sta, da imata otroka, ki je drugačen, otroka, ki je prizadet.

Koliko solz je steklo po njunih licih, vedo le tihe noči. Sram, strah pred neznanim? Pa kaj bi to, s ponosom sta položila otroka v voziček in odšla med ljudi, saj je vendar njun, njuna kri in meso, njuna ljubezen.

In vrata so se odpirala, neskončnemu se je našel konec. Nista edina, še veliko je staršev, ki jih je usoda zaznamovala kot njiju ali pa še huje.

Zakaj torej jokati? Nasmejmo se, primimo se za roke, stecimo čez travnik, spreglejmo začudene in strmeče poglede, veselimo se, saj imamo vendar drug drugega.

Vse težave so rešljive, če to želimo in se za to potrudimo. Spoznala sta, da je veliko ljudi, ki ju občuduje in jima zavida njuno moč.

Še vedno sije sonce, življenja vendar ni konec. Spoznala sta drugačne kakovosti, kakovosti življenja, ki se daje drugemu, pa vendar ostane še veliko.

Premagala sta strah in sram in danes lahko s ponosom povesta, da imata otroka, ki je prizadet.

Hvala vsem, ki ste jima kakorkoli pomagali, ki ste ju opogumljali, pa čeprav samo z nasmehom. Hvala vsem, ki ste vzeli njunega otroka v naročje, se pustili mokro poljubiti, se z njim veselili vsakega majhnega napredka, jima pomagali in ju spodbujali. Hvala vam, ljudje dobre volje!" Ob koncu prebrane resnične zgodbe je v dvorani za trenutek nastala tišina in marsikatera solza se je utrinila iz dna srca. Vendar pa življenje in težave tečejo naprej, misli pa v prihodnost, da je treba tem otrokom pomagati, jih vpeljevati v današnji način življenja ter jih ne izolirati od sveta, čeprav so "nekako" drugačni od nas, pa jim tega ne smemo pokazati. Oni so del nas in življenja z nami.

V samem kulturnem programu so nam tudi sami dokazali, da znajo dobro pripraviti razne skeče, igrice, zapeti pesmi z "obvezno tremo" ter se poveseliti skupaj z gledalci.

Kulturni program je pričel oktet Raskovec, folklorna skupina iz Ligojne je odplesala nekaj ljudskih plesov. Učenci šole s prilagojenim programom Osnovne šole Ivana Cankarja pa so zaigrali igrico Sapramiška, dva zanimivo-smešna skeča ter zapeli nekaj pesmi. Na koncu pa so otroci iz delovnega usposabljanja (11 jih je) v Podlipi skupaj s svojimi vzgojiteljicami pripravili kratek, vendar prisrčen program pesmi in skečev, za kar so prejeli ogromen in zaslužen aplavz.

Društvo je ustanovljeno. Že takoj po koncu zbora je pristopne izjave podpisalo skoraj sedemdeset novih članov. Na potezi je tudi širša družbena skupnost, ki bo morala temu namenu, kot humanitarno-človekoljubni organizaciji nameniti več denarja in tudi moralne podpore. Vse z namenom: pomagati duševno prizadetim otrokom, ki so del našega vsakdanjika.

Iz časopisa Naš časopis

OTROCI, KI JIM JE NUJNO POMAGATI

Ko so prišli v osnovno šolo za otroke beguncev "Roška" v Ljubljani, so učitelji opozorili, da so pri določenem odstotku učencev opazni znaki duševne manjrazvitosti. Ker gre za izkušene učitelje, smo vzeli njihove trditve zares in smo takoj začeli preverjati, za kaj gre. Pozornost smo posvetili vsakemu od teh učencev, jih še dodatno opazovali in preskušali s testi. Gre za otroke v starosti od sedmega do petnajstega leta. Opazili smo naslednje pojave: hiperaktivnost, motenje poteka pouka, zoženo vidno zaznavanje, barvna slepota, velika odvrnljivost pozornosti, otežen govor, oteženo razumevanje, upočasnjena zapomnljivost ob pomoči, občasno agresivno vedenje, povečan motorični nemir, nezmožnost spremljanja in osvajanja učnega programa... Vse to je kazalo na znižanje duševnih sposobnosti otrok pri osmih od desetih učencev. Ta trenutek še ne moremo reči, koliko je takih otrok v vsej populaciji, ker nekatere še opazujejo in spremljajo.

Glede na ustaljeno prakso smo po opravljeni analizi testnih rezultatov in podatkov, dobljenih iz anamneze in opazovanj, povabili starše teh učencev zaradi konzultacije in pridobivanja njihovega soglasja, da napotimo otroka v obravnavo v Svetovalni center za otroke, mladostnike in starše v Ljubljani. Žal smo pri tem naleteli na odpor staršev, ki so se povabilu na pogovor odzvali, pri čemer je treba poudariti, da je bilo število teh, ki so sploh prišli, zelo majhno. Starši, ki so prišli na pogovor, so menili, da napotitev v Svetovalni center ni potrebna, čeprav so bili zaskrbljeni za nadaljnje šolanje in usposabljanje za življenje. Pri pojasnilu, da se tudi to lahko uredi s pomočjo pristojnih ustanov Republike Slovenije in Republike Bosne in Hercegovine, starši niso spremenili svojega stališča do obravnave otroka, ki smo jo predlagali. Za otroke, ki jim je nujno potrebna pomoč strokovnjakov, to je specialnih pedagogov, psihologov, nevropsihiatrov in drugih, se nam zdi odnos njihovih staršev neproduktiven in bo njihovo agonijo, ki je posledica nezmožnosti za napredovanje v šoli, samo še podaljšalo. Gre namreč za otroke, ki bi ob ustrezni strokovni obravnavi v prilagojenem programu dosegali rezultate, kakršni ustrezajo njihovim duševnim sposobnostim, in si pridobili tudi poklicno izobrazbo, ki bi jim omogočila, da uresničijo svojo družbeno vlogo, skladno svojim sposobnostim in zahtevam družbe.

Zato je tem otrokom nujno potrebna pomoč. Po tej poti se obračamo na ustanove mesta Ljubljane in Republike Slovenije, ki skrbijo za otroke s podobnimi potrebami in značilnostmi ter sposobnostmi, da pomagajo pri izvajanju skrbi in usmerjanju teh otrok in njihovih staršev. Vsak dan zamude pri njihovem vključevanju v vzgojno-izobraževalne ustanove, ki so prilagojene njihovim sposobnostim, bo pustil sled v njihovem nadaljnjem razvoju!

Mag. Mujo Hasković

Prosimo, da se za vse nadaljnje informacije obrnete na mag. Haskovića, šolskega psihologa pedagoga v Osnovni šoli Roška v Ljubljani.

ŠOLA SMUČANJA - POHORJE 1995

Nedelja. Pripravljamo se na odhod. Kombibus čaka na dvorišču, da naložimo vso potrebno opremo in se vkrcamo. Veselimo se, da končno le gremo na sneg, novemu znanju in dogodivščinam naproti.

Jesen je bila dolga in kar naporna. Dobivali smo se enkrat na teden v telovadnici, kjer smo pridno vadili in se pripravljali na šolo smučanja na snegu. V lepih dneh smo nabirali kondicijo zunaj, najbolj zagrizeni pa vsako jutro - tri kroge teka okrog našega Centra.

Po dolgi vožnji smo prispeli na cilj. Pričakala sta nas zasneženo Pohorje in prijazno osebje hotela Bellevue. Njihovi gostje smo bili že tretjo zimo. Počasi se je znočilo. Maribor smo videli kot na dlani, razsvetljen z neštetimi lučkami.

Po večerji smo šli počivat, kajti čakal nas je naporen dan. Zjutraj se uredimo, vse lepo pospravimo in se odpeljemo na Areh. To smučišče že poznamo.

Začnemo z ogrevanjem, pripnemo si smuči in preskusimo, kar smo trenirali že v prejšnjih šolah smučanja. Kar dobro nam gre. Letos imamo prvič s seboj tudi Pavla. Je najmlajši, vendar spreten in vztrajen, smuči ga kar dobro ubogajo.

Treniramo hojo in drsenje po snegu, se vzpenjamo po strmini, učimo se vijuganja. Vladan, Mojca in Matej pridno vadijo.

Tudi otroška vlečnica nam prav pride. Dejan, Iztok, Slavko in Sanja jo uspešno uporabljajo. Po strmini navzdol pa je treba uporabiti znanje vijuganja, ustavljanja, če pademo - pa tudi vstajanja.

Aleš gre letos prvič na vlečnico, v začetku s spremstvom, nato pa samostojno. Kako velik napredek, če se spomnimo, da je ta fantič z obmorskega mesta lani prvič stal na smučeh.

Danijela, Branka in Andrej pridno trenirajo smučarski tek.

Danijela je že prava mojstrica v tej spretnosti. Njeno domačo vitrino krasijo številne medalje z različnih tekmovanj, seveda pa je skupaj z nami najbolj ponosna na tisto zlato, ki jo je pred dvema letoma osvojila v Schladmingu.

Pa tudi smučarskega avtobusa od Areha do Bellevueja skorajda ne potrebuje več - s Tanjo jo mahneta kar po smučini.

Vrnemo se v hotel. Kar pošteno smo že lačni, zato za nas poskrbijo odlični, prijazni kuharji. Pripravljeni so izpolniti prav vsako našo željo. Iztok kar ne more prehvaliti Štajercev. Pogrešali jih bomo, ko se vrnemo domov.

Sledi počitek. Malo dremamo, malo klepetamo, urica hitro mine in spet smo pripravljeni na nova doživetja.

Veselo se sankamo in prevračamo kozolce po snegu. Pa še za sprehod je dovolj časa. Nato se igramo, pišemo tudi domov in prijateljem. Nekaterim gre šola smučanja bolje kot "ta zaresna" šola.

Teden kar prehitro mine. Že je tu petek in težko pričakovan ples. Veselo zapojemo in se zavrtimo ob zvokih glasbe.

Zadnji dan končamo s tekmovanjem. Medalje so že pripravljene. Razdelimo se v skupine. Tekmovali bomo v drsenju in teku na smučeh ter veleslalomu. Potrudimo se po naših najboljših močeh. To bo tudi nagrada našim mentorjem, ki nas vodijo in nam pomagajo obvladovati zmeraj nove spretnosti. Vse poslikamo in posnemamo z videokamero, da se bodo naših uspehov lahko veselili tudi naši starši in prijatelji.

Vračamo se proti domu. Bolj ko se spuščamo v dolino, manj snega je na poljih in travnikih.

Še dolgo pa nam bodo ostali v spominu vsi, s katerimi smo se srečevali: prijazno osebje hotela, ki je skrbelo za naše dobro počutje, žičničarji, gospe, ki so hodile smučat in nam nosile odlične bonbone, šofer avtobusa, ki se mu ni nikoli mudilo, čeprav smo bili včasih malce počasni.

Življenje spet teče po ustaljenih tirih. Upamo, da bomo tudi prihodnje leto imeli srečo, da se bomo spet podali na Pohorje. Srečo pa želimo tudi HITu iz Nove Gorice in da bi še v prihodnje svojo srečo delil z nami, saj je letos prispeval kar polovico denarja za izvedbo naše šole smučanja.

Boža Madič
delovna terapevtka
Center za usposabljanje
invalidnih otrok Vipava

Na začetku sem bila samo majhen kup zmožnosti. Moja vzgojiteljica je bila tista, ki jih je odkrila in razvijala. Kadar je prišla, je vse okrog mene zadihalo v ljubezni in veselju in dobilo polni smisel...

Helen Keller

ZNOVA ODPRLI RAZVOJNI ODDELEK VARSTVENO-VZGOJNE ORGANIZACIJE

Z novim šolskim letom 1994/95 smo v Varstveno-vzgojni organizaciji Novo mesto ponudili še eno obliko skrbi za otroke s posebnimi vzgojno-izobraževalnimi potrebami. Poleg integrirane oblike in posebnega družinskega varstva smo znova odprli razvojni oddelek v vrtcu Pedenjped na Drski. Za štiri otroke s posebnimi potrebami skrbita logopedinja Marinka in varuhinja Darinka. Občasno pri delu v oddelku sodelujejo še nevrofizioterapevt in specialni pedagog. Izvajanje zdravstvenega programa, ki naj bi ga izvajala zdravstvena ustanova, pa še vedno ni sistemsko rešeno, saj v svojih načrtih nimajo zajete obravnave in izvajanja zdravstvenega programa v razvojnih oddelkih. Delo v oddelku poteka po individualnem programu. Individualni načrt usposabljanja zajema tale področja:

1. skrb zase - hranjenje, pridobivanje higienskih navad, razvijanje socialnih odnosov
2. razvijanje senzomotoričnih in govornih sposobnosti
3. telesna vzgoja - igralne terapije v okviru specialnopedagoške obravnave
4. razvijanje ročnih spretnosti.

Otroci se pri svojem delu vključujejo tudi v program drugih rednih skupin v vrtcu - prireditve, proslave, bivanje v prostoru... Ker so tudi pri nas v razvojnem oddelku otroci, kot so Don, Taja, Jure in Petra, uresničujemo splošni vzgojni smoter s tem, da jim omogočimo igro kot osrednjo dejavnost, ki posredno vpliva na njihov vsestranski razvoj in je najbolj naravna oblika, z njo naši otroci sproščajo svojo dejavnost in čustveno napetost. Toda poudariti moram, da smo pri naših otrocih zasledili manjšo potrebo po igranju, to pa zavira njihov razvoj. Naša naloga je, in to smo si postavili kot prednostno nalogo, da moramo naše otroke vsega naučiti - tudi igre, ker v njej ni spontanega učenja in posnemanja. Vse dejavnosti potekajo z igro, v njej smo sproščeni, zadovoljni, notranje obogateni in veliko smo se že naučili.

Menim, da je predšolsko obdobje tisto, v katerem preživlja otrok zdravo in sproščeno otroštvo med svojimi vrstniki. Naši otroci se imajo v vrtcu lepo, to nam povedo njihovi zadovoljni obrazi, pa tudi starši so nam to potrdili. In kadar z otroških obrazov - otroci to znajo pokazati - razberemo zadovoljstvo in srečo, je naš trud nagrajen. Naše delo tedaj lahko in nadaljevati moramo z novim spoznanjem in optimizmom.

Jožica Kapš, specialna pedagoginja

Fotografija: Tanja Šoštarič-Tasič

VI sprašujete MI odgovarjamo

Vprašanje (Mojca): Moj otrok je duševno prizadet in ni bil cepljen. Ob letošnji epidemiji ošpic me skrbi, da ne bi zbolel; če bo cepljen ali bo imelo cepljenje zanj kakšne posledice?

Odgovor: Cepljenje je zaščitni ukrep, s katerim preprečujemo obolevanje oz. širjenje povzročiteljev nalezljivih bolezni. Je eden najzanesljivejših in v zadnjih desetletjih najmanj nevaren medicinski poseg. Potrebno pa je, da zdravnik, ki cepljenje opravlja, dobro pozna lastnosti cepiva, ima s cepljenjem izkušnje, obenem pa mora poznati tudi zdravstveno stanje cepljenca.

V Sloveniji je po zakonu o preprečevanju in nalezljivih bolezni obvezno cepljenje proti TBC (prvi teden po rojstvu), davici, tetanusu, oslovskemu kašlju (DI-TE-PER, od tretjega meseca otrokove starosti), otroški paralizi (POLIO); ošpicam, mumpsu, rdečkam (MO-PA-RU), od dvanajstega meseca otrokove starosti). Cepljenje se opravi v predšolskem obdobju in v 1. in 7. razredu vseh osnovnih šol.

Zdravnik - cepitelj presodi, ali obstajajo kakšni zadržki, da otroka ne cepi; pri trenutno bolnem otroku ali šolarju se cepljenje samo odloži ali pa je lahko trajni zadržek za določeno cepljenje; na primer proti oslovskemu kašlju pri otrocih s težkimi nevrološkimi okvarami ali z virusnimi cepivi pri rakavih bolnikih in podobno.

Cepiva so vedno bolj varna in vedno manj je stalnih, trajnih zadržkov za določeno vrsto cepljenja.

Obvezno je treba cepiti otroke v zavodih za usposabljanje duševno in telesno prizadetih otrok in mladostnikov, in to že pred sprejemom.

Necepljene osebe so najbolj dovzetne za okužbo in bolezen jih ogroža ter lahko pušča posledice veliko bolj kot samo cepljenje.

Vsak bolnik pa je prenašalec bolezni, ki lahko zaradi večjega števila necepljenih in zato zbolelih pripelje do pojava epidemije neke bolezni.

V Sloveniji se obvezno cepljenje proti ošpicam opravlja od leta 1968, proti rdečkam od 1974 in proti mumpsu od 1978. Precepljenost za ošpice mora biti več kot 95%, če hočemo, da se nam izbruha bolezni ne bo treba bati.

Tam kjer se cepilni programi izvajajo dosledno, kjer je zdravnik cepitelj izkušen in pozna tako lastnost cepiva pa tudi populacijo, ki mu je zaupana, je precepljenost visoka in tveganje zbolevanja resnično minimalno, obenem pa tudi tveganje morebitnih večjih reakcij ali zapletov po cepljenju.

Samo cepljenje ne poslabša duševne prizadetosti ali okvare kakršna je cerebralna paraliza. Med ljudmi je še zmeraj preveč zakoreninjeno mnenje, da je eno ali drugo nastalo zaradi cepljenja. Morda je bil otrok cepljen tedaj, ko so se pojavili vidni znaki za poznejšo diagnozo ali pa je poslabšalo spremljajočo bolezensko sliko, na primer epileptični napad pri otroku z motnjo v duševnem razvoju oz. cerebralno paralizo. Tak otrok bo imel epileptične napade tudi brez cepljenja, ker ima pač poleg svoje osnovne prizadetosti še nevrološko bolezen.

Če otrok ali celo necepljen odrasli zboli za ošpicami, pa so posledice veliko hujše in nevarnejše kot cepljenje ob primeren varstvu.

Seveda vsa ta presoja sodi v roke izkušenega zdravnika. Zdravniki imajo navodila, kako ravnati v sedanji epidemiji ošpic, ki se na srečo umirja. Cepiti je treba vse otroke, zlasti osebe, ki so prišle v stik z bolniki. Poleg cepljenja, ki trajno varuje kot prebolela bolezen, pa imamo tudi možnost kratkotrajne zaščite z gama globulini za vse tiste osebe, ki jim je cepljenje resnično prepovedano.

V ogib podobnim, predvsem nepotrebnim epidemijam nalezljivih bolezni, priporočam, da otroke cepimo, zlasti če so duševno ali telesno prizadeti, ker so ti otroci pogosteje bolni, pogosteje obiskovalci ambulant, kjer je možnost okužbe neprimerno večja in ker je tudi nevarnost zapletov in posledice bolezni, kot so ošpice in mumps, za te osebe veliko nevarnejša kot samo cepljenje.

Dr. Marjeta Korbar
spec. pediatrinja
Vodja Cepilnega centra

Fotografija: Tanja Šoštarič-Tasič

SPECIALNI PEDAGOG DUŠAN PARAZAJDA, DOBITNIK NAGRADE REPUBLIKE SLOVENIJE NA PODROČJU ŠOLSTVA

"Nagrado za posebno uspešno vzgojno-izobraževalno in organizacijsko delo v vzgoji in izobraževanju ter za pomembne prispevke k razvoju šolstva in področju izobraževanja in usposabljanja otrok in mladostnikov z motnjami v razvoju prejme DUŠAN PARAZAJDA, SPECIALNI PEDAGOG, RAVNATELJ CENTRA DOLFKE BOŠTJANČIČ DRAGA NA IGU...."

Tako se je glasila utemeljitev Odbora za podeljevanje nagrad Republike Slovenije na področju šolstva za leto 1994. Ker gre za specialnega pedagoga in povrhu tega še ravnatelja osrednje ustanove za vzgojo in izobraževanje otrok z najtežjo motnjo v duševnem razvoju, smo ga ob čestitkah za visoko priznanje poprosili za pogovor. Sprejel je povabilo in pogovor je bil dolg in prijeten, predvsem pa zelo zanimiv.

Ravnatelja Parazajda poznam še iz časov, ko so gradili in odprli nov Center v Dragi. Skupaj s kolegi iz Centra za socialno delo Vič-Rudnik sem se večkrat srečala z njim in njegovimi sodelavci, saj smo imeli v naši občini veliko varovancev v tej ustanovi. Njihov koncept, odnos do otrok in ozračje so me navdajali z zaupanjem in občudovanjem.

Ravnatelj je bil vedno jasen v svojih stališčih. Predvsem pa je že tedaj trdil, da ustanovo in delo v njej predstavljajo ljudje in da je dober tim temelj vsemu. Bili so to drugačni časi, časi samoupravljanja. Ravnatelj Parazajda se je zato s svojimi stališči precej razlikoval od večine. Najbrž nisem bila edina, ki je ujela, da je zahteven in strog in da sodelavcem v Centru ni lahko. Res pa

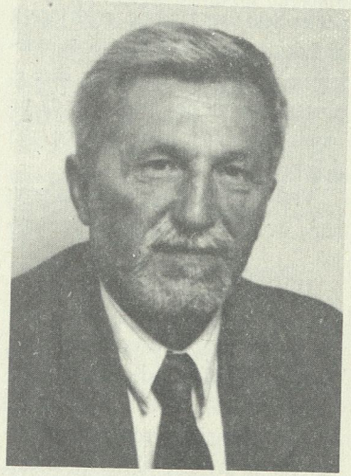

je, da je raven dela ostala na višini in da kljub zahtevni populaciji varovancev ustanova še danes deluje sveže, domače, prijetno. Da o resignaciji in otopelosti sodelavcev ne slišimo govoriti. Nasprotno, še zmeraj si prizadevajo, da bi v zasnovo svojega dela vnašali novosti in omogočili otrokom čimbolj vsestranski razvoj in ohranjanje že pridobljenih sposobnosti. Prav o teh stvareh je tekel najin pogovor. Povzemam pogovor, ki sem ga seveda morala nekoliko prirediti, v upanju, da bom zmogla predstaviti to, kar me je navdušilo v srečanju z ravnateljem Parazajdom: njegovo delavnost, odločenost, da stori vse, kar je mogoče, za najtežje prizadete otroke in mladostnike, da svoje življenje, tudi družinsko, podreja delovnim ciljem in da svoje delo jemlje kot "poklicanost", ki zavezuje in obvezuje, ga hkrati izpolnjuje in bogati. Ostrina, ki sem jo pričakovala, je nekam izginila in med pogovorom sem vse bolj spoznavala, da je najbrž prisotna takrat, ko se specialni pedagog Dušan Parazajda bori, da bi uveljavil kar najboljše možnosti za ljudi, ki se jim je zapisal s svojim poklicem, ustvarjalnostjo in življenjem.

VPRAŠANJE: Dobili ste Žagarjevo nagrado za svoje uspešno delo in dosežke na področju izobraževanja in usposabljanja otrok in mladostnikov z motnjami v razvoju. Na kaj v svoji bogati poklicni karieri ste najbolj ponosni?

ODGOVOR: Ena od stvari, ki je pomembna v moji delovni zgodovini, je delo v Dornavi. Na pobudo Zveze za pomoč duševno prizadetim Slovenije, pravzaprav njene predsednice gospe Ade Krivic sem prevzel mesto defektologa v Zavodu dr. Marijana Borštnarja. Obiskala me je doma in potlej me je prepričevala kar pol leta. Imel sem že družino in težko se je bilo seliti. Branil sem se na vse mogoče načine, med

drugim tudi z besedami : "V azil ne grem!" Ada Krivičeva pa je rekla, da je od mene odvisno, ali bo azil to tudi ostal.

Moje delo tam je trajalo devet let - uvajanje vzgoje in izobraževanja pri otrocih s težkimi in najtežjimi motnjami v duševnem razvoju. Potrebno je bilo veliko naporov in časa, da smo zbrali najpotrebnejše strokovno osebje. Naslednja faza je bila izdelava programa za usposabljanje otrok z motnjo v razvoju. Leta 1978 smo izdelali program za zmerno in težje prizadete. Pred tem pa smo v Dornavi izdelali program za težko prizadete.

V zadnji tretjini svojih let v Dornavi pa sem dobil nalogo, naj izdelam strokovne in organizacijske podlage za "tretji zavod". To je trajalo tri leta in delo sem dokončal leta 1979. Danes bi naredil vse drugače, takrat pa je bil prelomni trenutek v družbeni skrbi za duševno prizadete v Sloveniji.

Zaradi prenapolnjenosti zavoda v Dornavi je bil čutiti strahovit pritisk otrok in staršev, pa tudi Zveza je bila zelo pomembna pobudnica pri gradnji novega zavoda. Najprej smo mislili, da bi lahko prenovili nekdanjo višjo gospodinjsko šolo v Rodici pri Domžalah. Ker to ni bilo mogoče, je bila sprejeta odločitev o novi gradnji. V obdobju od leta 1980 do 1984 so bile ustavljene mnoge družbene naložbe. Veliko težav je bilo z iskanjem lokacije. Dobili smo jo zelo daleč zunaj Ljubljane.

VPRAŠANJE: Kaj se vam zdi, da se je najbolj spremenilo z novo zasnovo dela?

ODGOVOR: Menim, da osebje. Odnos do oseb s težjo in najtežjo motnjo v duševnem razvoju ter vsebina in metode dela. Naš koncept so povzeli drugi: v novi Dornavi, v Radovljici, v Črni na Koroškem. Danes je že pet takih ustanov. Vsaka je manjša od prejšnje. To je dobro.

VPRAŠANJE: Kako vam je uspelo, da ima vaš Center tako kadrovsko zasedbo in kako ohranjate dobro nego in oskrbo najtežje prizadetih?

ODGOVOR: Z ljudmi. To je tretja pomembna naloga iz moje delovne zgodovine. Uspelo nam je oblikovati skupino desetih do petnajstih ljudi, od katerih je večina zaposlenih v naši hiši, nekaj pa je zunanjih sodelavcev. Sodelujemo že deset let. Ta nagrada gre tudi njim.

Naše delo je precej težko. Zato se osebje menjava. Ljudje zdržijo od tri do pet let. Sem sicer žalosten zaradi tega, a se tudi zavedam, da je to v korist sodelavcem in otrokom. Pri našem delu je pomembno, da ne omagaš in da ne otopiš. Prav zato je treba po nekaj letih dela izpreči.

VPRAŠANJE: Kako se borite proti temu, da ljudje ne omagajo in ne otopijo?

ODGOVOR: S stalnim usposabljanjem. Na tem področju smo veliko naredili. Imamo vrsto predavanj o epilepsiji, cerebralni paralizi, vedenjskih in osebnostnih motnjah za vse, ki delajo z otroki. Izobraževanju namenjamo vsak teden eno do dve uri s ciljem: ne otopeti.

Enkrat na mesec imamo ekskurzijo za osem do dvanajst ljudi, dvakrat na leto pa za petdeset ljudi. V preteklosti smo si tako ogledali precej sorodnih zavodov v nekdanji Jugoslaviji, pozneje pa na Madžarskem, v Avstriji, na Češkem. To omogoča ljudem, da vidijo tudi sebe in svoje delo.

VPRAŠANJE: Vse več je govora o izgorevanju ljudi, ki delajo z najtežjimi bolniki v zdravstvu, v vzgojnih in drugih ustanovah. Ali imate morda kake pozitivne izkušnje pri preprečevanju prevelike izčrpanosti delavcev - poleg izobraževanja in upoštevanja dejstva, da je treba po določenem času menjati ustanovo?

ODGOVOR: Tu smo bolj na začetku. Program Tempus, ki je namenjen predvsem šolam, smo izkoristili v ta namen. Uspelo se nam je vključiti vanj tako, da smo izdelali program dokvalifikacije varušk in negovalk. Trajal je štiri leta in lani smo ga končali. Program je potrdil Strokovni svet republike Slovenije za vzgojo in izobraževanje. V eksperimentalni program smo pritegnili dvajset varušk in negovalk in zdi se mi resnično pomeben. Obsega osemsto ur, od katerih polovica obsega kreativna in pedagoško psihološka znanja, polovico pa negovalnomedicinska. Program Tempus smo zares dobro izkoristili in dvanajst ljudi smo vključili v izobraževanje na Nizozemskem. Usposabljali smo ljudi za supervizijo, pred tem pa polovico za "govorico telesa". Dvanajst ljudi je eden do dva meseca preživelo v tujini, kjer so si ogledali in sodelovali v delu tamkajšnjih ustanov na stroške Evropske skupnosti. Mislim, da je to resnično velika stvar za naše ljudi in za naše otroke. Ne morete si misliti, s koliko idejami so se vrnili sodelavci.

Pa še tretja stvar je pomembna ob programu Tempus. Poleg programa usposabljanja varušk in negovalk smo razvili tudi program Snuezelen, za katerega smo lani dobili državna nagrado invalidskega varstva. Imamo kar tri takšna okolja in znamo že zelo spretno ravnati v njih. Pomembno se mi zdi, da smo program Tempus tako rekoč materializirali prek Snuezelna, ki je namenjen neposredno otrokom.

VPRAŠANJE: Kaj pa je Snuezelen?

ODGOVOR: Je bivalno okolje, ki je še posebej prilagojeno otrokom s težjo in najtežjo motnjo. Gre za tako ustvarjeno okolje, ki spodbuja s potenciranimi zvočnimi, svetlobnimi in drugimi dražljaji. Pomembno je, da je to za otroka prijazno okolje, opremljeno z lučmi, bazeni, vodnimi posteljami, kjer doživlja ugodje. Vsega tudi še ne vemo. Vemo pa, da se otrok, ki sicer deluje topo, v takem okolju odziva in vede drugače kot sicer. Vse naše izkušnje še niso ovrednotene in bomo zato o njih spregovorili kasneje. Gre za svojevrstno uporabo prvin Snuezelna v sklopu programa Tempus.

VPRAŠANJE: Kakor razumem, ste program Tempus res temeljito izkoristili.

ODGOVOR: Pa bi ga še bolj, če bi bil sprejet naš projekt Bivalne skupine. Žal pa baje ni bil skladen s prioritetami, ki jih je postavila Slovenija. Kljub temu da te ideje nismo mogli uresničiti prek programa Tempus, jo bomo kako drugače. Obžalujem pa, da smo izgubili možnost, da bi bili lahko za pet let vključeni v Internet, kar bi bil samo stranski proizvod našega sodelovanja v Tempusu, če bi nam uspelo. Še enkrat bomo poskušali, čeprav Tempus v Sloveniji počasi ugaša. Mislim pa, da smo ga izkoristili štirikrat ali petkrat bolj kot drugod v srednji Evropi.

VPRAŠANJE: Nenehno si prizadevate za bolj kakovostno delo, za ustreznejše bivalne razmere ter obravnavo otrok in mladostnikov v vaši ustanovi in sorodnih. To terja nenehno prilagajanje, spreminjanje. Kaj vam je bilo najtežje spremeniti?

ODGOVOR: Spreminjanje odnosa. Stališč. Na to sem velikokrat naletel. Ko sem prišel v Dornavo, je deloval zavod že sedemnajst let, ni pa živel s krajem. Zato smo izjemno veliko naporov vložili v to, da so zavod v kraju sprejeli. Osebno sem vodil mnoge vaške akcije, da so prek mene sprejeli tudi ustanovo. Tako smo npr. asfaltirali devet kilometrov ceste, in to samo v nekaj mesecih. Ob začetku akcije se je zdelo, kot da se bojujemo z mlini na veter. In zdi se, da to sploh nima nobene povezave s prizadetimi. A jo ima, pa še kakšno! Ker je v Dornavi trajalo sedemnajst let, da so sprejeli zavod za svojega, imam Ižance za ljudi s čistimi možgani in srcem na pravem mestu. Nikoli ni bilo nobenih težav. Tako kot mi sodelujemo v življenju kraja, sodelujejo tudi oni znami.

VPRAŠANJE: Imate večino zaposlenih iz vasi?

ODGOVOR: V začetku ni bilo tako, zdaj pa jih je petdeset iz občine Ig.

VPRAŠANJE: Petdeset delovnih mest v teh časih ni malo.

ODGOVOR: Res je. A nismo mislili na to. Pač pa je prek nas prišla v ta konec elektrika, voda, kanalizacija, telefon. Pa vseeno nisem prepričan, da je to kaj vplivalo na njihova stališča. Pri nas nihče ni naredil tega, kar se je zgodilo v naselju BS3 v Ljubljani.

VPRAŠANJE: Lepo za Ižance!

ODGOVOR: Dornavci so enaki kot Ižanci, ko gre za sodelovanje, za pot. O tem, kje bo naša lokacija, niso odločali preprosti ljudje, ampak izobraženci. In z močjo.

VPRAŠANJE: Sedanja lokacija za težko prizadete ni najbolj primerna, saj je precej daleč iz mesta in glavih prometnih poti ...

ODGOVOR: Tudi o tem sem pisal. Gre za mikrolokacijo. Dom ima lahko sedem ali pa sedemdeset ljudi. Pravila o tej mikrolokaciji sem postavil že zdavnaj. Vendar si med seboj nasprotujejo. Kako? Za naše otroke je nujno, da gredo vsaj dvakrat na dan ven. Lahko samo dva kilometra, drugič pa jih je lahko sto. V ta namen je mikrolokacija, ki jo imamo, ugodna. Če pogledamo dostopnost Centra, pa seveda tega ne moremo reči. Ta načela smo strokovno obdelali mag. Jan Ulaga, gospod Mile Budič s Komiteja za vzgojo in izobraževanje, inž. arh. Rusanova in jaz. S to nalogo smo se ukvarjali pet let. To je eno od dveh strokovnih del, ki govorita o naši populaciji. Gre za bivanje. V obeh sem sodeloval. Ko sem to gradivo kasneje znova vzel v roke, sem ugotovil, da bi še vedno podpisal skoraj vsako besedo. Mogoče sem tudi zaradi teh raziskav dobil nagrado. Zavodi, ki so prenovljeni, so črpali iz teh virov.

VPRAŠANJE: Vaše delo je zelo obsežno in najbrž je še kaj, kar štejete za "razlog", da ste prejeli tako visoko in defektologom redko podeljeno priznanje.

ODGOVOR: V letu 1994 je bil sprejet nov program za vzgojo in izobraževanje otrok in mladostnikov z zmerno, težjo in najtežjo motnjo v duševnem razvoju in tistih z dodatnimi motnjami (3. in 9. člen). Tudi tu sem sodeloval. Program, ki je bil sprejet junija 1994, se za razliko od prejšnjega, ki je bil "za delovno usposabljanje", imenuje "za vzgojo in izobraževanje"! To se mi zdi zelo pomembna razlika, ki ni le v imenu, temveč predvsem v razumevanju, odnosu do najtežje prizadetih, ki se zagotovo ne "usposabljajo za delo", temveč jih vzgajamo in izobražujemo. Gre za to, da najdejo tudi najtežje prizadeti svoje mesto v zakonodaji o izobraževanju. Da za tisti del, ki sodi k vzgoji in izobraževanju, skrbi ministrstvo za šolstvo, in ne sociala. Gre torej za normalizacijo.

Drugega pojma sploh ne bom izgovoril, ker gre zlasti za to, da skušajo z njim predvsem zmanjšati stroške za ljudi z motnjami v razvoju. Ne smemo pa pozabiti, da je pojem nastal v času tacherizma, ki je zbrisal tretjino sociale. Naj navedem primerjavo z Avstrijo. Pri nas nismo imeli v tako imenovani "izolirani proces" - če naj bi bilo to izobraževanje po posebnih programih - nikoli

vključenih več kot 2,5 - 3 odstotka prebivalstva. Na Dunaju pa ga je 8 odstotkov! Zato drugega pojma, ki samo zamegljuje stvari, ne uporabljam in raje govorim o normalizaciji. Pri tem se vedno tudi nekoliko razburim, ker je toliko pljuvanja po tem, kar smo ustvarili. V primerjavi s tujino so bile naše rešitve zelo kakovostne, to nekritično zgledovanje po tujini pa se mi zdi, kot bi našim konjem natikali telege (jarem).

VPRAŠANJE: Ali lahko še kaj poveste o tej primerjavi, prosim.

ODGOVOR: Skrbi me, da bi v nastale mreže dregnili tako, da bi jih raztrgali. Z mrežo ne mislim kopice hiš, temveč število izobraženih in vzgojenih ljudi, ki so na pravih mestih. Če se bomo spet pogovarjali o azilih - tam strokovni delavec nima kaj početi. To sem doživel, tako stanje sem prevzel pred leti, zato vem, da pomeni to pot nazaj. Bojim pa se zato, ker v odnosu do najtežje prizadetih še nimamo tako visoke zavesti, da se to ne bi moglo zgoditi. Ali pa, da bi se potem z lahkoto popravilo, če bi se to res zgodilo. Govorim zato, ker sem zadnjič videl neko besedilo, ki govori o tem, da bo vzgoje in izobraževanja deležen otrok v oddelku npr. Zavoda Janeza Levca, ne pa v našem. Ker smo mi pod pristojnostjo sociale, isti otrok v našem zavodu ne bo deležen vzgoje in izobraževanja, ampak usposabljanja. To pa je korak nazaj, stran od normalizacije.

VPRAŠANJE: Kaj svetujete kolegom, mlajšim sodelavcem, ki pridejo prvič k vam?

ODGOVOR: So temeljna načela, ki veljajo pri delu z našo populacijo:

- individualizacija
- interdisciplinarnost
- celostnost
- aktivnost.

Moram povedati, da si sam štejem za najvišji dosežek, da sem jih uveljavil. Najtežje je uveljaviti načelo aktivnosti. Za vsakega otroka je treba izdelati poseben program. Pri tem morajo sodelovati različni strokovnjaki, in to je proces. Zakonodaja, ki "pripne" nekatere zavode samo na eno ministrstvo, onemogoča izvajanje tega procesa, ki je interdisciplinaren.

Sicer pa zelo težko pridobimo specialnega pedagoga. Šolal se je, da bo šolnik, pri nas pa je strokovni delavec v sociali.

Zadnja stvar, ki jo štejem v smeri "stopničk" družbene skrbi za duševno prizadete, kot sem jih prikazal v eni od lanskih številk Zbornika, pa so kratkotrajni sprejemi otrok in mladostnikov ter mobilna služba. Kot svojo neizpolnjeno obljubo štejem pomoč na domu. Kratkotrajne sprejeme so vpeljali že v vseh zavodih, mobilno službo pa smo zanemarili in ne poteka v nobenem od njih. Čeprav je ena od oblik pomoči, ki jo otrok in družina potrebujeta, kadar živi otrok doma. Tudi tedaj potrebuje skupino strokovnjakov. Žal tega ne delamo več, čeprav smo imeli skupino s socialnim delavcem, psihiatrom...

Prepričan sem, da bi bilo treba te izkušnje obuditi. Podobna temu je pomoč na domu, ki tudi ne more biti laična. Kdor dela z našimi otroki, ne sme biti laik. Seveda je dobro, da ostane otrok doma, če to za starše ni tako obremenilno, da se vdajo in odpovedo. Zato mislim, da bo treba še marsikaj narediti. Dela ne bo zmanjkalo. Trenutno pa si prizadevam predvsem za to, da bi ohranili, kar smo dobrega ustvarili in kar nam priznavajo tudi naši kolegi v tujini. Pogosto se nam čudijo, da spreminjamo, kar je dobrega.

Z ravnateljem Parazajdo sva pregledala tudi zelo obsežno dokumentacijo, ki mi jo je prijazno odstopil in v kateri so utemeljitve številnih ustanov pred njegovim imenovanjem za Žagarjevega nagrajenca. Če mora vsak kandidat predložiti tako obsežno in zahtevno delo, se ne čudim, da nekaj let teh nagrad niso podeljevali. Mislim, da zelo redki zmorejo v svojem življenju opraviti toliko zahtevnih nalog, kot jih je Dušan Parazajda. Vseh nama niti ni uspelo omeniti, mnogih sva se lahko le dotaknila. Mi je pa v tem pogovoru približal problematiko ustanov, ki so namenjene delu z otroki in mladostniki z najtežjimi motnjami v duševnem razvoju. Pa če temu delu rečemo vzgoja ali ne - to gotovo ni delovno usposabljanje, ampak je spodbujanje razvoja, ohranjanje že pridobljenih spretnosti in sposobnosti, seveda na ravni, ki jim je spričo njihovih posebnih potreb dosegljiv. Njemu in njegovemu kolektivu, pa tudi vsem, ki se ukvarjajo s to populacijo, pa želim, da bi naleteli na več razumevanja, ko skušajo prikazati svoje "varovance", "vzgajance" ali "učence" in njihove potrebe, ki jih temeljito poznajo in jih zato tako vneto zagovorjajo. Zdi se mi, da me je pogovor z lanskoletnim nagrajencem pripeljal h ključnemu vprašanju: katere so resnične in temeljne potrebe tistih, ki jih ne morejo izraziti tako, kot zmoremo "zdravi"? Ali ni to vprašanje odločilno in je od odgovora nanj odvisna tudi usoda ljudi, ki imajo številne "zagovornike" s povsem različnim razumevanjem problema? Ali pa s povsem različnimi cilji.

Upam, da se ravnatelj Parazajda moti, ko ga skrbi prihodnost njihovih otrok. Prepričana sem, da bo te svoje zmote silno vesel, če bo tako.

Renata Bačer

V SPOMIN

PEDAGOGA SILVA PRELOGA NI VEČ MED NAMI

Sedmega novembra 1994 se je izteklo plodno življenje našega upokojenega sodelavca, učitelja, pedagoga Silva Preloga.

Rodil se je šestnajstega decembra 1932 v Borecih. Nekaj let je obiskoval osnovno šolo v Križevcih pri Ljutomeru, nato pa nemško meščansko šolo v Ljutomeru in nižjo gimnazijo v Ljutomeru. Leta 1950 je končal železniško industrijsko šolo v Mariboru s strojno-ključavničarskim izpitom. Obiskoval je učiteljišče v Murski Soboti in ga končal z diplomskim izpitom za učitelja v Novem mestu. Strokovni izpit je opravil v Ljubljani leta 1958 in postal "učitelj III. vrste XV. plačilnega razreda".

Želja po znanju je bila še vedno močna, zato se je ob delu vpisal na višjo pedagoško šolo v Mariboru, v predmetno skupino tehnični pouk z osnovami fizike. Študij je uspešno končal in postal predmetni učitelj. Ob delu je opravil še dopolnilne izpite za ortopedagoško izobrazbo.

Delal je v različnih delovnih okoljih. Prvo pedagoško brazdo je zaoral na nižji gimnaziji v Šentrupertu blizu Novega mesta. Delovna pot ga je iz Šentruperta vodila na kmetijsko šolo Grm pri Novem mestu in znova nazaj v domači kraj, v osnovno šolo v Logarovce, kjer je bil tudi ravnatelj, pa v vinarsko-sadjarsko šolo v Ljutomeru, kjer je delal kot učitelj in vzgojitelj v internatu.

Poučeval je tudi na gimnaziji Frana Miklošiča v Ljutomeru. V vzgajališču - sedaj vzgojno-izobraževalni zavod Veržej, je vstopil v delovno organizacijo, ki skrbi za osebnostno in vedenjsko motene otroke in mladostnike.

V septembru 1973 je svojo poklicno pot nadaljeval na takrat Posebni osnovni šoli, danes je to Osnovna šola Cvetka Golarja v Ljutomeru.

Svojo življenjsko energijo, strokovno znanje in bogate izkušnje je razdajal otrokom in mladini, potrebnim posebne družbene skrbi, ker jih je kruta moč narave prikrajšala za to, da bi lahko sami našli srečo, varno mesto v življenju; potrebna je tudi druga, tuja, a vendar topla človeška roka, ki jim pomaga, da najdejo varnejše zavetje v čedalje hitrejšem in neizprosnem vsakdanjiku.

Petnajstega aprila 1991 je končal svojo bogato učiteljsko pot, se upokojil. Pred leti so trdili, danes govorimo o tem, tudi čez leta bodo najbrž govorili, da je mladim potreben angažiran učitelj, vzgojitelj, človek, ki mu delovni dan ne zamre z zaprtjem šolskih vrat, človek torej, ki po delu na šoli z veseljem odpira preštevilna vrata družbenih dejavnosti, ustvarjalnosti, namenjene temu, da bi bilo življenje ljudi srečnejše, popolnejše, vrednejše, humano.

Silvo Prelog je bil tak ves čas svoje pedagoške službe in tudi po upokojitvi. Dejaven tako med ljudmi, na delovnem mestu, v okolju, kjer je živel, v najrazličnejših društvih in organizacijah, tudi družbenopolitičnih.

Velik posluh je imel za kulturo, še posebej za likovno področje, kjer je ustvarjal tudi sam. Udeležil se je osemdeset skupinskih likovnih razstav, priredil dvanajst samostojnih razstav. Sodeloval je na 3. in 4. grafičnem bienalu v Kostanjevici na Krki. Bil je vodja za likovno dejavnost pri ZKO Ljutomer in član likovnih skupin Slovenije.

Odlikoval se je tudi kot predsednik Društva za pomoč duševno prizadetim osebam občine Ljutomer, kjer je v zadovoljstvo vseh znal povezati starše, rejnike in vse tiste, ki želijo pomagati "drugačnim" osebam.

Za svoje delo je prejel vrsto priznanj in odlikovanj, pa vendar je bil vedno skromen in odprt človek za slehernega.

Tak nam bo vsem ostal v spominu, nam sodelavcem, našim učencem in staršem in naši družbeni skupnosti. Zmeraj bo med nami.

Irena Cvetko

NOVOLETNO SREČANJE DRUŠTVA ZA POMOČ DUŠEVNO PRIZADETIM V OBČINI BREŽICE

Leto je hitro naokrog in spet je prišel čas zasnežene pokrajine, premraženih ličk in rok, maminih dobrot in veselega pričakovanja.

V tem prednovoletnem času se zgodi še nekaj zelo lepega, kar nam ostane še dolgo v spominu. To je novoletno srečanje vseh, ki potrebujejo dodatno pomoč in oporo v življenju, njihovih staršev in skrbnikov ter vseh tistih, ki zanje skrbimo v vrtcu, šoli, pa tudi kasneje v življenju.

O tem, kako so se počutili na letošnjem novoletnem srečanju, smo povprašali učence Osnovne šole s prilagojenim programom od prvega do osmega razreda.

1. S kom si se udeležil novoletnega srečanja?
2. Kaj ti je ostalo v najlepšem spominu? Zakaj?
3. Ali si tudi v prihodnje želiš takega srečanja? Zakaj?
4. Kaj ni bilo lepo? Zakaj?

Učenci novinarskega krožka
Osnovne šole s prilagojenim
programom Brežice

TELEVIZOR V NAŠI AVLI

V naši mali knjižnici smo imeli že zelo star televizor. Kadar smo si hoteli ogledati film, je bila slika meglena in je poskakovala. Zelo sem se razjezila, če se je to zgodilo v najbolj napetem trenutku filma. Naša želja, da bi imeli nov televizor, se nam je uresničila že pred novim letom. Ni nam ga prinesel Dedek Mraz, pač pa ga je podarila trgovina Emona iz Zreč. Bili smo presenečeni in srečni. Sedaj imamo v novi omari, v avli šole, televizor, in program lahko spremljamo vsi učenci. Trgovini Emona smo hvaležni za lepo darilo in se ji najlepše zahvaljujemo.

Branka Ivkovič 8. razred
Osnovna šola V parku

MOJA PRIJATELJICA

Moji prijateljici je ime Majda Gril. Doma je z Vidmarjeve 3, v Novem mestu. Spoznal sem jo leta 1990. Z mano je zelo prijazna. Če bi bila moja mamica še živa, bi imela Majdo Gril rada. Poznava se že štiri leta.

Srečko Gazvoda
Varstveno-delovni center Novo mesto

RAZMIŠLJANJA IN VTISI PO SEMINARJU ZA DRUŽINE

Društvo za pomoč duševno prizadetim iz Novega mesta nam je organiziralo vikend seminar za družine, ki imajo razvojno motene otroke v Zdravilišču Šmarješke Toplice v času od 28. do 30. oktobra 1994. Udeležilo se ga je sedem družin, večina od nas prvič.

Program seminarja je zajemal v prvem delu prihod in sprejem udeležencev v avli hotela ter ogled razstave izdelkov naših otrok. Za naše zdrave in razvojno motene otroke so poskrbele specialne pedagoginje in logopedinja. Že začetek je bil obetaven, saj so otroci v pričakovanju novih dogodovščin pozabili jokati. Tako smo lahko starši popolnoma sproščeno prisluhnili različnim strokovnjakom. V uvodnem delu je Anica Stankovič, predsednica novomeškega društva, povedala nekaj o organiziranosti in delovanju društva. Sledila je predstavitev družin, pod vodstvom prof. Petra Skubra, kliničnega psihologa. Spregovoril je o vlogi družine in otrok s posebnimi potrebami. Razvili smo pogovor o tem, kako doživimo dejstvo, da se nam je rodil tak otrok. Zelo spodbudni in izvirni so bili tudi njegovi posamični pogovori s starši. Dr. Marjeta Korbar, pediatrinja, je spregovorila o tem, kako pomembna sta zgodnje odkrivanje in ustrezna timska obravnava otroka in družine. S pomočjo Centra za socialno delo Novo mesto nas je seznanila socialna delavka Estera Dvornik, delovanje Zveze društev za pomoč duševno prizadetim Slovenije pa je predstavil podpredsednik Bruno Kocbek.

Seminar je bil zelo dobro organiziran. Poleg strokovnosti smo imeli tudi družabni večer z glasbo in srečelovom. Tako smo se lahko ob plesu, klepetu, dobri pogostitvi, kopanju in vsem, kar nam je bilo v teh dnevih ponujeno, tudi malo sprostili in poveselili. Izmenjali smo si izkušnje, obogatili znanje in okrepili samozavest. Svojim otrokom lahko pomagamo šele takrat, ko se zavedamo resničnega stanja. V imenu vseh, ki smo se ude-ležili seminarja, se želim iskreno zahvaliti organizatorjem, vodji Alenki Podkrižnik, specialnim pedagoginjam Nuši Korče, Marjeti Rožič in Kseniji Pejanovič, logopedinji Tatjani Potočnik in vsem drugim strokovnjakom za ves trud in nepozabne dneve, ki smo jih preživeli skupaj. Vsem mladim staršem, ki jih doleti enaka usoda kot nas, toplo priporočam, naj se udeležijo podobnih seminarjev ali srečanj.

Hvaležna Nikova mamica

NASTOP NOGOMETAŠEV NA PREDBOŽIČNEM TURNIRJU V BRATISLAVI

Slovenska ekipa, ki je bila tokrat sestavljena iz predstavnikov Kopra in Novega mesta, se je udeležila četrtega predbožičnega turnirja v malem nogometu v Bratislavi. Na turnirju je sodelovalo sedemindvajset ekip iz Poljske, Madžarske, Slovaške in Slovenije. Ekipe so bile razdeljene v tri jakostne skupine in v tretji skupini je nastopila tudi naša. Po zmagi in dveh tesnih porazih so fantje osvojili tretje mesto. Dimitrij Trobec je bil razglašen tudi za najboljšega igralca turnirja. K skupnemu uspehu so pripomogli še Aleš, Franci, Vlado, Damjan, Sead, Igor in Denis. Med tridnevnim bivanjem v Bratislavi smo navezali veliko novih znanstev ter začutili utrip mesta in običajev Slovaške.

Tomo Dadič
Obalne delavnice pod posebnimi pogoji Koper

NA OBISKU JE BILA ANJA ŠTEFAN

Bil je prvi zimski dan. K nam v Vipavo je prišla Anja, in nam pripovedovala pravljice. Bile so lepe in zanimive: o mezinčku, dveh škratih in o dobri vili. Najbolj mi je bila všeč pravljica o rdečem in zelenem škratu, ki sta živela vsak na svojem hribčku. Obiskovala sta se. Hodila sta po hribčku gor in dol. Vse, kar se je dogajalo v tej pravljici, nam je Anja pokazala s prsti in rokami. Tudi mi smo ji priskočili na pomoč s svojimi rokami in glasovi.

Za konec smo skupaj še zapeli. Bilo je lepo.

Andreja Golob

RAČUNALNIK

Obrtna zbornica Slovenske Konjice nam je podarila star računalnik. Gospod Fabjan nam je v program vnesel igrice, ki jih zelo radi igramo. Včasih tudi kaj prepišemo iz knjig in nato zapis shranimo. Delo z računalnikom je zanimivo. Čas nam hitro mine. Radi bi se zahvalili za darilo, ki ga s pridom uporabljamo.

Učenci 5. razreda
Osnovna šola V parku

NAŠA DRUŽINA

Smo štiričlanska družina: oči, mamica, brat Andrej in jaz. Živimo v novi hiši na vasi. Oči hodi v službo, mamica je upokojena, brat ima svoj bife, jaz pa delam v delavnici v varstveno-delovnem centru. Delamo v novi delavnici z zelo svetlimi prostori. Med sabo se imamo radi, včasih se pa tudi skregamo. Doma imamo ovce, kokoši in mačka. Veliko pomagam mamici, ker je bolna.

Svojo družino imam zelo rada in želim, da bi bili še dolgo skupaj.

Nevenka
Varstveno-delovni center Novo mesto

MOJ PETER

S Petrom sva že dolgo časa skupaj.

Peter je že dobil medaljo v teku. Dolgčas mu je po meni, ker nisva skupaj, vendar mi ne piše.

V Ljubljani sem tekla na dvesto metrov. Petru pišem pisma in komaj čakam, da mi tudi on napiše pismo in me pokliče po telefonu. Komaj čakam, da pride na odprtje novih prostorov.

Želim si, da bi bila skupaj ves čas in da bi bila tudi v sobi skupaj.

Peter je zelo resen fant in prijazen do mene, ker sem zelo v redu punca. Želim si, da se ne bi s Petrom nikoli skregala, ker ne bi več dobila takšnega fanta. Prijatelja sva že dvanajst let. Peter me ne da nobenemu drugemu fantu. Preden se je zaljubil vame, je imel drugo punco, ki jo je zapustil, ker je bila stara komaj šestnajst let.

Maja

MOJ DOM

Včasih smo živeli v Globodolu. Imeli smo mačka. Jedli smo juho, krompir, meso in pili sok. Hiša je bila zidana iz opeke rdeče barve. V svoji sobi sem rada gledala razne slike. Imeli smo drvarnico, v kateri so bila spravljena drva.

Moja mama in oče sta v domu starejših občanov. Oče ima tamkaj svojo sobo. Vsake toliko gre pogledat svojo ženo Ano. Moja mama je zelo šibkega zdravja. Stara je že triinosemdeset let. Zato bo šla k zdravniku, da bo dobila zdravila.

Živim v Varstveno-delovnem centru. Imamo se dobro. Vsi moji prijatelji se kar dobro počutijo.

Slavka Škrbec
Varstveno-delovni center Novo mesto

NA GRADU

V torek, 24. januarja letos, smo šle s Tatjano in Mileno na Velenjski grad. V Varstveno-delovnem centru telovadimo med odmorom in vsi, ki smo imeli deset "plusov", smo lahko izbirali med nagradama. Tako smo se me tri odpravile na grad. Lahko bi se odšle tudi kopat v bazen, a smo se odločile za grad.

Ogledale smo si vse o mastodontu in zbirko o Afriki. Tudi rudarstvo. Zgodovina rudarstva je zelo stara. Kako so včasih delali delavci in kako je premog prišel iz jaška. Bilo je zelo zanimivo.

Danes je povsem drugače, kot je bilo nekoč. Delovni čas je spremenljiv, pa tudi ljudje imajo več ugodnosti - na primer preživljanje dopusta. Včasih tega ni bilo. Plače dobijo boljše kot včasih. Nekoč so bila v Škalah polja, ki jih sedaj ni več, ker jih je zalila voda. Na žalost je zdaj tam jezero. Kopali so ročno. Bilo je zelo naporno. Danes je ročno orodje zamenjal električni vrtalnik. To pa zato, da bi olajšal delo rudarjem. Nekoč je bilo res težko delati. Tako smo veliko izvedeli o rudarstvu in delu. Bilo je zanimivo.

Klavdija Videčnik
varovanka Varstveno-delovnega centra Ježek Velenje

MOJA DRUŽINA

Nekoč sem si želela svojo družino. Imela bi moža in dva otroka. A mi je bolezen preprečila imeti družino. Imam pa lahko prijatelje in si želim, da bi me vse življenje imeli radi.

Majda Gril
Varstveno-delovni center Novo mesto

Moja družina je majhna. Ima samo dva člana. To sva moja mama in jaz. Zelo se imava radi. Nimam ne brata ne sestre. Torej sem edinka.

V šolo hodim v Zavod v Vipavi. Tu je veliko otrok in živžav. Zato mi je doma lepo, če sem sama z mamo.

Vem, da je na svetu mnogo družin, ki živijo slabo. Otroci so lačni, ne hodijo v šolo, strah jih je.

Vem, da je na svetu mnogo otrok, ki imajo vsega, kar si želijo, pa vseeno niso srečni. Mislijo, da jih nihče ne mara.

Oboji so sirote. Starši imajo veliko dela, zmanjka jim časa, da bi otrokom dali ljubezni.

Zakaj je na svetu vse narobe? Zakaj niso vsi otroci srečni?

Kristina Sazdova

Moja družina je petčlanska, obnavljamo hišo. Stanujem na hribčku, kjer se vidijo kraji: Gorjanci, Šmarjeta, Škocjan, Goriška gora, Tevče, Kugelj, Slape.

Veliko moramo delati, sedaj pripravljamo drva za zimo.

Rad se ukvarjam s športom. Igram nogomet, odbojko, namizni tenis, rokomet, košarko. Prvega decembra odpotujem za štiri dni v Bratislavo igrat nogomet. Rad imam narodno in zabavno glasbo. Zjutraj vstajam ob štirih zjutraj in grem v delavnico v službo. Tam preživim in delam devet ur. Doma imam sedem mesecev staro kozo, zelo jo imam rad in se z njo igram. Imam tudi morske prašičke, dva konja, eno kravo, dvanajst kokoši, purana, štiri muce in psa. Obdelati moramo osemnajst hektarjev njiv in dva vinograda.

Lep pozdrav!

Franci
Varstveno-delovni center Novo mesto

VESELE Z ODDELKA ZA DELOVNO USPOSABLJANJE

Učiteljica vpraša učenko, ki ne zna dobro držati metle v rokah: "Ali ti doma nič ne pometaš?" "Jaz? Saj imamo vendar doma sesalnik!"

Učenec zagleda na tleh plastelin in reče učiteljici: "Tovarišica, poberi plastelin, da ne bo kdo stopil nanj!"

Učenka dobi za nalogo risanje navpičnih črt. Odpre torbico in pravi: "Aha, jaz pa nekaj imam!" Vzame povečevalno steklo, si črto strokovno ogleda, odloži povečevalno steklo in naredi vse črte pravilno.

V razredu imamo navado, da vsak dan prečrtamo dan na koledarju. Danes je učenka prečrtala kar dva dneva - še naslednji dan. Na vprašanje zakaj odgovori: "Ja zato, da ga jutri ne bo treba!"

Na sprehodu so učenci opozorili učiteljico, da je eden izmed učencev pozvonil pri hiši na zvonec. "Ali si to bil ti?" vpraša učiteljica. "Jaz, ali ne vidite, da imam roke v žepu?"

Na športnem dnevu pridejo učenci mimo transformatorske postaje in sošolec reče sošolcu, ki ima očeta elektrikarja: "Vidiš, tukaj pa tvoj oče intervenira, če je kaj narobe!"

Z učenci gremo na sprehod proti tržnici. Srečamo otroke iz vrtca, ki gredo gledat čarovnika. Učenec jih že od daleč pozdravlja in reče: "O, zdravo, mi gremo pa v drugo smer!"

Nabirali smo divji kostanj. Ko smo se vračali v šolo, smo srečali gospo, ki je vprašala, kaj nosimo v vrečki. Učenec ji veselo pokaže in reče: "Kostanj." "Ali boste delali figurice?" pravi gospa. "Ne, to bo pa za računat!" pravi učenec. Gremo naprej in fant glasno razmišlja: "Brez zveze, da sem to sploh rekel, saj tega sploh ne znam računati."

V šoli se pogovarjamo o dnevu mrtvih. Na razmišljanja, zakaj ljudje umiramo, učenec ugotavlja: "Zato ker ti takrat živci nehajo delati!"

Osnovna šola Vitka Pavliča
Hrastnik

ZIMSKI ŠPORTNI DAN

V četrtek nam je gospa ravnateljica povedala, da bomo imeli športni dan. V beležke smo si zapisali, da pridemo ob osmi uri. S seboj sem pripeljal sani. V nahrbtnik smo si pripravili malico in veselo odšli proti Prapretnem. Tam smo se sankali in kepali. Iz snega sem oblikoval sinjega kita Willyja. Spominjal sem se ga iz filma, ki smo ga gledali ob novem letu. Učiteljico Majo in Rosvito sem oribal s snegom. Bilo mi je všeč. Upam, da bomo imeli letos še kakšen zimski športni dan.

Dejan Pucelj

V petek, osmega januarja, smo imeli zimski športni dan. Vsi smo se zbrali v šoli ob 8.45 uri. S Sonjo sva počakali pri Prapretnem. Tovarišice so dale malico v nahrbtnik. Pripravili smo si proge za sankanje in jih še malo poteptali. Z veseljem smo se smučali po valovitih gričih. Tovarišice so nam razdelile malico in sok. Po malici smo se z Almo, Sonjo in učiteljicami iz petega, šestega, sedmega in osmega razreda odpravili na sprehod v Prapretno. Sonja in učiteljica Rosvita sta se kotalili in vrteli po snegu. Ko smo prišli nazaj k drugim učencem, pa smo se še nekaj časa sankali. Potem so šli nekateri učenci v šolo, drugi pa domov. Jaz sem šla domov, ker sem doma v Prapretnem. Izlet je bil zanimiv. To je bil naš zimski športni dan.

Jasmina Pačavar

V petek smo imeli športni dan. Sankat smo se šli v Prapretno. Tam je bilo veselo. Učiteljica je šla z nekaj otroki na sprehod, ker jih je zeblo. Gospa ravnateljica je rekla, da lahko ostanem doma. Nisem je ubogal. Čeprav sem doma skoraj na Kumu, sem vseeno prišel na športni dan. Ni mi bilo žal, saj smo se imeli čudovito.

Boštjan Glinšek

DRAGI PRIJATELJI!

Oglašam se vam s prav prijetnega prizorišča, ki se imenuje VRTEC. Zakorakal sem torej na pot učenosti, ampak nikar se ne ustrašite, kajti VRTEC je pravo doživetje! Vsak dan se zgodi toliko lepih stvari, vsak dan izvem in se naučim kaj novega. Po pravici povedano, me je bilo ob prihodu malo strah, ampak res čisto malo, saj nisem vedel, kako "ta zadeva izgleda", kot rada reče moja teta, ki bo nekoč tovarišica ali učiteljica. Toda nekaj vam bom zaupal, če prisežete, da tega ne boste nikomur povedali: zdi se mi, da je bilo mojo mamico in očka veliko bolj strah kot mene. Le zakaj? Name pazi teta Pavla, tovarišica Ana skrbi za mojo modrost in novo znanje, tukaj so tudi moji "novi prijatelji", vsak dan name čakajo igrače in ne boste verjeli, imamo tudi pravi tobogan. Nad njim sem najbolj navdušen. No, pa še nekaj ne smem pozabiti. Včasih se pohvalim, da hodim že v šolo. Pa saj vendar res. Dokaz za to je - čisto pravi šolski zvonec. Tudi ta mi je zelo všeč. Pa naj bo to za danes dovolj, kaj več pa vam napišem v naslednjem pismu!

Vaš Jan

PS: Pismo sem narekoval mami, ker sem sam še premajhen in ne znam pisati, zato ji prosim oprostite slovnične napake. Ko bom velik in bom pisal sam, se bom potrudil, da bo teh čim manj.

POZDRAVLJENI!

Sem ena izmed mater, katerih hčerka ni zmogla programa v redni osnovni šoli.

Najtežje je bilo spoznanje, da je hčerka drugačna kot večina otrok, kot njen brat. Kar nekaj časa sem se mučila in učila skupaj z njo, jo spodbujala, drugič sem se jezila in od obupa jokala. Čutila sem, da hčerka ne zmore nekaterih stvari, vendar nisem mogla sprejeti tega, da kljub mojemu trudu in razlagi še vedno ne razume in ne zna. Krivila sem sebe, da nimam dovolj časa zanjo, je ne znam motivirati in nisem dovolj potrpežljiva. Ker je nemiren otrok z zmanjšano koncentracijo, sva obiskali tudi otroškega psihologa in pedopsihiatra. Odkloni niso bili nikjer veliki, le pri matematiki je bil razvoj za nekaj let (dve leti) upočasnjen. Zato smo se na šoli, kamor je hčerka hodila tri leta, dogovorili, naj bi se v 4. razred vpisala v šolo s prilagojenim programom - Osnovna šola Roje.

Spomnim se, kako težko sem se prvič odpravila na pogovor v novo šolo. Bila sem zelo potrta in zaskrbljena, kako bo hčerka sprejela novo okolje, druge otroke in tovarišice. Toda že prvi vtis je bil zelo dober in pomirjujoč. Sprejela me je gospa ravnateljica. Izžarevala je tolikšno toplino in dobroto, da se mi je že ob prvem srečanju prikupila. Pogovor z njo me je pomiril in vrnil občutek, da delam prav in dobro svojem otroku.

Hčerka obiskuje to šolo že tretje leto in je zelo uspešna. Postala je mnogo bolj samozavestna in samostojna, ker vidi, da tudi sama zmore in zna narediti veliko več kot prej. Domače naloge ji niso več mučenje in prepiranje z menoj. Bolj je odprta in vesela, čeprav v svojem pubertetnem obdobju mnogokrat težavna.

Zelo hvaležna sem vsem tovarišicam, ki so delale z njo. Vem, da zmorejo to le tiste, ki svoj poklic rade opravljajo in imajo smisel za otroke. Do sedaj so si vse, ki so s hčerko delale, pridobile njeno naklonjenost in zaupanje, kar upam, da jim pomeni uspeh in zadovoljstvo.

Morda je izzvenel moj prispevek kot hvalnica šoli. Nisem ga napisala s to mislijo, čeprav sem prav tej šoli hvaležna, da je moja hčerka vesel in uspešen otrok in z njo tudi jaz. V njem je želja, da bi ga prebral še kdo od staršev, ki morda še misli, da bi bila za njegovega otroka ta šola nekaj ponižujočega.

Mar ni veliko več vreden vesel in uspešen otrok na tej šoli, ki ga pripravi na samostojno življenje, kot vedno neuspešen in zagrenjen otrok na redni osnovni šoli?

Lep pozdrav

Milenka Dolničar

5. ZIMSKE IGRE SPECIALNE OLIMPIADE NA POKLJUKI

Desetega marca so bile na Pokljuki 5. zimske igre Specialne olimpiade Slovenije (SOS), športnega gibanja oseb z motnjo v duševnem razvoju, ki se vključuje v svetovno specialno olimpijsko gibanje.

Odlični organizatorji, delavci Varstveno-delovnega centra Novo mesto, ki so na igre povabili vseh petinšestdeset članic Specialne olimpiade Slovenije, so morali igre zaradi neugodnih vremenskih razmer prestaviti na Pokljuko, čeprav so jih sprva načrtovali v njihovem kraju. Olimpiado, ki jo je spremljalo tudi veliko predstavnikov medijev, je odprla Anne Brueggmann, predstavnica urada SO za Evropo. Kasneje je tudi povedala, da se tekmovanj naše specialne olimpiade zmeraj rada udeležuje predvsem zaradi dobre organizacije tekmovanj, lepot Slovenije in gostoljubnosti, ki jo je čutiti na vsakem koraku. Kar 109 tekmovalcev iz 21 organizacij se je v enakopravnem in pravičnem boju pomerilo v veleslalomu (lažji, težji), alpskem drsenju na smučeh ter teku na 3.000, 1.000 in 100 metrov. Tekmovalci so bili predvsem otroci in mladostniki, razveseljivo pa je, da se na tekmovanjih Specialne olimpiade vedno pogosteje preskušajo tudi starejše osebe z motnjo v duševnem razvoju. Rezultati so bili dobri in pri večini tekmovalcev se je pokazal izjemen napredek, kar je eno temeljnih meril uspešnosti širjenja ideje specialne olimpiade.

Medalje najboljšim v posameznih disciplinah so podelili znani slovenski športniki, predstavnica urada WHO za Slovenijo, predstavnik Olimpijskega komiteja, Ministrstva za šolstvo in šport, Triatlonske zveze Slovenije in Sožitja - Zveze društev za pomoč duševno prizadetim Slovenije. Alpsko in klasično smučanje sta v Specialni olimpiadi Slovenije uradna športa, kar pomeni, da so zanju prevedena mednarodna pravila in strokovno usposobljeni trenerji. Napredek v zimskih disciplinah pa je očiten prav v zadnjih letih, ko se je začelo z njimi ukvarjati veliko organizacij, ki skrbijo za vzgojo in izobraževanje oseb z motnjo v duševnem razvoju. Specialna olimpiada tako postaja način življenja teh ljudi, daje jim možnost, da razvijejo svoje sposobnosti, spoznajo nove prijatelje in tistim, ki ne sprejemajo njihove drugačnosti, s svojimi dosežki potrjujejo zmoto.

Visoko dvignjene roke in svetlikajoče se medalje so pričale o ponovnem uspehu vsakega posameznega tekmovalca, ki je moral za dosego cilja in samopotrditev vložiti veliko ur vadbe, mnogo poguma in vztrajnosti. Zato je Specialna olimpiada svet zmagovalcev, kjer so zadovoljni tekmovalci, njihovi starši in prijatelji ter mentorji - trenerji (največkrat so to specialni pedagogi - defektologi), ki dan za dnem vztrajajo pri začrtanih ciljih in pogosto iz nemočnih, nebogljenih otrok naredijo samozavestne športne junake. Takšne, ki z veseljem ponavljajo mednarodno specialno olimpijsko zaprisego: "Pustite mi zmagati! Če pa ne morem zmagati, naj bom vsaj pogumen v svojem poskusu."

Nataša Jeršič

REZULTATI TEKMOVANJ

TEŽJI VELESLALOM (M) - 1. skupina
1 Roman Kokolj (ODU Maribor)
2 Jože Turšič (VDC Ljubljana)
3 Mirko Kadunc (VDC Ljubljana)
TEŽJI VELESLOM (M) - 2. skupina
1 Stanko Ledinek (ZDUM Črna)
2 David Planinšek (OŠ Kranj)
3 Aleš Leskovar (Zavod Dornava)
TEŽJI VELESLALOM (Ž)
1 Silvija Cipot (ODU Maribor)
2 Alenka Lapajne (VDC Ljubljana)
3 Nadja Mešič (ZDUM Črna)
LAŽJI VELESLALOM (M) - 1. skupina
1 Andrej Novak (VDC Novo mesto)
2 Danilo Kregar (DPDP Kamnik)
3 Silvo Drčar (DPDP Kamnik)
LAŽJI VELESLALOM (M) -2. skupina
1 Sebastjan Zupanc (ZDUM Črna)
2 Dani Ceraj (VDC Golovec Celje)
3 Peter Vnuk (Maribor)
LAŽJI VELESLALOM (M) - 3. skupina
1 Matjaž Klopčič (Domžale)
2 Aleš Zupan (OŠ Kranj)
3 Boštjan Drinovec (OŠ Kranj)
LAŽJI VELESLALOM (Ž)
1 Darinka Zemljak (ZDUM Črna)
2 Milenka Peskar (VDC Mirna)
3 Nevenka Ravnohrib (VDC Novo mesto)
ALPSKO DRSENJE (M) - 1. skupina
1 Franci Može (OŠPP Novo mesto)
2-3 Drago Brajdič (Zavod Hrastovec)
3-3 Robert Uršič (Center Draga)
ALPSKO DRSENJE (M) - 2. skupina
1 Miran Kotnik (VDC Muta)
2 Peter Štempinhar (Zavod Hrastovec)
3 Daniel Štimec (Center Draga - Ig)
ALPSKO DRSENJE (M) 3. skupina
1-2 Iztok Gubanc (Center Vipava)
1-2 Tadej Jereb (DU Vrhnika)
3 Marjan Zupančič (Zavod Hrastnik)
ALPSKO DRSENJE (Ž)
1 Sabina Zirenstein (ZDUM Črna)
2 Sanja Cvijetkovič (Center Vipava)
3 Marija Matijevič (VDC Muta)
TEK 3000m (M)
1 Zvonko Fanedel (ZDUM Črna)
2 Janez Juvan (ZDUM Črna)
3 Ivan Brezovar (VDC Ljubljana)
TEK 1000m (M) - 1. skupina
1 Karli Kranjc (ZDUM Črna)
2 Milan Fašing (Zavod Dornava)
3 Sandi Vidovič (Maribor)
TEK 1000m (M) - 2. skupina
1Jure Klemenčič (ODU Jarše)
2 Franci Lakner (VDC Črnomelj)
3 Miha Breznik OŠ Roje)
TEK 1000m (Ž) - 1. skupina
1 Slavica Senveter (ZDUM Črna)
2 Ntalija Korošec (ODU Maribor)
3 Bojana Lavrenčič (OŠ Roje)
TEK 1000m (Ž) - 2. skupina
1 Andreja Bitenc (DPDP Ljubljana)
2 Maja Beden (ODU Jarše)
3 Karin Hudina (VDC Ljubljana)
TEK 100m (M)
1 Drago Jančič (ZDUM Črna)
2 Amir Mulič (ODU Jarše)
3 Jože Zorc (Dom Radovljica)
TEK 100m (Ž) - 1. skupina
1 Silva Šeruga (Zavod Dornava)
2 Danica Kranjc (VDC Muta)
3 Anja Glavan (ODU Jarše)
TEK 100m (Ž) - 2. skupina
1 Marija Cesar (Dom Radovljica)
2 Kristina Hafner (DPDP Škofja Loka)
3 Nataša Car (Maribor)

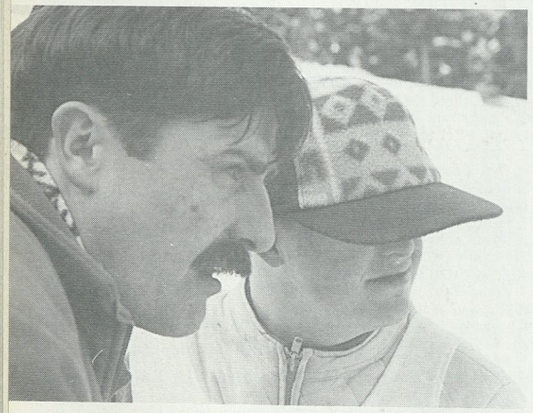

Fotoutrinki s 5. zimskih iger Specialne olimpiade Slovenije- Pokluka 1995

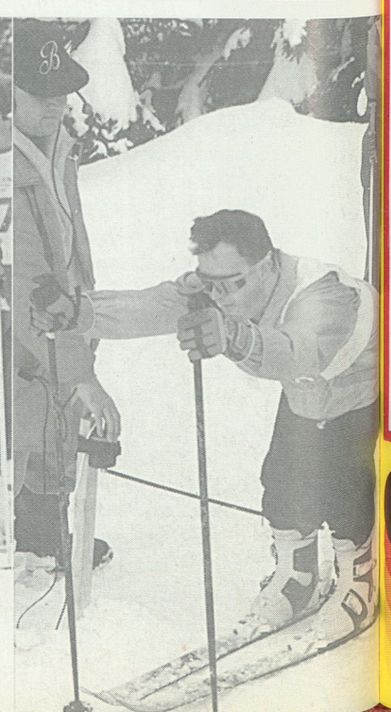

SOŽITJE NAŠ

ZBORNIK

LETO 1995
LETNIK 28
ŠTEVILKA 3

SOŽITJE - ZVEZA DRUŠTEV ZA POMOČ DUŠEVNO PRIZADETIM SLOVENIJE

OTROCI IN OČETJE

NAŠ ZBORNIK
LETO 28 - ŠT. 3/95
SLO ISSN 0350-655 X
udk 376,3

Zbornik izdaja:
Sožitje - zveza društev za pomoč duševno prizadetim Slovenije, Ljubljana, Samova 9, telefon in fax: 061/13 25 017
Izhaja šestkrat letno

Založnik:
FORMA 1, d.o.o., Moravče

Založniški svet:
Tone Jurečič, Branka Jurišič, dr. Anton Kotar, Slavica Navinšek, Marija Standeker, dr. Marijan Šef, Slavica Toličič

Uredniški odbor:
dr. Marjeta Korbar, Tanja Černe, Darinka Marolt, Jože Mihelčič, Alenka Trdan.

Glavna urednica:
Renata Bačer
Odgovorni urednik:
dr. Anton Kotar

Letna naročnina znaša 1.980 SIT, za ustanove 6.000 SIT. Naročnino poravnajte na naslov: Forma 1. d.o.o. Vrhpolje 56, 61251 Moravče. Številka žiro računa je: 50120-601-6137 SDK Domžale.

Po mnenju Ministrstva za kulturo št. 415-103/92 mb z dne 19.2.1992 šteje glasilo Naš zbornik med proizvode, za katere se plačuje 5% davek od prometa proizvodov.

Lektoriranje: Vlasta Kunej
Oblikovanje: Franci Mulec
Tisk: FORMA 1 d.o.o.

Fotografij in rokopisov ne vračamo. Gradivo za naslednjo številko mora biti v uredništvu najkasneje do 5. v mesecu pred izidom!

Na naslovni strani:
PRIJATELJA - OČE IN SIN
Avtor: Boris Blaznik

V S E B I N A

UVODNIK 1

POTA - MOŽNOSTI

Dr. Martina Žmuc-Tomori:
Klic po očetu 2

Prof. Peter Skuber:
Očetova vloga 5

Prim. Dr. Marijan Košiček:
Očetova vloga v dozorevanju mladih 6

Dr. Mirko Galeša:
Mogoča perspektiva vzgoje in izobraževanja otrok s posebnimi vzgojno-izobraževalnimi potrebami 10

VI SPRAŠUJETE MI ODGOVARJAMO 15

IZ PRAKSE ZA PRAKSO

Slavica Lenček:
Opismenjevanje deklice na osnovni šoli s prilagojenim programom 16

IZ NAŠIH DRUŠTEV IN USTANOV 18

PREDSTAVLAMO VAM

Tanja Černe:
Predstavljamo vam gospoda Draga, očeta mongoloidne hčerke 21

PISALI STE NAM 23

SUMMARY

Naš zbornik is a magazine of the Sožitje - The Association of Societies for Help for Mentally Retarded People of Slovenia. It is published six times a year. The third copy is titled Fathers. Articles about this theme are published in the topic Ways Possibilities. The magazine contains also the topics: From practice to practice, From our societies and institutions, You wrote to us and Introducing you.

UVODNIK

Čas, ko so imele družine služkinje in pestunje, mati pa ni bila zaposlena, je za nami. Takrat se očetje, četudi so imeli otroke radi, niso kaj prida ukvarjali z njimi. Mnogi niso imeli časa, pa tudi v navadi je bilo, da se očetje niso prav pogosto kazali s svojimi majhnimi otroki. Danes je odnos med očetom in otroki popolnoma drugačen. Nekateri očetje so celo več z otroki kot mame. Mnogo očetov odpelje otroka v vrtec in ga gre tudi iskat, ker mama hiti iz službe domov, da je kosilo prej kuhano. Očete vidimo v čakalnicah, ko vodijo otroke k zdravniku, vidimo jih z otroki na sprehodu in vse se nam zdi popolnoma razumljivo. Res je, da se mnogi očetje radi ukvarjajo z otroki, ko shodijo in začno govoriti. Takrat tudi otroci vse bolj lezejo k očetom in pričakujejo, da jih bodo nekam odpeljali. Bolj ko se končuje predšolsko obdobje, bolj si otroci želijo stikov z očetom. Seveda pa se očetje med seboj razlikujejo; to je odvisno od številnih dejavnikov, predvsem pa od posameznikove osebnosti. Tako bi lahko trdili za očete zdravih otrok, očetje otrok z motnjami v duševnem razvoju pa so v drugačnem položaju, posebno če gre za otroka s težjo motnjo v duševnem razvoju ali za otroka z več motnjami.

Otrok z motnjo v duševnem razvoju potrebuje zgodnjo skrb in obravnavo, v katero tudi strokovnjaki pritegnejo predvsem mamo. Raziskave kažejo, da se strokovnjaki ukvarjajo zlasti z mamo in zelo malo z očetom in najmanj z otrokom. Niti mama niti strokovnjaki pravzaprav očetu ne dovolijo ali ne dajo možnosti, da bi izrazil čustva, ki jih goji do otroka. Mama se največkrat po navodilih strokovnjakov veliko ukvarja z otrokom in oče se tako počuti odrinjenega in se umika domu in družini tako, da si poišče dodatno zaposlitev in skuša biti čim več odsoten, vso skrb za družino pa prepušča mami, ki je vse preveč obremenjena. Vsi, ki se kakorkoli ukvarjajo z otrokom z motnjami v duševnem razvoju, to je predvsem mama in nato vsi strokovnjaki, bi morali v obravnavo otroka čimprej pritegniti tudi očeta, ki bi prav gotovo prevzel del skrbi za otroka. Pri tem bi se med očetom in otrokom že zelo zgodaj ustvarila čustvena vez, ki bi bila vse trdnejša. Zavedati se moramo, da tudi otrok z motnjo v duševnem razvoju potrebuje očeta za čustveni pa tudi telesni in duševni razvoj. Zelo lepo je videti očeta, ki se v svojem prostem času sprehaja, igra, telovadi, se pogovarja s svojim otrokom in tako pripomore k otrokovem razvoju in razbremenjuje mamo.

Za uvod le nekaj misli, v nadaljevanju pa boste prebrali nekaj strokovnih prispevkov, ki se nanašajo na pomembno vlogo očeta.

Prof. Dr. Anton Kotar

KLIC PO OČETU

Že dolgo in vsesplošno je znano, kako usodnega pomena je za otrokovo telesno rast in uspevanje ter za razvoj njegove duševnosti odnos med njim in njegovo materjo. Vpliv matere na razvoj otroka obravnavajo številne znanstvene študije in ugotavljajo, da je mati v vzgoji in negi otroka odločujoča in nepogrešljiva. Materinska ljubezen, neizpodbitna in absolutna vrednota, je snov premnogih umetniških stvaritev. To čaščenje matere, ki se je močno vraslo v človekovo podzavest, usmerja njegovo doživljanje družine, dogajanje in odnose v njej. Ob tem pa zmotno in po krivici potiska v senco pomen odnosa med očetom in otrokom.

Očetova vloga pri otrokovem telesnem napredovanju in duševnem zorenju je v naši kulturi zapostavljena. Tako na primer prikazujejo le redke slike, na katerih umetniki poveličujejo mater, tudi očeta, a še na teh je oče kje v ozadju; z ženo in detetom v njenem naročju ga povezuje kvečjemu ponosen nasmešek na obrazu. V leposlovju je oče bolj prisoten kakor v likovni umetnosti, vendar še zdaleč ne uživa take pozornosti, kakršno pesniki in pisatelji posvečajo materi. Včasih prav lepo-slovna dela kažejo, kako dopušča očetov lik več kritike in očitkov kakor nedotakljiva, po nekem tihem dogovo-ru zavarovana materina podoba, na katero se navezuje cela mavrica zvečine naklonjenih čustev in občutij.

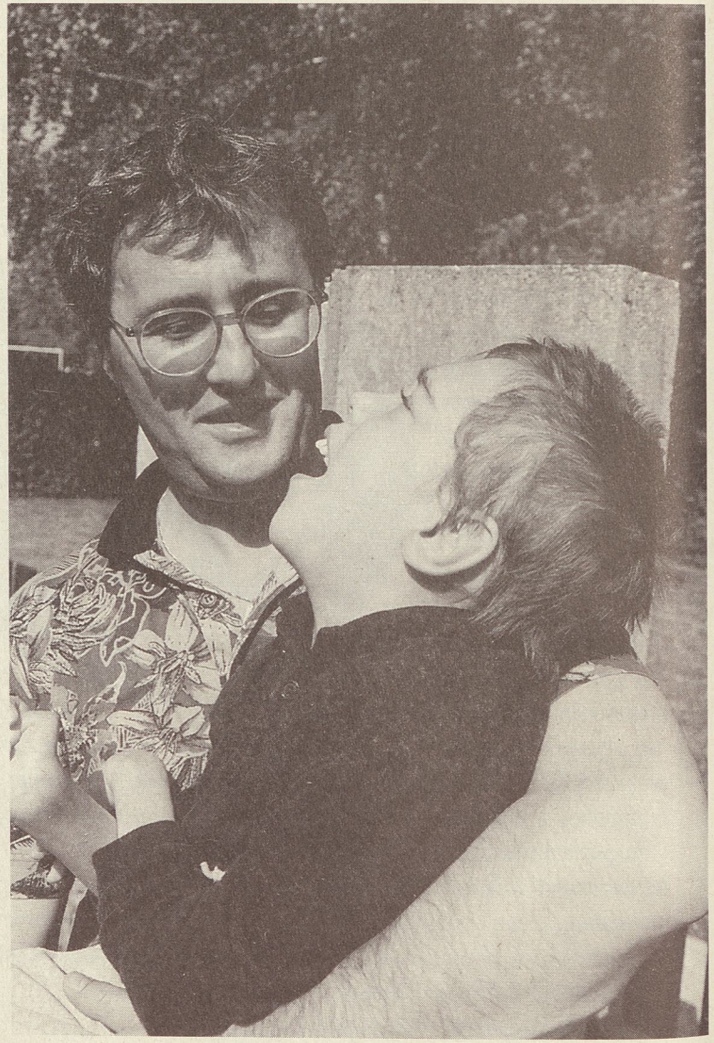

Fotografije: Boris Blaznik

Vloga matere je deležna dovolj pozornosti, dovolj strokovnih besed in umetniških posvetitev, a premalo treznosti. Tako je, kakor da mita, zgrajenega s tako predanostjo, s toliko hvaležnosti in ob takih občutjih krivde tudi znanstvena misel ne upa postaviti na trdna tla.

Tudi številne sociološke in psihološke študije o pomenu staršev pri dogajanju v družini in pri razvoju otroka se često ustavljajo pri posrednem in drugotnem pomenu, ki naj bi ga imel oče za zorenje svojega otroka. V podzavesti ljudi, ki je prepolna predstav o nežni materini roki, njenem bedenju ob bolnem otroku, njeni potrpežljivosti in brezpogojni ljubezni, predstav, ki so postale že pojmi, ni veliko prostora za predstavo o tem, kaj vse lahko daje otroku oče. Podoba strogega sodnika, kaznovalca, razumsko hladnega poosebljenja avtoritete je poenostavljena in zastarela in se v sodobni družini le delno potrjuje.

Kakor je zmotna enostranska podoba matere, tako je nesprejemljiv tudi stereotipni lik očeta. Beseda mati prikliče pred oči podobo nemočne, žrtvujoče se osamljene žene z vrhniškega klanca. Beseda oče zagrozi z zapovedmi in s trdo roko, zbudi strah in govori o moči. Ta polarizacija je močno toga in nestvarna. Naslanja se bolj na norme kulture in tradicijo vzgojnih vzorcev kakor na objektivno in nespremenljivo danost. Šibkosti in moči često ne določa telo, temveč vse kaj drugega. In vendar so bili po teh vzorcih vzgojeni tisti, ki so vzgajali nas, in ti vzorci se kažejo še v vzgoji naših otrok.

Otrokovi bližnji ljudje sooblikujejo njegov razvoj in krmarijo njegovo osebnostno rast ob tem, kar je prinesel s seboj, in tem, kar mu daje okolje. Tega pomena ne zgubijo tudi tedaj, ko se otroštvo prevesi v adolescenco in ta v odraslost. Vse, kar je gradilo njihov odnos do otroka, ostaja pomembno, pridobiva pa še nove razsežnosti in nove globine. Odnosi, ki so usmerjali otroštvo, so vgrajeni tudi v mladostnikov čustveni in razumski svet in odločilno vplivajo na doživljanja, vedenje in ustvarjanje odraslega človeka. V ves ta razvoj je vtkan tudi očetov lik.

Otrok svojega očeta zelo močno doživlja. Kakovost njunega odnosa mu govori o njegovi lastni vrednosti. Očetova odločna beseda mu pomiri dvome, njegovo zagotovilo prežene bojazni in njegova spodbuda nadeva krila njegovi ustvarjalnosti. Zaupanje v očeta je izvor otrokovega zaupanja vase in njegove samozavesti. Ob trdnem očetu so otrokovi koraki v neznan in zanj morda nevaren svet bolj zanesljivi.

Zaposlenost matere in druge spremembe v socialnih in gmotnih odnosih v sodobni družbi vnašajo tudi v življenje in v odnose v družini bistvene spremembe. Stoletja gojene vrednote in predstave o vlogi matere in očeta pa bodo najbrž še dolgo dolgo vplivale na to, kako in koliko se ukvarjata z otrokom.

Po dolgem zorenju generacij se bosta glavni osi družinskih odnosov - ljubezen in avtoriteta - približali in povezali, ne da bi se povsem prekrili in zlili. Zgolj materina vzgoja je običajno drugačna kakor le očetova in tudi drugačna kakor skupna vzgoja. A samo skupna vzgoja daje dovolj možnosti za razvoj obeh "polov" v otroku ne glede na njegov spol. Omogoča mu istovetenja, sprejemljiva za njegovo izvirno, avtentično naravo, istovetenja, ki niso le naličja, kakršna postavljajo merila okolja za ta ali oni spol. Le ob očetu in materi (oziroma ob ljudeh, ki predstavljajo lik očeta in matere) se lahko otrok samodejno in naravno opredeljuje in odrašča sproščeno, brez utesnjevanja v kalupe, ki osebnosti niso blizu.

Zato bi se bilo zgrešeno in nespametno ustavljati ob vprašanju, kdo daje otroku več, in tehtati, kdo od staršev je za otrokov zdrav razvoj in napredek pomembnejši. Oba, tako oče kakor mati (seveda ni neizogibno, da sta to tudi biološka oče in mati, temveč človeka, ki sta z otrokom v očetovskem oziroma materinskem odnosu), bistveno in pomembno vplivata na otrokov razvoj. Sledi njunega ravnanja, čustvovanja in osebnosti ponese otrok s seboj v odraslost. Vloga nobenega od njiju ne zmanjšuje pomena drugega, ne zapostavlja njegove vrednosti, temveč jo še dopolnjuje in veča.

Očetov lik je v otrokovem doživljanju tesno povezan s pojmom avtoritete, z izražanjem zdrave agresivnosti in z izgrajevanjem moralnih in etičnih vrednot. Samo oče, ki vnaša v svoj odnos do otroka poleg odločnosti in doslednosti tudi dovolj emocionalne spodbude, lahko omogoči in olajša vključevanje teh tako pogosto konfliktnih področij v otrokov vrednostni sistem.

Raziskave o vplivu očeta na otrokov osebnostni razvoj in njegovo življenjsko pot opozarjajo na odločilni pomen, ki ga ima oče za razvoj ustvarjalnosti, samostojno udejstvovanje in splošno prilagodljivost zahtevam stvarnosti, še posebno pa za razvoj otrokove socialne zrelosti.

V tem smislu je za otroka nadvse pomembno, da doživlja očeta kot "sodelavca", se zgleduje po njem in se z njim istoveti kot z zrelejšim, spretnejšim in bolj iznajdljivim tovarišem. Oče se igra z otrokom povsem drugače kakor mati. Če pri igri popušča otroku, ki si

želi ugodnosti zaradi manjše moči, neizkušenosti in nespretnosti, če upošteva njegovo manjšo samostojnost in spodbuja njegovo odvisnost (mati običajno temu ne le pri igri, temveč tudi sicer še prerada nasede, nemalokrat morda še bolj sebi kakor otroku v veselje), otrok teže osvoji načela poštene igre in zdrave tekmovalnosti. Na takšnem očetovem sodelovanju v igri z otrokom temelji učinkovitost njegove spodbude pri otrokovih poznejših prizadevanjih, na primer v šoli, športu in delu. S tovrstnimi izkušnjami omogoči oče otroku, da se doživlja kot samostojna oseba, ki si sama izbira svoje cilje in si samostojno prizadeva, da jih doseže. Oče pomaga otroku razviti veselje do številnih dejavnosti in mu omogoči napreči kar največ moči in sposobnosti. To opravi toliko laže, kolikor bolje ga pozna, in toliko učinkoviteje, kolikor bolj ga ima otrok rad in ga občuduje.

Način očetovega pristopa k otroku in njegovo ravnanje z njim ob uspehih in neuspehih odločata, ali zbudi to sodelovanje in merjenje moči z očetom v njem samozavest, zaupanje vase in željo po spoprijemanju s še težjimi nalogami, ali pa mu zapusti boleča občutja lastne nesposobnosti in nemoči. Ker otrok očeta tako močno doživlja, si ga v marsičem postavlja za merilo. Predvsem mu je pomembno očetovo mnenje o njem samem; to mnenje zelo močno vpliva na njegovo doživljanje lastne vrednosti.

Zato je očetova pohvala za otroka dragocena spodbuda pri njegovih prizadevanjih, očetovo nezadovoljstvo nad njim, posmehovanje ali poniževanje pa zasekajo globoko rano v otrokovo samospoštovanje.

V sodobni psihologiji in sociologiji je dobro znan pomen družinskih odnosov. Ti neposredno vplivajo tako na prenos vzgojnih sporočil neke družbe ali kulture na posameznika kakor tudi na osebnostni razvoj in identiteto rast vsakega človeka.

Vloga očeta in kakovost očetovstva nista pomembni le za eno generacijo. Vzgojna sporočila, ki jih dobiva sin od svojega očeta in po njih ob vseh drugih dejavnikih tudi uravnava gradnjo svoje osebnosti, prenaša naprej svojim sinovom in hčerkam, ko postane sam oče.

Odsotnost očeta je eden izmed največkrat ugotovljenih neugodnih vplivov na razvoj in psihodinamiko različnih motenj pri rasti osebnosti in pri raznoterih duševnih stiskah tudi kasneje v življenju. Očetova odsotnost ima različne vzroke: oče, ki ga ni, oče, ki noče, oče, ki ne zmore, oče, ki ne zna, oče, ki ne ve, oče, ki ne sme. Tudi na življenje družine in osebnosti odraščajočih članov lahko očetova odsotnost zelo različno vpliva, glede na naštete dinamične sile, ki sestavljajo in uravnavajo življenje vsakega človeka v enkratnem, neponovljivem in le zanj značilnem spletu.

Danes stoje pred očetom drugačne zahteve in drugačna pričakovanja kakor včeraj. Vsebina teh zahtev in pričakovanj ne vpliva le na zdrav osebnostni razvoj otrok in celotno življenje družine, temveč tudi na to, koliko pomembnih spodbud daje očetovstvo očetu samemu.

Dr. Martina Žnuc-Tomori
(iz knjige Klic po očetu)

OČETOVA VLOGA

Družina ostaja vrednota, le da se je model malce spremenil. Pomembno je ravnovesje med staršema. Če sta oče in mati osredotočena zgolj na otroka, se lahko upravičeno vprašamo, ali se s tem želita ogniti življenju v dvoje. Ko se ukvarjata z otrokom, se pravzaprav ukvarjata sama s seboj in pozabljata, da obstaja tudi življenje odraslih - v dvoje.

Če ima otrok že od najzgodnejšega obdobja bogate izkušnje tako z materjo kot z očetom, je to zanj več kot odlično. V takšni družini se težko ustvari takšno sožitje med materjo in otrokom, v katerem se mati dobesedno polasti otroka. Otrok, ki je navezan zgolj na mater, ima pozneje težave v stikih z drugimi ljudmi. Če se tudi oče ukvarja z otrokom, ostane materi tudi kakšen trenutek, da se lahko posveti sebi.

Oče mora po otrokovem rojstvu znova zavzeti svoje mesto v čustvenem življenju svoje partnerke. Ne sme se zgoditi, da bi bila mati dobesedno "poročena" s svojim otrokom. Očetova vloga je torej, da materi dopove, kako otrok ni in ne sme postati njena edina naloga. Po drugi strani pa naj otrok dojame, da mati ni samo njegova.

Kot druge člane družine tudi očeta prizadene dejstvo, da je otrok rojen s prizadetostjo. Društvo za pomoč duševno prizadetim osebam organizira enotedenske seminarje za vse člane družine. Seminar je naravno okolje, v katerem oče tako kot drugi člani družine nevsiljivo sodeluje v življenje ob otroku. Če nam uspe vključiti očeta, pri tem pa tudi vztrajamo, lahko oče že zgodaj najde svoj prostor v družini, svoj smisel ob otroku. To je zelo občutljivo obdobje, ko lahko očeta za vedno pridobimo za normalne odnose v družini ali pa ga za zmeraj izgubimo. To je pomembno še

Fotografija: Boris Blaznik

zlasti zato, ker vemo, da je zaradi zaposlitve oče bolj oddaljen od družine kot mati. Naj si nikar mati ne prizadeva, da bi odigrala vlogo očeta v družini, da bi vse opravila sama! Očetom je dostikrat celo huje kot materam, le prisluhniti jim je treba. Tistim, ki se udeležijo seminarja, je lažje; težje je tistemu npr. očetu, ki ni navzoč.

Očetje se včasih branijo, da bi bili navzoči. Slabe izkušnje imamo s tem, če nam očeta ne uspe pritegniti, saj je na seminarju mnogo stvari, ki jih ni mogoče povedati, treba jih je doživeti. Če ne bo oče naš sodelavec, bo pa v opoziciji: zavedno ali pa nezavedno. Tako očetu kot drugim moramo pokazati smisel, ki ga ima ob otroku, saj naj družina poslej zaživi, kolikor je mogoče normalno življenje. Imamo izdelan sistem ustanov, v katerih je mogoče najti prostor za vsako osebo, so možnosti za to, da se lahko uveljavi vsak član družine.

Iz izkušenj ne morem reči, da se očetje slabše vključujejo v družino kot matere, včasih je z njimi celo lažje, stvari bolje razumevajo in so konstruktivnejši. Pravila ni. Preveriti je treba vsak primer posebej, saj je vsaka družina nekaj enkratnega. Naše izkušnje so pokazale, da je koristno pritegniti v omenjene seminarje oba starša hkrati.

Na seminarju se je torej mogoče pogovoriti o osebnih stiskah, ki jih doživlja oče prav tako kot drugi. Na seminarju dajemo staršem koristne informacije za dolgo življenje z otrokom. Seminar omogoča navezovanje številnih vezi, stike z ožjim in širšim okoljem, navezovanje včasih že porušenih odnosov. Oče lahko najde smisel v odnosu do svojega delovnega ter življenjskega okolja.

Prof. Peter Skuber

OČETOVA VLOGA V DOZOREVANJU MLADIH

Nemški satirik Wilhelm Busch (1832-1908) je zapisal: "Postati oče ni težko, veliko teže je biti oče." To je res. Očetova vloga v razvoju mlade osebnosti je enako pomembna in zato enako odgovorna kakor materina. Zdrav, koristen in naraven odnos do njenega otroka je sad njene čustvene zrelosti, usklajenosti njenih duševnih lastnosti in uravnovešenosti njenega čustvovanja, ne pa domnevnega materinskega instinkta. Takšnega instinkta ni, čeprav nekateri zanesenjaki še verjamejo vanj, kajti pri človeku sploh ni več nobenih instinktov. To se pravi, da je tudi očetovo pozitivno čustveno stališče do otroka znamenje njegove čustvene zrelosti. Starša torej morata imeti podobne duševne lastnosti, vsaj po čustveni plati, da bi lahko bila dobra starša, tj. uspešna, ustvarjalna vzgojitelja svojih otrok.

Zato smo nepravični do mnogih očetov, ko na dan žensk poveličujemo materinstvo in spodbujamo otroke, da materam prinesejo cvetje, nikoli pa ne pomislimo, da bi poveličali očetovstvo. Resda je veliko očetov, ki so slabi očetje, zato ne zaslužijo pohvale, temveč le grajo njihovega očetovstva. Toda tudi mati ni zmeraj dobra mati; včasih je celo huda nesreča za svoje otroke. Zato je velika napaka, če poveličujemo materinstvo kot takšno, očetovstvo pa zanemarjamo. Pravičnejši bi bili do staršev in koristnejši za otroke, če bi vsaj enkrat v letu pohvalili starše, ki pravilno ravnajo z otroki, ali če bi govorili v javnosti o odgovornosti staršev do razvoja in duševnega oblikovanja mladega rodu. Hkrati bi pa morali opozoriti slabe starše na njihove napake v vzgoji otrok in odločno potrkati na njihovo človeško vest.

Veliko očetov meni, da je majhen otrok predvsem materina skrb, da je nega in vzgoja takšnega otroka ženska naloga, zato oče baje nima pri tem kaj početi, ali vsaj veliko manj kot mati. To je patriarhalni predsodek in huda napaka v očetovem odnosu do otroka. Dejstvo je namreč, da otrok potrebuje v duševnem razvoju prav toliko očeta kot mater. Otrok potrebuje oba starša kot predmet svojega enačenja z odraslimi osebami. Starša oziroma osebi različnega spola sta otroku za zgled zrele, odrasle človeške osebnosti, cilja, ki ga sleherni otrok nagonsko hoče doseči. Šele ženska in moški skupaj, sta namreč ves človek, kakor je ugotovil že nemški mislec Immanuel Kant (1724-1804). Spola sta različna, razlikujeta se po svojih lastnostih, potrebah, nagnjenjih, interesih. Otrok jih mora spoznati, čustveno sprejeti, se sprijazniti z njimi, tako z očetovimi kot materinimi, da bi se razvijal v skladno, čustveno zdravo osebnost. Ker se to otrokovo enačenje z osebnostmi staršev začenja skoraj od začetka življenja, je očitno, da se mora oče tako kot mati ukvarjati z otrokom že od njegovega rojstva, če hoče biti pravi oče, tj. ne le v biološkem, temveč tudi v psihičnem smislu.

Oče naj sodeluje z ženo pri negi dojenčka in majhnega otroka, naj dovoli, da ga žena pouči o ravnanju s takim otrokom, če s tem še nima izkušenj. Mati pa naj ne odklanja moževega sodelovanja pri ukvarjanju z dojenčkom in sploh majhnim otrokom, češ da so moški pri tem nerodni. Če ima sama nego in vzgojo majhnega otroka predvsem za svojo nalogo, dela trojno napako: možu ne daje priložnosti, da se navadi svoje vloge v vzgoji otroka, in jo sprejme s polno odgovornostjo, otroku omejuje možnost enačenja z očetom, sebe pa obremenjuje z več dela v skrbi za otroka, kot je res potrebno. V nadaljnjem otrokovem razvoju naj se oče igra z otrokom, naj se sprehaja z njim, se pogovarja z njim, naj mu bere, naj ga spodbuja k učenju raznih samostojnih dejanj. Pri tem naj bo prijazen z njim, tudi nežen, naj kaže, da ga je vesel, da ga ima rad. S tem bo razvijal pri otroku občutek, da ga oče (ne le mati) sprejema s pozitivnimi čustvi, da ga upošteva kot osebnost, da mu je do njega. To pa je za slehernega otroka zelo pomembna duševna hrana, eden izmed temeljev zdravega čustvenega razvoja mladega človeka. Otrok oblikuje ob občutku, da ga neposredno okolje sprejema z ljubeznijo, nekatere bistvene sestavine zdravega čustvovanja. To je predvsem občutek lastne vrednosti - temelj samozavesti, zaupanja vase; potem pa tudi zaupanje v druge ljudi, na katerem temelji človekova sposobnost za koristno sodelovanje v človeški družbi. Če se človek čuti sprejetega, sprejema tudi sočloveka; če doživlja ljubezen drugih ljudi, tudi sam postaja sposoben za ljubezen. To so temeljne zakonitosti zdravega čustvenega razvoja mlade osebe.

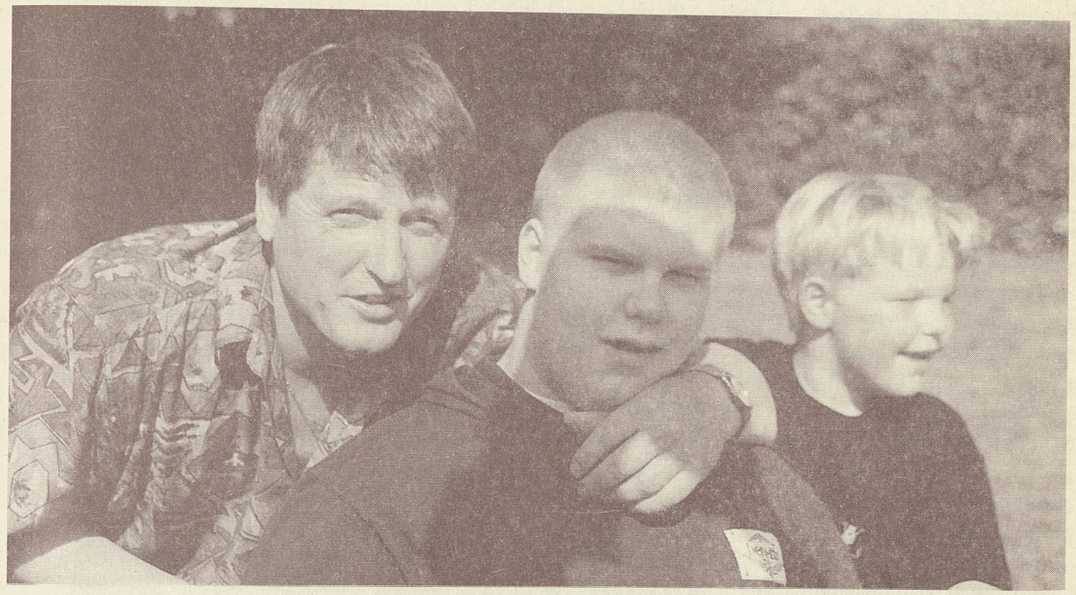

Fotografija: Boris Blaznik

Toda oče naj se ne ukvarja z otrokom že od začetka njegovega življenja samo zaradi njega, temveč tudi zaradi sebe. Sleherni oče namreč želi, da bo ga otrok spoštoval, ga ubogal in ga imel rad. Spet je patriarhalni predsodek, da otrok mora imeti takšen odnos do očeta, ne glede na to, kako se ta vede do otroka, ali le zato, ker gre za očeta. Otroku pa niti malo ne pomeni njegova biološka vez z očetom. Če ima otrok rad očeta, če ga spoštuje in uboga, se tako vede zato, ker doživlja biološkega očeta tudi kot očeta v čustvenem smislu, kar je zanj pomembno. Resničnost tega najlepše vidimo, ko otrok tujo osebo, ki ni niti sorodnik, čustveno sprejema kot očeta in ga doživlja kot takega - na primer materinega novega soproga ali moškega, ki ga je posvojil. Nobena redkost ni, da ima otrok rad očima, očeta pa ne mara, četudi ima stike z njim. Pri vsem tem je treba upoštevati tudi, da otrok nekaj let sploh ne ve, kakšna je njegova vez z očetom in kaj pravzaprav pomeni biti biološki oče. Kljub temu pa lahko doživlja očeta s pozitivnimi čustvi, če se seveda oče trudi, da si pridobi otrokovo zaupanje. To je jedro in izhodišče otrokovega zdravega odnosa do očeta in pogoj, da oče v otrokovih očeh uživa avtoriteto, tj., da ga otrok sprejme kot osebo, ki jo ima za zgled in vodnika v življenju.

Če si hoče oče ustvariti takšen položaj v otrokovem duševnem življenju, mora poskrbeti za svojo avtoriteto od začetka otrokovega življenja. Potem mora nenehno hraniti avtoriteto v otrokovih očeh, jo utrjevati in izpopolnjevati do konca svoje vzgojiteljske vloge. Kako naj to doseže? Odgovor na to vprašanje je zelo preprost, vendar je tudi nekoliko zapleten. Preprost je zato, ker vsebuje samo tri besede: pravilna vzgoja otroka; zapleten je pa zato, ker bistva in pravil uspešne vzgoje ni mogoče razložiti z nekaj besedami. Vendar bom omenil nekatere sestavine pravilne vzgoje otroka sploh, potem seveda tudi

očetovega pravilnega ravnanja z njim. To naj bo očetom pobuda, da temeljito razmišljajo o svojem vedenju do otroka. Če niso prepričani, da so res uspešni vzgojitelji, jim priporočam, da poiščejo pouk in nasvete pri strokovnjaku za vzgojo otrok ali v kakšnem priročniku za starše.

Oče naj se zmeraj ukvarja z otrokom in upošteva njegove umske in čustvene potrebe, interese in sposobnosti; naj mu nikoli ne vsiljuje nekaj, kar je tuje otrokovi osebnosti. Oče naj si nenehno prizadeva razvijati otrokove delovne navade, ga s tem čedalje bolj osamosvajati in mu zvečevati samozavest. V ravnanju z otrokom naj bo zmeraj prijazen, dobronameren in strpen ter hkrati dosleden. Naj otrok čuti, da oče upošteva njegovo drugačnost, da spoštuje njegovo osebnost, da je pravičen do njega. To bo močan prispevek otrokovemu zaupanju v očeta, v njegovo avtoriteto. Da bi ta bila trdna, ne sme oče nikoli žaliti otroka, ne sme ga zaničevati, poniževati ali se mu posmehovati; ne sme biti do njega napadalen ali krut. Naj oče nikoli ne brani svojega ugleda s tem, da otroka kaznuje; naj se s kaznijo ne maščuje otroku za majavost svoje avtoritete! Kazen naj otrok zmeraj doživi kot neposredno posledico svojega napačnega ali slabega vedenja, ne pa kot očetovo ukrepanje zaradi tega, ker se čuti prizadetega. Pri vsem tem je zelo pomembno, da se starša ujemata v ravnanju z otrokom. Ta ne sme čutiti, da imata starša različno stališče do njega, ker čuti nagonsko potrebo po tem, da doživlja starša kot celoto. Če tega ni, je otrok nesrečen in se maščuje staršema za svoje razočaranje nad njima: upira se jima, jima kljubuje, izkorišča enega proti drugemu, se vede neprilagojeno, nevrotično itn.

Če oče zamudi pridobiti otrokovo zaupanje že v prvih letih njegovega življenja, bo pozneje težko popravil to napako. Nekateri očetje so še zmeraj pod vplivom predsodka, da se očetova vzgojna vloga začne šele takrat, ko otrok "pride k pameti", tj. ko se bolj začnejo kazati njegove umske funkcije in sposobnosti, npr. z začetkom otrokovega šolanja. Toda otrok je do tega trenutka že precej časa živel z očetom, v vsakdanjem stiku z njim. Zato ni mogoče, da bi ostal ravnodušen do njega, na čustveni ničli, in bi bil pripravljen sprejemati očetovo vodstvo, ko se bo ta navsezadnje spomnil, da mu je tudi on vzgojitelj. Če si otrok v prvih letih ni imel priložnosti pridobiti zaupanje v očeta in ga sprejeti kot avtoriteto - kar je otrokova naravna potreba - se bodo pri njem čedalje bolj razvijala negativna čustva do očeta. To je predvsem strah, nezaupljivost, zato zadržanost, odklonilnost, ali v hujših primerih - celo sovraštvo do tega starša. Na takšnem otrokovem odnosu do očeta ta seveda ne more graditi svojega vpliva nanj. Zato so očetje pogosto razočarani nad otrokom, tožijo, da ta ima "slab značaj", da je "težko vzgojljiv", ali pa obtožuje ženo, da je otroka napačno vzgojila in ga s tem odtegnila očetu. Marsikateri oče bi pametnejše ravnal, če bi namesto takšnih samoprevar, ki so mu opravičilo pred samim seboj, sprejel spoznanje, da oseba, ki živi z otrokom v stalnem stiku, ne utegne ne biti njegov vzgojitelj. Otroka vzgajamo že s svojo navzočnostjo v njegovem življenju, že s svojim splošnim vedenjem v družini, četudi se ogibamo neposrednemu ukvarjanju z otrokom. Zato je oče že od začetka svojega očetovstva bolj ali manj uspešen vzgojitelj ali pa je slab vzgojitelj; tretje možnosti ni.

Otrok se razvija v tembolj skladno, čustveno zdravo osebnost, čimbolj je zdravo duševno ozračje v okolju, v katerem živi, predvsem v družini. Takšno ozračje temelji na konstruktivnih odnosih med člani družine. Seveda je pri tem najpomembnejše čustveno razmerje med staršema. Že prej sem omenil, da otrok hoče doživljati starša kot enoto. To se pravi, da želi doživljati njuno medsebojno prijaznost, ukvarjanje drugega z drugim, sodelovanje v različnih dejavnostih, vzajemno nežnost in pozornost, skratka - ljubezen med njima. Če ima otrok srečo, da se razvija v skladnem zakonu staršev, je precej verjetno, da se bo razvil v čustveno zrelo osebnost. To se bo pokazalo na vseh plateh njegovega življenja, zlasti pa v lastnem ljubezenskem in zakonskem življenju. Ne smemo namreč pozabiti, da je odnos med materjo in očetom otroku zgled odnosa med spoloma sploh. Če torej otrok ima priložnost doživljati ljubezen med staršema, bo pridobil zaupanje do odnosa med spoloma in se bo naučil, kaj je bistvo spolne ljubezni. Nasprotno pa se bo zgodilo, če je otrok prisiljen dolga leta gledati slab odnos med staršema - poslušati njune prepire, medsebojne žalitve ali zaničevanje in nezaupljivost, gledati njuno medsebojno napadalnost, zanemarjanje, ali čutiti hladnost in odtujenost teh ljudi. V tem primeru bo otrok zelo nesrečen, ker se bo bal odnosa med spoloma, bo nezaupljiv do njega, to mu bo pa otežilo ustvarjanje uspešnega spolnoljubezenskega življenja.

Seveda sta zmeraj oba zakonca odgovorna za kakovost njunega skupnega življenja. Vendarle so moški v povprečju nekoliko manj pripravljeni ali celo manj sposobni vlagati v zakonsko življenje čustveni kapital, ki je pogoj za

njegovo uspešnost. Zato pogosto bolj prispevajo zakonskim krizam in težavam kot ženske. To dejstvo naj imajo v mislih, kadar razmišljajo o svoji vlogi v otrokovi vzgoji. Če se moški potrudi biti dober mož, tj. biti navzoč v zakonu z vsemi svojimi čustvenimi močmi, bodo imele najmanj tri osebe od tega veliko korist - njegova žena, njegov otrok (ali otroci) - in on sam. On sam pa bo imel dvojno korist od prizadevanja za uspešen zakon: zadovoljen bo s svojim spolno- ljubezenskim življenjem in lahko se bo zavedal, da s pozitivnim vedenjem v zakonu veliko prispeva skladnemu razvoju otrokove osebnosti. Ne samo to! Ker ima fant očeta za zgled zrele moškosti in se enači z njim, če ga le sprejema kot vzgojitelja, mu je oče tudi zgled vedenja odraslega moškega v spolnoljubezenskem razmerju oziroma v zakonu. Če moški ljubi ženo, se bo njegov sin imel priložnost naučiti, kaj je moška ljubezen in kako se kaže. Tako sin ne bo začel svojega ljubezenskega življenja ljubezensko nepismen, temveč bolj ali manj ljubezensko izobražen, ne glede na to ali ga bo oče neposredno poučeval o pravilih ljubezenskega ravnanja moškega z žensko. Takšna čustvena izobraženost bo močno okrepila sposobnosti mladega človeka za uspešno sožitje z žensko.

Žal so marsikateri očetje kot zakonci slabi učitelji svojih sinov. Zato se mladi ljudje pogosto enačijo z očetovim zanemarjanjem ali zaničevanjem žene, z njegovim gospodovalnim ali izkoriščevalskim odnosom do nje, z njegovo napadalnostjo in krutostjo do žene. Tedaj se mlademu človeku pogosto zdi, da je takšno vedenje moškega do ženske povsem normalno, da je celo dokaz "moškosti" človeka, ki ravna z žensko tako grobo, primitivno in protiljubezensko, kakor je njegov oče ravnal z njegovo materjo. To je eden izmed pomembnih vzrokov, da je tako veliko neuspešnih zakonov.

Toda očetovo vedenje v zakonskem življenju močno vpliva tudi na spolnoljubezensko dozorevanje njegove hčerke. Oče je tudi dekletu zgled odraslega moškega, torej drugega spola, ki bo prej ali slej začel privlačiti dekle, zato mora v sebi oblikovati določeno stališče do njega. Dekle zmeraj bolj ali manj nezavedno posplošuje svoje izkušnje z očetom - oziroma z očimom. To pomeni, da svoje čustveno doživljanje tega moškega prenaša na ves moški spol. Zato je za dekle velika sreča, če doživlja očeta kot prijetno, prijazno osebo, od katere se čuti čustveno sprejeto, ji zato zaupa, je do nje sproščena, jo ima rada. Takšno dekle bržkone ne bo imelo težav pri ustvarjanju uspešnega ljubezenskega razmerja; na eni strani zato, ker bo najbrž sposobna izbrati si primernega partnerja, na drugi strani pa zato, ker bo pripravljena kazati do njega čustva, ki jih je kazala do očeta. Če ima dekle očeta, ki s svojim ravnanjem z njo zbuja pri njej nezaupanje, strah ali celo sovraštvo, se bo najbrž znašla v nezavidljivem položaju, ko se bo začela zanimati za fante. Z naravnim delom svoje ženskosti si bo želela razmerja s fantom in se bo trudila, da ga ustvari - toda nevrotična obremenjenost njene ženskosti, ki so jo izmaličile slabe izkušnje z očetom, ji ne bo dovolila kazati do fanta prave ljubezni. To bo močan vir zgrešenosti njenih ljubezenskih razmerij in zakona.

Če moškemu ni uspelo ustvariti uspešnega zakona, če se ga ne da izboljšati, četudi se mož trudi, da bi to dosegel, če zakon neustavljivo umira ali je že mrtav, bo mož ravnal pošteno tako do žene in otrok pa tudi do sebe, če ne bo vztrajal v takem zakonu. Zavožen zakon namreč nikomur ne koristi, temveč le škodi. Zato naj se oče ne izgovarja na otroke, češ da je zaradi njih dolžan ostati z njihovo materjo, čeprav je več ne mara. Prav zaradi otrok bi moral zapustiti mrtev zakon, da ta ne bo še naprej zastrupljal otroških duš. Naj misli na dejstvo, da zapustitev skupnega življenja z materjo njegovih otrok ne pomeni tudi izgubo stika z otroki, če so ti ostali pri materi. Če ima oče otroke res rad, si bo vedno prizadeval sestajati se z njimi in se ukvarjati z njimi tako, da bo to ustrezalo pravilni vzgoji. Dejstvo je, da ima marsikateri oče po razvezi zakona več časa za otroke kot prej, tudi če ne živijo z njim. Poleg tega je v stiku z otroki bolj sproščen, strpen in prijazen, kajti njegova čustvenost ni več obremenjena s težavami v zakonskem življenju.

Na koncu moram opozoriti razvezane očete, naj v stiku z otroki nikar ne govorijo kaj grdega o njihovi materi. Naj jim niti na misel ne pride, da bi jih nagovarjali h kljubovanju materi ali kakršnemu koli drugemu slabemu vedenju do nje. Če oče čuti potrebo, da se po razvezi zakona s takšnim ravnanjem z otroki maščuje nekdanji ženi za lastno neuspešnost v zakonu, naj se zaveda, da je slab oče, da otrok nima rad, čeprav jih z besedami vztrajno prepričuje o svoji ljubezni do njih in kupuje njihovo naklonjenost z dragimi darili.

Prim.dr. Marijan Košiček

MOGOČA PERSPEKTIVA VZGOJE IN IZOBRAŽEVANJA OTROK S POSEBNIMI VZGOJNO-IZOBRAŽEVALNIMI POTREBAMI

(Nadaljevanje iz prejšnje številke)

2.2 ŠTEVILO OPVIP

Različni avtorji ugotavljajo, da je v populaciji od 3. do 19. leta približno 20 do 25% OPVIP. Od tega jih je v osnovnih šolah s prilagojenim programom po statističnih podatkih iz šolskega leta 1988/89 v starosti od 7. do 15. leta le približno 2,5% stalno in približno 1,5 do 2,5% le občasno izločenih v druge oblike vzgoje in izobraževanja, kot so logopedska ambulanta, vzgojna posvetovalnica, mobilna defektološka služba in podobno. Vsi drugi učenci s posebnimi vzgojno-izobraževalnimi potrebami, to je od 17,5 do 22,5 % otrok, so v osnovnih šolah. Od tega približno 5 do 6 % učencev dobi ustrezno pomoč z dopolnilnim poukom, vsi drugi, to je 12,5 do 16,5 % pa so brez nje.

Pri načrtovanju oblik in programov pomoči je izredno pomembno, da se zavedamo, da je v osnovnih šolah s prilagojenim programom v primerjavi z letom 1977 upadlo število OPVIP za več kot za 50 % in da je v osnovnih šolah nekaj več kot 500 razvrščenih otrok, ki jih osnovna šola kljub razvrščenosti v osnovno šolo s prilagojenim programom ne usmeri v to šolo.

Ravno tako je pomembno dejstvo, da je nataliteta otrok v Sloveniji od 1980 leta upadla od 30.000 na približno 20.000 otrok na leto, kar pomeni kar za 33% nižjo nataliteto, kot je bila še leta 1980.

Če je nasploh manj rojenih otrok, bo na splošno tudi manj otrok s PVIP. K temu je treba dodati dejstvo, da se z zviševanjem ekonomskega in socialnega položaja družine znižuje odstotek otrok z lažjo motnjo v razvoju. Če je bilo pred 30 in več leti v populaciji vseh otrok 2,5 % otrok z motnjo v duševnem razvoju, jih je verjetno danes le še približno 1 do 2 % (odvisno od razvitosti kraja).

Videti je, da bo v nekaj letih lahko preveč učiteljev v osnovnih šolah in v osnovnih šolah s prilagojenim programom, če bomo ostali pri sedanjih normativih in standardih kakovosti. To bo vplivalo na razvoj in preusmeritev delovanja srednjih, višjih in visokih šol (posebno še kadrovskih šol za pripravo učiteljev) v prid večji kakovosti in učinkovitosti (diferenciacija in individualizacija).

2.3 NAČELA

1. Tako kot obstaja nepretrgana vrsta posebnih vzgojno- izobraževalnih potreb (dalje PVIP), tako mora obstajati tudi nepretrgana vrsta prilagojenih oblik in programov vzgoje in izobraževanja OPVIP (pomoči).

2. Za OPVIP sta potrebna široka in uravnotežena vzgoja in izobraževanje (spoznavna, čustvena, socialna in gibalna).

3. Večina OPVIP, za katere je to primerno, se vzgaja in izobražuje v osnovni šoli. Manjšina OPVIP pa se vzgaja in izobražuje v osnovnih šolah s prilagojenim programom.

4. Pogledi in izkušnje staršev OPVIP pri vzgoji in izobraževanju teh otrok so bistvenega pomena.

5. OPVIP je treba odkriti čim bolj zgodaj in jim ponuditi potrebno pomoč.

6. Potrebno pomoč naj OPVIP ponudijo najbolj ustrezno usposobljeni strokovnjaki in najbolj ustrezna strokovna služba.

7. OPVIP usmerimo v zanj najbolj ustrezen program pomoči ne glede na interese ene ali druge šole.

8. Pri vzgoji in izobraževanju OPVIP je treba doseči ustvarjalno vlogo otrok, učiteljev in staršev.

9. Organizirana oblika ali prilagojen program pomoči mora zadostiti PVIP otroka.

10. Upoštevati je treba otrokove potrebe, želje, čustva in interese.

11. Otrokove PVIP, dejavnosti in rezultate je treba zapisovati in dokumentirati.

12. Pred vsakim novim korakom v postopku dela z OPVIP je treba dobiti soglasje staršev.

13. OPVIP mora imeti enake možnosti šolanja z upoštevanjem njegovih PVIP kot vsi drugi otroci.

14. OPVIP mora imeti zagotovljene splošne in posebne možnosti za optimalen razvoj.

15. Vzgoja in izobraževanje OPVIP morata biti organizirana čim bližje kraju bivanja.

16. Ključnega pomena za vzgojo in izobraževanje OPVIP je, da morata biti za otroka primerno diferencirana in individualizirana.

17. Vzgojo in izobraževanje populacije OPVIP je treba obravnavati in reševati celostno strokovno.

18. Ustrezna vzgoja in izobraževanje OPVIP je učinkovita oblika preprečevanja nastajanja različnih težav, motenj, bolezni, invalidnosti, asocialnosti in antisocialnosti.

2.4 POSTOPEK IN FAZE - STOPNJE PROCESNEGA USMERJANJA TER POMOČI

2.4.1 ODKRIVANJE OPVIP (STARŠI, ZDRAVNIK, VZGOJITELJ, UČITELJ, SOCIALNA SLUŽBA)

- Učitelj odkrije in oceni otrokove PVIP, se pogovori z njegovimi starši, obvesti koordinatorja šole za OPVIP (defektologa ali socialnega pedagoga, ki evidentira otroka);
- zbere dodatne informacije za otroka, za katerega sta se dogovorila s koordinatorjem za OPVIP;
- ponudi otroku možno pomoč (znotraj pouka ali pa po pouku s pomočjo individualizacije) in oceni otrokov napredek;
- če otrok kljub učiteljevi pomoči ustrezno ne napreduje, sledi druga oblika ali stopnja pomoči.

2.4.2 KOORDINATOR ZA OPVIP NA ŠOLI, KI JE ŽE V PRVI FAZI EVIDENTIRAL OPVIP:

- zbere dodatne informacije na šoli in zunaj nje (opazuje v razredu, se pogovori z zdravnikom, socialo, s starši, naredi dodatne preskuse...);
- skupaj z učiteljem naredi individualiziran program (dalje IP);
- z učiteljem usklajeno izvajata individualizirani program;
- če je ocena otrokovega napredka pozitivna, lahko otrok dobiva še naprej enako pomoč, ali pa mu lahko pomaga samo učitelj;
- če je ocena otrokovega napredka slaba ali če otrok ne napreduje dovolj, je treba za določenega otroka organizirati pomoč na 3. stopnji

2.4.3 OPVIP POMAGAJO ŠOLSKA SVETOVALNA SLUžBA (DALJE ŠSS), VZGOJNA POSVETOVALNICA (DALJE VP), MENTALNO-HIGIENSKI DISPANZER (DALJE MHD): PSIHOLOG, SOCIALNI DELAVEC, PSIHIATER, DEFEKTOLOG, LOGOPED, SOCIALNI PEDAGOG, ZDRAVNIK...

- Koordinator za OPVIP obvesti ravnatelja in starše o določenem otroku in njegovih PVIP ter o naslednjih korakih pomoči;
- sledi širša timska diagnostika ŠSS, VP in MHD z izdelavo IP za določenega otroka (koordinator za OPVIP, učitelj, socialni delavec, psiholog, socialni pedagog, zdravnik in starši);
- koordinirano izvajanje IP vseh, ki so določeni v IP (individualizirano, individualno in skupinsko);
- spremljanje in ocenjevanje otrokovega napredka v polletju ali ob koncu šolskega leta (vsi tisti, ki delajo z otrokom);
- oblikovanje globalne ocene o otrokovem napredovanju s predlogom IP za naslednje obdobje.
- Na temelju ocene napredka otroka lahko ta:

a) ostane na isti stopnji pomoči (učitelj, koordinator in ŠSS)

b) gre na 2. stopnjo pomoči (učitelj, koordinator)

c) gre na 4. stopnjo pomoči, ki sestoji v usmeritvi otroka v obravnavo pri komisiji za usmerjanje.

2.4.4 OSNOVNA ŠOLA (KOORDINATOR, UčITELJ, ŠSS, RAVNATELJ IN STARŠI OTROKA) SESTAVI IN OBLIKUJE UTEMELJEN PREDLOG ZA USMERITEV DOLOČENEGA OTROKA V OBRAVNAVO PRI KOMISIJI ZA USMERJANJE V PRILAGOJENE PROGRAME

Sestavni del predloga je tudi operativen IP. Preden sestavijo predlog za obravnavo določenega otroka pri komisiji za usmerjanje, se morajo za to dogovoriti s starši določenega otroka.

2.4.5 KOMISIJA ZA USMERJANJE PREUČI PREDLOG ŠOLE Z IP ZBERE DODATNE INFORMACIJE IN NAREDI DODATNE PRESKUSE

- Na temelju predloga šole z IP in zbranih dodatnih informacij komisija izdela temeljito oceno otrokovih zmožnosti in problemov s predlogom IP;

- preveri s pomočjo dodatne temeljite analize, sinteze in vrednotenja ugotovitev IP in možnosti s stališča posebnih kriterijev, ki so izdelani za vsako skupino OPVIP (glede na opredeljeno klasifikacijo znotraj populacije OPVIP);

- se na podlagi pogovora s starši otroka odloči:

a) da otroka usmeri v prilagojeni program

b) da otroka ne usmeri v prilagojeni program.

- Če se odloči, da otroka usmeri v prilagojen program, izda ustrezen sklep in skuša to čimprej doseči.

- Če se odloči, da otroka ne usmeri v prilagojen program, je potreben pogovor s člani tima, ki je predlagal usmeritev otroka na komisijo za usmerjanje. Cilj pogovora je utemeljitev odločitve in dajanje dodatnih navodil za pomoč določenemu otroku.

2.4.6 OSNOVNA ŠOLA S PRILAGOJENIM PROGRAMOM TEMELJITO PREUČI POSLANO DOKUMENTACIJO S PREDLAGANIM IP, SPREJME IN NAMESTI USMERJENEGA OTROKA V USTREZEN RAZRED IN ODDELEK TER DELA Z OTROKOM PO IP. PO TREH MESECIH LAHKO ŠOLA DOPOLNI ALI CELO SPREMENI IP, ČE NAJDE ZA TO TEHTNE ARGUMENTE.

2.4.7 V VSAKI OBLIKI POMOČI JE KLJUČNO SPREMLJANJE IN OCENJEVANJE OTROKOVEGA NAPREDKA NA KONCU VSAKEGA ŠOLSKEGA LETA, IZDELAVA CELOSTNE OCENE O OTROKOVEM NAPREDKU S PREDLOGOM IP ZA NASLEDNJE ŠOLSKO LETO.

2.5 VLOGA KOORDINATORJA NA ŠOLI ZA OPVIP

- odkrivanje OPVIP
- zapis OPVIP v seznam OPVIP na šoli
- pomoč učitelju OPVIP
- zbiranje dodatnih informacij o OPVIP
- dodatni preskusi z otrokom
- pomoč otroku
- vodenje izdelave IP na vseh stopnjah pomoči
- koordinacija pomoči otroku
- sodelovanje s starši, učiteljem, zdravstveno službo, socialno službo, šolsko svetovalno službo, VP in MHD - izvajanje IP z otrokom
- obveščanje ravnatelja o OPVIP
- komunikacija s komisijo za usmerjanje
- pomoč vsem, ki delajo z otrokom
- usposabljanje sodelavcev, ki delajo z OPVIP.

Koordinatorji za OPVIP na osnovni šoli bi morali biti specialni pedagogi ali defektologi različnih študijskih smeri (glede na skupino OPVIP) in socialni pedagogi.

Število koordinatorjev za OPVIP za različne skupine OPVIP bo odvisno od števila otrok z določenimi težavami. Tako bo najmanj specialnih pedagogov koordinatorjev za otroke s težavami na področju vida in sluha in največ za otroke z učnimi težavami in gibalnimi nezmožnostmi, kamor spadajo vsi učenci z učnimi težavami, od najlažjih do najtežjih, in otroci z gibalnimi nezmožnostmi.

Brez specialnih pedagogov in socialnih pedagogov koordinatorjev za OPVIP kot ključnih delavcev osnovnih šol za razvoj ustrezne vzgoje in izobraževanja OPVIP ne bo mogoče razviti in uvesti potrebne prilagojene oblike in programe pomoči v osnovnih šolah. Vse koordinatorje za OPVIP naj bi usmerjala komisija ali odbor za vzgojo in izobraževanje OPVIP na državni ravni s pomočjo Pedagoške fakultete (oddelek za specialno pedagogiko - sedaj oddelek za defektologijo in oddelek za specialno pedagogiko).

2.6. ZDRUŽEN PRIKAZ NEPRETRGANE VRSTE OBLIK IN PROGRAMOV POMOČI

Dodelana nepretrgana vrsta oblik in programov je lahko uporabna tudi za procesno usmerjanje OPVIP, ki bi postopno nadomestilo sedanje razvrščanje v kategorije motenih otrok. To bi pomagalo pri preprečevanju, da bi OPVIP klasificirali v kategorije motenih. Namesto tega lahko torej OPVIP razvrstimo v dvanajst različnih oblik in programov vzgoje in izobraževanja, od rednega razreda osnovne šole do celotne skrbi v zavodu.

Iz predstavljene nepretrgane vrste oblik in programov vzgoje in izobraževanja je vidno, da ne opuščamo nobenega dosedanjega programa za OPVIP, temveč da le dodajamo nove oblike pomoči v osnovne šole.

Z zmanjševanjem števila OPVIP

Stopnja povezanosti	Program - organizacijska	Stopnja izločenosti
12	RR brez kakršnekoli dopolnilne pomoči	1
11	RR z normalno dopolnilno pomočjo (razrednik)	2
10	RR z večjo dopolnilno pomočjo v razredu (razrednik + defektolog)	3
9	RR z dodatno pomočjo zunaj razreda (defektolog, psiholog, socialni delavec)	4
8	RR z dodatno pomočjo v razredu in zunaj njega (defektolog, psiholog, socialni delavec)	5
7	RR z občasnim izločanjem iz razreda po določenih temah in predmetih (razrednik, defektolog, psiholog, socialni delavec)	6
6	Posebni oddelek v ROŠ, VVZ (defektolog, psiholog, socialni delavec)	7
5	OŠPP (defektolog, psiholog, socialni delavec)	8
4	Dom, vzgojni zavod (otrok doma le ob koncu tedna)	9
3	Bolnišnice in zdravilišča (kronično bolni otroci, ki ne morejo domov)	10
2	Posebni zavodi (otroci niso zmožni, da bi šli domov, le obiski staršev)	11
1	Zapori, azili (visoka stopnja motenosti in prekinitev vezi z zunanjim okoljem)	12

Legenda: *RR - redni razred (Prilagojeno in za naše razmere dopolnjeno za naše razmere po Evelin Deno, Sprinthall 1990, str. 589)*

torej ne bodo opuščeni nobeni programi, temveč bodo le prenehale delovati posamezne manjše šole v manjših krajih, kjer ne bo dovolj otrok, ki bi jih obiskovali. Zmanjševanju števila osnovnih šol in osnovnih šol s prilagojenim programom se ne moremo ogniti glede na velik upad števila rojenih otrok in glede na zniževanje odstotka otrok z motnjami v razvoju v populaciji vseh otrok.

Program bi lahko postal tudi nosilec pravic in obveznosti otroka, tako kot je bil pri nas vseh in je pri naših otrocih. Program je veliko bolj trden in ustrezen ter bolj določen nosilec pravic in obveznosti otroka, kot so abstraktne in nemerljive kategorije motenj. V programu so opredeljeni cilji, vsebine, navodila, predmetnik in pogoji za izvajanje. Program je tudi merljiv - ocenljiv, kar je tudi podlaga za ugotavljanje učinkovitosti programa in otrokovega napredka. Če je program dovolj dober za usmerjanje vseh drugih otrok v šoli, zakaj ne bi bil dober in ustrezen tudi za te otroke. Težava je le v tem, da je treba določene oblike in programe še razviti, in v tem, da so programi večja obveznost za vse nas. Če nam ne bi uspelo postaviti vseh sedanjih pravic otrok na programe kot nosilce, bi lahko uporabili namesto programov posebne potrebe.

Razvojno gledano bi bilo povsem neustrezno in povsem nespametno razmišljati o ukinjanju osnovnih šol s prilagojenim programom za učence z lažjo duševno motnjo v razvoju, ker bomo te šole potrebovali še dolgo časa za vse tiste učence, ki jim ne bomo mogli ustrezno pomagati v osnovnih šolah. Osnovna šola s prilagojenim programom bo del nepretrgane vrste oblik in programov pomoči določeni skupini OPVIP. Kot tako jo bomo še zelo dolgo potrebovali, če bomo hoteli narediti učinkovitejši celoten sistem vzgoje in izobraževanja za vse otroke.

Razvoj ustrezne vzgoje in izobraževanja otrok s posebnimi potrebami v vzgojno-varstvenih zavodih, osnovnih šolah in dvig kakovosti dela v osnovnih šolah s prilagojenim programom bo koristen za vse otroke s posebnimi potrebami v vseh šolah in za vse druge učence in učitelje v osnovnih šolah ter s tem, za celotno družbo.

Brez rešitve temeljnih problemov populacije otrok s posebnimi potrebami v vzgojno-varstvenih zavodih in osnovnih šolah se vzgojno-varstveni zavodi in osnovne šole ne bodo mogli ustrezno razvijati. Rešitve za to populacijo učencev bodo torej imele velike prenosne učinke na celotno osnovno šolo in osnovno šolo s prilagojenim programom pa tudi za vrtce. Zato je treba vse rešitve v zvezi z vzgojo in izobraževanjem OPVIP načrtovati skupaj z rešitvami vzgoje in izobraževanja vseh drugih

Fotografija: Boris Blaznik

otrok v skupnem zakonu o osnovnih šolah in v zakonu o vrtcu.

V bližnji prihodnosti (približno čez deset let) naj bi v osnovnih šolah in osnovnih šolah s prilagojenim programom razvili potrebno individualizacijo in diferenciacijo in s pomočjo teh nepretrgane vrste oblik in prilagojenih programov pomoči. Tako bi preobrazili in dopolnili tako osnovno šolo kot osnovno šolo s prilagojenim programom specialni vzgoji za vse otroke, saj ima vsak otrok posebne potrebe, kot je povedala dr. Marg Csapo iz Univerze v Vancouvru v Kanadi na tretji bienalni konferenci internacionalnega združenja posebne vzgoje na Dunaju, od 4.do 9. julija 1993.

Globalni in danes še oddaljen cilj kakovostne in učinkovite šole je torej posebna vzgoja in izobraževanje za vsakega otroka glede na njegove posebne razvojne potrebe. Tako bi bilo poskrbljeno za vsakega otroka glede na njegove posebne potrebe, zmogljivosti in interese, kar bi bilo razvojno najboljše za vse otroke in za družbo.

Literatura:

Galeša, Mirko: Vzgoja in izobraževanje otrok s posebnimi vzgojno- izobraževalnimi potrebami, Zbornik društva slovenskih pedagogov, Diferenciacija in individualizacija učnega dela v posodabljanju razrednega pouka, Poljče 1992

Galeša, Mirko: Usmerjanje v najustreznejše programe namesto razvrščanja v kategorije motenih, Sodobna pedagogika št. 1-2, 1993

Galeša, Mirko: Osnove specialne didaktike, Didakta, Radovljica 1993

Gibbs Jeanne: Tribes, a process for social development and cooperative learning, Center spurce publication, Santa Rosa 1987

Lefrancois, G.R.: Psyhology for teaching, Wadworth Publishing Company, USA 1991

Sprinthall, Norman in Richard: Educational psyhology, McGraw-Hill Publishing Company, New York, 1990

Strmčnik, Franci: Sodobna šola v luči diferenciacije in individualizacije, Zveza organizacij za teh. kulturo Slovenije, Ljubljana 1987

Schmidt, S.J.: Vse izgublja svojo drugačnost, Naši razgledi, št. 6, 3. marca 1993

Vigotski, L.: Osnovi defektologije, Zavod za udžbenike in nastavna sredstva, Beograd 1987.

Center for social and humanitarian development: Integration of disabled persons into community life, United Nations, New York 1981.

Code of Practice, Welsh Office, Department for Education, 1994, UK.

Dr. Mirko Galeša

VI sprašujete MI odgovarjamo

DUŠEVNE BOLEZNI OSEB Z MOTNJO V DUŠEVNEM RAZVOJU

Že dolgo je znano, da se pri duševno manj razvitih osebah pojavljajo duševne bolezni. Po podatkih ugotavljajo, da so psihoze pri duševno manj razvitih pogostejše kot pri normalno razvitih osebah. Kateri simptomi psihoze se pojavijo, pa je močno odvisno od tega, na kateri stopnji razvoja je oseba. Pogosto opazujemo le spremembo vedenja, sindrom vznemirjenosti, zmedenosti, motnje spanja, napadalnost, napade strahu.

AVTIZEM

je ena od oblik psihoze. Zanj je značilna avtistična samotnost. Oseba ni zmožna odnosov z okoljem. Je sama zase in ne želi stikov z drugimi. Značilna zanjo so ritmična gibanja in nenavadne drže. So nestalne pozornosti, nagnjeni k nenadnim ihtavim napadom plašnosti brez pravega vzroka. Tudi napadalni izbruhi niso redki. Ne kažejo strahu pred realno nevarnostjo, upirajo se pogledu v oči in upirajo se treningu.

SHIZOFRENSKE PSIHOZE

so pri duševno manj razvitih že dolgo znane. Uradno jih imenujemo necepljena shizofrenija.

Shizofrenija je duševno obolenje, za katero so značilna tale bolezenska znamenja:

- motnje mišljenja: razpad, razkroj misli, vsiljevanje oz. odtegovanje misli, blodnje (preganjalne, ljubosumnostne, erotične) in halucinacije različnih vrst (slušne, vidne, halucinacije telesnega občutka);
- motnje čustvovanja (predvsem gre za čustveno otopelost, vendar opazujemo tudi evforična in depresivna stanja, tudi grozavost ni redka);
- motnje hotenja, tukaj lahko opisujemo od negibnosti oz. minimalnih hotenih dejanj do gibalnega nemira. Značilna so bizarna gibanja (zasukani gibi) in steretipije (nenehno ponavljanje gibov);
- motnje govora - (opazujemo bizarnosti, ponavljanje določenih besed, tvorjenje novih besed...);
- telesni simptomi - niso izraziti in značilni, opazujemo pa lahko vazomotorične motnje s cianozo in edemom okončin ali pa hiter telesni upad.

Vsi ti simptomi so glede na različno stopnjo prizadetosti tudi različno pojavljajo. Včasih lahko opazujemo le spremembo vedenja, saj teže prizadeta oseba ne zna ali ne more povedati, kaj se z njo dogaja in kaj doživlja.

MANIČNO-DEPRESIVNA PSIHOZA

je duševno obolenje, v katerem se v ciklih ponavljajo manična in depresivna stanja. Lahko pa opazujemo le depresivna ali samo manična stanja.

Za manično fazo so značilni tile simptomi: izredna živahnost mišljenja (miselna vrvežavost), evforično čustvovanje, motorična zavrtost.

Pri duševno manj razvitih osebah so ti simptomi različno prisotni. Bolniki so nemirni, begajo od doma, se nenavadno oblačijo, v spolnosti so pretirano dejavni in brez zavor.

Lahko pa so jezavi in celo napadalni.

Za depresivno fazo pa so značilni tile simptomi: zavrtost mišljenja, depresivno čustvovanje, motorična zavrtost. Tudi ti simptomi se pojavljajo različno. Takšni bolniki so tihi, drže se sami zase, ne govorijo, so brez volje, teka in žalostni.

ZDRAVLJENJE

Vse oblike psihoze je treba zdraviti. V akutnih stanjih je nujna hospitalizacija predvsem samopodobnosti in napadalnosti.

Kasneje pa lahko bolnika zdravimo ambulantno. Terapija je medikamentna:

a) nevroleptična zdravila (pogosto se uvede depoterapija (mesečne injekcije)
b) antidepresivna zdravila
c) pomirjevala, uspavala.

Zdravila je treba jemati redno, o odmerkih se pogovorimo na kontrolnih pregledih. Če bolniki redno uživajo zdravila, lahko pričakujemo daljše remisije.

Velikega pomena pri izboljšanju psihičnega počutja je tudi okupacijska (delovna) terapija in zapolnitev z različnimi dejavnostmi v prostem času.

Pri zdravljenju duševnih motenj je tudi pomembno sodelovanje svojcev, zato se tudi z njimi pogovarjamo.

Dr. Jožica Gamse

OPISMENJEVANJE DEKLICE NA OSNOVNI ŠOLI S PRILAGOJENIM PROGRAMOM

Težave pri razvijanju sposobnosti branja in pisanja v rednih osnovnih šolah pogosto niso prepoznane kot izolirane motnje, temveč se pojmujejo kot lenoba, nezanimanje ali pa kot nižje splošne umske sposobnosti.

Poglejmo si nekaj značilnosti otrok z zaostankom v govorno-jezikovnem razvoju:

- netočno, nejasno izgovarjanje glasov (razumevanje priredijo slušnemu vtisu, podobnosti, vidnemu vtisu besede ali ilustracije, ki ponazarja besedilo)
- napačna raba predlogov, zaimkov, sklonov
- težave z zaporedjem besed v stavku
- monotono branje brez upoštevanja ločil
- izrazite težave s pisnim izražanjem (ne obvladajo tvorbe stavkov, težave z rabo ločil, tudi pike).

Otroci s težavami na govorno-jezikovnem področju dosegajo na psiholoških preskusih slabše rezultate na besednem področju in povprečne ali celo nadpovprečne na nebesednem področju.

Zaradi počasnega, negotovega, nespretnega, skromnega in pomanjkljivega izražanja svojega znanja ne morejo prenašati v tolikšni meri, kolikor ga imajo. Tisti pa, pri katerih je motnja v razumevanju jezika močneje izražena, imajo skoraj povsem nepremagljive težave pri učenju iz učbenikov, pri razumevanju pisnih navodil, razumevanju besedilnih nalog.

Večina otrok se težav nejasno zaveda in zaradi njih trpi. Čustveni odzivi se včasih pokažejo kot elektivni mutizem ali vedenjski izpadi; otrok z nasprotnikom obračuna z rokami, ker mu besedno ni kos.

Deklico T.K. sem sprejela v obravnavo septembra 1991, po prešolanju iz redne v našo šolo s prilagojenim programom, v 5. razred. Iz priloženega lista

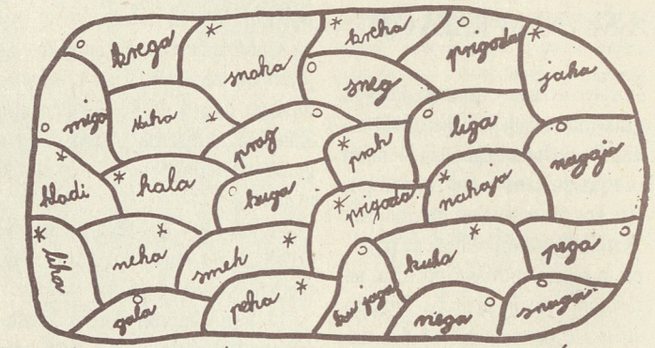

je razvidno, koliko grafemov je ob sprejemu znala zapisati po nareku. Poleg tega je priložen narek (Šalijev test), datum pisanja nareka je razviden.

Odgovarjala je z enobesednimi stavki, najraje pa še to ne. Bila je vase zaprta, z zelo negativno samopodobo. Zelo na hitro je ocenjevala naloge kot pretežke zanjo in se jih ni niti lotila. Brati ni znala. Ustna navodila za reševanje nalog je težje razumevala, pisnih pa še toliko ne. Ugotovila sem, da ima izrazito slabo razvito slušno zaznavanje in selektiranje (fonematični sluh), da ni sposobna izpeljati analize in sinteze enozložnih besed, določiti pozicije posameznih glasov v besedi, ugotavljati, ali je določen glas v besedi ali ne, posebno slabo je seletirala ekstraavditivne glasove (r, j), zelo težko je ločevala med slušno podobnimi glasovi, npr. m-n, h-g, šč, zelo velike težave ji je delalo reproduciranje besed in stavkov, ustno obnavljanje besedil ji je povzročalo težave, ker si je težko priklicala ustrezno besedo, poleg tega pa je izgovarjala besede zelo površno in nerazumljivo.

V razredu je pasivno sprejemala vse, kar se je dogajalo, nismo je izpostavljali nerodnim položajem pred vrstniki, ker je bila edina v razredu, ki še ni znala brati. Pri matematiki je račune dobro reševala, nemogoče pa ji je bilo rešiti besedilne naloge. Po preskusu vidnega zaznavanja sem ugotovila, da je koordinacija oko-roka še kar zadovoljiva, mnogo slabša pa je bila fiksacija oči, ki je eden ključnih pogojev za razvijanje sposobnosti branja. Po nekaj mesecih vadbe je npr. trizložno besedo brala tako, da je prebrala dva zloga od leve proti desni, zadnji zlog je spustila, nato pa je drugi zlog brala od desne proti levi (KOPALKE = KO-PAL-LAP). Mnogo lažje je prebrala besede, ki so bile napisane zrcalno. Ugotovila sem tudi delno apraksijo, posebno v predelu ust.

Izredne težave je imela pri imitiranju obraznih spak, dolgo časa je preteklo, da se je sprostila, si dovolila pačenje

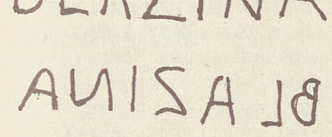

pred menoj in ogledalom, ko sva se igrali posnemanje. Po ustnem navodilu skoraj ni mogla izpeljati spako, ki sem ji jo sugerirala, ker ni zavestno obvladala obraznih mišic, jezika, spodnje čeljusti. Ko je morala reproducirati za mano besedo, jo je v bistvu razumela, "znala" jo je ponoviti, ko pa je to postal motorični akt, ni šlo, ker ni vedela, kako naj oblikuje usta, kaj naj stori z jezikom, da bo beseda prav izzvenela. Sama ni znala presoditi, ali je besedo prav izgovorila ali ne.

Za sodelovanje sem jo dokaj hitro pridobila, saj je kmalu spoznala, da je vse, kar naredi, v redu, da sem zadovoljna že z majhnim napredkom, da lahko reče NE, NE ZNAM, NISEM RAZUMELA, ne da bi jo zaradi tega karala. Ko je opazila, da na videz nesmiselne vaje skoraj zmeraj končava s ciljno, smiselno vajo, je postala zelo motivirana. Sprva sem ji dajala tudi vaje za delo doma, ko pa se je izkazalo, da jih rešujeta brat ali sestra, sem jih ukinila.

V začetku sva delali predvsem vaje za razvijanje in urjenje slušne pozornosti in diskriminacije, analizo in sintezo besed, vaje za ugotavljanje pozicije posameznih glasov v besedah, reprodukcijo besed in stavkov, zlogovanje ("korakali" sva besede, ker motorični akt gibanja v prostoru poudari ritem in olajša zlogovanje), iskanje besed z določenim glasom, iskanje besed z določenim glasom na določeni poziciji (npr. poišči besedo, ki ima glas L na tretjem mestu). Ob razvijanju slušnih predstav o glasovih sem sočasno uporabila grafične podobe glasov, da je lažje povezala ta dva pojma, ki ji dolgo nista bila jasna.

Zelo velike težave je namreč imela z osvajanjem pojmov glas, črka, zlog, beseda, stavek, besedilo, zgodba, vsebina ipd.

Grafomotoriko je imela dobro razvito, težje pa se je znašla na ploskvi, zato sva tudi te vrste vaje uvrstili v obravnavo. Prav tako se ni orientirala levo-desno, zgoraj-spodaj. Pogosto ji je sicer uspelo prav odreagirati, a je bilo vse skupaj samodejno, zavestno pa orientacije ni obvladala.

Potem ko je obvladala vse glasove in ustrezne grafeme, zlogovanje dvozložnih besed, sva začeli z vajami branja s pomočjo slikovnega materiala. Delno je opismenjevanje potekalo po analitični, delno po globalni metodi, ena in druga sta se morali prepletati. Šele po seriji tovrstnih vaj je začela z zapisovanjem zlogov, nato besed in potem še stavkov.

Vaje so bile naporne, ker so morale vsebovati številne elemente za vsestransko razvijanje različnih sposobnosti, ki so pripomogle pri osvajanju tehnik branja in pisanja. Po štirih letih šolanja v redni osnovni šoli je prišla deklica T.K. k nam, v osnovno šolo s prilagojenim programom v peti razred, tako rekoč nepismena. Na negovornem področju je delovala normalno. S postopnim, sistematičnim delom se je deklica v treh letih opismenila, pa tudi osebnostno se je spremenila. Med vrstniki je priljublje-

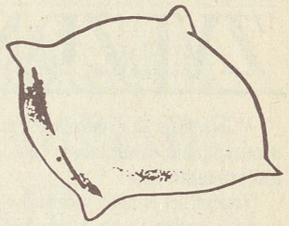

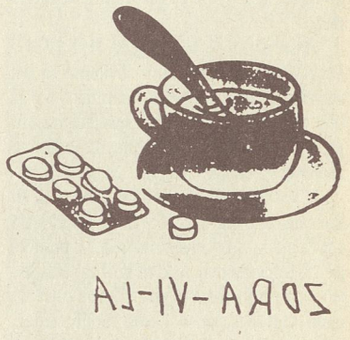

na, je delovna, rada hodi v šolo, je ambiciozna in samozavestna.

Veselimo se lahko predvsem njene osebnostne rasti, ta je namreč močno pripomogla, da je deklica zmogla premagovati težave, ki jih je imela ves čas na poti k uspehu.

Slavica Lenček

Literatura:

1. TEREZA ŽERDIN: Spodbujanje govorno-jezikovnega izražanja po modificirani metodi ustvarjalne metode učenja (ACT). Multidisciplinirani pristop v logopediji. 4. strokovno srečanje logopedov Slovenije. Portorož 1993.

ZVEZDNATO NEBO

V letošnjem letu praznuje Center za usposabljanje invalidnih otrok Vipava trideseti rojstni dan.

Trideset let je malo v človekovem življenju in veliko za zgodovino ustanove, kakršna je naša, ki je izključena iz sveta moči, uspeha in tekmovalnosti.

Prva izmed akcij, posvečenih temu jubileju, je bila izdaja pesniške zbirke naše gojenke Saše Rolih z naslovom Zvezdnato nebo.

Saša Rolih je bila rojena leta 1974 v Ljubljani. Njeni prvi dnevi življenja so bili zaznamovani s cerebralno paralizo. Ko je bila stara leto in pol, je bila sprejeta v Staro goro in takrat je bilo že znano, da jo bo vse življenje spremljal invalidski voziček.

S sedmimi leti je prišla v Center in tu končala osnovno šolo. Ves čas je sodelovala v različnih obšolskih dejavnostih, še posebej pa v literarno-novinarskem krožku. Nastala je njena prva pesem in počasi so se rojevale nove. Odkrivala je svoj svet, ranljiv, čuteč, prijazen. Njeno življenje se je ustalilo tu, med nami, kjer je našla svojo srečo, zadovoljstvo, prijatelje.

Ljubezen je podoba našega življenja. To naše življenje pa je kot zvezdnato nebo. Na njem so majhne in velike zvezde, svetle in take, ki jih komaj opazimo s prostim očesom, včasih se kakšna utrne in uresniči skrito željo...

Sašino skrito željo, da bi pesmi ugledale luč sveta, smo uresničili s pomočjo številnih prijateljev.

Profesorica Ivana Slamič je prispevala uvodne misli, v katerih je napisala:

Svetla in mehka tišina so Sašine pesmi. Jasno zvezdnato nebo: vse njeno vesolje. V njem so prijatelji, pomladni dnevi in morski valovi. V njem je njena mama, v njem sta brata, zeleni travniki, mehke preproge za sprehode, v njem so Ana, Zdenka, Bojana, v njem je gospa, ki odhaja, in v njem so njeni prijatelji. V njem je veselje, so sanje, je hrepenenje in je bolečina. Je čakanje roke in ponujanje roke. Je srce, ki hoče bližine in srce, ki daje. Je sreča, ker so drugi srečni, in je bolečina, ki jo je tako težko nositi.

In je mir. Koliko miru! Ne vdanost, mir. Pokončno in tiho pozdravljanje sonca, svetlobe, ki greje in daje moč. Je razumevanje vseh. Pošteno, nezahtevno, nič obsojajoče. Saša čaka prijatelje. Saša dočaka prijatelje in takrat jim da vso dobroto svojega srca.

Sašine pesmi so drobni biseri, rojeni iz bolečine za veselje.

Dijaki Škofijske gimnazije iz Vipave so s svojo profesorico Bojano Kompara in specialnimi pedagoginjami Nevenko Tkalčič, Loredano Sajovic, Alenko Premrl in Ivico Petrič iz našega Zavoda pripravili literarni večer v Lavričevi knjižnici v Ajdovščini in v petek, 24. marca, v Centru.

Oba večera sta uspela, saj se je našemu vabilu odzvalo veliko ljudi.

Drobna knjižica z vinjetami Silve Karim in naslovnico, ki jo je naslikal in oblikoval Miloš Marc, je izšla s pomočjo glavnega sponzorja: Grafike Bizjak iz Ajdovščine.

Pesmi so napisane za vse, ki si želijo vedno novih, kar se da trajnih dobrin. Za vse tiste, ki jim ni dovolj, da samo živijo, ki hočejo tudi napredovati in si belijo glavo, kako bi se zrinili više...

To so pesmi iz drugačnega sveta. Pesmi, rojene iz stisk, nepotešenih hrepenenj in majhnih sreč, pesmi dekleta, ki si želi, da zvezdnata noč ne bi nikoli minila.

Zdenka Fučka

IZLET STARŠEV DUŠEVNO PRIZADETIH IZ ŽALCA

Društvo Sožitje za pomoč duševno prizadetim v občini Žalec si je v svojem pestrem programu dejavnosti skrbi določilo, da bo za starše duševno prizadetih oseb organiziralo izlet, združen z ekskurzijo. Pripravili so ga v začetku aprila. Obiskali so nekatere varstveno-delovne centre na območju Dolenjske.

Pot nas je vodila najprej do kraja Mirna, kjer je pod tedanjo šolo s prilagojenim programom organiziran tudi varstveno-delovni center z delavnico pod posebnimi pogoji. Navdušeni in presenečeni smo bili nad tem, kako nastajajo številni lepi izdelki izpod rok njenih varovancev, to nas je prepričalo o njeni pravi usmeritvi. Skoraj ni bilo starša, ki tam ne bi kupil kakšne priljubljene igrače iz blaga.

Poslovili smo se od prijazne gospe Trude Medved, vodje teh delavnic, ter po obilni malici v tem kraju nadaljevali pot proti Novem mestu. Tam smo obiskali tudi nov varstveno-delovni center, ki je organizacijsko pridružen k domu starejših občanov, strokovno pa samostojen. Gre za novo zgrajen objekt, ki v takšni skupnosti lahko živijo samostojno ali skupaj s partnerjem. Starši smo menili, da bi tako morali poskrbeti tudi za naše otroke v občini. Menimo, da so navedene bivalne enote za duševno prizadete, in to v bližini doma, predvsem pa za starejše, najsprejemljivejša oblika rešitve.

Zaradi lepega sončnega dneva je bilo potovanje po dolini reke Krke prek Žužemberga do Muljave še slikovitejše. Ogledali smo si rojstno hišo pisatelja Josipa Jurčiča. Za marsikaterega od nas, posebno pa poznavalce slovenske zgodovine in besede, je bil zanimiv predvsem ogled grada Bogenšperk. Tam je dalj časa bival Vajkard Valvasor. Gospod Goropevšek z ubranim igranjem na harmoniko pa tudi udeleženci sami smo s humorjem in petjem poskrbeli, da je bilo razpoloženje zares enkratno.

Konec dneva smo v večernih urah preživeli v Medijskih Toplicah v Izlakah. Ob okusni hrani smo čas izkoristili še za izmenjavo mnenj o aktualnih vprašanjih invalidov, predvsem pa o bližajočem se organiziranem letovanju.

Vsem, ki so se tokrat udeležili izleta, bodo ostali nepozabni spomini. Nasvidenje ob naslednjem srečanju!

Rihard Kopušar

DRUŽINSKI PROGRAM SPECIALNE OLIMPIADE SLOVENIJE

Družina je sestavni del družbe, njeno jedro, iz katerega izvira vsakdo od nas. Družina je cvet, ki zraste iz drobnega poganjka in se razvija, dokler ne doseže svoje najlepše, idealne podobe, nato pa usahne, se posuši, oveni. Mine lepota skupnosti in sožitja, izniči se energija, ki izvira iz medsebojne povezanosti ljudi, ki se imajo neprikrito in iskreno radi. A ostane spomin na čas, ko je cvet dehtel in bil zavidanja vreden, ko ga je občudovala okolica ter so se po njem zgledovali sosedje in prijatelji. Vendar so družine, v katerih ni tako kot v običajnih družinah. So cvetovi, ki ne dehtijo tako opojno in rastejo dolgotrajno, a ostajajo dlje časa sveži, so obstojni, neminljivi. So nekaj posebnega, kot so po svoje posebne naše družine - družine, v katerih je eden od članov oseba z motnjo v duševnem razvoju.

Družinski člani sprejemajo svojo večno bolečino zelo različno. Nekateri se zapro v omejeni, začarani krog samopomilovanja, samoobtoževanja, pesimističnega pogleda na svet, prikrivajo otroka in svojo bolečino. Večina staršev pa po začetnem šoku in nekaj mesecih (letih) otopelosti spozna, da se nekaj preprosto MORA spremeniti in da je napočil čas, da življenje postane vredno, srečno, drugačno. Nemalo teh družin sodeluje v različnih organizacijah in združenjih po vsej Sloveniji, ena novejših možnosti pa je tudi Specialna olimpiada, ki poleg urejenega in načrtovanega športnega udejstvovanja naših otrok, mladostnikov in vedno bolj tudi odraslih kot eno temeljnih področij razvija tudi DRUŽINSKI PROGRAM. Le kdo bi mogel in znal o pričakovanjih staršev povedati več kot človek, ki je sam že skusil bolečino spoznanja o prizadetosti svojega otroka? Prav zato skrbi za to področje v Specialni olimpiadi gospod Pajo Cakiči iz Škofje Loke, ki pravi: "Imam šestnajstletnega sina Robija in z ženo sva že zelo zgodaj spoznala, da sva predvsem midva tista, ki mu lahko in mu morava pomagati, da se čim bolje razvije. Otrok dolgo ni shodil in odločila sva se, da poskusimo še s športom. Pri tem so nas vodili volja, optimizem in vera v to, da je trud ponavadi bogato poplačan. In je bil, kajti pri sedmih letih je sin shodil. Sprva so bili njegovi koraki resda negotovi, a vendarle... Robijevo športno udejstvovanje je nekako normaliziralo naše življenje, pripomoglo je temu, da se je on sam pa tudi vsa družina laže ujela v vsakdanje življenje. Takrat sem resnično spoznal, kako pomemben je šport za otrokov razvoj. To spoznanje se mi zmeraj znova potrjuje."

Danes je Pajo Cakiči dejaven v Škofji Loki, saj meni, da je najboljše, da se za šport duševno prizadetih poskrbi najprej na lokalni ravni, to pa bo pripomoglo k uspešnemu vseslovenskemu športnemu udejstvovanju oseb in izboljšanju kakovosti njihovega življenja. Tako v svojem kraju vsako soboto prostovoljno vodi rekreacijo, spomladi in jeseni pa še plavanje. Uspehi so bili opazni tudi pred nedavnim na Pokljuki, saj so se udeleženci odpeljali domov z bleščečimi olimpijskimi medaljami.

Gospod Pajo Cakiči pa pravi takole: "Res je, vredno se je truditi. Vsak majhen napredek, nov gib nam zelo veliko pomeni in je spodbuda za naše nadaljnje delo. Treba pa se je zavedati, da smo starši gonilna sila in odločilen dejavnik pri tem, kaj, kako, kdaj in zakaj bomo kaj naredili za otroka in s tem na neki način tudi zase in druge družinske člane. Temeljnega pomena je, da starši izvajajo določen pritisk (ne v obliki zahtev, ampak pobud!) na

vzgojno-izobraževalne ustanove, da otrok ne zapirajo doma, temveč jim omogočajo vsestranski razvoj, pa naj gre tu za obisk kina, gledališča, knjižnice ali športnega tekmovanja. Naj otrok gre med ljudi, naj se preskusi in si okrepi samozavest. Naj si pridobi raznovrstne izkušnje, ki bodo pripomogle k temu, da bo postal čim bolj samostojen."

Specialna olimpiada je klic staršem in družinam. Je spoznanje, da tisti, ki ob pogledu nanj z usmiljenjem zavzdihnemo, smuča in plava mnogo bolje kot jaz ali vi. Šport je smernica, vodilo pri razvoju. Je bolj zanimiv kot enolična fizioterapevtska vaja (čeprav je tudi to zelo potrebno), saj otrok ve, da ga za trud čaka nasmeh učitelja, staršev, morda celo olimpijska medalja. In za to se bo potrudil z vsemi močmi in postal zmagovalec vseh zmagovalcev.

Načrti za razvoj družinskega programa v prihodnje?

"Predvsem želimo s pomočjo Sožitja in njihovih seminarjev ter letovanj staršem dati informacijo o Specialni olimpiadi in njenem pomenu. Tako bomo skušali pritegniti k sodelovanju čim več družin, predvsem mlajših, ki šele iščejo poti iz nepričakovanega in neprijetnega spoznanja. Naj se osebam z motnjo v duševnem razvoju omogoči celostno športno življenje, ne glede na stopnjo njihove motnje. Vsakdo naj ima možnost izbirati dejavnosti, v katerih bo uspešen. Šport in kultura naj postaneta zaščitni znak življenja naših otrok. Za leto 1996, ko bodo tridnevne letne igre Specialne olimpiade Slovenije v Mariboru, pa načrtujemo, da se jih bo udeležilo vsaj petsto družin, to pa bo zahtevalo še veliko dela. Specialna olimpiada Slovenije naj postane sestavni del življenja vsake družine, v kateri je oseba z motnjo v duševnem razvoju!"

Gospod Pajo vabi vse starše, naj sodelujejo v dejavnostih Specialne olimpiade v njihovem kraju ali pa pripomorejo k razvoju športnih klubov in podobnih oblik združevanja, ki naj otrokom omogočijo dejavno preživeti prosti čas.

Da so se tega področja lotili resno že starši sami, pričajo tudi podatki o tem, da so v nekaterih občinskih društvih že organizirani posebni odbori staršev, ki skrbijo za povezovanje staršev v sklopu Specialne olimpiade Slovenije. Takšna odbora že imajo v kranjskem in ljubljanskem društvu (in morda še kje). Vsekakor predlog, o katerem je vredno premisliti.

Poleg tega so dobrodošli konkretni predlogi, želje in pričakovanja staršev. Specialna olimpiada naj navsezadnje poleg uspešnega združevanja otrok omogoči še povezovanje staršev, ki se trudijo za lepši in predvsem bogatejši jutri svojih otrok. Navsezadnje so starši kovači njihove sreče, pri čemer pa nikakor ne gre zanemarjati otrokovih potreb, želja in hotenj. Tudi njim naj bo dana pravica, da živijo polno in srečno življenje. Menim, da si to zaslužijo še bolj kot jaz ali vi.

Nataša Jeršič

IGROTEKA V KNJIŽNICI BEŽIGRAD

Na samem začetku so bile igroteke namenjene predvsem telesno in duševno prizadetim otrokom in odraslim. V njih so bile igrače in oprema, ki je omogočala invalidnim ljudem, da so se razvedrili ob igrah in so obenem pridobili posebne funkcijske sposobnosti. Dandanes so mnoge igroteke odprle vrata še drugim.

V nekdanji Jugoslaviji je že leta 1976 nastala v Zagrebu prva, še danes vzorčna igroteka. Ta je med svoje knjižnično gradivo uvrstila tudi igrače, ki so si jih izposojali otroci po obisku igralne ali pravljične ure. Njihov namen je bil, da v dopoldanskem času pritegnejo otroke, ki ne obiskujejo vrtcev. V knjižnici zaposlena vzgojiteljica se je z njimi igrala in jih z igro učila, knjižnica pa je tako oblikovala svoje prihodnje člane - bralce.

Igrače v igrotekah močno zmanjšujejo razlike, ki bi jih sicer občutili zaradi prizadetosti ali socialnega položaja za igro prikrajšani otroci v svojem razvoju, spodbujajo sklepanje prijateljstev ob igri, dajejo prostor, kamor otroci zaidejo v prostem času, proč od staršev in učiteljev, pa kljub temu daleč od pohajkovanja po mestnih ulicah.

Pomembna naloga vsake igroteke je naučiti otroke, da si morajo igrače deliti. Otroci morajo razumeti, da igrača v igroteki ni njihova last, temveč si jo samo izposodijo. Zato morajo nanjo paziti in nepoškodovano vrniti v dogovorjenem času. Zato tudi nobena od igrotek ne izposoja ljubkovalnih igrač, na katere bi se otrok lahko čustveno navezal.

Temeljno vodilo igrotek je na novo ovrednotiti igro, da bi starši rekli svojemu otroku: "Pridi se igrat!", in ne: "Pojdi se igrat!"

Knjižnica Bežigrad je novi medij uvedla v novembru leta 1988. Začeli smo z dvesto različnimi igračami, ki smo jih popisali po bibiliotekarskih pravilih.

Razdelili smo jih v sedem skupin:

IGRAČE ZA RAZGIBAVANJE vplivajo na razvoj otrokove motorike, omogočajo in pospešujejo razvoj telesnih spretnosti. Naš izbor se omejuje na igrače za razvoj koordinacije gibov, orientacijo glede na smer in oddaljenost ter igrače za razvoj fine motorike.

IZOBRAŽEVALNE ALI DIDAKTIČNE IGRAČE pomagajo k hitrejšemu razvoju umskih sposobnosti, z njihovo pomočjo se otrok uči temeljnih pojmov s posameznih področij.

SENZORIČNE IGRAČE so igrače za razvoj čutilnih organov, za razlikovanje in določanje velikosti, oblike in zvoka.

USTVARJALNE IGRAČE razvijajo medsebojne odnose med otroki, otroki in odraslimi, uče ga upoštevanja pravil igre.

KONSTRUKCIJSKE IGRAČE so tiste, s katerimi otrok gradi ali sestavlja posamezne dele in si s tem pridobiva prve tehnične izkušnje.

Izposoja je brezplačna. S podpisom na igračni listek prevzame uporabnik odgovornost, da bo igračo vrnil nepoškodovano ali ob morebitni poškodbi poravnal stroške, določene v Pravilniku o delu.

Lansko jesen smo začeli izposojati JOMI, terapevtski program Jelka - terapevtski program didaktičnih lesenih igrač. Avtorja sta dolgoletna proizvajalca didaktičnih igračk za predšolske otroke Jožica in Milan Šubic, s strokovnimi nasveti pa jima je pomagala specialna pedagoginja Gabrijela Knific.

Program je barvno zasnovan po knjigi profesorja Trstenjaka ČLOVEK IN BARVE. Z njimi želijo proizvajalci bolnim otrokom in otrokom z motnjami v telesnem in duševnem razvoju ponuditi igračke.

Druga posebnost tega programa so prilagoditveni čepki, ročke in "prijemalčki". Ti pomagajo pri igri vsem tistim otrokom, ki imajo moteno ali premalo razvito motoriko rok.

Terapevtski program Jelka je sestavljen iz tehle vrst igrač:

- vstavljanke
- igre s čepki
- gibalni program
- ravnotežni program
- družabne igre
- vezanke
- mavrične kocke
- vodni program
- lutke na palicah
- postavljanke
- pribijanke.

Igrače si lahko brezplačno izposojajo tako starši kot vzgojitelji iz ustanov za štirinajst dni, izposojo igrač pa je mogoče tudi podaljšati.

Omenjena izposoja poteka v Knjižnici dr. Franceta Škerla na Vojkovi 87a (ponedeljek, torek, četrtek, petek od 13. do 19. ure, sreda od 9. do 15. ure).

Neda Isakovič
Knjižnica Bežigrad

PREDSTAVLJAMO VAM GOSPODA DRAGA, OČETA MONGOLOIDNE HČERKE

Rodil se je leta 1931 v Ljubljani. Doma so imeli trgovino. Ima starejšo sestro, s katero imata zaradi oddaljenosti manj stikov. Ko je imel osemnajst let, mu je umrl oče, tako se je družina težko preživljala z eno pokojnino. Očeta ima v lepem spominu kot dobrega in strogega človeka. Starša sta se dobro razumela in ustvarila otrokom srečno družinsko "gnezdo" ter jih poučila o krščanskih vrednotah. Drago je doštudiral ter v službi napredoval, odnose s sodelavci je imel dobre. Z ženo sta veliko potovala ter se s prijatelji udeleževala raznih prireditev. Obdobje čakanja je bilo naporno, spremljala so ga mesečna razočaranja. Po osmih letih je žena zanosila. Nosečnost je lepo potekala in rodila se je Marta. Takrat Jožica ni hotela verjeti resnice, vendar ji je Drago dopovedoval, da je Marta drugačna.

VPRAŠANJE: Kako ste spoznavali ter sprejemali Martino drugačnost?

ODGOVOR: Ta najina punčka je bila zaželena. Ko jo je Jožica še nosila, sva na sprehodih opazovala druge otroke in premišljevala, kako bova oblekla najinega otroka. Živela sva v tej sreči. Bila sva duševno in telesno pripravljena na tega otroka. Ko se je Marta rodila, je bil to zame šok. Na začetku nisem mogel doumeti. V svoji nevednosti sem šel tako daleč, da ko sem gledal doma sliko njenega starega očeta, sem si mislil, da ima tudi on postrani oči. Sebe sem krivil zaradi obsevanj... Ko smo hodili okrog zdravnikov, ko smo iskali pomoč, so nam leti malo več povedali. Posebej dr. Avčin nama je z ženo zbudil veliko upanje, ko je rekel, da bo to punčka s sedmimi obrazi. Rekel je: "Kolikor boste vložili v njo, toliko vam bo vračala." Ves njen razvoj sva spremljala. Danes vrača tisto ljubezen, radost, ki sva jo dajala njej. V tistem času, ko se to zgodi, iščete pomoč pri zdravnikih, v molitvi; vse mogoče naredite, ko gre za biti ali ne biti... Nisem imel mirne noči. Slišal sem, kako se je Marta pripravljala na bruhanje. Preden je začela bruhati, sem bil že pri njej. Žena je bila preveč utrujena od dneva in ni slišala... Vsi so imeli radi tega otročička. Spomnim se, ko ga je držala moja mama ter rekla: "Ja ubožica, kdaj pa boš ti kaj povedala?" Naši starši so si mislili, da ko bo otrok odrastel, bo tudi to minilo. Vendar se določene stvari nadomestijo, druge pa ne.

VPRAŠANJE: Kasneje so se najbrž "šoki" še nadaljevali.

ODGOVOR: Drugi šok je bil, ko sva iskala vrtec. Takrat so vsepovsod viseli plakati za samoprispevek za gradnjo otroških vrtcev. Na plakatih so bili naslikani otroci in parola: "Tu smo, vaši,

smo." Jožica je ne vem koliko vrat vrtcev odprla, pa so povsod rekli: "Vaš otrok ni za sem." Zato smo imeli varuško na domu... Na kakšen odnos medicinskega osebja, akademsko izobraženih ljudi sva naletela. Zdravnica, ki ni bila nikdar mati, je rekla: "Nima se smisla navezovati na otroka." Pričakoval sem, da bodo govorili s srcem.

VPRAŠANJE: Ali so se v obdobju, ko sta se borila za Martino življenje (povedali so, da bo živela sedem mesecev) zmanjšali pogovori ter nežnosti med vama, glede na to da sta bila duševno in telesno utrujena?

ODGOVOR: Delno imate prav. Jožica je bila v službi, veliko dela je bilo z Marto. Razumel sem ženo, da je bila pogosto utrujena.

VPRAŠANJE: Najbrž sta iskala pomoč in informacije pri mnogih ljudeh. Kakšne so bile te poti?

ODGOVOR: Doktor Avčin je zelo veliko pripomogel k duševni umiritvi, ko je lepo povedal, kaj v življenju lahko pričakuješ od takega otročička, koliko ti bo tak otročiček dal, še enkrat rečem, stokrat mu hvala. Koliko nama je s tem pomagal, da sva videla, da je v resnici tako. Danes pa se mi to še bolj potrjuje, ko je Marta izoblikovana osebnost. Potem sva še hodila po ambulantah, tudi jaz včasih, vendar sem se držal bolj zunaj, veliko stvari je bilo treba nositi in voziček... Če nama je prišla literatura v roke, sva jo pregledala... Prijatelj nas je seznanil s svojim znancem, ki je imel takega fanta, kot je naša Marta; ta nama je pomagal, da smo Marto spravili na usposabljanje. Drugače stikov z družinami s takimi otroki do nedavnega ni bilo. Stiki so, ko se srečamo pri gibanju Vera in luč.

VPRAŠANJE: Ker sta ohranila prijateljstva od prej, najbrž nista čutila potrebe po iskanju novih prijateljev?

ODGOVOR: Nisva iskala drugih stikov, vsi so bili dobrodošli in midva pri njih. Znancev imaš veliko, prijateljev pa malo. Vsak v življenju mora imeti prijatelje, ker pride čas, ko bo eden ali drug ostal sam. Gregorčičeva misel: "Gorje mu, kdor v nesreči biva sam," je tako resnična. Tako v nesreči lahko komu potožiš in razpravljaš z njim, če nimaš nikogar, je težko. Ne mislim na našega otroka, da bi bila to nesreča. Lepa beseda lepo mesto najde, to je filozofija življenja.

VPRAŠANJE: Življenje je potekalo naprej. Pred vama z ženo je bila odločitev glede usposabljanja.

ODGOVOR: Moja punčka se mi je zdela lepotica v primerjavi z drugimi. Nekateri so bili agresivni, drugi so kazali jezičke. Potem človek razmišlja, ali bo med njimi, ali se ne bo navzela teh navad ter se bo porušilo vse, kar smo naredili. Vendar, bilo je prav nasprotno. Ker je bilo dekle v strokovnem varstvu, so učitelji in vzgojitelji naredili izredno veliko. Domači dajo otroku ljubezen, ga veliko navadijo, vendar šola ostaja šola... Ko se ti rodi otrok, se v službi poveselijo s tabo in ti napišejo čestitko... Nisem vedel, ali se je primerno veseliti, ko se je vendar otrok v bolnišnici boril za življenje... Veliko sva se pogovarjala ter razglabljala, ali bi imela še enega otročička. Mislil sem, da bi bratec ali sestrica skrbel zanjo. Potem pa sva videla toliko primerov, ki so to ovrgli. Zato smo ostali pri njej. Najina lučka, ki danes gori z lepim plamenom, bo enkrat zaradi starosti pojemala, nama pa bo še dajala, pa čeprav samo z golo ljubeznijo, z vprašanjem, ali me imaš rad... Oba vpraša dvajsetkrat na dan. Kadar je bolna, pa je dobra samo mama.

VPRAŠANJE: Začele so se težave z vašim zdravjem.

ODGOVOR: Po šestdesetem letu se je marsikaj podrlo. Takrat bi šel rad v "remont", pa ne moreš. Vse tiste bolezenske težave je treba vzeti v zakup. Če imaš življenjskega sopotnika, ki te razume, se ti ni treba bati, tudi če bo kaj narobe; ali boš ti njemu pomagal ali pa on tebi, to pa je tista medsebojna pomoč, ki sva si jo pri poroki obljubila, da si bova zvesta v sreči in nesreči. Na stara leta bo že kaj prišlo, na boljše ne bo šlo. Ko vidiš svoje gorje, nesrečo, se ne smeš smiliti samemu sebi, temveč moraš pogledati, koliko jih je, ki so še bolj ubogi od tebe. Samo z odprtimi očmi je treba hoditi po svetu, pa boš srečen, zlasti če imaš streho, če si prehranjen, če si osebno zadovoljen in živiš v srečnem okolju. Ne morem razumeti ljudi, ki pravijo, da bi se ubili, če bi se jim to zgodilo. Zame, naj bi me ne vem kaj doletelo v življenju, ni konec sveta. Vero v življenje moraš imeti. Vero, hotenje ter načrt moraš imeti, drugače ne moreš ničesar uresničiti.

VPRAŠANJE: Kakšen je splošen pogled na življenje, ki je za vami?

ODGOVOR: Dokler nisva imela Marte, sva veliko hodila po svetu, tudi zadnje čase z njo, ter po Sloveniji. Ne predstavljam si, da bi svojega otroka pustil doma, pri sorodnikih, da bi dekletu zastrl pogled, da bi ji onemogočil, da bi lahko rekla, tukaj smo bili tudi mi. Zraven jo imam, marsikdaj se lahko na potovanjih kaj zgodi. Če kdo gre, gremo skupaj... Koliko pomeni, da otroka spremiš na avtobus... Pomemben je občutek, da si potreben, da je potrebno živeti drug za drugega ter ustvarjati dom.

Drago in njegova žena sta upokojena. Zavedata se, da življenje ni bilo lahko, da je bilo mnogo odrekanja in trpljenja v preteklosti, vendar je zdaj umirjeno. Občutek izpolnitve notranjega smisla daje žar življenju, kljub težavam ali tudi zaradi njih.

Pogovarjala se je Tanja Černe

REJNIŠTVO

Rejništvo je za marsikoga še neznano, vendar je to skrb nekaterih družin za otroke, ki zaradi neurejenih razmer ne morejo živeti pri svojih starših. Zadnjih nekaj let se rejništvo, seveda, če izpolnjujemo pogoje, šteje kot poklic. Ta poklic pa je zelo težak in odgovoren. Velike težave nastanejo ob namestitivi, dokler se otrok ne privadi novi družini, okolju ali šoli. Higiena je navadno na tako nizki ravni, da se kljub veliki vztrajnosti le počasi pokaže uspeh. Ponovila bi, da je delo odgovorno in zahteva celega človeka, in to ne osem, pač pa štiriindvajset ur na dan. Poseben problem so obiski staršev ali sorodnikov (razen nekaterih izjem), saj v nekaj urah uničijo vse tisto, za kar si je rejniška družina prizadevala mesece: da bi rejenci postali pošteni ali delovni člani naše družbe.

Rejništvo prinaša lepe in grenke trenutke. Lepi so, ko vidiš, da ti je uspelo pripeljati rejenca poštenega v samostojno življenje. Razočaranje in žalost pa doživiš, ko se začne rejenec zgubljati v slabi družbi; to se pogosto zgodi, ker je šibka osebnost. Beseda rejenec je neprimerna in boleča, zato bi vsem rejencem želela lepšo prihodnost, saj niso sami krivi, da so potisnjeni v druge, tuje družine.

Zahvalila bi se učiteljem za potrpljenje in sodelovanje pri delu z našimi rejenci, saj bomo le skupaj dosegli uspeh. Rejnicam pa mnogo dobre volje, da bi čutile, da je ta otrok, ki nam je zaupan, kot presajena rožica z zelo šibkimi koreninami!

Rejnica Pavla Urbanija

UREDNIŠKEMU ODBORU

Dovolite vljudno pripombo. V uvodniku druge številke leto 1995 Našega Zbornika je navedenih nekaj netočnosti, in sicer:

- Na Višji pedagoški šoli v Ljubljani so diplomirali prvi defektologi v rednem roku leta 1955.
- Zakon o posebnem šolstvu je začel veljati 23. novembra 1960 (Uradni list LRS, št. 34/60); (Zvezni) Pravilnik o kategorizaciji in evidenci otrok in mladostnikov z motnjami v telesnem in duševnem razvoju je začel veljati 9. julija 1960 (Uradni list FLRJ št. 27/60).

Obilo uspehov vam želi redni bralec

Mile Budič

PLAVALNI MITING

V Železnikih je bil v soboto, 25. marca, plavalni miting za telesno in duševno prizadete otroke iz vse Slovenije. Tekmovalcev je bilo sto trinajst. Naša ekipa iz Škofje Loke je imela pet tekmovalcev, ki so dobili tri srebrne medalje. Maj ati je bil vodja tekmovanja. Sodniki so bili iz plavalnega kluba Radovljica. Tekmovali so fantje in dekleta v različnih skupinah. Skupine so bile določene po sposobnostih tekmovalcev. Vsi so uspešno preplavali tekmovalno progo. Ko je bilo plavalnega mitinga konec, smo šli na kosilo v Kulturni dom Železniki. Po kosilu je bil kulturni program. V njem so nastopali otroci iz osnovne šole Železniki, ki so zaplesali nekaj plesov. Nastopala je tudi harmonikarska skupina Niko Železniki. Vesela sem, da si je medaljo na mitingu pridobil tudi moj brat Robi, ki je že nekaj dni težko čakal, da bo lahko tekmoval.

Jasmina Cakiči

SPIS O PLAVALNEM MITINGU

Gibanje specialne olimpiade je nastalo leta 1963 na pobudo družine Kennedy. Pred leti je začela v tem gibanju sodelovati tudi Slovenija, ki sedaj vsako leto pripravlja zimske in letne igre ter plavalne in atletske mitinge. Sodelujejo tudi na evropskih in svetovnih igrah. Letos bodo specialne olimpijske igre v Ameriki.

V soboto, 25. marca, je bil v Železnikih plavalni miting v sklopu Specialne olimpiade Slovenije. To je športno tekmovanje za otroke z motnjami v telesnem in duševnem razvoju. Organizator tekmovanja je bilo društvo za pomoč duševno prizadetim Škofja Loka. Prijavljenih je bilo sto trinajst tekmovalcev iz vse Slovenije. Tekmovali so na 25, 50 in 100 metrov. Med tekmovalci je bil tudi moj brat, ki se vedno udeležuje tovrstnih srečanj in ima polno medalj. Danes si je prislužil še eno. Škofjeloška skupina je dobila tri medalje; to je zelo dobro, saj je tekmovalo samo pet tekmovalcev. Tekmovalci so bili razvrščeni v skupine po prijavljenih časih. Pokrovitelj prireditve je bil gospod Igor Draksler - župan Škofje Loke, gostiteljica pa občina Železniki. Moj oče je bil vodja tekmovanja. Bil je tudi v organizacijskem odboru in v žiriji. Sodniki so prišli iz plavalnega kluba Radovljica. Uradni napovedovalec pa je bil gospod Jože Drabik. Različna podjetja in zasebniki so prispevali tudi darilca za tekmovalce. Miting sta obiskala znana športnika Boris Strel in Drago Frelih, ki sta podeljevala tekmovalcem medalje. Tudi za hrano je bilo poskrbljeno. Kosili smo v Kulturnem domu v Železnikih. Za kulturni program so poskrbeli otroci iz osnovne šole Železniki, ki so zaplesali nekaj plesov, in harmonikarska skupina Niko Železniki.

Poslavljam pa se z geslom gibanja Specialne olimpiade po vsem svetu. Ta se glasi: Pustite mi zmagati, saj smo vsi zmagovalci.

Luka Cakiči

SPECIALNA OLIMPIADA NA POKLJUKI

Znova je napočil čas, da udeležimo Olimpiade tudi mi, invalidi. Iz našega Varstveno-delovnega centra Muta smo odšli štirje tekmovalci. Tudi Katica bi morala z nami, pa je žal zbolela. Pred tekmovanjem smo seveda tudi trenirali, kar nam je pomagalo doseči dobre rezultate. Vožnja do Pokljuke je bila zame zelo dolga. Ko smo prispeli na Pokljuko, je bilo tam že vse pripravljeno za začetek tekmovanja. Tudi svojo zastavo smo imeli. Bilo je res veliko ljudi, ki so nas prišli gledat in seveda navijat. Tekmovalci smo tekmovali v različnih disciplinah. Jaz sem tekmovala v alpskem drsenju. Najbolj zanimivo pa je bilo po kosilu, ko je sledila podelitev medalj najboljšim. Vsi štirje tekmovalci iz našega centra smo dobili medalje. Dosegli smo eno prvo mesto, eno drugo in dve tretji. Domov smo se vračali veseli ter nasmejani in vsi skupaj dobre volje. Želim si, da bi bilo takšnih tekmovanj čim več, kajti tudi mi se radi veselimo.

Marija Matijevič
Varstveno-delovni center Muta

Bili smo v gledališču. Gledali smo lutkovno igrico Lipe in Olika. Pogovarjali smo se tudi z dedkom Mrazom.

Mateja Lazar
Osnovna šola dr. Ljudevita Pivka
Ptuj

KULTURNI PRAZNIK V NAŠEM CENTRU V VIPAVI

Tudi letos smo se, kljub temu da nas je veliko zbolelo za ošpicami, pripravili na slovenski kulturni praznik. V avli so knjižničarke pripravile razstavo pesniških zbirk in del o pesnikih Francetu Prešernu in Simonu Gregorčiču. V šoli smo se naučili pesem Lepa Vida, jo dramatizirali, izdelali lutke, vse skupaj pa smo razstavili na panojih.

Rok je naslikal portret Franceta Prešerna, pri literarno- novinarskem krožku pa smo pisali o pesmih, o umetnikih in naše spise obesili na pano.

Kdorkoli je prišel v naš Center, si je z zanimanjem ogledal našo razstavo.

Meksudin Klapič
Center za usposabljanje invalidnih otrok Vipava

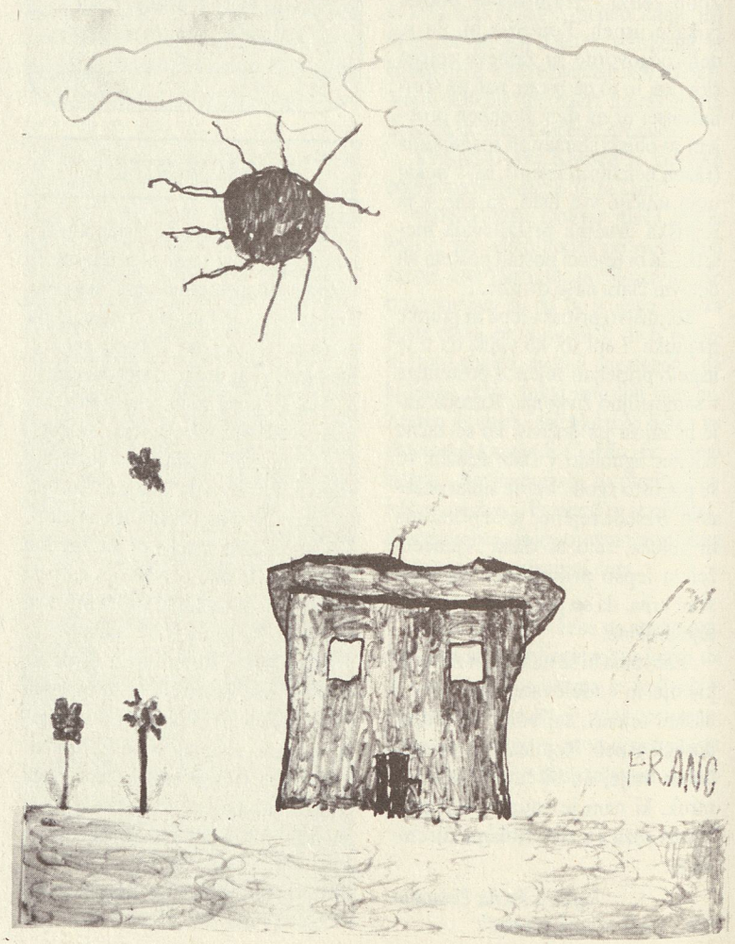

NAŠ KLUB

Od leta 1989 imamo klub. Organizirali sta ga Zmaga in Jelka iz Centra za socialno delo v Ravnah. Obiskujemo ga: Franja, Gusta, Kristina, Franci, Aleš, Tomaž, Majda, Marjana in Tonček. Sestajamo se enkrat na mesec v Mežici. Če je grdo vreme, smo v Rudarski šoli, če je pa lepo, gremo ven. Klub vodijo: Zala, Jelka, Vojka in Metka.

V klubu se pogovarjamo, hodimo na sprehode, rišemo, včasih kaj zapojemo. Imeli smo tabor v Libeličah. Tam smo imeli likovno delavnico, glasbeno delavnico, športne igre, vadili smo taborniške spretnosti, šli smo na pohode in na koncu smo se vozili s čolni po Dravi. Včasih se odpravimo na kakšen dolg izlet. Bili smo v Savinjskem gaju, na Rogli, na Ptuju. Gremo tudi na Homec. Na Homcu smo imeli duhovne vaje. Enak klub, kot je v Mežici, je v Ravnah in včasih smo skupaj na zabavah. Vsako leto imamo novoletno zabavo. Lani smo jo imeli pri Pumpasu, prej pa pri Rajterju in v Prevaljah.

V klubu je prijetno, zmeraj se kaj novega naučimo, zabavamo se, družimo in spoznavamo.

Želimo si, da bi bili še naprej daljši izleti, pohodi in da bi kdaj dobili kakšne instrumente, da bi lahko zaigrali.

Mežiški klubovci

KONTROLNI DAN

Prišel sem na kontrolo v Psihiatrično bolnico Begunje na Gorenjskem. Bilo je veliko ljudi. Dolgo časa sem čakal na pogovor. Zadnji sem bil na vrsti. Gospod psihiater me je veliko spraševal o tem, kako se počutim, kaj počnem, ali je doma vse v redu. Dejal je tudi, da sem nesproščen. Ta kontrolni dan mi je veliko pomenil. Sodeloval sem z gospodom psihiatrom. Doma so bili tudi kar zadovoljni.

Milan Zakrajšek

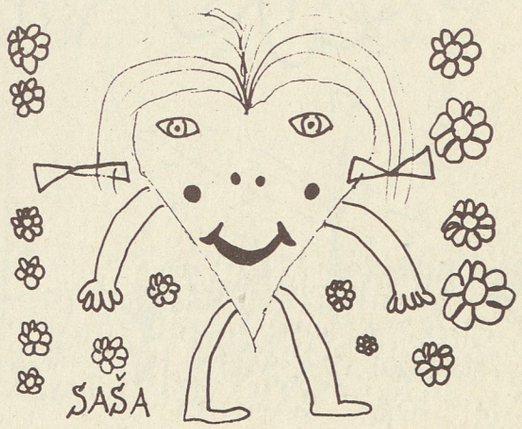

KULTURNI PRAZNIK

Osmega februarja je slovenski kulturni praznik. Tega dne se spominjamo Franceta Prešerna. Slovenci smo lahko veseli, da imamo tega velikega pesnika.

Na Prešernov dan ni bilo pouka. Posvečen je bil kulturi. Kultura je gledališče, so nastopi, glasbene ustanove in lepe hiše. Ob prazniku smo obiskali glasbeno šolo. Učenci so nam priredili nastop. Čudovito so igrali. Na televiziji in po radiu smo spremljali več oddaj o kulturi. Tudi naš sevniški radio je del kulture. Ob prazniku smo mu čestitali.

Tomaž Matko

BILA SEM NAGRAJENA

Učenci smo narisali lepe risbe o vožnji s starši. Naslikala sem avtobus, s katerim se največkrat kam peljem. Risba mi je bila všeč. Odposlali smo jo.

Tovarišica mi je povedala, da bo nagrajena. Bila sem zelo vesela. Ko sem prišla domov, sem povedala, da bom dobila nagrado, a mi niso verjeli. Komaj sem čakala na srečanje nagrajencev.

V četrtek smo se zbrali. Prvič bodo tolarji samo moji. Tako srečna že dolgo nisem bila.

Vladka Planinc

ZVONČKI

Doma sem ob potoku. Ob njem raste spomladi veliko zvončkov. Imajo bele glavice in dolga stebla. Rad jih nabiram. Prinesel sem jih v šolo. Škoda, ker bodo kmalu odcveteli.

Primož Vilčnik

KAJ BOMO POČELI MED POČITNICAMI?

Med počitnicami se bom igral. Vozil se bom z motorjem in s kolesom. Gledal bom filme in lovil ribe. Milan Vozil se bom s kolesom. Kopal bom jame za trte pri sosedu.

Franci

Šel bom na vožnjo z očetom. Veselim se.

Tomaž

Med počitnicami bomo vlačili drva s traktorjem. To delo rad opravljam.

Andrej

Med počitnicami bomo šli k sorodnikom. Počitnice bodo zelo kratke. Marica Želim si iti kam na počitnice. Verjetno se bom doma vozil s kolesom.

Branko

Učil se bom poštevanko. V nedeljo bomo šli k stari mami v Črnomelj.

Tomaž

Če bo lepe vreme, bom kosil s kosilnico. Vozil bom traktor.

Gregor

Med počitnicami bomo pulili kolerabo. To delo imam rad.

Aleš

Igrala se bom s sestrično. Učila se bom poštevanko.

Marjanca

Med počitnicami bomo podaljšali streho. Učil se bom poštevanko.

Andrej

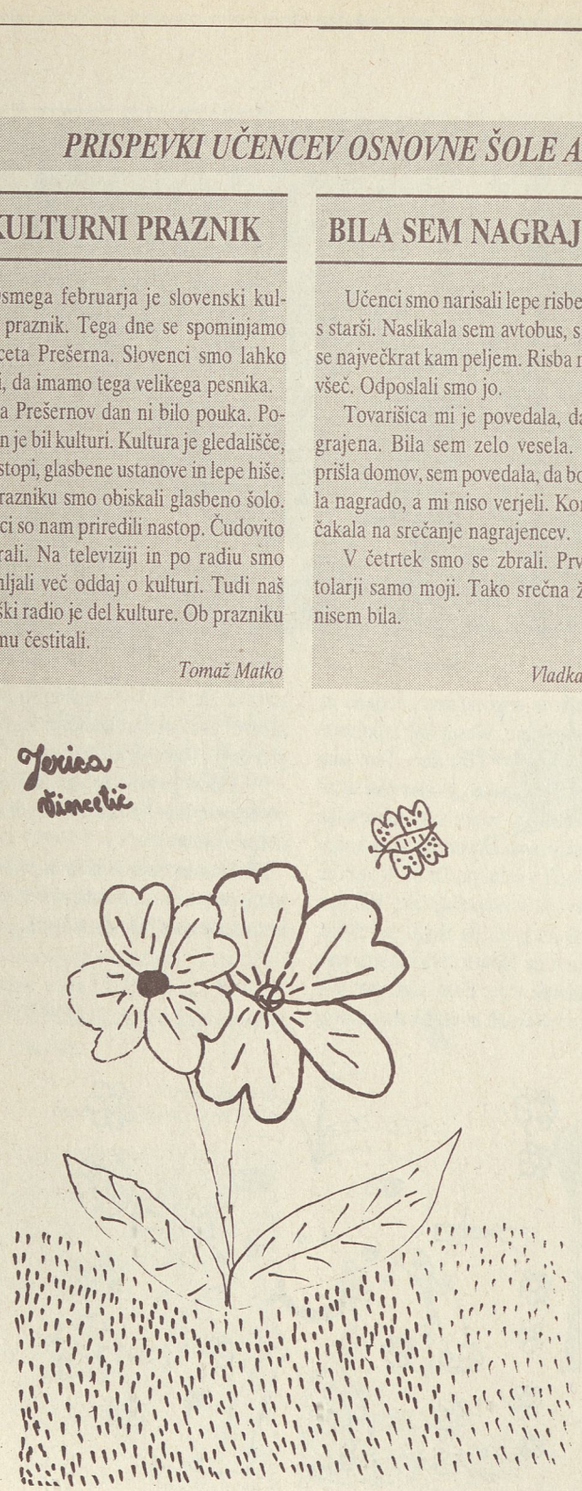

MOJA MAMICA

Moja mamica hodi v službo. Ko pride domov, mora spet prijeti za delo. Mora kuhati, pospravljati, prati in likati.

Je zelo pridna. Zelo jo imam rada, saj skrbi za vso družino. Zmeraj je nasmejana. Ko ob petkih pridem domov, je zelo vesela, še posebej, če ji pomagam.

Mamico moramo spoštovati in paziti nanjo, saj imamo samo eno.

Andreja Golob
Center za usposabljanje invalidnih otrok Vipava

KURENTI V ZAVODU

V ponedeljek, po zimskih počitnicah, smo se spet vrnili v šolo. Pripeljali so se tudi sošolci s Ptuja in iz okolice. Z njimi sta prišla dva fanta. S seboj sta imela veliko culo. Prinesla sta jo v avlo in iz nje privlekla nekaj belega in kosmatega. Oblekla sta se. Na glavo sta si nataknila velike, čudne maske. Okrog pasu sta si navezala zvonce. Kar naenkrat sta postala velikanska kurenta.

Odrasli so ju občudovali, kako sta lepa, jaz pa sem se ju bal. Verjetno sta vedela, da se ju bojim, zato šla sta proti meni. Bežal sem in se skril v sobo. V dnevni sobi sem se skril tovarišici za hrbet in skrivaj kukal za kurenti. Kurenta sta skakala po hiši in zvonila ter plesala, jaz pa si nisem upal za njima. Najbolj sem se bal velikanska maske z dolgim jezikom.

Saj vem, da sta bila to prijazna fanta, toda kurentov sem se močno prestrašil.

Nermin Mehinovič
Center za usposabljanje invalidnih otrok Vipava

LETNI ČASI

Pomlad je lepa,
kot so sanje,
lahko se uresničijo,
če verjameš vanje.
Pomlad je lepa kot preja predic,
nasuje polno cvetja in meglic.

Poletje sončno in sanjavo,
ljubezni polno in brezglavo.
Obdaruje nas s soncem, morjem,
takrat si najraje pesem zapojem.

Jesen je hladna in vetrovna,
vendar je listja cesta polna.
Jesen obdaruje nas s sadjem,
prinese kup skrbi kletarjem.

Zima ptičice preganja,
teloh pa že pomlad oznanja.
Nasuje nam snega in znanja,
mraz v duri se zaganja.

Mojca Pichler

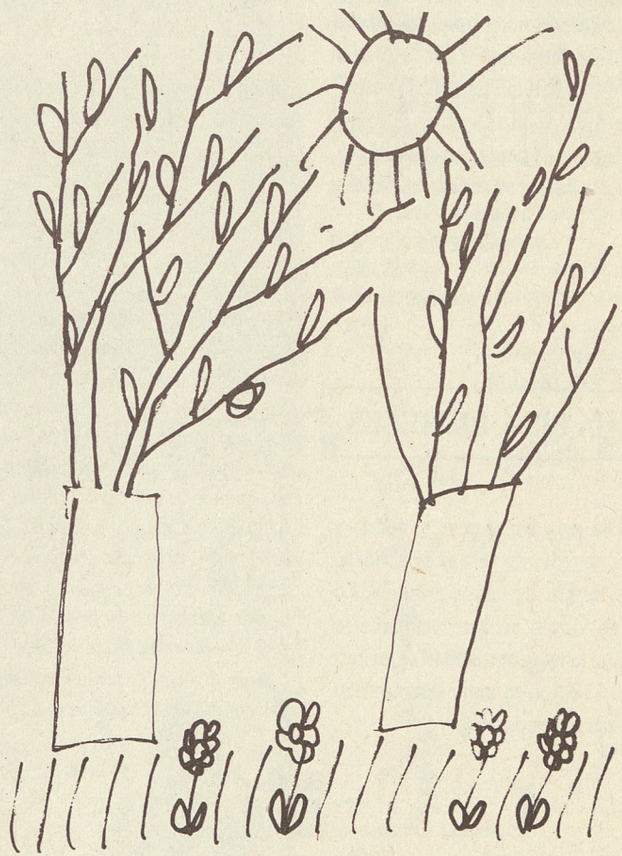

LAŽ IMA KRATKE NOGE

To je star pregovor, da pride resnica hitro na dan. Ne splača se lagati, ker te prehitro dobijo. Zato je najboljše, če poveš resnico in si pošten.

Lažejo odrasli in otroci, toda otroci lažejo o malih stvareh, odrasli pa o velikih.

Nekoč smo se igrali blizu neke hiše, ko je nekdo vrgel žogo v sosedovo okno in razbil šipo. Vsi smo se prestrašili. Prišel je gospodar in vprašal, kdo je to storil. Nihče ni hotel povedati, kdo je razbil šipo. Rekli smo, da žoga ni naša in da nismo naredili tega. Toda gospodar je hitro dobil tistega, ki je razbil šipo. Vse nas je okregal in rekel, da ne smemo več lagati, ker ima laž kratke noge.

Andreja Seklič
Osnovna šola Šmartno
Velenje

MOJA PRVA LJUBEZEN

Moja prva ljubezen se je začela v petem razredu. Ko sem ga spet videla, sem si mislila, da sem se zaljubila. Ko sem ga videla na avtobusu, me je pogledal in mi pomežiknil in se mi nasmejal. Vedel je za mojo skrivnost. Še sedaj sva dobra prijatelja.

Petra
Osnovna šola Šmartno
Velenje

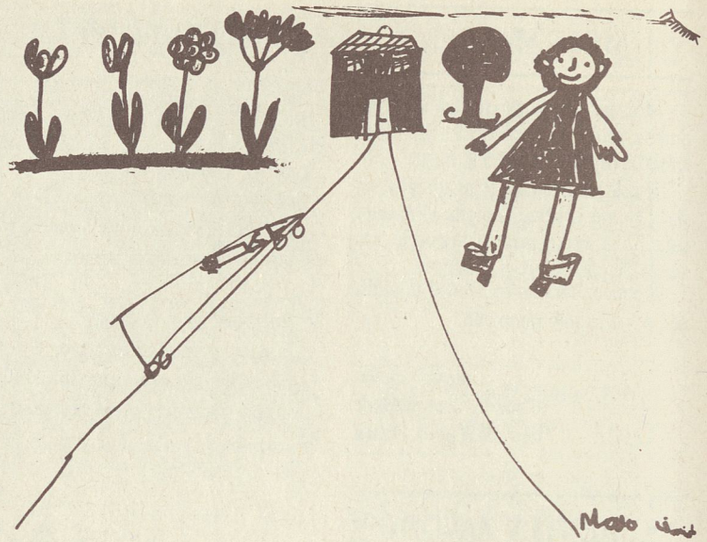

MOJA VAS

Moja vas leži severnozahodno od Šoštanja. Imenuje se Bele Vode. Po številu kvadratnih kilometrov je največja vas v velenjski občini, po prebivalcih pa je najmanjša. Je precej hribovita, a vseeno zelo lepa. Najvišji hrib je Smrekovec, ki je visok 1577 metrov. Je tudi najvišji hrib v velenjski občini. V moji vasi se prebivalci ukvarjajo povečini s kmetijstvom. Nekaj malega je tudi delavcev, ki se vozijo z avtobusom na delo v Šoštanj in Velenje. Večinoma imajo vsi kmetje nova poslopja. Vaška cerkev se imenuje Sveti Andrej. Romarska je na hribu, ki se imenuje Sveti križ. Tudi cerkev se imenuje tako. Je zelo lepa in velika cerkev. Hrib, na katerem stoji, je visok tisoč enainpetdeset metrov. Vaščani so cesto do romarske poti z veliko truda asfaltirali, urejena so tudi parkirišča. Do cerkve imajo sedaj dostop tudi avtobusi, ki pripeljejo romarje na božjo pot. Prihajajo iz vseh koncev Slovenije. Imamo tudi osnovno šolo, ki je podružnica šoštanjske šole Biba Rock. Pred šolo je poletni bazen. Ta bazen je bil nekaj časa neuporaben, zdaj pa je prenovljen. Imamo svoje igrišče, ki je nekaj metrov umaknjeno v gozd. V vas je speljana nova avtomobilska cesta. Imamo tudi krožno progo za rally. Po naših gozdovih je veliko skalovja in različne jame. Imamo tudi gostinske objekte. V našo vas prihaja veliko turistov. Veliko je gozdov, travnikov pa je manj. V Belih Vodah je onesnažen zrak, ki prihaja iz šoštanjske termoelektrarne. Želim si, da bi zmeraj prebival v tej prelepi vasi.

Renata Hriberšek
Osnovna šola Šmartno
Velenje

POSTALI SMO PRAVI PEKI V PEKARNI TEŽAK

Bili smo v Vitanju, v pekarni Težak. Peljali smo se s kombijem. Ko smo prišli v pekarno, nas je gospod Težak sprejel lepo, s prijetnim nasmehom. Šli smo v njegovo delavnico, kjer se pečejo izdelki. Ogledali smo si, kako se izdelujejo izdelki iz testa. Najprej je vzel testo iz mešalnika, ga stehtal in razdelil na enake dele. Testo je malo potolkel in ga dal v stiskalnico, da je nastalo trideset enakih delov. Nato nam je razdelil koščke testa. Najprej nam je pokazal, kako se naredi izdelek iz testa. Delali smo različne srčke, makovke, prestice, žemljice in še mnoge druge dobrote. Ko smo vse to naredili, smo dali pecivo vzhajati, nato pa peči. Peč je bila zelo velika. Medtem ko se je lepo peklo, smo pili gosti sok. Pecivo smo dali v škatlo.

Nato smo si oblekli vetrovke, se zahvalili in odšli. Odpeljali smo se v šolo. V šoli smo naredili razstavo pekarskih izdelkov. Ogledali so si jo otroci in razredničarke. Bili smo pohvaljeni. Bil je zelo lep dan.

Renata Moravec
Osnovna šola V Parku

LJUBLJANA

Ljubljana je veliko mesto. Tam je moj dom, moja mamica in veliko blokov, cerkva, parkov in trgovin.

Skozi Ljubljano teče reka Ljubljanica. Vanjo mečejo ljudje smeti in odpadke. Moj prijatelj Miro je potapljač in vsako leto sodeluje pri čiščenju reke. Iz nje potegne veliko reči. Ukvarja se tudi s podvodnim fotografiranjem. Mislim, da ima zelo rad reko Ljubljanico.

Kristina Sazdova
Center za usposabljanje invalidnih otrok
Vipava

SPOŠTOVANI!

Oprostite, ker ne morem biti več naročena na Naš zbornik. Vsa leta sem bila naročnica. Imam veliko številk, sedaj je pa prišlo tako, da ne morem nič več plačevati.

Pokojnine nimam, samo z moževo pa še nogavic ne moremo kupiti. Je pa tudi to, da dopisov staršev zadnje leto v zborniku ni. Prebirala sem jih zelo rada, posebno kadar so bili moji.

Drugi starši me sprašujejo, zakaj nič več ne pišem. Rečem pa, da sem jih v dveh letih nekaj napisala in ni bilo več prostora za moje dopise o tem, kaj se dogaja v Novem mestu.

Samo še gospod Jereb piše zanimivo za nas, ki imamo starejše otroke.

Na žalost nimam s čim plačati. Oprostite!!!

Moj naslov je:
Angelca Butalin,
Ob Težki vodi 32,
68000 Novo mesto

PRVI DAN V VIPAVI

Ravno na pustni torek sem prvič prišla v zavod v Vipavo. Ker mi je bilo zelo hudo, se nisem hotela našemiti.

Otroci, ki sem jih srečala v zavodu, so bili drugačni, nikogar nisem še poznala, bilo mi je neprijetno.

Vsi otroci so hoteli biti maškare. Tovarišice so jim pomagale pri oblačenju.

Počasi so se maškare zbirale v avli. Od strani sem jih opazovala. Vsaka po svoje je bila lepa. Po avli so se sprehajali klovni, žabe, prašički, zmaji, metuljčki, zamorčki in še veliko drugih mask.

Vsi so komaj čakali, kdaj bodo delili nagrade. Tudi jaz sem bila v komisiji, ki je izbirala najlepše maske. Za nagrado so dobile maškare torte v obliki zajčka, klovna, srčkov, pa čips, čokolado in bonbone. Zelo težko se je bilo odločiti. Po dolgem pogovoru smo izbrali najlepše. Prvo nagrado in največjo torto so dobile maškare, ki so predstavljale delavce zavoda.

Ob glasbi se je nadaljevalo pustno rajanje. Igral je glasbenik Dejan.

Maškare so se zabavale, meni pa je bilo hudo, ker sem bila šele prvi dan v zavodu.

Ivana Domić
Center za usposabljanje
invalidnih otrok Vipava

RAZMIŠLJANJE O KULTURI

Srečal sem prijatelja, ki je prišel iz trgovine. Pogovarjala sva se, kako je bilo v šoli. Naenkrat pa sem svojega prijatelja malce čudno pogledal, kajti na tla je odvrgel papirček žvečilnega gumija. To me je zelo motilo, blizu je bil namreč koš za smeti. Seveda mi ni bilo všeč, kar je storil, kajti mimo naju so hodili ljudje, in naju čudno gledali. Tudi meni ni bilo vseeno, kakšnega prijatelja imam.

Ko sva šla oba proti domu, sva se začela pogovarjati o tem, kaj je kultura. Moj prijatelj mi je pravilno povedal, kaj je kultura, da ne mečemo papirčkov na tla ali ne počnemo kaj podobnega. Sam pri sebi sem začel razmišljati, ali ve, kaj govori, ko pa sam dela takšne neumnosti. Potem pa se vsi sprašujemo, kako to, da je naša Slovenija tako onesnažena. Saj ni čudno, ko pa vidiš, da nekateri odpadke raje vržejo na tla kot v koš za smeti.

Aljoša Marčič
Osnovna šola V Parku
Slovenske Konjice

MOJ OČE

Moj oče je srednje postave. Ima črne brke in rjave oči. Zelo rad se pogovarja in rad se lepo nosi, rad nosi zlikane obleke. Dela v Cestnem podjetju Celje, enota Velenje. Zelo me ima rad in je skrben oče. Rad ima rože in rad dela na vrtu ali pa po stanovanju.

Oče me ima rad in tudi jaz imam rada njega. Ne bi ga zamenjala za nobenega drugega očeta na svetu. Včasih rečem očetu, zakaj moram zmeraj delati jaz. Oče mi odgovori: če ne bova delala midva, ne bo nihče drug delal za naju, skuhal in pospravil.

Ko dobi oče plačo, mi zmeraj kupi kakšno obleko. Vsak dan me vpraša, kaj se je zgodilo novega v šoli. Včasih rad malo popije in je zelo siten in mu vse gre na živce, posebej pa jaz. Včasih mi tudi reče, da sem jaz kriva, da se ni mogel poročiti.

Očetu je najbolj hudo, da ne more iti v Bosno in videti naše hiše. Ko se je spomni, začne tudi jokati in mi reče, da sem srečna, ko še imam njega živega. Zadnje mesece je tudi bolan, a vseeno hodi v službo, ker ima tako slabo plačo, če pa je na bolniški, bo pa še slabša.

Željana
Osnovna šola Šmartno Velenje

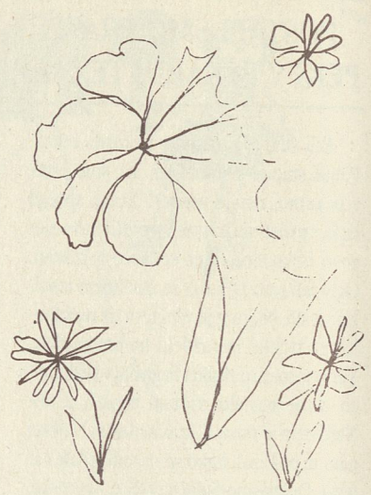

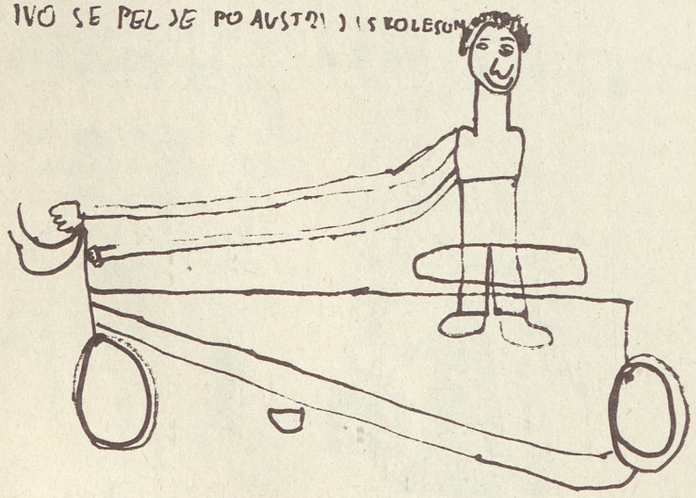

ANA

Ana, najlepša hvala za vse,
kar storilo je tvoje dobro srce.

Naj ti bo v življenju z rožami postlano,
naj ti bo srce vseh žalosti oprano.

Tvoj otrok naj hitro zrase,
jesti mora: kruh, klobase
in seveda: polno meda...

Ko pa velik bo postal,
s tabo rad se bo igral,
s pridnimi rokami
bo pomagal svoji mami.

In potem, čez leto dni
spet veseli bomo vsi,
saj z nami naša Ana,
ki za nas skrbi kot mama.

Saša Rolih
Zvezdnato nebo

EKSUKRZIJA V TEKSTINO IN VRTNARIJO LADA V ŠEMPETRU

Pomladni dnevi niso zvabili na plano le prvih cvetic, ki si želijo pozdraviti toplo sonce, ampak tudi druščino trinajstih pubertetnikov iz Centra za usposabljanje invalidnih otrok Vipava z Alenko in Ivico na čelu.

Tokratni cilj našega pohajkovanja, pa tudi izobraževanja je bila Tekstilna industrija Tekstina v Ajdovščini.

Ker pa smo že govorili o pomladnem prebujanju rastlin, smo se želeli prepričati, kaj se v tem času dogaja v vrtnariji Lada v Šempetru.

Topel sprejem in odlična razlaga ter vodenje po Tekstini so nam še dodatno vzbudili zanimanje za delo v njej. Seznanili smo se s surovinami, iz katerih v predilnici spredejo tanke nitke, ki pa jih morajo zaradi lažje nadaljnje obdelave poškrobiti, da jih nato previjejo na velike valje. Tu že pripravijo osnovni vzorec blaga, ki kasneje v tkalnici dobi zaželeno obliko. Opazili smo, da morajo biti tkalke v tkalnici zelo natančne, spretne in potrpežljive pri svojem delu. Mnogokrat se namreč zgodi, da se nitke pretrgajo. Tedaj mora tkalka hitro uporabiti svoje spretne prste in narediti tako imenovani "tkalski vozel", ki smo se ga tudi mi naučili. Delo še dodatno otežuje močan ropot, ki ga povzroča čolniček, ko prepleta niti in tke vzorček na blago.

Veliko boljše delovne razmere so v sosednjem prostoru, kjer blago previjajo in ugotavljajo morebitne napake, ki so nastale pri tkanju.

Blago pred prodajo še oplemenitijo (olepšajo), pobarvajo ali seveda potiskajo z različnimi vzorci. Tudi to je natančen in dolgotrajen postopek.

Opazili smo, da je potrebno res veliko dela, volje in potrpežljivosti, da lahko na policah izberemo blago, ki nam je všeč in nam najbolj ustreza.

Ob slovesu so nas v tkalnici še posebej presenetili z darilci, ki so jih naredili tamkaj.

In že sedimo v kombiju in potujemo proti Šempetru. Pot je minila v prijetnem klepetu, petju in opazovanju narave.

Presenečeno smo ostrmeli, ko smo se znašli med nasadi cvetja, ki ga vzgajajo za prodajo kot rezano cvetje. Pod stekli rastlinjaka nam je bilo kar vroče, saj je temperatura na toplomeru kazala 25 Celzijevih stopinj. Toliko toplote namreč potrebujejo rastline, da lahko uspevajo in pravočasno zacvetijo.

V naslednjem rastlinjaku smo se sprehajali med različnimi lončnicami, takimi za notranji okras in takimi za lepšanje zunanjosti naših hiš. Prebirali smo imena rož in seveda ob tem hitro ugotovili, da smo večino rož sicer poznali, nismo pa vedeli njihovih imen.

Kar nismo se mogli posloviti od pestrosti zelenja in barv. Toda ogledati smo si želeli tudi - "porodnišnico", kot se je izrazil naš šofer Marjan. V mislih imamo namreč rastlinjak, kjer se življenje rastline pravzaprav začne. Tako smo se seznanili s postopkom sejanja, pikiranja čisto majhnih rastlinic pa do presajanja večjih v lončke, kjer počakajo do cvetenja in prodaje.

Prijeten spomladanski vetrič nam je hladil topla lica, ko smo se poslavljali.

Še zahvala in pozdrav in že smo se prijetno utrujeni odpeljali proti Vipavi.

Skupina trinajstih pubertetnikov
pošolske skupine

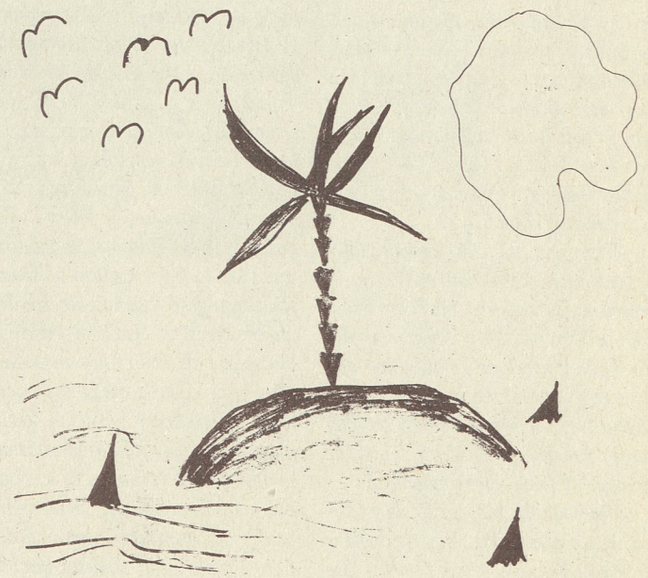

KAJ PA NEKATERE DRŽAVLJANSKE PRAVICE IN DOLŽNOSTI?

Morda bi bilo prav, da bi tudi drugi starši in skrbniki napisali nekaj besed o stvareh, o katerih bom pisala. Moji pastorki je sedaj štiriinštirideset let. V osnovno šolo s prilagojenim programom je hodila do svojega devetnajstega leta. Seveda je dobila vabilo na volitve, saj je bila dovolj stara. Razložila sem ji, kaj so volitve, stvar jo je zelo zanimala, lepo je šla volit, sama je vstopila v volilno kabino, izpolnila listek in celo svetovala neki drugi, bolj izobraženi deklici, kako se to dela. Pripominjam, da je dekle kar pismeno, saj je dokončala osnovno šolo. Po smrti njenega očeta ji je bilo pač treba odvzeti opravilno sposobnost, ker za marsikatero reč res ni mogla skrbeti sama. Sedaj sem ji skrbnica. Vendar sem na sodišču vprašala, kako je z volilno pravico. Sodnica je povedala, da bi ji praviloma morala biti volilna pravica odvzeta, a ker je dekletu očitno zelo veliko do tega, da voli, naj se pač domenim z volilno komisijo. Dekle redno dobiva vabila na volitve, redno voli, sicer jo pripeljem na volišče, a ima o vseh stvareh svoje mnenje. Poučila sem jo tudi, da so volitve tajne. Ko jo vprašajo, koga bo volila, pove "Najlepšega!", ko pa jo vprašajo, koga je izvolila, odbrusi: "Kandidate!"

O tem smo nekoč razpravljali tudi v našem društvu. Nekateri starši vztrajajo pri bolj pismenih prizadetih, naj bi le ti hodili volit, in se z otroki tudi pogovarjajo o politiki. Mislim, da je to zelo prav - samo tako bodo naši otroci razumeli družbo, v kateri živimo. Ne dam pa prav staršem, ki svojih otrok, zmožnih volitev, na volitve ne pošiljajo ali celo volijo namesto njih.

Pred enajstimi leti sem dobila v oskrbo rejenca, starega sedem let. Še doma je končal malo šolo, a jo je tu še nekaj časa obiskoval. Mnenja so bili, naj bo v osnovno šolo hodil eno leto kasneje, češ da ni zmožen. Menila sem, naj ponavlja prvi razred, ali naj gre v osnovno šolo s prilagojenim programom. Sprejeli so prvo možnost. Fant je res prvi razred ponavljal, nato je napredoval (lezel) do četrtega razreda z nezadostno v matematiki. Bil je zelo živ, nedisciplиniran, živčen. Ni znal paziti na obleko, pa tudi stvari je večkrat poškodoval, bodisi zaradi živčnosti bodisi zaradi radovednosti. Vendar ni nikoli poškodoval ne živali ne človeka. Celo samo navzočnost malega otroka ga je povsem pomirila, sosedje so mu že osemali desetletnemu brez nevarnosti za nekaj časa izročali otroke v varstvo.

Večkrat sem zaman prosila, naj ga razvrstijo. To so storili šele, ko je bil peti razred popoln polom. Menili so, naj gre v peti razred osnovne šole s prilagojenim programom, meni se je zdelo, da bi bilo boljše, da gre v šestega. Imela sem prav, saj je bil potem prav dober učenec, le disciplina mu je nenehno delala težave. Vendar je napredoval vsako leto. Po končanem osnovnem šolanju se je preskusil v prilagojenem poklicnem šolanju, a ker je tam le malo izbire, ni bil uspešen. Tudi z delovnimi navadami je bil križ. Ker ni naredil popravnih izpitov, je začel iskati zaposlitev, a je bil medtem poklican na vojaške preglede - čeprav je lani šele dopolnil sedemnajst let. Med temi pregledi je bil tudi psihotest. Zanimala sem se za ime zdravnika, ki ga je obravnaval (fant je hodil na preglede v Ljubljano, kjer biva njegova matična družina) in zdravnik mi je povedal, da vse fante, ki so hodili v osnovno šolo s prilagojenim programom, pokličejo še na poseben pogovor in obravnavo. Vendar je fant namesto povabila na pogovor dobil povabilo na nabor! Povedali so mu, da gre lahko k vojakom tisto leto, ko dopolni osemnajst let, torej že takoj po novem letu. Posvetovala sem se z njegovo materjo in strinjali sva se, naj gre k vojakom. Seveda me je zelo skrbelo. Vendar fant je sedaj že dva meseca tamkaj, dobro se počuti, lepo ravna z vojaškim materialom, pridobil si je prijatelje. Vse moje skrbi so bile povsem odveč. Tudi živčnih izbruhov nima več, le kdaj pa kdaj malo povzdvigne glas, ko pride domov. Če bi bila sprememba preveč hitra, se bojim, da ne bi bila trajna!

Tudi o tem smo se pogovarjali v društvu. Moj rejenec seveda ni šel na nabor v našem kraju, a je hodil na naborniške slovesnosti, ki so na podeželju zelo zanimive so za fante skoraj tako pomembne kot birma. Nekateri starši so namesto svojih prizadetih fantov raje sami nesli kakšno potrdilo komisiji. V manjših krajih poznajo starši sonabornike svojih prizadetih sinov. Prav bi bilo, da se z njimi pomenijo in tudi svoje prizadete sinove pošljejo na nabor (pod pogojem, da jih sonaborniki ne bodo opili), saj je mogoče diagnozo o nesposobnosti kar lepo in nežaljivo vpisati. Neka mati mi je pravila, kako je njen prizadeti sin jokal, ko je videl slike z nabora svojega brata. Prav gotovo so psihotesti pomembna stvar - in ni vsak absolvent osnovne šole s prilagojenim programom sposoben za vojaško službo. Ko sem svojemu sicer zmeraj veselemu rejencu povedala o fantu s Klanca, ki je z vojaško puško pobil vso družino, me je prijel za roko, resno pogledal in dejal: "Ne boj se mama. Ubil že ne bom nikogar!"

Skrbnica

TRGOVINA
TRIUMPH d.o.o.
Mariborska 21b
Šmarjeta pri Celju
Tel. 063/411-621
63211 ŠKOFJA VAS

NUDIMO VAM:

- ORTOPEDSKI PRIPOMOČKI VSEH VRST
- INHALATORJI, MERILCI PRETOKA ZRAKA
- INKOTINENČNI PROGRAM
- PREVENTIVNE NOGAVICE
- ORTOPEDSKI VZGLAVNIKI
- HLADILNI GELI IN SPREJI
- OPREMA ZA ZDRAVNIŠKE ORDINACIJE
  (omare, pis. mize, postelje za zdravniške preglede, vozički za zdravila in hrano, mize, stole, fotelje,...)

IZDELKI SO V REDNI PRODAJI IN NA ZDRAVNIŠKO POTRDILO.
MOŽNA DOSTAVA NA DOM,
ZAGOTOVLJEN SERVIS IN GARANCIJA!

ZA NAKUP SE PRIPOROČAMO!

AKCIJA ZA NAJ FOTOGRAFIJO

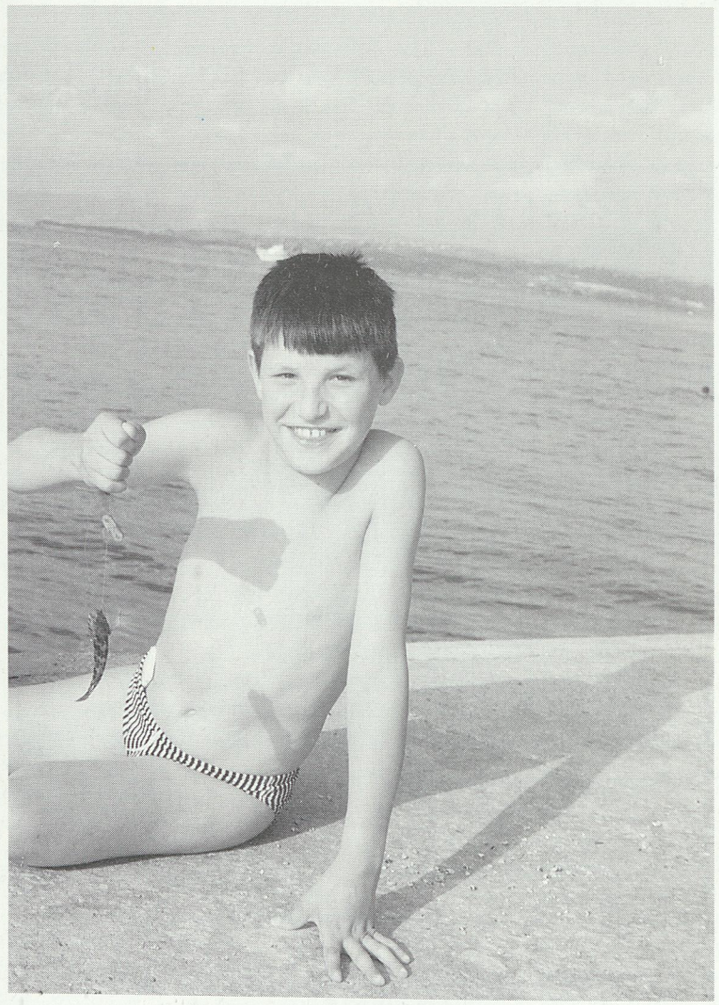

*"**PRVA TROFEJA**" - avtorica Boža Madič, delovna terapevtka v Centru za usposabljanje invalidnih otrok Janka Premrla-Vojka, Vipava.*

SOŽITJE NAŠ

ZBORNIK

LETO 1995
LETNIK 28
ŠTEVILKA 4

SOŽITJE - ZVEZA DRUŠTEV ZA POMOČ DUŠEVNO PRIZADETIM SLOVENIJE

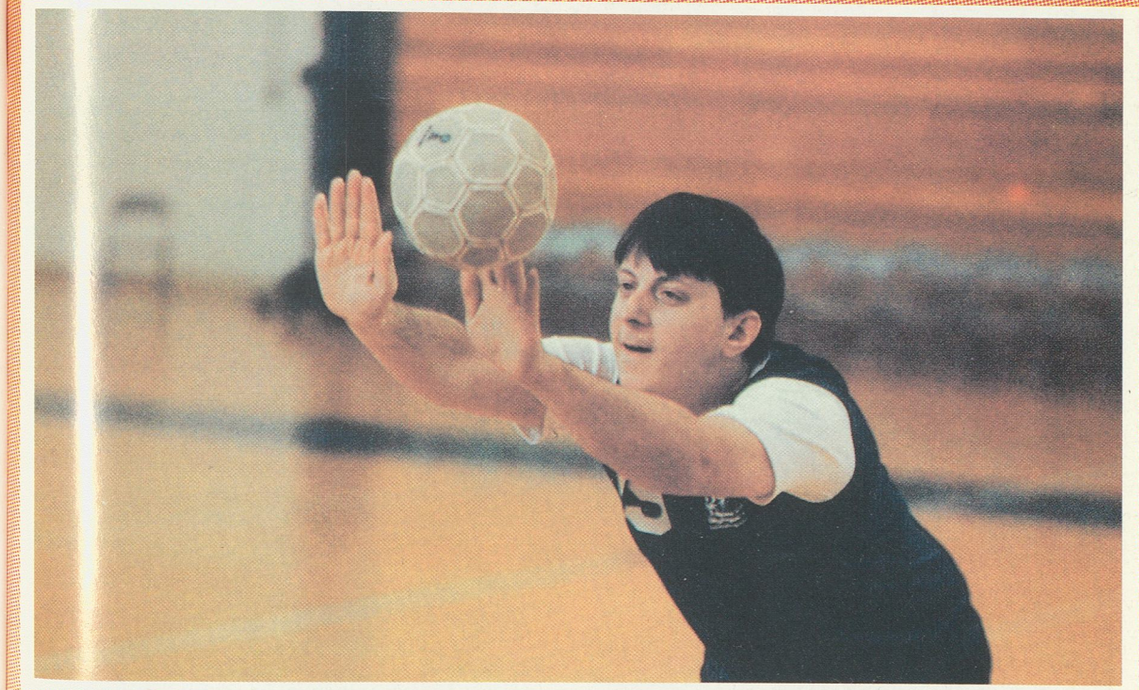

GIBANJE

SPECIALNA OLIMPIADA

OČETOV VPLIV NA OBLIKOVANJE SPOLNE VLOGE PRI OTROKU

NAŠ ZBORNIK
LETO 28 - ŠT. 4/95
SLO ISSN 0350-655 X
udk 376,3

Zbornik izdaja:
Sožitje - zveza društev za pomoč duševno prizadetim Slovenije, Ljubljana, Samova 9, telefon in fax: 061/13 25 017
Izhaja šestkrat letno

Založnik:
FORMA 1, d.o.o., Moravče

Založniški svet:
Tone Jurečič, Branka Jurišič, dr. Anton Kotar, Slavica Navinšek, Marija Standeker, dr. Marijan Šef, Slavica Toličič

Uredniški odbor:
dr. Marjeta Korbar, Tanja Černe, Darinka Marolt, Jože Mihelčič, Alenka Trdan.

Glavna urednica:
Renata Bačer
Odgovorni urednik:
dr. Anton Kotar

Letna naročnina znaša 1.980 SIT, za ustanove 6.000 SIT. Naročnino poravnajte na naslov: Forma 1. d.o.o. Vrhpolje 56, 61251 Moravče. Številka žiro računa je: 50120-601-6137 SDK Domžale.

Po mnenju Ministrstva za kulturo št. 415-103/92 mb z dne 19.2.1992 šteje glasilo Naš zbornik med proizvode, za katere se plačuje 5% davek od prometa proizvodov.

Lektoriranje: Vlasta Kunej
Oblikovanje: Franci Mulec
Tisk: FORMA 1 d.o.o.

Fotografij in rokopisov ne vračamo. Gradivo za naslednjo številko mora biti v uredništvu najkasneje do 5. v mesecu pred izidom!

Na naslovni strani:
GIBANJE Z ŽOGO

V S E B I N A

UVODNIK 1

POTA - MOŽNOSTI

Božidara Kremžar:
Gibalno vedenjo otrok z motnjami v razvoju 2

Stanka Grubešič:
Ustvarjanje z gibom in plesom 7

Marijan Lačen:
Specialna olimpiada Slovenije
Poročilo o udeležbi na 9. letnih svetovnih igrah specialne olimpiade 10

IZ PRAKSE ZA PRAKSO

Tereza Žerdin:
Očetje so takšni in drugačni 13

dr. Martina Žmuc-Tomori:
Očetov vpliv na oblikovanje spolne vloge pri otroku 19

PRILOGA

Pravna vprašanja in odgovori 15

VI SPRAŠUJETE MI ODGOVARJAMO 17

IZ NAŠIH DRUŠTEV IN USTANOV 23

PISALI STE NAM 28

SUMMARY

Naš zbornik is a magazine of the Sožitje - The Association of Societies for Help for Mentally Retarded People of Slovenia. It is published six times a year. The fourth copy is titled Excercise . In the topics Ways-Possibilities and The Special Olimpics we bring you the reports from The Special Olimpic World Games in USA, and articles about excercise. In the magazine there are also the following topics: From Practice to Practice, From Our Societies and Institutions, You Asked - We Answer and You Wrote to Us. There is also a special addition with questions and answers about legal affairs.
The photos of drawings are from the exhibition Different Art.

SPOŠTOVANI NAROČNIKI!

Zahvaljujemo se vsem, ki ste pravočasno poravnali naročnino na Naš zbornik, saj tako omogočate reden izid revije.
Vljudno prosimo, da to store tudi zamudniki.

UVODNIK

Najpogosteje slišimo in govorimo o otrokovem umskem razvoju, pri tem pa pozabljamo, da ima človek tudi druge sposobnosti, ne samo umske, ki so prav tako zelo pomembne za otroka oz. za človeka in njegov razvoj. Pomembne so na primer govorne sposobnosti, socialne, ročne sposobnosti itn., člani uredniškega odbora revije Naš zbornik pa smo se to pot odločili, da spregovorimo nekoliko o otrokovih in širše človekovih gibalnih sposobnostih.

Zelo smo veseli, ko začne majhen otrok prijemati igrače, dudko, ki jo tudi sam nese v usta, seže po steklenički in sega po predmetih, ki so mu všeč. Posebno smo veseli, ko prime žlico, ko začne sam sedeti, plezati in ko shodi. Vseh teh dejavnosti pri otrocih, pri katerih ni ustreznega gibalnega razvoja, ne zasledimo ali pa se pojavijo z večjo ali manjšo zakasnitvijo. Otroci, ki se gibalno počasi razvijajo, se počasi razvijajo tudi umsko. Lahko bi rekli: gibalni razvoj je temelj umskega razvoja, in če pospešujemo gibalni razvoj, pospešujemo s tem tudi umskega.

Zdravniki otroke, pri katerih ugotovijo,motnje v razvoju, takoj vključijo v obravnavo, to pomeni, da mora pri tej obravnavi sodelovati več različnih strokovnjakov, med njimi tudi fizioterapevt oziroma učitelj gibalne vzgoje. Ta obravnava se mora začeti čim prej, da ne zamudimo obdobja v otrokovem življenju, v katerem je mogoče zaostanek na področju gibanja vsaj delno nadomestiti, včasih pa tudi v celoti. Gibalne vzgoje ne smemo zanemariti niti v šolskem obdobju pa tudi kasneje ne, saj je znano, da je gibanje za vsakega človeka v vsakem življenjskem obdobju koristno in zdravo.

Vsi vzgojno-izobraževalni programi, ki so namenjeni otrokom z motnjami v razvoju in še posebej z motnjami v duševnem razvoju, vsebujejo gibalno vzgojo in šport, za mnoge otroke pa še posebno telesno vadbo, namenjeno otrokom, pri katerih je opaziti izrazitejše težave na telesnem in gibalnem področju To vzgojo vodijo učitelji telesne vzgoje, ki so še dodatno usposobljeni za delo z otroki z motnjami v duševnem razvoju. Rezultati sistematične gibalne vzgoje in športa se kažejo pri otrocih v učnem uspehu ter še posebno na občinskih in republiških srečanjih otrok in mladostnikov osnovnih šol s prilagojenim programom in zavodov ter oddelkov za vzgojo in izobraževanje otrok z zmerno in težjo motnjo v duševnem razvoju. Ta, že tradicionalna tekmovanja so v marsikateri športni disciplini primerljiva z dosežki zdravih otrok, kar je seveda zasluga učiteljev in vzgojiteljev, ki se trudijo tudi za gibalni in telesni razvoj otrok in jih tako pripravljajo, da bi bili v življenju zdravi, močni, spretni pa tudi delavni.

Dr. Anton Kotar

GIBALNO VEDENJE

OTROK Z MOTNJAMI V RAZVOJU

Temeljna sestavina človekovega obstoja je gibanje. Odvisno je od sposobnosti notranjih organov (dihalna, srčno-žilna, in druge), funkcije občutenja in zaznavanja (čutila), doživljanja in ravnanja (živčno-mišična). Vsaka oblika izražanja je grajena na temeljnih gibalnih vzorcih, ki se razvijejo že v zgodnjem razvojnem obdobju in sestavljajo naše vedenje.

Za človeka je značilno, da gibalne vzorce, ki jih sestavljajo posamezni gibi, obvladuje ne le v določenih okoliščinah, temveč je sposoben različnih sprememb glede na položaj, v katerega je postavljen. S tem doseže trajnost obvladanje v organizacije zaznavanja, odzivanja in ravnanja. Ta posplošenost nam omogoča obvladovanje sestavljenih gibalnih oblik v nepredvidenih okoliščinah, v katerih se pogosto znajdemo (na primer v prometu).

Gibanje pomeni spremembo kraja, ki jo povzroči človekov organizem. Sodobno pojmovanje gibanja (še posebej za gibalno področje razvojnih motenj) uveljavlja pojem motopedagogika (telovadba ne razčlenjuje pojavov človekovega delovanja). Razčlenjuje predvsem psihomotoriko in gibalno vzgojo. Motorika v njenem sklopu pomeni vključevanje čutil, spoznanj in čustev za delovanje v socialnem okolju. Vzgojni del sestavlja razvojne načine obravnave gibalnih motenj. To pomeni, da so motnje motorike ne le težave v časovnih in prostorskih premikih telesa, temveč prizadenejo celostni razvoj.

V današnji informacijski dobi se primerja motorika z "vnosom" občutenj prek čutil, njihovo "predelavo" v zaznave in s preklopom na mišično telo, to je z "izhodom": prek telesne, ročne in govorne motorike ter s povratno vezjo, kar opravlja živčni sistem.

MOTORIČNI RAZVOJ

Motorični razvoj je razumljen kot proces pridobivanja sposobnosti za orientacijo, znajdenje v okolju, prilagajanje okolja sebi in kako z okoljem ravnati. To je ogromno število zaznavnih gibalnih vzorcev, pridobljenih že v času nosečnosti in z zgodnjim otrokovim razvojem. S starostjo se gibalni vzorci izpopolnjujejo in diferencirajo tako, da se pojavljajo kot veriga motoričnega ravnanja, pri kateri je izvedba podrejena. V ospredju je namen. Na teh vzorcih so grajene vsakdanje gibalne spretnosti, ki so sestavljene iz specifičnih, visoko tehnično izdelanih gibalnih vzorcev. Spretnosti in izurjenosti omogočajo storilnost, to je delovno in športno motoriko. Razvoj optimalnih motoričnih sposobnosti duševno manj razvitih je lahko oviran prav zaradi prezgodaj in nasilno vstavljenega posredovanja gibalnih spretnosti. Ker se premalo utrjuje razvojni program, se določena gibanja kot avtoagresija pojavljajo še v odrasli dobi in jih je težko blažiti.

Motorika je posebenega pomena za osebnostni razvoj. Piaget opisuje začetke človekovega zaznavanja kot temeljno senzomotorično, čutno-gibalno prilagoditveno vedenje. V tem obdobju so že nastale prve izkušnje, ki kasneje vodijo k nastanku in oblikovanju pojmov, to pa je prva stopnja razvoja inteligentnosti. Gibalno učenje ne začne šele po rojstvu. Že v prvih mesecih po oploditvi zarodek kaže gibalno izražanje, ki se spopolnjuje s čutili, še posebej tistimi, ki morajo biti ob rojstvu razvita. Zgodnja masovna gibanja rojenca se ne razlagajo le s stališča gibanja in obstoja refleksov, to so tudi različna občutenja, čustva ali izzvana obramba, veselje, ugodje in neugodje. Rojenec ni več pasivno odzivno bitje, temveč sodeluje v okolju. Tako je gibanje prvo sredstvo sporazumevanja in s tem tudi prva vzgoja. Otrok pridobiva sliko o sebi, spoznava svoje telo in funkcije. Z osvojenimi gibalno-zaznavnimi vzorci spozna, da lahko vpliva na okolje s tem, da ga spreminja. Na drugi ravni motoričnega razvoja je otrok sposoben osvojena spoznanja uporabiti v socialnem kontekstu. Prilagaja se sočloveku in tudi vpliva naj. Zgodnja motorika je sposobnost živčnega krmiljenja in obrojstvena gibanja so nujna za preživetje. Med motoriko in čustvovanjem obstajajo vsestranski odnosi. Kiphard opisuje značilna gibanja pri določenih občutkih, tako je gibanje pri žalosti usmerjeno navznoter, pri veselju navzven. Notranje napetosti in nezadovoljstvo ali spori se z gibanjem omilijo. Obstaja domneva, da je gibanje bolj pod vplivom čustvenih kot pa kognitivnih dejavnikov. Navsezadnje je človekova socializacija odvisna od zaznavnih in gibalnih vzorcev in se uresničuje na treh ravneh: na tonični, na gestični in na verbalni, ali drugače: na telesni, ročni in govorni motoriki in zadnja prenikne iz telesne in ročne.

PRIZADETA MOTORIKA

Motorično učenje si predstavljamo kot proces prilagajanja oziroma pridobivanja novih izkušenj. Izkušnje so ponovljeni in utrjeni občutki, ki so predelani v zaznave. V zgodnem razvoju je ta proces človekovega delovanja lahko moten zaradi različnih vzrokov. Ni moten le gibalni, temveč celostni osebni razvoj, ki se nanaša bolj ali manj izrazito tudi na psihične funkcije. Po Schillingu vsebuje adaptacijska sposobnost organizma možnost za kompenzacijo, izravnavo, prelagajanje funkcij ali omejevanje potreb. Lažje motorične omejitve so zmeraj znova zakrite z izvajanjem vsakodnevnih gibanj, a izstopajo pri nevsakdanjih dejavnostih. Ker je gibalna motnja vzrok in tudi posledica različnih omejitev v otroški dobi, se mora pri vsaki vrsti prizadetosti upoštevati in računati z gibalno omejitvijo.

Če je motorika pomembna funkcija v človekovem razvoju, je še toliko pomembnejša pri otrocih, motenih v razvoju. Zakaj? Za povprečno razvitega otroka so vsakdanje gibalne dejavnosti dovolj za nadaljnji razvoj in z učenjem pridobiva nove delovne in športne tehnike. Razvojno moten otrok ima spodbude, vendar najprej za dokončanje zgodnega razvojnega programa, ki ga zaradi različnih vzrokov ni osvojil. Zgodnja gibalna omejenost z zakasnelim osnovnim gibanjem hoje, tekanja, odrivanja, prijemanja, spu-ščanja, obračanja v vodi v zakasnitev in upočasnitev pridobivanja senzoričnih izkušenj. Izkušnje, ki jih otrok pridobiva s svojimi čutili, so hrana za možgane; ta pa mora biti primerna otrokovemu razvoju. Zaradi omejenih prilagoditvenih sposobnosti je omejena orientacija in s tem neprilagojeno vedenje v prostoru in času, v katerem se otrok ne znajde. Upočasnjen proces gibalnega razvoja in s tem osebnostnega, ustvarja podobo prizadetosti.

Raziskav o motoričnem vedenju duševno manj razvitih je malo. To je problem metodo-logije raziskovanja in tudi javnost je slabo seznanjena. Zato je tudi mogoče, da avtorji različno definirajo in opisujejo pojav. Pri motoričnih motnjah ne smemo izhajati iz prizadetosti posameznih možganskih področij. Razvojne motnje moramo sprejeti kot difuzne, to pomeni, da so ob motoriki prizadeta tudi druga področja delovanja.

Pri otroku je opazna upočasnjenost v spretnosti in hitrosti, čas odzivanja je daljši, motena je telesna shema, motorično učenje s pridobivanjem novih izkušenj je omejeno, razumevanje naloge in pomanjkanje obdelave sta kratkotrajna. Posnemanje kot učenje je mogoče doseči le pri preprostih motoričnih nalogah. Opazna in patološka motorika se zajame s temile znaki: težavna, lenobna, počasna, okorna, naključna, nenačrtovana, razdrobljena, zavrta, nespretna in prehitra. Dodajamo še spremljajoča gibanja, ki otežujejo

natančno gladko gibalno izvedbo. V motopedagogiki so te oznake primernejše, ker bodo tudi starši hitro dojeli oceno otrokovega vedenja. Druge oznake, kot ekstrapiramidalna motorika, pomanjkanje motoričnih sposobnosti itn., so težje razumljive, saj zahtevajo obširno poznavanje stroke.

ČUTNO-GIBALNE TEŽAVE

Z ugotavljanjem možganske nezrelosti se zadovolji veliko strokovnjakov in konča s posplošenostjo, da se pri otroku ne da nič narediti ali pa ne vedo, kaj bi delali. Take napotke dobijo starši kmalu po otrokovem rojstvu. Zavzeti starši se s tem ne sprijaznijo in pomirijo, vedeti hočejo, kaj se dogaja z otrokom in kako mu pomagati. Prav gotovo je diagnostika težavna in ni enaka pri vsakem otroku.

Pojav različnih modalnih motenj v občutenju in v simptomatiki kaže, da je nekaj preveč ali premalo vzburjeno. Ayres govori o hipersenzibilnosti in hiposenzibilnosti, to je o premočnih ali prešibkih dražljajih. Temu ustrezen je tudi kompleks simptomov, polnih nasprotovanj.

Sodobni pogledi na gibalno vedenje otrok z motnjami v razvoju zajemajo motnje občutenja in s tem tudi njihovo razpoznavanje. V svojih raziskavah je Ayres te motnje začela raziskovati že pred tremi desetletji. Žal se nova dognanja slabo in počasi vnašajo v praktični prostor. Pri raziskovanju senzorične integracije avtorica posega v prenatalno obdobje, v čas, ko se čutila razvijajo. Ugotavlja, da morajo biti ob rojstvu razvita tri temeljna čutila, in to čutilo za ravnotežje, čutilo za dotik in mišično globinsko občutenje, in se razvijajo s preprostim vsakodnevnim gibanjem nosečnice. Prav ta čutila so pomembna za obstoj in delovanje. Slepi in gluhi, ki imajo ta čutila urejena, se v življenju dobro znajdejo. Tako dobiva zarodek že prve izkušnje pred rojstvom in te želi nadaljevati po rojstvu: človek jih potrebuje vse do smrti. Če je to področje urejeno že predrojstveno, potem bo rojenec urejeno deloval. Po rojstvu bo izsiljeval vzburjenje svojih čutil z zibanjem, dotikom, iztezanjem in krčenjem rok in nog, z obračanjem ter tako nadaljeval s pridobivanjem izkušenj. To bo bogatilo njegove možgane: pridobival bo spoznanja o sebi in zunanjem svetu.

Ob vsem se bo umiril in zadovoljstvo bo kazal tudi z nasmehom. Vsaka mati, ki je rodila, ve, kako se otrok umiri z zibanjem, rahli dotiki kože mu pomenijo uteho.

Pri motnjah občutenj, ki jim dajejo velik poudarek ameriški in zahodnoevropski avtorji, se po rojstvu težko ustvarijo povezave med posameznimi čutili, tudi z vidom in sluhom. Če ima otrok motnje v dotiku, ravnotežju in globinskem občutenju, bo težko pri osemnajstih mesecih osvajal telesno shemo, ne bo znal pokazati nosu, ušesa, ust pri sebi in drugih. Manjkata mu določena kakovost in količina dražljajev. Tako kot rastline, če ji odvzamemo vodo, trpi zaradi pomanjkanja. Če otroku odvzamemo hrano in zrak, bo umrl, če mu odvzamemo občutenja, bo ostal podhranjen v izkušnjah. Njegovi možgani ne dobivajo obvestil in s tem ne doumejo okolja. Taktilno moten otrok ne sprejema pravega vnosa - vnos v možganih se nepravilno razpozna in napačno predela. Ne more ponotranjiti sprejetih dražljajev in ne uspe mu rešiti vsakdanjih težav. To vodi v zakasnitev zorenja in zaostajanja v razvoju.

V sebi otrok ravna logično, ima pa le en pogled na svet, ki se mu zrcali le tako, kot ga občuti.

Občutenja pa krmilijo njegovi možgani, zato je primanjkljaj vedno tudi v vedenju, ki ga okolje ne pozna in s tem tudi ne razume. To so slabosti, ki vodijo v razvojno zaostajanje in tudi zapoznelemu osvajanju govora.

OPAZNO GIBALNO VEDENJE

Motnje ravnotežja opazimo, če otrok odklanja guganje, vrtenje ali plezanje. Njegovo čutilo je preveč občutljivo in možgani zaznajo neugodje: pojavi se upor, bledičnost ali slabost (vožnja z avtomobilom). Ravnati moramo zelo previdno in z majhnimi koraki ponujati in utrjevati dražljaje.

Imamo otroke, ki so nemirni, povsod jih je dovolj, predvsem v telovadnici lezejo v višino, na orodje in veliko skačejo v globino. Ne dovolijo preusmerjanja v drugo dejavnost. Njihovo ravnotežje je slabo občutljivo, zato jim možgani kot najvišji sistem uravnavanja dejavnosti nenehno narekujejo: dirjaj, plezaj, skači z višine, da bomo pomirjeni. In res, če otroku dajemo veliko teh možnosti s posebno obravnavo, z močnimi pogostimi ponovitvami in dalj časa (navajam iz prakse), potem starši ugotovijo, da se otrok umirja, bolj je zbran, dalj časa vztraja pri eni dejavnosti in sprejema tudi nove. To jih pomirja in zadovoljuje, navdaja z upanjem, da bo otrok postal prilagodljivejši.

Samonapadalnost razlagajo avtorji različno. Že dalj časa je znano, da je samonapadalnost pravzaprav samo - stimulacija, lastno vzburjenje, česar pa ne smemo na silo preprečevati. Težko je sprejemljiva pri odraščajoči populaciji. Samonapadalnost se pojavlja pri otrocih zaradi nenehnih potreb po vzburjenju čutil, a okolje nima razumevanja za to. Kako razložiti otrokovo guganje pred spanjem? S tem se soočajo vzgojiteljice v vrtcih in označujejo kot čustveno motnjo. Nastanek iščemo v potrebi, ki je otrok zaradi toge in nerazumevajoče okolice ne more zadovoljiti. Vsak otrok potrebuje v svojem razvoju veliko guganja in moteni v razvoju še posebej, ker morajo nadomestiti zamujeno. Če je otrokovo čutilo za ravnotežje zadovoljivo vzburjeno, potem nima potrebe po samostimulaciji. Zibanje je neopazna želja po ugodju in omami, ki pomirja. Ali je bil ta otrok v zgodnjem razvoju dovolj ziban? Izkušnje kažejo, da je tudi nemiren. Zato svetujem: vzemite otroka v naročje in ga zazibajte, dajte ga na gugalnico in pomiril se bo. To storite večkrat na dan za kratek čas.

Kriljenje in mahanje z rokami so zaostali razvojni refleksi, ki se zaradi določenih še niso razgradili in se pojavljajo takrat, kadar otrok ni zaposlen. Vzburjena so nekatera možganska središča, ki jih je treba umiriti. Otrokova zaposlitev in pozornost sta kratkotrajni, saj nima zgrajene vztrajnosti. Okolico moti, zato se pojavlja "potreba po vstaviti spremembe vedenja". Najprej moramo upoštevati temeljni razvojni program, iz njega izluščiti ta pojav, šele potem razmišljati o preprečevanju. Otroka, tudi mladostnika, ki kaže samonapadalnost, skušajmo vrniti v izhodiščno razvojno fazo. Utrjujmo temeljni gibalni razvojni program in prenekatera napadalnost bo izginila sama po sebi.

Potreba ročnih dotikov in prijemov je opazna, ko otrok drsi z rokami po hrapavi steni, gladkem pohištvu, po deski, vse prijema, vse se dotika. To je želja po vzburjenju taktilnih čutnic na dlani. Ker to ni zadovoljeno doživeto, zaostaja v razvoju. Ko sem prav te in podobne vaje svetovala staršem, so bili presenečeni, ker je otrok prav to izvajal in ga niso mogli odvaditi. Intenzivno urjenje teh gibanj je otroka zadovoljilo in po določenem času je sam prenehal brez nasilnega spreminjanja vedenja.

Agresivnost otroka opazimo, ko prijema druge, jih stiska, grabi, vleče za lase. Ali še nobena mati ni doživela pri svojem otroku, da bi jo vlekel za lase, in kaj je dosegla z nasilnim spreminjanjem vedenja? Otrok, ko shodi, prijema predmete, liže pohištvo, vleče, vse podre pred seboj in za seboj, grize igračke, vonja tudi noge.

Znano in upoštevano je, da so usta in roke otrokove antene, s katerimi lovi dražljaje zunanjega sveta, te antene mu prenašajo izkušnje. Za to je na voljo veliko igrač. Slabo pa se upoštevajo igrala, na katerih otroci razvijajo in utrjujejo grobo motoriko, ki upošteva krepke mišice vsega telesa. Utrjeno mišičje omogoča drobno motoriko, tudi tisto, ki zapira pot iz sečnega mehurja in omogoča govor.

Nekateri otroci ne marajo ljubkovanja, osvobodijo se objema, upirajo se mu in postanejo uporni, ne dovolijo mršenja las. Taki dotiki so za taktilno prizadetega boleče doživetje. Čutilo še ni oblikovano v možganih tako, da bi razlikovalo vse dotike. Prvotna vloga občutenja dotika je usmerjena v obrambo, beg ali napad, ni še izoblikovano razlikovanje. Zato je vsak dotik sovražen.

Občutljivost na obrazu se kaže pri umivanju, česanju in striženu las. Za

mater je to zelo težavno del, ker je otrok še posebej občutljiv na predele obraza in glave nasploh. Dražljaj je treba najprej ustvariti, potem lahko postane ljubek, ne več tako tog in zakrčen.

Težave v mišični koordinaciji nastanejo zaradi nepravilnega tonusa. Otrok je v hoji negotov, gibanje izvaja počasneje, pade s stola, ne zmore spretno plezati. Splošna nespretnost se izkazuje v pogostem padanju na obraz, poškoduje si zobe in ustnice, ker oporne reakcije niso dovolj razvite in izoblikovane. Če otrok ne obvladuje globinskega občutenja, je boječ v hoji po stopnicah ali strmini navzdol. To se pripisuje družini, ki ga ni naučila hoje. In tako se porajajo nesoglasja v družini in vzgoji nasploh.

Zaznavno moteni otroci so tisti, ki se navidezno nočejo razvijati v redu. Manjka jim vedoželjnosti in gibalnega siljenja, niso dovolj dejavni in iznajdljivi. Zelo radi sedijo pred televizorjem in se težko prilagajajo na nove dražljaje.

BAZALNA STIMULACIJA

Z bazalno stimulacijo razumemo ponujene dražljaje vseh vrst, na katere se otroci, moteni v razvoju, odzivajo. Pri tem ima ravnotežnostni organ osrednjo vlogo. S pospeševanjem in stalnim ponavljanjem preprostih dejavnosti otrok doseže vzburjenje. Le tako se lahko čutni primanjkljaj po določenem času izravna. Zato so potrebna različna orodja, predvsem tista, ki spodbujajo otroka k gibanju gor-dol, sem-tja in vrtenje. Poleg tega so še deske, velike žoge, ponjava, vendar gibanje na njih ne sme biti sunkovito. Primerna so gričanja, samostojne vožnje. Dražljaji naj bodo kratki, pogosti in zelo intenzivni. Otrok se na te dejavnosti različno odziva. Že po nekajkratni obravnavi postaja zadovoljen, sprejemljiv tudi za nove spodbude. Sodelovanje staršev pri obravnavi je zelo priporočljivo, ker se otrok v njihovih rokah počuti varnega. Kasneje postaja samostojen in zaupljiv do osebe, ki se z njim ukvarja. Pri prenekaterem otroku se je izboljšal govor, ne da bi ga posebej razvijali.

Otroci, moteni v razvoju, potrebujejo gibanje za svoj temeljni obstoj. Pri spreminjanju vedenja poskušajmo razmišljati in upoštevati tiste otrokove potrebe, ki jih sam nakazuje. Z onemogočanjem teh zaviralno delujemo na njegov vsestranski razvoj. Vsak otrok, tudi moten v razvoju, ima določene zmožnosti in potrebuje čas, da jih bo razvil, sicer ostajajo zavrti in se ne razvijajo. Z razvojnim programom moramo začeti zgodaj, drugače se pojavi nezaželeno vedenje. Ne jemljimo gibanja kot nekaj drugotnega, temveč kot pomembno vlogo in nalogo v sklopu celostnega razvoja. Ugotovljeno je, da se prav z gibanjem otrok spoznavno in čustveno razvija, postaja samostojnejši, to pa je želja nas vseh.

Božidara Kremžar

USTVARJANJE Z GIBOM IN PLESOM

Želela bi spregovoriti nekaj o komunikaciji s pomočjo gibanja in plesa, ki se postopno vnaša v vzgojo in izobraževanje otrok z zmerno motnjo v duševnem razvoju.

Svoje učence pogosto spodbujam h gibanju in plesu. Prof. dr. Kotar že dvajset let v metodiki dela poudarja, da moramo vsako obravnavano temo pri otrocih z zmerno motnjo v duševnem razvoju podkrepiti z gibanjem. Zakaj? Zato da jo učenci skušajo osvojiti z vsemi čutili: vida, tipa, sluha, giba. Vsako obravnavano temo sem skušala podkrepiti z gibanjem, obdelati tudi likovno, izraziti z glasbo. Vsa področja delovnega usposabljanja so se prepletala druga z drugim. Pred dvema letoma sem začela sodelovati v permanentnem izobraževanju, ki ga je organizirala Pedagoška fakulteta, in sicer v gibalno-plesni terapiji. Na delavnicah sem doživljala zelo veliko sproščanja, izražanja, ustvarjanja, komuniciranja skozi gibanje. Tako sem sama razvila pozitivno stališče do gibanja in do ustvarjalnega giba, ki ga vnašam v pouk. Ker sem zelo uživala, se sprostila in spočila, sem bila prepričana, da bo to področje zelo dobro tudi za moje učence, in od takrat vnašam vsebine gibalno-plesne dejavnosti v vzgojo in izobraževanje. Magistra psihologije Breda Kroflič, ki se že dvajset let sistematično, raziskovalno in poglobljeno ukvarja z gibanjem in plesom in zelo uspešno orje ledino na tem področju, pravi:

Gibanje ni samo sebi namen. Gibanje vpliva na emocije, na zavedanje samega sebe, na zaznavanje prostora in časa. Gibanje je ena osnovnih človekovih potreb. Ustvarjanje pa je najvišja človekova potreba, katere zadovoljstvo mu omogoča samouresničevanje. Ob tem nastopa nova človekova vrednost, ki se kaže v človekovi sproščenosti, dobrem počutju, zadovoljstvu, prisluškovanju sebi in odzivanju okolju. Ko ustvarjamo z gibanjem, se izražamo s telesom, posredujemo svojo notranjost, sproščamo s samim seboj. Duh, duša in telo delujejo kot eno - le tako se človek čuti popolnega. Verjetno od tod sproščenost, zadovoljstvo in ustvarjalnost (Breda Kroflič - Ustvarjanje skozi gib, str. 11).

Gibanje je dogajanje v času in prostoru. Zakaj se človek giblje? Da preučuje in spoznava svoje okolje, da se prilagaja okolju in da ga spreminja, da navezuje stike, komunicira (Allen Baugh, 1967).

Če izhajamo iz te temeljne definicije, pomeni to za naše otroke: spoznavanje okolja, prilagajanje okolju, komuniciranje z okoljem.

Razlikujemo samoizrazni gib (spontan) in simbolično izrazni gib ali oboje. Način gibanja lahko naznačuje izvajalčevo duševno stanje, mirnost, nervoznost, nežnost, napadalnost idr. Gib je zelo pomemben v vlogi samoizražanja. Navadno se nanaša na počutje in čustva. Gibanje lahko postane tudi svobodna, simbolična oblika, umetniška prvina, plesni gib. Plesna umetnost izraža z gibanjem idejo - idejo o doživljanju različnih subjektivnih izkušenj. Česar vsakdanja govorica kot najobičajnejši način komuniciranja ne zmore, zmorejo umetniška dela kot izrazne oblike, ki simbolizirajo naravo človekovih občutij. Zgodovinsko gledano je ples najprvotnejši izraz človekove ustvarjalnosti. Ples je torej namerno privzdigovanje različnih gibanj v nekaj višjega, kot pa so vsakdanja gibanja. Plesalka Jasna Knez pravi: "Kdor je kdaj doživel ustvarjanje z gibi, mu postane to nuja. Narediti nekaj, kar nihče drug ne naredi tako kot ti. Zaveš se svojevrstnosti lastnega telesa in jaza." Potreba po gibanju narašča, ideje nastajajo kar same in vsaka improvizacija je doživetje. Želja po preskušanju je vse večja (Breda Kroflič - Ustvarjanje skozi gib, str. 24). V svetu in tudi pri nas se pojavlja ustvarjanje z gibanjem kot terapija. Pomen plesno-gibalne terapije je mogoče opredeliti s temile značilnostmi:

1. Prispeva k samozavedanju, ker omogoča oblikovanje ustrezne telesne slike, daje občutek notranje strukture, reducira impulzivnost, omogoča odkrivati sebe, vzbuja zadovoljstvo s samim seboj, samozaupanje, občutljivost za nebesedne znake.

2. Razvijanje socialnih sposobnosti, t.j. socialno zavedanje, ker spodbuja stike z drugimi, zaupanje, občutljivost,

prilagodljivo strukturo, sodelovanje, skupinsko reševanje problemov, upoštevanje pravil, delitev pozornosti, empatije, vodenje in podrejanje, vzdrževanje pozornosti, sprejemanje stikov brez dotika, iniciativnost in sodelovanje v dejavnosti.

3. Daje možnosti za izražanje čustev in domišljije z oblikovanjem telesa.

4. Omogoča občutje uspeha in zadovoljstva.

5. Omogoča integracijo notranjih in zunanjih dražljajev.

6. Izboljšuje funkcionalne in dinamične prvine nevromuskularnih spretnosti, kot so ukslajevanje hoje, ravnotežje in prostorska orientacija (Breda Kroflič - Ustvarjanje skozi gib, str. 41).

Gibalno-plesna terapija je zelo koristna in priporočljiva za otroke z motnjami v duševnem razvoju. Vse te sposobnosti se z gibanjem in plesom razvijejo tudi pri otrocih z zmerno motnjo v duševnem razvoju. V plesni dejavnosti deluje telo kot sprejemnik, proizvajalec in izvajalec, ko sprejema kinestetične, ritmične in socialne dražljaje ter se odziva nanje. Otrok se začenja zavedati telesa in njegovih delov, številnih možnosti gibanja v času in prostoru z različno izrabo energije in lastnih svojevrstnih vzorcev gibanja. Med gibanjem delujejo telo, občutje in duh kot eno.

Ustvarjanje z gibanjem otroku omogoča, da sam izbira in usmerja svoje vedenje, da se izkoplje iz utirjenih vedenjskih vzorcev, ki se kažejo v njegovi hiperaktivnosti, ko v stalnem nemiru ne more konstruktivno sodelovati z okoljem. Nasprotno pa se hipoaktiven otrok zaradi stalne zavrtosti šibko odziva na spodbude okolja. Z možnostjo izbiranja gibalnih vzorcev pa nastaja v otroku gibalni besednjak, ki sčasoma deluje kot faktor uravnotežja v otrokovem širšem odzivanju na okolje (Breda Kroflič - Ustvarjanje skozi gib, str. 42).

Vzgajati s plesom pomeni spodbujati razvoj telesnih in duševnih sposobnosti, pa tudi spodbujati čustveni, socialni in intelektualni razvoj. Plesna vzgoja spodbuja razvoj ustvarjalnosti kot osebnostne lastnosti. Omogoča in spodbuja sodelovanje posameznika in njegovo uveljavljanje v skupini. Otrok lahko sodeluje v skupini na več načinov: sodeluje v enotnem gibanju skupine (npr. rajalne igre), prevzema določeno vlogo, sodeluje v gibalnem ustvarjanju z vrstniki v majhni skupini, se tudi individualno izraža in sprošča v gibalnih izmišljanjih. Posameznik se uveljavlja tudi v nastopanju pred skupino. To pa so lastnosti, ki so za novega učenca zelo pomembne. Plesna vzgoja kot gibalna dejavnost omogoča otroku sprostitev notranje napetosti različnega izvora. S sprostitvijo ter možnostjo uveljavljanja in ustvarjanja omogoča, da se v otrokovi osebnosti ustvari ravnovesje. Smotri plesne vzgoje so:

1. Usmerjati otroke v samostojno gibalno ustvarjalnost, da vsak najde v gibanju samostojen plesni izraz, v neposrednost in naravnanost gibanja, ki izhaja iz doživetja.

2. Skrbeti za skladen razvoj otrokovih gibalnih sposobnosti ter pravilen razvoj organizma, za pridobivanje gibalne koordinacije in orientacije v lastnem telesu in v prostoru.

3. Z gibanjem spodbujati razvoj posluha in intelektualni razvoj.

4. Omogočiti otrokom telesno in čustveno sprostitev, da se uveljavijo v skupini in kot posamezniki.

5. Z gibalno sprostitvijo preprečevati pojave motenih oblik vedenja (Breda Kroflič - Ustvarjanje skozi gib, str. 47).

Vse te smotre vnašam v proces vzgoje in izobraževanja otrok z zmerno motnjo v duševnem razvoju. V primerjavi z začetno sramežljivostjo, nekreativnostjo in smehom so učenci pokazali velik napredek. Z nevsiljivim spodbujanjem in z lastnim plesom sem jim zbudila željo po plesu. Sprva je šlo za posnemanje gibanja, zrcaljenje, za skupinsko gibanje in ples, kasneje pa se je v plesu pojavila ustvarjalnost - njihov ples. Danes povsem brez treme nastopajo v skupini ali pa plešejo svoj ples pred skupino, pred gledalci. Celo več. Učenci, ki niso želeli nikoli plesati, so začeli to početi. To pa je za posameznika zelo velik napredek. Nekateri so bili pravo odkritje ustvarjalnosti - pravo presenečenje. Velikokrat v življenju rečemo, to bo pa za otroka z zmerno motnjo v duševnem razvoju prezahtevno. Večkrat se izkaže, da to ne drži. Mislim, da je treba našim učencem ponuditi mnoge vsebine in dejavnosti in šele, ko poskusijo neko dejavnost, lahko ugotavljamo: to pa je dobro, to pa ne gre - je prezahtevno. Samo gola razmišljanja, brez poskusov vnašanja misli in idej v prakso, ne dajo uspehov. Treba je poskusiti, premisliti, kako bi posamezne vsebine poenostavili, in šele nato lahko ugotovitve posplošimo. Potrebna je tudi določena stopnja ustvarjalnosti. Ne smemo takoj prenehati delati. Iskati moramo nove poti, nove možnosti. Pomembna so naša ustvarjalna prepričanja. V tem je tudi ustvarjalnost defektološkega poklica. Če bi prenehala takoj, ob prvih poskusih, ko so se učenci samo smejali, danes ne bi mogli izražati svoje ustvarjalnosti z gibom in plesom. Zakaj bi bili za vse to prikrajšani? Ker sem nevsiljivo vztrajala, ker me ta smeh ni motil, so začeli učenci uživati, se zabavati in sproščati. Kot sem

Matjaž Barič: Pri plesu se začnem topiti

že omenila, so tudi naši otroci zelo ustvarjalni. To mi daje veselja, zadovoljstva in energije za nadaljnje spodbujanje otrok v ustvarjanju gibanja in plesa. Ni lepše, kot videti našega otroka zadovoljnega.

Učenci doživljajo ob gibanju in plesu veliko zadovoljstva, ker doživljajo uspeh, zboljšujejo koordinacijo v hoji in gibanju, ravnotežje, prostorsko orientacijo, izboljšuje se njihovo samozavedanje. Učenci so pogosto presenečeni, ko odkrijejo same sebe. Na začetku se pojavi začudenje, da tudi sami zmorejo pripraviti svoj ples. S tem se razvija zaupanje vase. Gibanje in ples tudi zelo pozitivno vplivata na sprejemanje in dajanje stikov z dotikom. Mnogi naši učenci niso sposobni navezati stik z dotikom, mnogi ne marajo dotika, ga odklanjajo. Skupinski ples pa omogoča prav to.

Ustvarjalni gib in ples vnašam v vsa področja vzgoje in izobraževanja otrok z zmerno motnjo v duševnem razvoju.

V Sloveniji ima gibalna vzgoja kot estetsko vzgojno področje štiridesetletno tradicijo kot sestavina predšolskih vzgojnih programov.

V vzgojno-izobraževalnem procesu na razredni stopnji osnovne šole pa je novost, saj se vrača šele zadnjih nekaj let ob maloštevilnih zavzetih učiteljih, ki se specialno didaktično seznanjajo v permanentnem izpopolnjevanju ter jo neposredno preskušajo in razvijajo v praksi. Mislim, da je tudi v vzgoji in izobraževanju otrok z motnjami v duševnem razvoju ustvarjanje z gibanjem in plesom zanimiva novost, ki naj se čim več vnaša v vzgojo in izobraževanje. Nov program vzgoje in izobraževanja otrok z zmerno, težjo in težko motnjo v duševnem razvoju že namenja plesu posebno pozornost.

Odziv otrok in učiteljev zbuja optimizem, saj je življenje in delo v razredu ob gibnem ustvarjanju - nebesedni komunikaciji obojim zanimivo, prijetno in ustvarjalno. Omogoča zadovoljstvo, ki zelo pozitivno vpliva na ustvarjalnost. Učiteljeva ustvarjalnost pa je vrednota, ki jo zahteva sodobna današnja šola. Ustvarjanje s plesom je tako obojestransko zadovoljstvo: zadovoljstvo učencev in moje zadovoljstvo, saj sem ponudila učencem nekaj, kar jim prinaša veselje, sprostitev, uživanje. Biti zadovoljen v svojem poklicu pa je največja vrednota v posameznikovem življenju, saj je človekovo delo in ustvarjalnost področje, ki zavzema večji del življenja vsakega posameznika. Občutek, da si nekomu potreben, naj bi bilo bogastvo in smisel življenja slehernega človeka.

Ob tej priložnosti bi se želela magistri gospe Bredi Kroflič najlepše zahvaliti za ves njen trud in entuziazem, saj že več kot dvajset let nevsiljivo in z veliko volje in optimizma, z izrednim občutkom za lepoto gibanja in plesa razkriva skrivnosti in lepoto ustvarjanja z gibom in plesom na slovenskem prostoru, kljub temu da v tem trenutku razmere niso preveč naklonjene ustvarjanju s pomočjo gibanja in plesa - neverbalni komunikaciji.

Stanka Grubešič

SPECIALNA OLIMPIADA SLOVENIJE

POROČILO O UDELEŽBI NA 9. LETNIH SVETOVNIH IGRAH SPECIALNE OLIMPIADE

Uspešna slovenska skupina udeležencev na specialni olimpiadi

V času od 1. do 9. julija 1995 so bile v New Havnu (Connecticut, ZDA) 9. letne svetovne igre specialne olimpiade. Glede na določeno največje število udeležencev se je iger udeležila tudi 26-članska reprezentanca specialne olimpiade Slovenije - SOS (18 tekmovalcev in 8 spremljevalcev). Reprezentanca je bila določena na podlagi razpisa, ki so ga prejele vse članice SOS. Razpis je bil sestavljen tako, da so bili upoštevani:

- zastopanost čim večjega števila športov in vsaj enega kolektivnega športa
- merila svetovne olimpiade za določitev športnikov
- merila SOS za določitev trenerjev.

Na razpis se je prijavilo okoli 80 tekmovalcev in 30 trenerjev. Na temelju meril je opravil izbiro izvršni odbor NK SOS, le-tega pa je potrdil nacionalni komite SOS. Ekipa naj bi odšla na pot 25. junija iz Trsta prek Rima do New Yorka. Zaradi stavke je morala potovati ekipa z avtobusom iz Trsta v München in od tam v New York. Zaradi tega je izgubila en dan. Do petka, 30. junija, so bili člani ekipe gostje ameriških družin v mestu Beacon Falls (država Connecticut je enako gostila vseh 7200 tekmovalcev in okoli 3000 spremljevalcev). Namen tega bivanja je bil v spoznavanju ameriškega načina življenja. Povsem je uspel in člani ekipe so dodobra spoznali ameriško gostoljubnost. Nato se je ekipa preselila v olimpijsko vas (Univerza Yale - SCSC). Igre so bile odprte na slovitem stadionu Yale Bowl in si jih je ogledalo 80 000 gledalcev. Odprtja so se udeležile mnoge svetovne medijske zvezde. Igre je pozdravil in odprl predsednik ZDA Bill Clinton. Odprtja se je udeležil tudi naš generalni konzul v New Yorku Matjaž Kovačič. Tekmovanja so se začela z dnevom odprtja 1. julija, in so potekala vse do zadnjega dne, 9. julija, ko je bila sklepna slovesnost. Slovenska ekipa je sodelovala v 5 od 23 športov. Tekmovalni sistem specialne olimpiade je zastavljen tako, da so najprej predtekmovanja z določitvijo skupin po sposobnostih, nato kvalifikacije in nato finalna tekmovanja. Nastopi in rezultati slovenskih športnikov specialne olimpiade so takile:

ATLETIKA:

Tadej Kramberger: 1. skok v daljavo z mesta
(Radovljica) 5. met krogle
7. tek na 100m

Anica Drčar: 1. skok v daljavo z mesta
(Radovljica) 6. met krogle
8. tek na 100 m

Sandra Živec: 2. skok v daljavo z mesta
(Tolmin) 6. skok v daljavo
8. tek na 200 m

David Planinšek: 2. skok v daljavo
(Kranj) 2. tek na 100 m
4. tek na 200 m

PLAVANJE:

Majda Pernek: 1. 50 m prsno
(Dornava) 1. 100 m prsno
6. 50 m prosto

Roman Kokolj: 2. 50 m prosto
(Maribor) 4. 200 m prosto
7. 100 m prosto

KOLESARSTVO:

Venči Zajzal: 1. 5 km cestno
(Celje) 1. 10 km kronometer
5. 25 km cestno

Maja Beden: 1. 1 km kronometer
(Ljubljana) 2. 10 km cestno
3. 5 km cestno

NAMIZNI TENIS:

Mojca Dvornik: 2. posamezno
(Domžale)

Sebastjan Jakob: 4. posamezno
(Celje)

Dvornik-Jakop: 2. dvojice

MALI NOGOMET:

Željko Sefarovič, Ignac Levačič, Darko Plešnik, Jože Leskovar, Bogdan Gros, Manfred Kržišnik (vsi Črna na Koroškem), Sebastjan Vogrin (Maribor) in Dimitrij Trobec (Koper).

Prisrčen sprejem ameriških gostiteljev

REZULTATI PREDTEKMOVANJ:

SLO : POLJSKA	0:0
SLO : GVADALUDE	0:0
SLO : MARTINIQUE	1:1
SLO : KANADA	2:0
SLO : ST. LUCIA	0:0
SLO : GAMBIA	0:0

REZULTATI KVALIFIKACIJ:

SLO : ST. LUCIA	6:1
SLO : KANADA	0:1
SLO : KAZAHSTAN	10:1
SLO : USA	12:1

POLFINALE:

SLO : KAZAHSTAN	4:3

FINALE:

SLO : KANADA	3:2

Spremljevalci slovenske ekipe:

Polona Burnik (Ljubljana) - atletika, Ivanka Vidovič (Črna) - atletika in nogomet, Ljubo Miličevič (Maribor) - plavanje, Leon Stemberger (Celje) - kolesarstvo, Danilo Gregor (Črna) - nogomet, Bronka Mulec (Domžale) - namizni tenis, Tomaž Jereb (Ljubljana) - delegat SOS, Marjan Lačen (Črna) - vodja ekipe

Letošnje igre so bile organizirane pod motom: 3xS (sport, spirit, splendor).

V celoti so se ta tri izhodišča potrdila:

- devet dni iger je za 7000 športnikov iz vsega sveta prineslo napete in zanimive športne boje;
- v celoti se je potrdil duh specialne olimpiade, ki omogoča vsem osebam z motnjo v duševnem razvoju boljšo kakovost življenja;
- bližč iger z začetno in sklepno slovesnostjo ter z mnogimi spremljajočimi dejavnostmi

je resnično odprl pot, kot so govorili organizatorji, v 21. stoletje.

Slovenci smo bili na teh igrah nadvse uspešni, s ponosom in zadovoljstvom smo zastopali svojo domovino. Domov smo se vrnili polni novih izkušenj, bogatih doživetij in novih spoznanj, vse to pa bo pozitivno vplivalo na nadaljnji razvoj specialne olimpiade Slovenije in s tem na kakovost življenja oseb z zmerno in težjo motnjo v duševnem razvoju.

Marijan Lačen

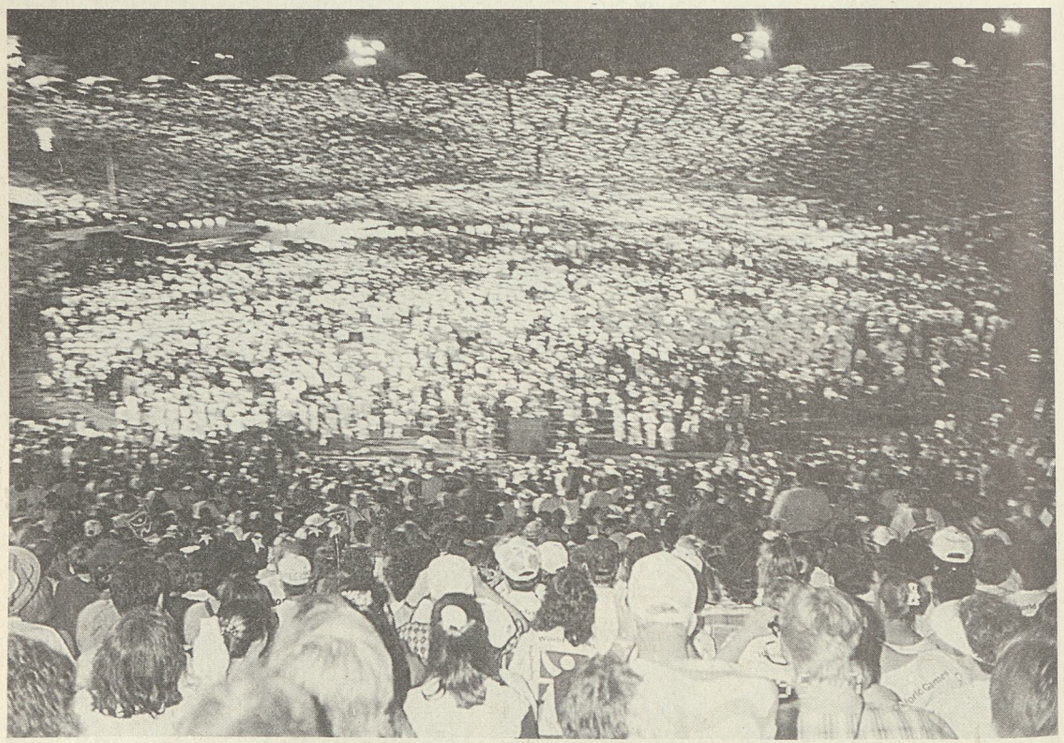

Odprtje iger si je ogledalo 80.000 gledalcev

OČETJE SO TAKŠNI IN DRUGAČNI

V naši bližini stanuje deček, ki je že odrasel fant in otrok obenem. Velikost je fantovska, obraz pa je deški. Ob lepem in toplem vremenu nerodno stoji pred hišo, zazrt v človeka, ki prihaja nasproti. Včasih drži v rokah vrečko s smetmi, namenjen, da jih odnese čez cesto v smetnjak. Če gleda človeka, ki prihaja, pozabi, da je namenjen proti smetnjaku. Kadar je fant pred hišo, je v bližini tudi njegov oče. Včasih dela na vrtu, na dvorišču ali v odprti garaži. Prijazno pozdravi ali pa odzdravi. Fant se zazre v mimoidočega in večno enaka maska njegovega obraza se nekoliko zasveti. Nikoli ga ne vidim samega, pa tudi očeta ne. Če se oče odpelje na njivo, posadi fanta v avto in ga vzame s seboj. Zdita se nerazdružna; umirjeni in brezizrazni fant in njegov zmeraj prijazni oče.

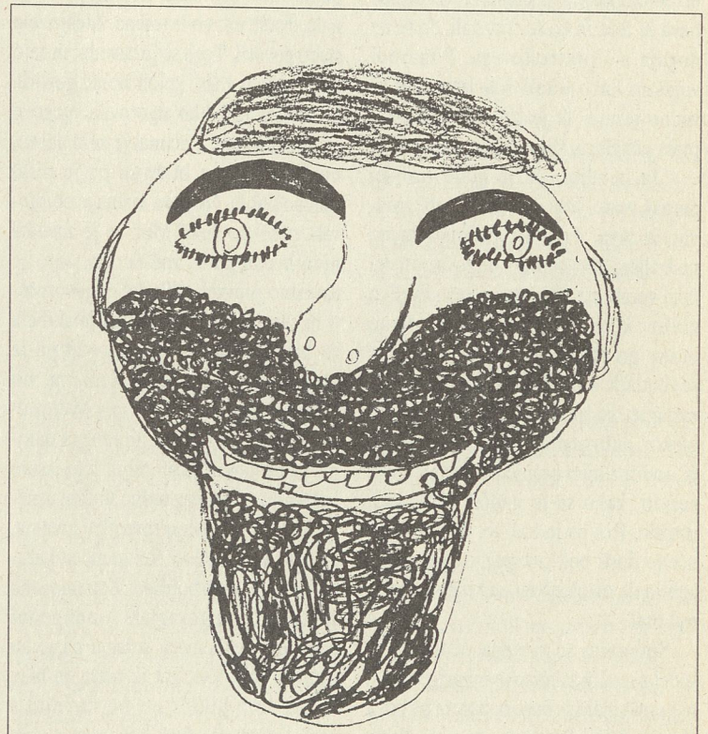

Brane Nedič: Moj oče

Nekoč sem imela kolega, ki je šel študirat defektologijo, potem ko je spoznal, da se je njegov otrok rodil duševno prizadet, in spoznala sem neko mamo, ki se je odločila za študij surdopedagogike, ko so zdravniki potrdili njen sum, da je otrok gluh. Srečala sem se tudi z odraslo sestro duševno prizadetega fantka, ki je prav gotovo bolj seznanjena z vso literaturo, učnimi pripomočki in dobrimi igračami kot večina poklicnih učiteljev prizadetih otrok. Pri svojem delu se veliko srečujem s starši. Skoraj vsakega otroka, ki pride ali prihaja v Svetovalni center, spremljajo starši. Posebno ob prvem obisku približno polovico otrok spremljata oba starša. V sobo zmeraj povabim vse skupaj: otroka, mamo in očeta. Mame se pred tem ponavadi že kar nagonsko zganejo, pripravljene, da otroka spremljajo; marsikdaj pa začutim, da je to spremljanje obenem tudi že neke vrste zaščita, za vsak primer, če jo bo otrok potreboval. Te zaščitniške želje očetje ne pokažejo v toliki meri, predvsem bolj poredko. Včasih dajejo vtis, kot da njih obisk otroka pri psihologu, specialnem pedagogu ali pri zdravniku ne zadeva, da je to stvar mame in da so tukaj le kot vozniki. Včasih sprva niti ne vem, da so prišli vsi skupaj. Očetovo spremstvo mi razkrije šele otrok, ki gleda skozi okno in reče mami: "Glej, oči!" In potem pojasni še meni, da je tisti moški, ki se sprehaja pred hišo, njegov oče. Dvakrat

na teden prihajam na delo v popoldanski izmeni. Parkiram avto in vidim, da v sosednjem dremlje ali pa prebira časopis moški, ki očitno čaka na nekoga, ki bo prišel iz naše hiše. Nobene mame še nisem videla čakati v avtomobilu. Z otroki pridejo tudi samo očetje, posebno potem, ko je prvi led prebit, ko obravnava že teče in ko so spoznali, da se ne dogaja nič pretresljivega. Ponavadi vprašam, kako je kaj v šoli; ima otrok še vedno težave, se je kaj izboljšalo, kaj pravi učiteljica, kaj opažajo oni - starši.

"Ja, mislim, da je malo boljše, ampak veste, šola je ženina skrb", pravijo in vem, da se ne počutijo ravno najboljše, ker morajo odgovarjati na taka vprašanja. Mislim, da res ni veliko očetov, ki bi bili pripravljeni sedeti ure in ure pri otroku, mu prigovarjati, naj se vendarle loti branja ali pa naloge, mu razlagati, ga spodbujati, ga iskati okrog blokov, da bi ga pripeljali za mizo k nalogi, vaditi z njim branje ali pisanje, preverjati, kako se je naučil naravo ali družbo. Res pa je tudi to, da so včasih očetje dosti bolj potrpežljivi pri razlagah in da otrok očetu ne reče, da ne bi rad bral.

Spomnim se svojega očeta, ki je sedel z menoj za mizo in mi prigovarjal, naj samo malo še berem, potem pa bova skupaj risala. Spomnim se tudi, da je nekoč odšel v šolo, potem ko je na mizi našel celo polo s poskusi ponaredkov njegovega podpisa. S profesorjem fizike sta brez težav ugotovila ponarejen podpis pod slabo oceno, potem pa sta se pogovorila še o čebelah. Ko je prišel domov, mu je šlo na smeh, mene pa je bilo neskončno sram. Verjetno bi se enako prizanesljivo smehljal tudi, če bi mu bilo slabo oceno dala v podpis. Pravijo, da ljudje, ki jecljajo, skušajo ogniti govorjenju, če to ni ravno nujno. Toda spomnim se nekega očeta, ki je močno jecljal, vendar svoji ženi sploh ni pustil do besede. Imela sta enajst otrok, toda ženina naloga je bila le rojevanje. "Tiho bodi, bom jaz povedal!" jo je zavračal. Aleša sem v Svetovalnem centru obravnavala štiri leta. Bil je prvi od petih otrok in v času, ko sem ga spoznala, dva še nista bila rojena. Aleš je zelo slabo govoril. Tega se je zavedal in zato prvi dve leti v šoli sploh ni nič govoril. Učiteljica je lahko ugotovila njegovo znanje le pisno. Računal je zelo dobro, nareke, obnove in spise pa je pisal mnogo slabše. Njegova mama je obiskovala posebno šolo. Mož se je zavedal njenih omejenih zmožnosti, zato je zavestno prevzel velik del odgovornosti in skrbi za otroke. Mama je skrbela za hišo, hrano in obleko, oče pa je otroke spremljal k zdravnikom, bil nenehno povezan s šolo in v Svetovalnem centru ni izpustil niti enega datuma obravnave. Nikoli mi ni bilo jasno, kako mu je to, poleg redne službe, uspelo. Tatjano je zmeraj spremljala mama. Zelo težko ji je šlo v šoli in nič ni kazalo, da bi se kaj izboljšalo. Z mamo smo se odkrito pogovarjali o neugodni napovedi dekličinega šolanja na redni osnovni šoli. Vse, kar je rekla, je bilo, da se mož nikoli ne bo strinjal s prešolanjem. Po dveh letih nam je vendarle uspelo, da je prišel z deklico tudi oče. Presenečeni smo bili, kako hitro smo se lahko dogovorili za prešolanje. Nikoli pa nismo natančno izvedeli, ali je mama uporabljala očeta kot ščit pri obrambi pred nezaželenim ukrepom, ali pa se je oče pred nami pokazal razumevajočega, doma pa je ženo zaradi tega tiraniziral.

Jernejev oče že od vsega začetka jemlje odgovornost za to, kaj se bo dogajalo z njegovim otrokom, na svoja rame-na. Skoraj imam vtis, da ženi ne dovoli soodločanja. On je tisti, ki otroka najbolje pozna in ve, kaj je dobro zanj. Ob tem žal spregleda nekatere zelo pomembne stvari oziroma pomembnim stvarem odvzema težo, daje pa jo nepomembnim. S strokovnjaki, ki so pregledali njegovega otroka in izrazili svoje mnenje, se tako rekoč z ničemer ne strinja. Za vsako otrokovo vedenje najde razumsko razlago in za vsako nevedenje opravičilo. Če na primer otrok na sliki, ne prepozna lune, pojasni, da ponoči pač ne hodi naokrog. Otroka varuje tako, kot to večkrat počno mame, in ne očetje.

Tudi zaskrbljenost in obup s črnim pogledom v prihodnost se porodi v dušah očetov. Nihajo med željo, da bi se popolnoma umaknili, in med odgovornostjo, da morajo svojemu otroku pomagati. Nekateri pomagajo, drugi se zatečejo v delo, v prevzemanje odgovornih nalog, v prezaposlenost, v skrb za materialni blagor družine. Ne eni in ne drugi ne zaznajo napredka pri otroku, ker ni v njihovih pričakovanjih nikakršnega optimizma. Ljudje si žal prepogosto postavljamo cilje za svoje otroke, ne da bi upoštevali njihove interese, želje in njihova merila za srečo. So očetje drugačni od mam? Seveda so. Toda tudi očetje so zaskrbljeni in optimistični, realni in nerealni, potrpežljivi in nestrpni, se spopadajo s problemi svojih otrok ali pa bežijo od njih, so samotni borci ali pa prenašajo le del starševskega bremena skupaj z materjo svojih otrok... Očetje so takšni in so tudi drugačni. Vsako breme pa je lažje nositi, če je porazdeljeno.

Tereza Žerdin
defektologinja

PRAVNA VPRAŠANJA IN ODGOVORI

VPRAŠANJE:

Imam duševno prizadetega otroka, ki je star šestnajst let. Zanj prejemam povečan otroški dodatek. Kako bo, ko bo dopolnil osemnajst let?

ODGOVOR:

Po Zakonu o družbenem varstvu duševno in telesno prizadetih oseb pridobi z dopolnjenim osemnajstim letom starosti duševno prizadeta oseba status invalida. Vloga za priznanje pravic po tem zakonu se naslovi na Center za socialno delo pristojne občine. Komisija za razvrščanje pri Občinski skupnosti socialnega skrbstva izda izvid in mnenje o stopnji duševne prizadetosti, invalidska komisija pri Zavodu za pokojninsko in invalidsko zavarovanje pa izda izvid in mnenje o stopnji telesne invalidnosti.

Na podlagi prvega prizadeta oseba pridobi status invalida in ji pripada nadomestilo za invalidnost v višini 36 odstotkov povprečnega čistega osebnega dohodka na zaposlenega v Sloveniji v minulem letu, na podlagi drugega pa pridobi pravico do dodatka za tujo nego in pomoč, ki znaša od 20 do 30 odstotkov čistega osebnega dohodka, če potrebuje tujo pomoč za opravljanje vseh poglavitnih življenjskih opravil, in od 10 do 20 odstotkov čistega osebnega dohodka, če potrebuje tujo pomoč za opravljanje večine temeljnih življenjskih opravil. Z dopolnjenim osemnajstim letom pa ugasne pravica do otroškega dodatka.

VPRAŠANJE:

Zakaj je višina dodatka za tujo nego in pomoč nižja od višine dodatka za pomoč in postrežbo?

ODGOVOR:

Dodatek za tujo nego in pomoč je v pristojnosti Skupnosti socialnega skrbstva Slovenije (Ministrstvo za zdravstvo) po Zakonu o družbenem varstvu duševno in telesno prizadetih oseb, dodatek za pomoč in postrežbo pa je v pristojnosti Zavoda za pokojninsko in invalidsko zavarovanje po Zakonu o pokojninskem in invalidskem zavarovanju. Pravici do različnih dodatkov torej izvirata iz dveh različnih zakonov oz. področij in se med letom tudi različno usklajujeta.

VPRAŠANJE:

Kdaj pripada duševno prizadeti osebi nov invalidski voziček?

ODGOVOR:

Po Zakonu o zdravstvenem varstvu in na podlagi Pravil obveznega zdravstvenega zavarovanja je rok za zamenjavo standardnega tipa invalidskega vozička pet let.

VPRAŠANJE:

Avtomobil, ki je bil kupljen pred enim letom za prevoz duševno prizadetega otroka, je bil brez moje krivde v prometni nesreči poškodovan. Ali moram plačati prometni davek pri prodaji?

ODGOVOR:

Če je bil osebni avtomobil pri prometni nesreči poškodovan za več kot 70 odstotkov tržne vrednosti avtomobila na dan nesreče, se pri prodaji ne plača davka od prometa proizvodov, kljub temu da še ni potekel triletni rok od dneva nakupa, ki sicer velja za oprostitev davka.

VPRAŠANJE:

Ali me v podjetju lahko odpustijo kot delavko, ki je na seznamu tehnoloških presežkov? Imam desetletno duševno prizadeto hčerko.

ODGOVOR:

Po Zakonu o delovnih razmerjih delavki(cu) z otrokom, zmerno ali težje motenim v duševnem ali telesnem razvoju, lahko preneha delovno razmerje samo na podlagi njenega(ovega) pisnega soglasja.

VPRAŠANJE:

Ali je potrebno dodatno zavarovanje oz. doplačilo pri obisku patronažne službe na domu?

ODGOVOR:

Pravico do zdravljenja in nege na domu določajo Zakon o zdravstvenem varstvu in zdravstvenem zavarovanju ter Pravila obveznega zdravstvenega zavarovanja. Storitve zdravljenja in

nege na domu so po zakonu uvrščene v skupino pravic, ki je zavarovanim osebam v celoti zagotovljena v obveznem zdravstvenem zavarovanju. Pri teh storitvah ni doplačil in zato zanje ni potrebno prostovoljno zavarovanje.

VPRAŠANJE:

Ali sem upravičena do brezplačnega prejemanja pleničk na recept za mojo dveletno duševno prizadeto hčerko?

ODGOVOR:

Glede na določbe Pravil obveznega zdravstvenega zavarovanja spadajo med tehnične pripomočke, ki jih sme predpisati osebni zdravnik za zdravljenje na domu, tudi predloge ali hlačne predloge (plenice), vendar samo pri inkontinenci.

VPRAŠANJE:

Zakaj se ne dobi nadomestilo za invalidnost v celotnem znesku, če se prejema družinska invalidnina? Kako se deli družinska pokojnina med materjo in duševno prizadetim otrokom?

ODGOVOR:

Nadomestilo za invalidnost je socialna kategorija, zato se najprej uveljavijo prejemki, ki so mogoči po drugih predpisih. Tako se najprej uveljavi prejemanje družinske pokojnine, če je ta višja od nadomestila za invalidnost, in šele nato razlika do višine celotnega zneska nadomestila za invalidnost.

Če je družinska pokojnina 80-odstotna, pripada materi 70 odstotkov, duševno prizadetemu otroku pa 10 odstotkov družinske pokojnine in pa razlika do višine celotnega zneska nadomestila za invalidnost.

VPRAŠANJE:

Kakšne so olajšave za starše z duševno prizadetim otrokom?

ODGOVOR:

Olajšave so tele:

- prejemanje povečanega otroškega dodatka za 50 odstotkov;
- pri dohodnini posebna olajšava v višini 20 odstotkov od letne povprečne plače zaposlenih v Sloveniji pri otroku, motenem v telesnem in duševnem razvoju, in v višini 50 odstotkov pri otroku, trajno nezmožnem za delo;
- oprostitev prometnega davka pri nakupu avtomobila;
- oprostitev turistične takse;
- delovno razmerje lahko enemu od staršev preneha samo z njegovim pisnim soglasjem;
- pravica do povečanega letnega dopusta;
- pravica do nadomestila plače pri negi otroka do petnajst delovnih dni oz. do največ trideset delovnih dni;
- povračilo potnih stroškov, če morajo z otrokom potovati k zdravniku ali v zdravstveni zavod v drug kraj;
- plačila zdravstvenih storitev so oproščeni v celoti po Pravilih zdrav-stvenega zavarovanja;
- materi ali očetu, ki dela s skrajšanim delovnim časom neguje oz. varuje težje telesno prizadeto ali zmerno, težje oz. težko duševno prizadeto osebo, se čas, ki ga prebije na delu, šteje v zavarovalno dobo kot polni delovni čas;
- pravica do daljšega dopusta za nego in varstvo do petnajstega meseca otrokove starosti oz. če je mati delala polovico delovnega časa na dan, lahko dela polovico polnega delovnega časa na dan do dopolnjenih triindvajsetih mesecev otrokove starosti.

"Križani" - iz razstave mentalno prizadetih iz Belgije, Nizozemske in Slovenije na Vrhniki.

Nevenka Ljubič
pravnica

VPRAŠANJE:

Moj otrok ima pogosto vročino. Prosim, povejte nam kaj več o tem, kako naj ravnamo in kaj pomeni?

ODGOVOR:

Vročina je najpogostejši vzrok, da starši pripeljejo otroka k zdravniku. Ne vedo, da je vročina eden od obrambnih reakcij organizma, in ne verjamejo, da nam med boleznijo celo koristi. Antipiretiki, sredstva za znižanje vročine, so najpogostejša zdravila, zlasti v otroški dobi in nekritična, prepogosta uporaba ni brez nevarnosti. Pomembno je vedeti, da moramo telesno temperaturo meriti dve ure po jedi in da otrok ne sme piti toplih pijač. Normalne vrednosti so 36,3 °C - 37,2 °C, če merimo pod pazduho, (merimo 5 minut) oz. za pol stopinje več, če merimo v ritki ali ustih (merimo 3 minute). Telesna temperatura pa ima tudi dnevna nihanja. Najnižja je zjutraj, najvišja pa med 16. in 18. uro. Normalna telesna temperatura je posledica procesov nastajanja toplote v organizmu in procesov oddajanja odvečne toplote v okolico. Način ukrepanja je pri obeh oblikah različen. O vročini govorimo, kadar je moteno delovanje termoregulacijskega središča v možganih (nekak termostat) zaradi dviga termostatske točke na višji nivo. Pri tem ima okužba poglavitno vlogo. Podoben učinek kot bakterije in virusi imajo tudi tumorske beljakovine, različni alergeni bakterijski skupki in nekatera zdravila. Znamenja: bolnika mrazi, ježi se mu koža, ima hladne roke in noge, počuti se slabo, toži o glavobolu, je utrujen, ima bolečine v mišicah, otroci so zaspani, neješči, jokavi ali razdraženi. Odrasli težje prenašajo zvišano temperaturo kot otroci. Novorojenček in dojenček do šestega meseca je lahko zelo resno bolan, četudi ima normalno temperaturo; otrok dveh do petih let ima vročino 40 °C že ob virusnem prehladnem obolenju, ki je za to obdobje najpogostejše bolezensko stanje. Po osmem letu starosti pa je temperaturni odgovor podoben kot pri odraslem človeku.

VI sprašujete MI odgovarjamo

Pri drugem načinu nastanka povišane temperature pa govorimo o hipertermiji, ki nastane zaradi motenega oddajanja telesne temperature v okolico.

To se zgodi ob naporu (dolgo trajajoč jok) - večji mišični dejavnosti (tekanje, kolesarjenje), pregretje zaradi nepremirnega oblačenja (volna, sintetika poleti ali prevroče ogrevani prostori), vročinske kapi pri poletnih vročinah z visoko vlago. Pri tej obliki zvišane temperature bolnika ne mrazi, vroče mu je, koža žari in se ne znoji.

VPRAŠANJE:

Kdaj je vročina lahko nevarna?

ODGOVOR:

Sama po sebi vročina človekovemu organizmu ni nevarna, je le eden od bolezenskih znamenj in hkrati obrambna reakcija organizma.

Nevarna je lahko za bolnika s hujšimi srčnimi obolenji. Z dvigom temperature za stopinjo se pospeši bitje srca za 15 do 20 udarcev, kar dodatno obremeni prizadeto srce.

Vročina poslabša tudi dihalna obolenja. Dihanje postane pospešeno, poveča se potreba po kisiku in poglobi se dihalna stiska, ki je zlasti nevarna, če so prizadete dihalne mišice (astmatiki, spastiki).

Nevarna je za bolnike z vnetjem ali poškodbo možganov, ker grozi možganski edem (oteklina), ki dodatno okvari možganske celice.

Vročina je nevarna otrokom, ki so dovzetni za vročinske krče. Takih otrok je v starosti od šestega meseca do petega leta 3 do 5 odstotkov. Pri 1 do 2 odstotkih teh otrok lahko vročina sproži dolgotrajne krče - epileptični napad. Vsak tak napad dodatno kvari možganske celice in pušča okvare vse življenje. Če so vročinski krči kratkotrajni, otroka ne ogrožajo.

Pri vseh dolgotrajnih in pogosto se ponavljajočih vročinskih krčih je treba ugotoviti, ali se za tem ne skriva kakšna dodatna otrokova bolezen, morda epilepsija, vnetje ali poškodba možganov. Otroka s krči mora zmeraj videti zdravnik. Praviloma se pojavljajo vročinski krči na začetku bolezni, ko vročina narašča, redkeje kasneje; vročina je le sprožilni dejavnik krčev. Pri otrocih, ki se nagibajo k vročinskim krčem, morajo starši še posebno pozorno spremljati pojav vročine in takoj ukrepati. Kadar ima otrok vročino, ga ne smemo pustiti samega.

Vročina je nevarna tudi nosečnicam; lahko povzroči prezgoden porod; škodljivo deluje tudi na razvoj ploda.

UKREPI OB VROČINI

Navadno ne znižujemo vročine do 38 0C (razen pri vročinskih krčih). Cilj znižanja telesne temperature je zmanjšati neugodje, ublažiti težave (glavobol, bolečine v udih, razdražljivost).

Vročino znižamo:

a) s splošnimi ukrepi: dodajanje več tekočine (čaj z limono, sadni sok, sok rdeče pese), otrok naj bo lahko oblečen (ne frotir ali volna, ki ne vpijata vlage), prostor, kjer biva bolnik, naj ima 20 do 22 °C, otrok je pokrit le z rjuho;

b) z naravnimi metodami: mlačna kopel: otroka golega položimo v kad, napolnjeno z vodo, ki je segreta od 36 do 37 °C; nato dodajamo hladno vodo do temperature od 29 do 34 °C. Po nekaj minutah otroka vzamemo iz kadi, ga obrišemo in oblečemo. To lahko naredite brez strahu, čeprav med ljudmi še zmeraj prevladuje mnenje, da je to škodljivo. Pomagamo si lahko z mlačnimi ovitki: golega otroka zavijemo v rjuho, ki smo jo namočili v mlačno vodo in jo oželi. Pokrijemo ga s suho rjuho in počakamo nekaj minut. Postopek 2- do 3-krat ponovimo, nato otroka dobro obrišemo in položimo v posteljo. To tako imenovano fizikalno hlajenje kratkotrajno znižuje temperaturo, zato ga kombiniramo z zdravili - antipiretiki (aspirin, panadon, svečke Bruffen). Panadon, ki je v obliki sirupa, sveček in tablet, dajemo otroku na 4 ure pol do 1 žličko, odvisno od otrokove starosti. Aspirin in andol sta primernejša za starejše otroke, vendar imata stranske učinke in ju dajemo previdno. V zadnjem času imamo bruffen v obliki sveček in naprosyn v obliki sirupa. Ti zdravili znižujeta temperaturo, poleg tega pa učinkujeta še protibolečinsko in protivnetno (pri vnetjih srednjega ušesa, ki ga spremljajo hude bolečine). Obeh zdravil pa ne priporočamo otrokom do enega leta. Vedeti moramo, da dokler traja bolezen, torej poglavitni vzrok, ki je povzročil vročino, se bo ta zmeraj znova dvignila, zato mora otroka pogledati zdravnik zmeraj, kadar:

- po poprej opisanih ukrepih vročina po treh dneh ne pade;
- če je otrok zmeden, se ne odziva na naše klice, ima krče, stoka ali neutolažljivo joka (zlasti dojenček), se duši ali ne more do zraka, če otroka trese mrzlica, če vročina naglo pada, otrok pa je videti prizadet;
- če otrok ni prizadet, ni potrebno, da ga takoj peljete k zdravniku. Prav tako ne smemo dajati otroku raznih antibiotikov ali zdravil, ki so ostala od prejšnje bolezni. Zdravljenje sodi v roke zdravnika, ki mu je treba zaupati in se ravnati po njegovih navodilih.

Dr. Marjeta Korbar

"Sošolec" - iz razstave mentalno prizadetih iz Belgije, Nizozemske in Slovenije na Vrhniki.

OČETOV VPLIV NA OBLIKOVANJE SPOLNE VLOGE PRI OTROKU

V človekovi predstavi o sebi je doživljanje in sprejemanje sebe kot moškega ali ženske odločilno. Predstava o sebi, svoji identiteti, svojih značilnih lastnostih, sposobnostih, željah in pričakovanjih oblikuje odnos do sebe in prek tega odnos do sveta. Vpliva na splošno vedenje in življenjske usmeritve, na vrednote, ki človeku nekaj pomenijo, na odnose z ljudmi, vzpostavljanje in gradnjo partnerskih odnosov. Odnos do spolnosti in spolno vedenje sta le - često ne najpomembnejši - del človekovega doživljanja spolne vloge.

Spolne identitete ne določa le biološki spol človeka. Telesna zgradba, hormonske značilnosti in zunanji videz so samo del pomembnih dejavnikov, na katerih temelji spolna vloga. Za človekovo doživljanje in uresničevanje te vloge niso prav nič manj pomembni še drugi dejavniki, od katerih je odvisno oblikovanje spolne identitete. Ti sestavljajo norme, pričakovanja in zahteve, ki jih neko sociokulturno okolje povezuje z vlogo moškega oziroma ženske.

Večina kultur v vseh zgodovinskih obdobjih človeštva razločuje in razmejuje vlogi obeh spolov. To se kaže v tem, da spodbuja, nagrajuje, ceni, zavrača in tako ali drugače negativno označuje različne značilnosti vedenja, čustvovanja, dejavnosti in socialne uveljavitve pri moških kakor pri ženskah. Nekaj, kar velja v nekem okolju za primerno,

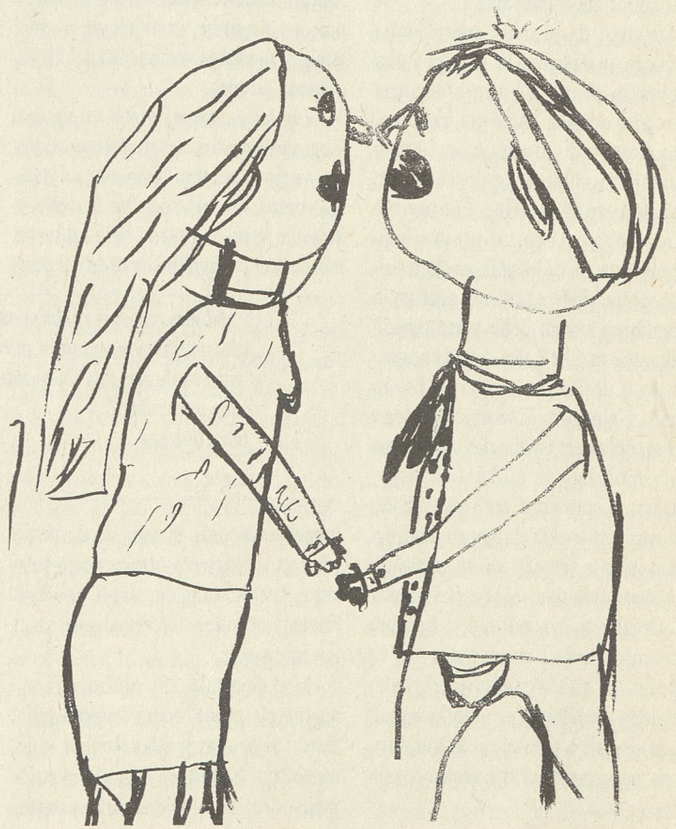

ustrezno in sprejemljivo za pripadnike enega spola, je za pripadnike drugega morda nepomembno, včasih pa celo nezaželeno, vredno splošne, če že ne moralne obsodbe. Prilagodljivost in strpnost pri oceni in določanju spolne vloge sta pri posameznih kulturah in okoljih zelo različni. Kjer so tovrstna merila zelo izrazita in nepopustljiva, ima vsako odstopanje od običh pričakovanj pri posamezniku večje posledice za njegovo samospoštovanje in odnos okolja do njega. V bolj strpnih in nazorsko širokih okoljih ima posameznik večje možnosti, da svojo spolnost gradi in doživlja bolj skladno s svojimi avtentičnimi in naravnimi hotenji kakor s sociokulturnimi zahtevami.

Dejstvo, da je ustaljena podoba moškega in ženske, ki jo goji neka družba in prenaša v svoja vzgojna sporočila, odvisna razen od bioloških zakonitosti tudi od drugih, predvsem socialnih značilnosti te družbe, nam potrujejo tudi številne ugotovitve antropologov. Ti so pri proučevanju pojmovanja in določanja posameznikove spolne vloge v različnih družbenih sistemih na raznih delih sveta opazili velikanske razlike v tem, kaj ocenjujejo nekatere družbe za moško in kaj za žensko. Najpogostejši vzorec, prisoten v večjem delu bele civilizacije, zgrajen na moči moškega in šibkosti ženske, nikakor ni splošen. Cela vrsta različic sestavlja lestvico do skrajnosti na drugi strani, kjer je temelj kulture, socialnih in ekonomskih dogajanj ženska prevlada. Družb s to zakonitostjo je na svetu bistveno manj, a vendar dovolj, da otopijo ost ozkih zagotavljanj, kako izključno pomembna je biološka zgradba, in postavijo vprašaj pred sklicevanje na nepremakljivost konstitucijskih zasnov.

Spolna vloga oziroma pričakovanja, povezana z njo, se spreminjajo hkrati s spremembami v družbi. Življenjske razmere, pogoji za delo in možnosti za spontano posameznikovo samouveljavitev pomembno vplivajo na vsebino in razmejenost spolne identitete. To spreminjanje pa je počasno, kakor se pač postopno prenašajo vsa vzgojna sporočila iz roda v rod.

Razen splošnih medijev, prek katerih posreduje družba svoja merila posamezniku, je za prenos teh sporočil bistvenega pomena prav družina, ta prva učiteljica socialnega vedenja in zaznavanja medsebojnih dogajanj. Otroku daje prve vzorce za istovetenje, prve zanj pomembne vrednote, merila, kaj je prav in kaj narobe, nagrajuje ga za sprejemljivo in všečno vedenje in kaznuje za odklone od tega.

Vendar za razvoj otrokove spolne vloge ne uravnava in utrjuje samo odnos z materjo in očetom. Oba, oče in mati, sta vpeta v celotno socialno omrežje, v katerem sprejema otrok širša kulturna merila tudi prek vrstnikov in drugih zanj pomembnih ljudi. Res pa je, da imajo izkušnje s starši za otroka večjo težo zato, ker so zanj čustveno posebno pomembne in ker so najzgodnejše v njegovem razvoju.

Med dejavniki, ki v družini vplivajo na razvoj spolne vloge, so pomembni zlasti sociokulturni splet vrednot, ki jih otrok črpa iz celotnega ozračja in dogajanja v družini, partnerski odnos staršev ter osebnost matere in očeta z vsemi značilnostmi, katere vnašata v svoja ravnanja z otrokom.

Kakšne so te širše sociokulturne vrednote, ki označujejo moškost oziroma ženskost in jih otrok spoznava prek družine? Kljub velikim in pomembnim spremembam v družbenem dogajanju, ki posredno in prek mnogih mehanizmov postopno preoblikuje tudi doživljanje spolnosti, je večina otrok danes še vedno izpostavljena utirjenemu stereotipnemu pojmovanja moškega in ženske. Za moške v splošnem veljajo lastnosti, kot so trdnost, odločnost, samozavest, podjetnost, agresivnost, bojevitost, pogum in vse s temi povezane značajske poteze. S pojmovanjem ženskosti se bolj ujemajo značilnosti, kot so čustvenost, toplina, nebogljenost, občutljivost za medsebojna dogajanja, odzivnost za potrebe drugih, spretnost v komunikaciji. Vrednostna ocena prvih in drugih lasntosti se pač spreminja glede na širša socialna dogajanja, ki posredno vplivajo na mesto moškega in ženske v neki družbi.

Videl sem matere - kakor pri nas so bedele nad zibelko,
dete po njihovih nedrih za mlekom je tipalo;
videl može sem v borbi za trdi kruh
silne in mračne,
in za ljubezen;...

Oton Zupančič: Duma

Taka polarizacija prikazuje hkrati pomen osebnostnih lasntosti pri postopni prilagoditvi človeštva. Po svoje odseva zgodovinska dogajanja, v katerih se v stoletjih in tisočletjih socialno, medosebno in intrapsihično zliva in preplete v dinamično podobo, ki jo lahko prav razumemo le v njeni celovitosti in medsebojni povezanosti. Opisana ustaljena podoba moške in ženske vloge je še

vedno prisotna v vzgojnih tradicijah, ki vplivajo tudi na gradnjo posameznikove osebnosti in na oblikovanje ter utrjevanje njegove spolne identitete.

Oblikovanje moške in ženske vloge se počasi in postopno oddaljuje od te toge polarizacije. Androginija je nov psihosocialni pojem; opisuje osebnost, ki zadrži vse svoje temeljne spolne značilnosti, usklajene z biološkimi spolnimi determinantami, hkrati pa lahko spontano in v sozvočju z okoljem in avtentičnimi lastnimi notranjimi hotenji razvija vse lastnosti, ki sestavljajo njegovo človeško identiteto.

To pomeni, da moški, ki si dovoli zaznati in izraziti čustva, ki je odziven in senzibilen, ne izgubi prav nič svoje možatosti. Tudi ženska lahko razvija svojo ustvarjalnost, je dejavna in trdna v svojih stvarnih življenjskih izhodiščih in polno vzajemno komunicira s širšim okoljem, ne da bi bila pri tem ogrožena ali prikrajšana za svojo ženskost.

Androginija torej ni razveljavitev razlik med spoloma, temveč naravna sinteza med biološkimi, psihološkimi in socialnimi prvinami posameznikove osebnosti brez nasilnega okvira norm, ki izhajajo iz določenih družbenih razmer. Ob tem spolna vloga preneha biti oklep ali toga norma, temveč postane sestavni del celotne identitete, vir dejavnih spodbud in tudi določenih zadoščenj, spodbuda za gradnjo zdravega samospoštovanja.

Tako smiselno razrahljana razmejitev med moškim in ženskim stereotipom je v skladu s spremembami v širšem družbenem dogajanju kakor s psihološkimi zakonitostmi strukturiranja osebnosti. To razrahljanje spodbudi na eni strani dogajanje v sodobni družbi, na drugi pa osveščenost o pomenu zrele in zdrave osebnosti, ki ni predmet, temveč dejavnik širšega sociokulturnega dogajanja.

Kljub takemu razvoju pa ne moremo prezreti dejstva, da se v resnici vzgoja otrok še vedno razlikuje glede na spol. Tudi roditelja še vedno prevzemata v vzgoji različne vloge in najbrž bo še nekaj časa tako. Pot do androginije je še dolga, še dolgo se bodo prepletala tradicionalna vzgojna sporočila z možnostmi in zahtevami sedanjosti.

Odrasli, katere so vzgajali po nekem vzorcu in se je tudi njihova osebnost oblikovala v pogojih, v marsičem neprimerljivih z današnjimi, ne morejo kar na lepem svojih otrok vzgajati drugače, pa čeprav razumsko povsem jasno doumevajo dejstvo, da je treba otroke pripraviti in usposobiti za docela drugačen način življenja, kot so živeli sami. Vzgoja je bolj emocionalno kakor razumsko dogajanje. Najpomembnejše in celo ključne prvine vzgoje so bolj odvisne od osebnosti staršev kakor od njihovih razumskih stališč, bolj od njihovega čustvovanja in doživljanja kakor od njihovega znanja in vedenja.

Zato lahko od razgledanih in osveščenih staršev, ki so jih v otroštvu glede na ženski oziroma moški stereotip vzgajali dokaj togo, pričakujemo, da pri svojem otroku zavestno sicer spodbujajo lastnosti in vedenje, primerno sodobnim pogledom na enakopravnost spolov. Moramo pa tudi razumeti, če se marsikdaj čustveno močno negativno odzovejo na tiste otrokove značilnosti, ki niso v skladu z njihovo globoko vgrajeno lastno spolno diferenciacijo. Znanje in poučenost le delno usmerjata in obvladujeta čustvovanje. Prav čustva pa so najodločilnejši dejavnik, ki določa vsebino in smer vzgojnih postopkov.

Stvarnost to nenehno potrjuje. Kljub spodbudam in možnostim (in zavoram) za enakopravnost spolov je tako v širši socialni skupnosti kakor v intimnosti notranjega družinskega kroga še vedno veliko sledi polarizacije in delitve vsebinskega in formalnega deleža pri vzgoji po tradicionalnem pojmovanju spolne vloge. Celo v družinah s povsem sodobno vzgojo slišimo pogosto svarila, namenjena že prav majhnemu dečku: "Obvladaj se, fantje ne smejo jokati!", ali pa: "Udari nazaj, saj si fant!" Tudi deklicam je namenjena cela lestvica zapovedi, kot: "Nè smeš se umazati, punčke morajo biti lepe," pri čemer so sproti nagrajevane za prikupnost, ljubeznivost in skromnost.

In čeprav imamo v zavesti in očeh smer razvoja in predstave o nekakšni idealni podobi v bodočnosti, lahko razumemo sedanjost le ob treznem poznavanju in upoštevanju stvarnosti, najsi nam je ta všeč ali ne.

Znanstvene študije in proučevanja sodobne družine še vedno kažejo na določene zakonitosti pri delitvi vzgojnih vlog med očetom in materjo. Oče in mati često prevzemata bolj v skladu z naučenimi vzorci in zakoreninjenimi socialnimi merili in pričakovanji o spolni vlogi kakor zaradi lastnih osebnostnih teženj vzgojno funkcijo, ki jo pri očetu imenujemo instrumentalna, pri materi pa ekspresivna. Instrumentalno funkcijo sestavljajo spodbude in vzorci za dejavnost, dejaven, samostojen pristop k nalogam, ekspanzivnost in odprtost navzven. Ekspresivna funkcija se kaže v čustvenem izrazu, v notranji občutljivosti in pripravljenosti na introjekcijo, spodbujanju občutka za druge in odzivnost nanje. Skupni imenovalec instrumentalnosti sta torej dejavnost in logično mišljenje, stičišče ekspresivnosti pa sta čustvovanje in komunikacija. Zanimivo pri tem je, da se materina

vzgojna funkcija v tem smislu ne spreminja glede na otrokov spol, medtem ko se očetova spreminja. Mati je tako do hčerke kakor do sina pretežno ekspresivna, oče pa spodbuja sina k instrumentalnosti, pri hčerki pa potrjuje ekspresivnost. S tem, ko ju nagrajuje oziroma kaznuje za različno vedenje, spodbuja pri njima tudi različna prizadevanja in posredno tudi utrjuje drugačno podobo o sebi in svoji vlogi v spolnosti. Oče je pri usmerjanju in utrjevanju vedenja, povezanega z otrokovo spolno vlogo, običajno tudi spretnejši od matere. Pri ravnanju z otroki različnega spola je često bolj prilagodljiv in pri igri z njimi bolj domiseln. Že z dojenčkom se igra različno glede na njegov spol. Dečka spodbuja še bolj kakor deklico h gibalnim igram in bolj zgodaj k socialnemu uveljavljanju. Priteguje ga k svojim tehničnim opravilom doma in ga več telesno kaznuje kakor deklico. Raziskave kažejo tudi, da je oče za ustreznost izrazov otrokove spolnosti precej bolj občutljiv kakor mati in tudi bolj vztraja pri kulturnih merilih. Njegova predstava o spolnosti je bolj toga in stereotipna kakor materina. Bolj ga moti na primer mevžast sin ali pobalinska hči in se na take zanj teže sprejemljive lastnosti pri otroku tudi močneje odziva. Ta njegova vzgojna težnja po usklajevanju s širšimi družbenimi koncepcijami pa se ne kaže le pri razvoju spolne vloge, temveč se nasploh ujema z njegovimi vzgojnimi prizadevanji, da bi pripravil otroka na dejavnosti in prilagojeno življenje v širšem socialnem prostoru. Tudi pri razvoju otrokove spolne vloge je oče dejavnejši posrednik in predstavnik širše socialne stvarnosti v družini kakor mati.

..."Ne pozabi na šivalnik!" zakliče precej debela mati Smrekarica in radostno gleda za lepo, nedeljsko oblečeno hčerko, ki stopa po vrtu.

" Vem," odgovori dekle.

"Da veš, očeta poišči in se z njim domu pripelji. Če ga ne boš priganjala, zaostane pri pijancih in bo gotovo ponoči domu hodil. Le priganjaj ga, da kmalu domu prideta."... Franica je bila edini otrok Smrekarjevega Antona. Vsi drugi so mu bili v detinskih letih pomrli. Dal jo je bil dve leti v mestno šolo, da se je izučila brati in pisati in kar je sicer treba dekletu vedeti. Težkih kmetskih del je sicer ni silil delati, vendar je morala znati vse in biti povsod, zakaj oče je dejal: gospodinja ni pridna, če samo gleda, kako drugi delajo, in vedno doma čepi...

Kakor vse matere rade svojim hčeram življenje lajšajo in je branijo od preobilnega dela, tako tudi Smrekarica ni bila zadovoljna, da bi njena Francika bila taka ženjica kakor druga dekleta, ki nimajo tacih roditeljev. Ali Anton, njen mož, je ob tacih prilikah, ko je mati kaj pogodrnjala, s peto ob tla udaril in rekel ob kratkem: "Tako čem imeti!" In žena je vedela, da na to ni več nobene pritožbe.

Josip Jurčič: Sosedov sin

Preden se poglobimo v pomen očetove vloge pri razvoju otrokove spolne identitete, ponovno poudarimo dve pomembni dejstvi:

- Družina je sistem, v katerem je celotno dogajanje med seboj povezano in odvisno. Odnosi so recipročni in večsmerni, delež enega člana je funkcionalno povezan z vsemi drugimi.
- Oblikovanje osebnosti otrok je kompleksen proces, ki ga ob konstitucijskih in širših socialnih vplivih usmerjajo posredne in neposredne spodbude staršev in istovetenje z njimi. Na to vplivata dosegljivost vzorov in čustvena osnova medsebojnih odnosov.

Za uresničevanje očetovega vzgojnega vpliva so ob otrokovih konstitucijskih značilnostih pomembni tudi odnosi med očetom in materjo, med otrokom in materjo ter narava in prodornost vzgojnih sporočil, meril in vrednot, ki jih v skupno družino prinesejo starši iz svojih družin.

Očetovega vpliva na razvoj celotne otrokove osebnosti in tudi na oblikovanje njegove spolnosti torej ne moremo ocenjevati in vrednotiti ločeno. Očetova vloga se ne uresničuje v neki praznini, temveč se prepleta z mnogoterimi drugimi vplivi in zavzema med njimi včasih bolj, včasih manj odločujoče mesto. Ne glede na to, ali je očetova vloga v razvoju nekaterih otrokovih lastnosti in dimenzij njegove osebnosti bolj posredna ali pa povsem neposredna, lahko na različne načine usodno usmeri celotno otrokovo življenjsko pot.

Iz knjige Klic po očetu
dr. Martina Žmuc-Tomori

ŽIVETI SKUPAJ (S PRIZADETIMI)

Na svetu je veliko prizadetih ljudi, ljudi, ki ne morejo brez težav ali pa sploh ne morejo prek pločnikov, po stopnicah, na avtobus ali vlak. Ne morejo poslušati radia, gledati televizije, imajo težave pri izobraževanju in doseganju mesta v družbi. Vendar so to resnični ljudje, kot je resnično življenje, ki ga živijo; njihove težave, ki imajo naravo nesposobnosti, so resnične, kot so resnične tudi sposobnosti teh ljudi, vendar ni nujno, da bi zaradi tega morali imeti v življenju težave. In vendar jih današnja družba ovira, da bi živeli polno in dejavno življenje. A ker je tako, je tudi družba ovirana pri oblikovanju takih odnosov med ljudmi, ki jih odlikujejo pristnost, bližina, sprejemanje, pomoč, razumevanje in sodelovanje.

Zgradili smo deželo, ki je podrejena potrebam in sposobnostim povprečne neprizadete večine, in le malo se zavedamo, da številne arhitekturne, izobraževalne in osebne ovire onemogočajo prizadetim ljudem polno sodelovanje, zmanjšujejo kakovost njihovega življenja in zapravljajo njihove človeške zmožnosti.

A morda je največja ovira, s katero se srečujejo prizadete osebe, podoba, ki smo si jo o njih ustvarili. Zaznavamo prizadetost, ne osebo: vidimo bergle, invalidski voziček, psa spremljevalca, slušni aparat ali protezo, ne vidimo pa človeka. Znamenja prizadetosti in naša pričakovanja, ki so se oblikovala v tej družbi v zvezi z njimi, prekrivajo in izvirajo vse druge sestavine njihove človekove podobe. Navadno ne vidimo ali pa ne slišimo resnice o njihovih resničnih sposobnostih, interesih, željah. Ne želimo se prepogosto srečevati s prizadetimi osebami in njihovimi problemi. Pripravljeni smo se umakniti, zamrmrati hitra opravičila in zbežati proč od njih, morda zato, ker jih ne razumemo, morda zato, ker se nekje globoko v podzavesti bojimo razumeti.

In vendar smo vsi odvisni od okolja, v katerem živimo, od svoje družine, sodelavcev in drugih družbenih ustanov, ki oblikujejo naše življenje, kljub temu pa precenjujemo samostojnost in samozadostnost. Zato se moramo naučiti bolj spremenljivo vrednotiti naravo izkušnje, ki jo prinaša človeku njegova prizadetost. Odprti moramo biti za enakovredna srečanja s prizadetimi ljudmi, saj bomo le tako lahko zvedeli resnico o njih. Spoznati moramo, da so ljudje, ki jih imenujemo prizadeti, tudi ljudje, ki so sposobni dati pomemben delež naši družbi. Spoznati moramo, da so problemi prizadetih ljudi problemi vseh nas in da jih lahko pomagamo reševati, kajti vsi, ki živimo z njimi v skupni družbi, smo del problema in vsi smo lahko tudi del rešitve. Življenje v naši deželi naj nikogar ne ovira, niti naj ne bo ovirano spričo ovir, ki smo jih postavili mi, vede ali nevede. Velja pač, da težave, ki jih imajo zdaj prizadeti ljudje, lahko postanejo tudi težave naših življenjskih poti. Zato bodite strpni do prizadetih.

Nada Hauptman

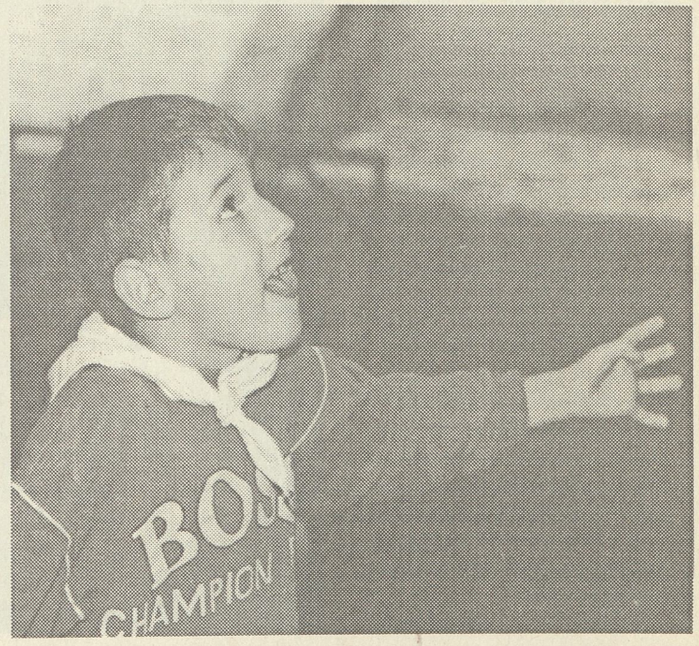

ŠOLA V NARAVI NA LISCI

Po pogovoru s starši smo v letošnjem aprilu organizirali šolo v naravi za sedem otrok oddelka vzgoje in izobraževanja na Osnovni šoli dr. Mihajla Rostoharja Krško. Odšli smo na Lisco v Tončkov dom. Prijazno so nas sprejeli in nas namestili v lepe sobe s straniščem in prho. V uporabo so nam dali tudi posebno sobo s televizorjem, primerno za pouk in druge dejavnosti. Takoj prvi dan smo si ogledali bližnjo okolico doma in se nagugali na različnih gugalnicah. Odkrili smo še sneg ob smučarskih progah in našli teloh in zvončke. Večerja je bila tako dobra, kot že dolgo ne. Naslednji dan smo se odpravili na daljši pohod. Bilo je naporno, ko je bilo treba prehoditi še pot do doma. Po kosilu smo vsak dan počivali, nato pa smo popoldneve preživeli ob igrah z žogo, pravljicah in družabnih igrah. Vsak večer smo končali s plesom. Pred spanjem sva imeli z varuhinjo precej dela, da so se vsi otroci umili, oblekli v pidžame in pospravili oblačila na svoja mesta. Vsakemu posebej sva morali zaželeti lahko noč in ga pobožati. Če ni šlo drugače, sem povedala še pravljico. Zjutraj smo se pogovarjali, zakaj je imel Rok noge ponoči pod sosedovo blazino, kako je, če se zvrneš s postelje z odejo vred, in kaj vse smo sanjali. Bilo je zabavno. Zadnji dan smo šli nabrat teloh za mamice in vse pogosteje gledali po cesti, da bi zagledali kombi, ki nas bo odpeljal v dolino. Vse je zanimalo, ali jih bodo starši res čakali pri šoli. Ob drugi uri popoldan smo se odpeljali z Lisce. Ko smo se pripeljali v Krško, so bili otroci že zelo vznemirjeni. Srečanje s starši je bilo razburljivo. Vsevprek so pripovedovali, kako je bilo.

Z varuhinjo sva si oddahnili. Vse otroke sva zdrave in zadovoljne izročili staršem. Pozabljeni sta bili vsa skrb in utrujenost.

Zahvaliti se moramo društvu Sožitje Krško, ki je prispevalo polovico denarja za stroške šole v naravi in tako zmanjšalo denarno breme staršev.

Lidija Žnideršič

Društvo za pomoč duševno prizadetim

ŠENTJUR

12. in 13. maj 1995

SOŽITJE

Sožitje - Društvo za pomoč duševno prizadetim Šentjur deluje že sedmo leto in združuje sedemdeset družin, ki imajo otroke z motnjo v duševnem razvoju. S svojimi dejavnostmi skušamo izboljšati kakovost življenja oseb z motnjo v duševnem razvoju in posredno tudi njihovih družin, ki nosijo vso težo neizbrisne, hude življenjske izkušnje. Zavedamo se, da le zdrav in zadovoljen starš lahko otroku v toplem družinskem ozračju daje vso potrebno ljubezen, pomoč in skrb. Zato ob materinskem dnevu organiziramo srečanje mater in skrbnic, jeseni srečanje vseh prizadetih in njihovih staršev v obliki ekskurzije ali piknika ter težko pričakovano novoletno srečanje z obiskom Miklavža in obdaritivjo otrok. Vsako leto s pomočjo Sožitja - Zveze društev za pomoč duševno prizadetim Slovenije organiziramo še vikend seminar za naše družine. Starši dobijo ob tem srečanju koristne informacije, napotke za nadaljnje delo s svojimi otroki, vsa družina pa se v sproščenem in prijaznem ozračju seznani z drugimi, ki imajo podobne težave. Naše družine vsako leto usmerjamo na strokovno vodene seminarje in letovanja, ki jih Zveza iz Ljubljane organizira za vso Slovenijo. Doslej nam je uspelo pripra-viti že dve humanitarni prireditvi, ki sta potekali pod naslovom Z roko v roki in sta bili v šentjurski občini precej odmevni. To nam veliko pomeni, še zlasti zato, ker je eno naših temeljnih poslanstev tudi ozaveščanje javnosti, to pa takšna prireditev nedvomno omogoča. Ena najpomembnejših pridobitev je vsekakor organiziranje prevozov otrok v Zavod za delovno usposabljanje Miha Pinterja na Dobrno. Ob tej priložnosti smo od Zveze dobili tudi kombi, ki skupaj s kombijem Osnovne šole Šentjur dvakrat na teden opravlja prevoze. Novembra 1994 je v sklopu Društva začel delovati Športno-zabavni klub Ježek, ki združuje 21 oseb z motnjo v duševnem razvoju; vsakih štirinajst dni se zberejo v telovadnici Osnovne šole Blagovna. Klub želi v prihodnosti sodelovati v gibanju Specialne olimpiade Slovenije, katere član je tudi naše društvo. Ob koncu leta izdamo Glasilo društva, v katerem orišemo naše celoletno delo. Starši v društvu smo bili pred časom pobudniki za ureditev varstveno-delovnega centra v Šentjurju, kamor bodo lahko vključene odrasle osebe z motnjo v duševnem razvoju. Ob razumevanju občinskega vrha in zavzetosti ter angažiranju Centra za socialno delo Šentjur nam je uspelo dobiti zgradbo v Zgornjem trgu, ki pa je bila potrebna temeljite prenove. Obnovitvena dela se v tem času že bližajo koncu; to pa pomeni novo nalogo za nas, starše, ki ob tem nikakor ne želimo križem rok stati ob strani. Pomagati želimo predvsem pri ureditvi prostorov in okolice, zato smo v ta namen organizirali RAZSTAVNO PRODAJO UMETNIŠKIH SLIK. Denar, zbran od prodaje, nam bo pri urejanju varstveno-delovnega centra prišel še kako prav. Podarjena dela, ki ne bodo prodana, bodo krasila prostore varstveno-delovnega centra. Odziv je bil nepričakovano dober, saj sodeluje kar 38 ustvarjalcev (poklicnih in ljubiteljskih), ki so skupaj podarili 76 slik. Ob tem so nam pomagali tudi številni pokrovitelji, ki se jim, tako kot vsem darovalcem slik, ob tej priložnosti iskreno zahvaljujemo. Vse to nedvomno dokazuje, da smo ljudje še pripravljeni dati delček sebe in svojega dela tistim, ki so nekoliko manj sposobni skrbeti zase in katerih svetla prihodnost je odvisna od naše sposobnosti sprejemanja drugačnosti. Upam, da se bomo čimprej srečali ob odprtju varstveno- delovnega centra...

Predsednik Društva
Peter Jeršič

Posebna Izdaja Studenčka Ob 30. Obletnici Centra

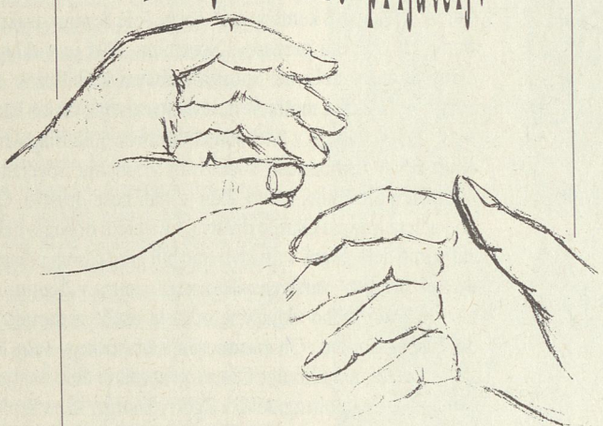

Center Janka Premrla Vojka, Vipava

PRIZNANJA GLASILU STUDENČEK

Center Janka Premrla Vojka, Vipava

- Ob stoletnici rojstva Prežihovega Voranca smo prejeli prvo in drugo nagrado na natečaju Oglasnika OGLEDALO.

- V novembru 1993 smo na razstavi šolskih glasil v Ljubljani dobili Pilovo nagrado - priznanje in atlas.

- Septembra 1994 smo ob dnevu defektologov Slovenije v Zagorju ob Savi dobili priznanje za najboljše glasilo.

- Uredništvo Pila je v letu 1994 podelilo našemu glasilu pohvalo za iskreno odkrivanje svojega sveta.

2. ŠPORTNE IGRE ŠTAJERSKO-KOROŠKE REGIJE

Spoštovani,

sporočamo vam, da smo bili letos organizatorji letnih športnih iger za štajersko in koroško regijo za osebe z motnjami v telesnem in duševnem razvoju. Igre so potekale v četrtek, petindvajsetega maja, na stadionu Atletskega društva Kladivar Cetis v Celju. Ob deveti uri je bil slovesen začetek, v dopoldanskem času smo izpeljali vsa tekmovanja (delno na stadionu, delno v telovadnici Osnovne šole Glazija), ob štirinajsti uri pa je bila podelitev priznanj in zabava do večera v Modri dvorani Celjskega sejma. Sodelovalo je dvanajst ekip iz Črne na Koroškem, Dobrne, Mozirja, Mute, Slovenj Gradca, Šentjurja, Žalca in Celja.

Igre so namenjene popestritvi življenja drugačnih ljudi, druženju z vrstniki, za nekatere pa so tudi dragocena potrditev njihovih sposobnosti. Posamezniki z dobrimi rezultati se uvrstijo v državne igre, nekateri med njimi imajo možnost sodelovati na specialni olimpiadi, ki je organizirana po zgledu olimpijskih iger.

Z veseljem sporočamo, da sta se na letošnjo olimpiado, ki je bila julija v New Havnu, uvrstila dva naša varovanca. Oba sta se intenzivno pripravljala na igre.

Vabimo vas, da se po svoji presoji sodelujete v dogajanju. Menimo, da so taki dogodki dobra priložnost za obveščanje javnosti o drugačnih ljudeh. Vaše pozornosti pa bomo še posebej veseli vsi v zavodu.

Ana Junger
Leon Štemberger

2. ŠPORTNE IGRE PRIMORSKO-NOTRANJSKE REGIJE V NOVI GORICI

Osnovna šola Kozara je bila organizatorka 2. regijskih iger Specialne olimpiade Slovenije, ki so potekale dvanajstega maja letos. Na športne igre se je prijavilo sto devetinštirideset tekmovalcev z zmerno in težjo motnjo v duševnem razvoju iz devetih ustanov primorsko- notranjske regije:

1. Osnovna šola Ajdovščina, enota s prilagojenim programom, pet tekmovalcev
2. Varstveno-delovni center Ilirska Bistrica, osem tekmovalcev
3. Obalne delavnice pod posebnimi pogoji Koper, osemindvajset tekmovalcev
4. Varstveno-delovni center Nova Gorica, šest tekmovalcev
5. Varstveno-delovni center Sežana, deset tekmovalcev
6. Center za usposabljanje Elvire Vatovec, Strunjan, enaintrideset tekmovalcev
7. Center za izobraževanje in usposabljanje Tolmin, enaindvajset tekmovalcev
8. Center za usposabljanje invalidnih otrok Janka Premrla Vojka Vipava, devetnajst tekmovalcev
9. Osnovna šola Kozara Nova Gorica, dvajset tekmovalcev.

Najštevilnejša je bila ekipa iz Strunjana. Prvič pa sta na tekmovanju Specialne olimpiade Slovenije nastopili ekipi Osnovne šole Ajdovščina, enote s prilagojenim programom, in Varstveno-delovnega centra Nova Gorica.

Otvoritveni del tekmovanja je potekal v Športnem parku Nova Gorica z začetkom ob 9.30. Zbrali so se vsi udeleženci tekmovanja, na tribuni pa so navdušeno sledili dogajanju gledalci: učenci osnovnih šol Nova Gorica in otroci iz Vrtca Nova Gorica. Žal je slovesno odprtje po prihodu nastopajočih ekip, pozdravnem govoru gospoda ravnatelja Jožefa Batističa in programu skupine mažoretk iz Nove Gorice zmotil hud dež. Zaradi slabih vremenskih razmer so se tekmovalne ekipe in gledalci umaknili v prostore osnovne šole Kozara, kjer so se ogreli in okrepili z malico. Po sklepu vodij ekip se je tekmovanje nadaljevalo v telovadnici Osnovne šole Frana Erjavca. Predvidene tekmovalne panoge: tek na sto metrov - moški, ženske, tek na dvesto metrov - moški, ženske, tekmovanje z invalidskimi vozički na sto metrov, skok v daljavo z mesta ter met žogice, ki naj bi potekale na stadionu, smo prilagodili dvoranskemu tipu tekmovanj v telovadnici. Ob pomoči sodnikov Atletskega kluba Nova Gorica smo izpeljali tele tekmovalne panoge: tek na petnajst metrov - moški, ženske; tekmovanje z invalidskimi vozički petnajst metrov; skok na daljavo z mesta na blazino - moški, ženske; met 1,5 kilograma težke krogle in 250 gramske žogice - moški ženske.

Tekmovalci so bili poprej razvrščeni v kategorije določene discipline glede na prijavljene rezultate. Vodje ekip so dobili biltene, v katerih so bile zapisane tekmovalne discipline in kategorije, v katerih so nastopali tekmovalci določene ekipe. Ozračje v telovadnici je bilo športno. Udeleženci tekmovanja in gledalci so navdušeno spremljali in spodbujali nastopajoče tekmovalce. Prav posebno so se v tekmovanje vživeli učenci osnovne šole, ki so sodelovali v projektu Veveriček posebne sorte in so naše učence že spoznali. Ti so z nami doživljali vse uspehe in poraze.

Po končanih tekmovalnih panogah se je glavnina udeležencev preselila v Dom učencev Nova Gorica, kjer je bilo organizirano kosilo. Tekmovalci namiznega tenisa in elementov košarke pa so začeli tekmovati v telovadnici Osnovne šole Kozara. Pokazali so spretnosti v vodenju košarkaške žoge med količki, metanju žoge v koš, v tablo koša ter metanju žoge v steno z lovljenjem. Tekmovalca v invalidskih vozičkih iz Vipave pa sta se pomerila v igranju namiznega tenisa.

Konec športnih iger je potekal v večnamenskem prostoru Osnovne šole Kozara. Vsem nastopajočim tekmovalcem sta podelila medalje gospa Lidija Benedičič Lapajne in gospod Jožko Kancler, ki sta tako osrečila marsikoga izmed nastopajočih.

Veselo razpoloženje pa je popestril še ansambel Big Ben, ob njegovih zvokih so vsi zaplesali in se poveselili. Kljub slabim vremenskim razmeram upamo, da so se udeleženci tekmovanja dobro počutili, navezali nove prijateljske stike, doživeli nekaj lepih trenutkov, ki se jih bodo večkrat spominjali in jih podoživljali.

Aleksandra Dreščec
Jelena Komel

Prispevki varovancev Centra za usposabljanje invalidnih otrok Janka Premrla Vojka Vipava

O POMLADI

Prišla je pomlad, vsa lepa in cvetoča. Vreme je lepo in toplo.

Vsa narava se je prebudila. Nekatera drevesa cvetijo, drugim pa so zrasli novi zeleni listi. Nestrpno čakamo, kdaj bodo dozorele prve češnje.

Kmetje hitijo obdelovati njive. Trava je že visoka. Med travo raste veliko rož. Šli bomo na travnik in jih nabrali. Postavili jih bomo na mizo in si v hišo prinesli pomlad.

Vsako jutro nas prebudi ptičje petje. Ptički so se že ženili. Sedaj spletajo gnezda in valijo jajčka. Iz njih se bodo izlegli mladički.

Pomladi se veselimo, ker je vse novo in lepo.

Učenci 6. razreda

NASTOP OTROK IZ ŠTANDREŽA

Nekega dopoldneva sem v avli našega centra zagledala plakat. Z zanimanjem sem ga prebrala in tako potešila svojo radovednost.

Vabil je na koncert otroškega pevskega zbora iz Štandreža v Italiji. V glavi se mi je rodilo mnogo vprašanj. V katerem delu Italije leži Štandrež? Ali bomo mlade prijatelje sploh razumeli, saj vendar govorijo italijansko? Še veliko drugih vprašanj sem si postavila in ker si nanje nisem znala odgovoriti, sem komaj čakala na srečanje z njimi. Končno je prišel težko pričakovani torek, obsijan s pomladanskim soncem. Zbrali smo se v avli in z navdušenim ploskanjem pozdravili mlade pevce, naše nove prijatelje. Presenečena sem bila, ker kljub temu, da živijo v Italiji, zelo lepo govorijo slovensko. Pripravili so nam glasbeno pravljico o pikapolonici, ki ni znala prešteti svojih pik. Za pomoč pri štetju je zaprosila cvetice, pisanega metulja, polža in čebelo. Dogajanje v igrici so spremljali pevci s petjem. Čas je hitro minil in naše srečanje se je izteklo. V njihovi družbi nam je bilo lepo in želim si, da bi se še kdaj srečali.

Saša Rolih

V PRIČAKOVANJU

Vsi učenci in delavci centra smo komaj čakali, da pride na obisk ansambel Don Juan.

Sprejeli smo jih v avli z glasnim ploskanjem. Predstavili so se nam in začeli s koncertom. Ko so peli, smo se jim pridružili tudi mi. Začudeni so bili, ko so videli in slišali, da znamo veliko njihovih pesmi. Vojko in Damjan sta nam nato odpela in odigrala pesmico Moj klobuk ima tri luknje. Zelo je bilo smešno, ko sta čedalje hitreje pela in kazala besedilo.

Na koncu koncerta, ki je minil kot blisk, smo se z glasbeniki še fotografirali. Obljubili so nam, da bodo še prišli, in se odpeljali v Ajdovščino na radio Nova.

Ana Marinkovič

DOTAKNI SE MOJEGA SRCA

Moje drobno srce potrpežljivo čaka nate
in vedno bolj po tebi hrepeni,
zato vsak trenutek življenja
ti z veseljem podari,
četudi poln je skrbi.

Potrudi se ga dotakniti,
svojo grenkobo poskusi z njim deliti,
da ti bo lažje po poti življenja hoditi.
Pogumno stopi vanj,
saj ozdravilo te bo vseh bolečin ran.
V mojem srcu so zate drobni biseri sreče
skriti,
znati jih moraš le odkriti.

Takrat v tebi sonce veselja bo sijalo,
vse črne oblake trpljenja bo pregnalo
in mnogo močne volje
za jutrišnji dan ti bo dalo.

Saša Rolih

BILI SMO NA POHODU IN NA IZLETU...

Sožitje - Društvo za pomoč duševno prizadetim Domžale-Kamnik je organiziralo družinski pohod na Kum in izlet v Avstrijo.

Sedemindvajsetega aprila se nas je zbralo približno petdeset članov društva. S šestimi kombiji smo se odpeljali proti Trbovljam. Peljali smo ob Savi in se ustavili pri smučišču pod Kumom. Tam smo pomalicali, vzeli pot pod noge in prišli v eni uri na vrh Kuma. Od tam se nam je odprl prelep razgled po Zasavju in Dolenjski. V prijetnem planinskem domu so nas zelo lepo sprejeli. Okrepčali smo se in spočili. Ogledali smo si tudi televizijski oddajnik. Vse je bilo zelo zanimivo. Za lep sprejem vsem prav lepa hvala. Vračali smo se prek Izlak proti Vačam, kjer smo si ogledali središče Slovenije. Proti večeru smo se veseli čez Moravče vrnili domov. V nedeljo, štirinajstega maja, pa smo se odpravili na izlet v Avstrijo. Bilo nas je za dva avtobusa. Peljali smo se skozi karavanški predor do gradu Osoje ob Osojskem jezeru. V Špitalu ob Dravi smo si v gradu Porcia ogledali muzej ljudske kulture. Dalje smo se vozili po prelepi dolini Maltatal mimo številnih slapov, ki so padali izpod zasneženih vrhov. V planinskem domu pa smo se odpočili in imeli izdatno kosilo, ki smo ga pripeljali s seboj. Bilo je prečudovito... Ko smo se vračali, smo si ogledali tudi mesto Gmund. Potem pa smo se peljali ob Millstadskem jezeru, ki je dvanajst kilometrov dolgo, dva kilometra široko in sto dvainštirideset metrov globoko, voda v njem pa je zelo topla.

Polni prelepih vtisov smo se srečno vrnili domov. Za vsa ta lepa doživetja na pohodu in na izletu se moramo zahvaliti upravnemu odboru društva. Še prav posebej smo dolžni zahvalo gospodu Danilu Petercu, ki z dušo in srcem dela v našem društvu ter tako lepša in bogati življenje našim otrokom in nam staršem.

Hvala prav vsem, tudi šoferju Marjanu!

M.R. Matjaževa mami

PLAVALNI MITING

V soboto, petindvajsetega marca, smo šli na plavalni miting v Železnike. Odpeljali smo se s kombijem, ki ga je vozil gospod Vlado. Ob šesti uri zjutraj smo odšli na pot štirje iz Varstveno-delovnega centra Polž in trije iz Bodočnosti, en tekmovalec iz društva. Spremljevalec je bil tudi Samo. V Železnikih smo se zbrali tekmovalci iz vse Slovenije. Tam so nas že pričakali muzikanti. Najprej je bilo svečano odprtje, na katerem so pozdravili vse udeležence. Iz Maribora sta prišli ekipa spastikov in ekipa Osnovne šole Gustava Šiliha pod vodstvom našega trenerja Ljuba. Nato se je začelo tekmovanje. Najboljši so dobili medalje, od naših poleg mene Polona, Patricija, Martina, Dušan, Alenka, Silvo. Po končanem tekmovanju smo odšli na kosilo, ki je potekalo v prijetnem ozračju. Ko smo pokosili smo se odpeljali v Maribor. Med potjo nas je gospod Vlado povabil na pijačo. S tekmovanjem smo bili zelo zadovoljni.

Jure Korbar
Varstveno-delovni center Polž

OBČNI ZBOR DRUŠTVA SOŽITJE KRŠKO

Letošnjega prvega aprila ob deseti uri je bil občni zbor društva Sožitje Krško. Udeležilo se ga je osemindevetdeset članov in povabljenih gostov. Med njimi so bili tudi župan gospod Danilo Sitar in predstavnik Sožitja - Zveze društev za pomoč duševno prizadetim Slovenije gospod Bruno Kocbek ter predstavniki krajevnih skupnosti.

Za začetek je bil pripravljen kulturni program, ki so ga izvedli učenci vzgoje in izobraževanja z Osnovne šole dr. Mihajla Rostoharja Krško in plesni par plesnega društva Lukec iz Krškega. Po ustaljenem redu smo obravnavali delo, programe in finančno poslovanje v preteklem letu. Na koncu pa smo vsi šli na dvorišče, kjer je gospod Župnik iz Leskovca krstil kombi vozilo, ki nam ga je dalo v uporabo Sožitje - Zveza društev za pomoč duševno prizadetim Slovenije. Po opravljenem uradnem delu je bilo družabno srečanje v Osnovni šoli Leskovec, ki nam je že večkrat prijazno odstopila dvorano za naše dejavnosti. Že čez teden dni se je sestal izvršni odbor društva Sožitje Krško in si razdelil delo za prvo nalogo iz programa: predavanje in izlet za člane društva in duševno prizadete osebe. O opravljenem delu bomo poročali.

Lidija Žnideršič

MOJE TEKMOVANJE NA MADŽARSKEM

Od triindvajsetega do šestindvajsetega februarja sem bil na tekmovanju plavanja specialne olimpiade na Madžarskem, v kraju Dunajvaroš. Iz Slovenije nas je odšlo sedem tekmovalcev in trije spremljevalci. Ko smo prispeli v Dunajvaroš, so nam povedali, kakšen je dnevni red. Spali smo v dijaškem domu. Spal sem poleg tovariša Ljube, Romana in Aleša. Ko smo se razporedili po sobah, smo odšli na večerjo. V petek zjutraj, takoj po zajtrku, smo imeli predtekmovanje. Bil sem osmi. Po večerji je bilo na vrsti svečano odprtje s plesom. Poleg nas so bili tekmovalci iz Hrvaške, Poljske, Češke in Madžarske. V soboto, takoj po zajtrku, je bilo končano tekmovanje v plavanju. Iz Slovenije smo osvojili: Aleš Leskovar dve zlati medalji, Bojan Gut je osvojil bronasto medaljo, Majda Pelnek srebrno, David Leban je bil osmi, Borut je bil dvakrat četrti. Jaz sem plaval v nedeljo in sem na petindvajset metrov osvojil srebrno medaljo, na sto metrov sem bil četrti. Roman Kokolj je bil enkrat četrti, enkrat je osvojil bronasto medaljo. Ko smo imeli prosto, smo šli malo po trgovinah. Tekmovanje na Madžarskem mi je bilo zelo všeč.

Jure Korbar
Varstveno-delovni center Polž

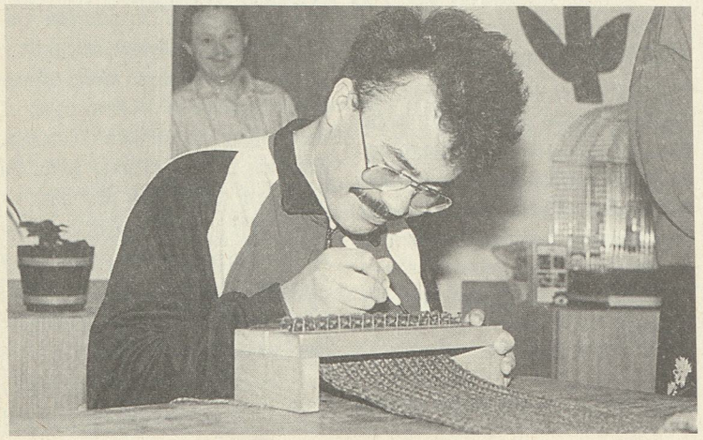

UTRINKI

OSREČUJOČE MALENKOSTI

Oh sreča, neizrazljiva sreča, da se počutiš z nekom varno: ni ti treba tehtati misli, niti ocenjevati besed, temveč jih lahko kar izliješ. Takšne kot so - pleva in zrno skupaj, saj veš, da jih bo sprejela zanesljiva roka in presejala, obdržala, kar je vredno ohraniti, in potem z dobrohotnim dihom odpihnila preostalo.

Mary Ann Evans
(George Eliot) (1819-1880)

In vsi ljudje živijo, ne zaradi skrbi zase, temveč zaradi ljubezni, ki jo do njih čutijo drugi.

Lev Tolstoj (1828-1910)

Življenjska sreča je sestavljena iz trenutkov - majhnih, hitro pozabljenih dobrotljivosti, kot so poljub ali nasmeh, prijazen pogled ali iskren poklon.

Samuel Taylor Coleridge (1772-1834)

Prijatelji pritečejo čez cesto s pladnjem sveže pečenih kolačkov.
Prijatelji pridejo pote, da greš pogledat mlade mucke.
Prijatelji izrezujejo časopisne članke namesto tebe.
Prijatelji pustijo vrečke jabolk pred vrati.
Prijatelji očistijo sneg na tvoji strani ceste.
Prijatelji odpovejo časopis, kadar ti pozabiš.
Prijatelji nakrmijo mačko.
Prijatelji so nujno potrebni.

Judith C. Grant, roj. 1960

DRUGAČNA UMETNOST

RAZSTAVA MENTALNO PRIZADETIH IZ BELGIJE NIZOZEMSKE IN SLOVENIJE NA VRHNIKI

Spoštovani,

Dovolite mi, da preberem nekaj pozdravnih misli o prelepi razstavi, ki je presenetila s svojo neposrednostjo ne samo likovne delavce, profesorje likovne pedagogike, temveč tudi mnoge druge strokovnjake, ki se ukvarjajo z motoriko in metodiko funkcionalnega usposabljanja umsko prizadetih.

Zaslužni za razstavo so mentorji - tudi naša diplomantka, ki so strokovno vodili in osmislili terapevtsko delo znotraj likovnih delavnic za duševno prizadete odrasle in odraščajoče pri nas v Podlipi, s sodelovanjem nizozemskega središča De Loss Hofa ter belgijskega Huize Tordaila.

Za nas, likovne pedagoge in likovne ustvarjalce, pa tudi za mnoge druge strokovnjake na različnih področjih humanistike je razstava dokaz o izjemni energiji likovne govorice. Njena prvinska govorica nam neposredno razlaga na eni strani vso lepoto skupnega življenja, sočasno pa nebogljenost, vso tisto skrivnost življenja, ki jo ustvarjajo neogibne bolezni in stiske ljudi.

In prav znotraj te neogibne nebogljenosti zažari lepota oblik in barv najizraziteje. Svetlenje barvnih polj, ravnotežja in kontrasti krasijo svet podzavesti bolnih, ki danes že prepričljivo žive ob nas in ki jih morda še najbolj razumemo prav skozi likovno govorico. Izraznost likovnih izdelkov pred nami razumemo skozi analizo oblik in stopnje bolezni. Ob tem pa se razgrinja pred nami vsa subtilnost t.i. moderne slike, globok tolmun površnosti sodobnega človeka, katerega nemoč razlaga sodobna psihologija, ki ustvarja razumevanje in spoštovanje do drugačnega življenja. Morda bomo prav skozi skupni prostor, ki ga živimo z mentalno bolnimi, razumeli sintezo lepote, ki jo želi sodobna družba.

Razstava, ki je pred nami je nedvomno del te želje po humanem, zato jo pozdravljamo.

Prof. Zdenko Huzjan

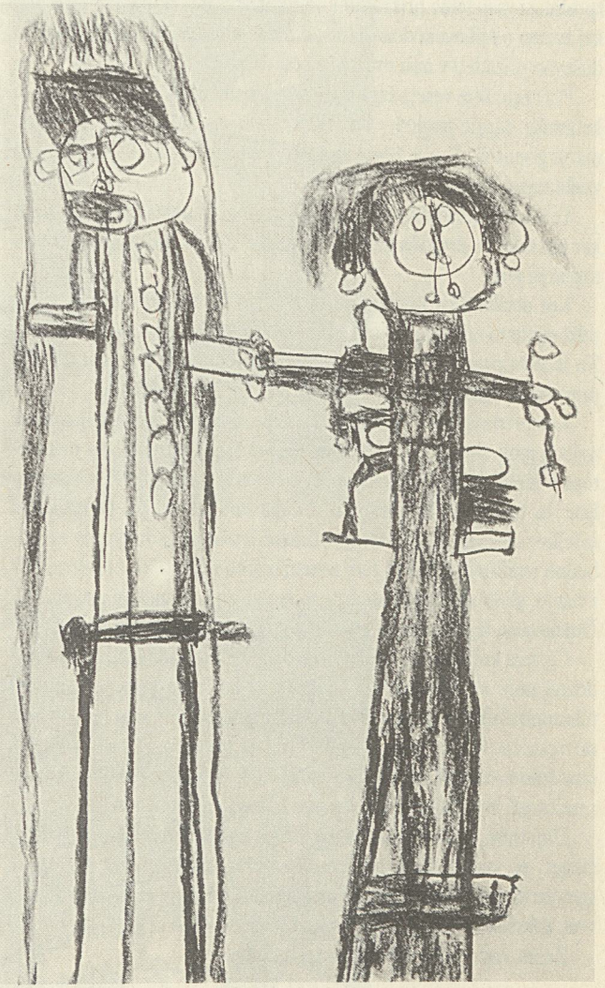

Mladoporočenca: Marnix Dejonghe, Belgija

Dragi obiskovalec,

mednarodna razstava del duševno prizadetih je uresničitev projekta, ki me je razveselil bolj, kot lahko povem. Zdi mi zgled komuniciranja brez meja.

Ljudje se večinoma sporazumevamo z besedami, vendar to zahteva sposobnost abstraktnega razmišljanja. Duševno prizadeti pa so za to sposbnost vsaj delno prikrajšani. Posledica je, da "normalni" le redko kaj zvemo o njihovem doživljanju, čustvih in življenju. S tega vidika so duševno prizadeti v naši družbi še bolj osamljeni.

Prav zato sem vesela tega dogodka. Upam, da vam bodo te slike in keramike odprle pogled v doživljajski svet, na katerega morda niste nikoli pomislili. V njih boste mogoče prepoznali tudi kaj iz lastnega vsakdanjega življenja.

Te slike in keramike so čisto navaden, domač in vsakdanji izraz tega, kar nas tako ali drugače prizadeva; razlika je le ta, da izrazno sredstvo tokrat ni jezik.

Kot obiskovalcu razstave se vam lahko kaj zdi lepo ali ne, lahko odklanjate to ali ono zamisel, barve se vam lahko zdijo skladne ali ne. To je vaša pravica in to je normalno, človeško. "Okusi so različni," pravimo in tako je prav.

Kot predavateljico motorike in funkcionalnega usposabljanja me najbolj moti, da mentorji še vedno preveč usmerjajo duševno prizadetega k temu, da naredi nekaj lepega, nekaj kar ustreza pravilom okolice. In to "lepo" žal pogosto obvelja kot merilo pri ocenjevanju izdelkov duševno prizadetih umetnikov. S tem jih prikrajšamo za svobodno izražanje in hkrati tudi zanemarjamo dejstvo, da je telesni stik z barvo, glino ali drugim sredstvom temelj za kakršnokoli ustvarjanje. Omejevanje tega fizičnega doživetja lahko demotivira umetnika.

Če tega kot mentorji ali kot posamezniki ne dojamemo ali sami ne doživljamo, ne bomo nikoli spoznali, kako tesna je povezava med telesnimi doživetji in sposobnostjo ustvarjanja. S tem smo tudi ob lastno resničnost, ker zanemarjamo nujno potrebo, da svoja čustva izražamo s simboli. Izločeni in PRIZADETI, odrezani od vsakdanje resničnosti in odtujeni od sveta smo potemtakem mi sami.

Umetniki, ki so te slike in keramiko ustvarili iz svojih najglobljih čustev, so vsak zase in po svoje preoblikovali čustveno energijo v samoizražanje. Izpostavljajo se nam, gledalcem, da bi nam pokazali svoj svet, kakršen je: pristen, čist in predvsem ENKRATEN.

Želim vam veliko užitkov na tej razstavi.

Frieda Fransen:

- sodelavka projekta Podlipa (Slovenija)
- predavateljica motorike, metodike in funkcionalnega usposabljanja na visoki šoli v Utrechtu (Nizozemska) - strokovna sodelavka vlade pri izvajanju zakona o skrbi za prizadete v pokrajini Achterhoek (Nizozemska).

Moja osebna oblika prizadetosti je v tem, da se kot likovni umetnik ne znam neposredno ustvarjalno izražati. Pamet me vedno znova, pa čeprav podzavestno, popravlja. Povsem drugače ustvarja moj sedemindvajsetletni, duševno prizadeti sin Maarten. Še nikoli ni segel po radirki, barvne odtenke izbira neposredno in večinoma izbere prave. Najraje ima temeljne barve, uporablja pa tudi simbole, ki se ponavljajo v njegovem delu. Nekoč je znanec peljal Maartena za veliko noč v lunapark v našem mestu in obiskala sta tudi hišo strahov. Od takrat se okrog velike noči v Maartenovem delu poleg velikonočnih zajčkov in pirhov vedno pojavljajo tudi strahci. Zdi se mi, da v raznih ustanovah, ki skrbijo za duševno prizadete - v šolah, dnevnem varstvu, klubih in internatih - mentorji zatirajo samodejno ustvarjalnost varovancev. Ko je Maarten nekoč narisal manežo, kjer vsak teden jaha, na risbi ni bilo konj. Pozneje se je izkazalo, da so mu rekli: "Konj ti pa ni treba risati, Maarten, saj tega tako ali tako ne znaš." In jih ni, ker je navajen spoštovati mnenje tistih, ki skrbijo zanj.

Duševno prizadetim je treba podajati tista likovna sredstva, s katerimi se lahko kar najbolje izražajo. Poleg tega je pomembno ustvarjati ozračje, v katerem se dobro počutijo doma in lahko sproščeno delajo. Temeljna naloga mentorja je, da spodbuja in podaja zgodbice, dogodke in uporablja diapozitive ali ilustracije kot vir navdiha. Varovancu mora samo prinesti ustrezna izrazna sredstva, potem pa... roke proč.

Delo duševno prizadetih so pristna, čista umetnost in z njimi je treba ravnati kot z umetninami. Slike uokvirimo, ker tako spodbujamo umetnikovo samospoštovanje. Maarten ima to srečo, da njegov mentor ravna z njegovimi slikami, kot da so delo pravega umetnika.

Hans Morselt,
likovni umetnik in industrijski oblikovalec, nekdanji predavatelj na Akademiji za likovno umetnost Enschede

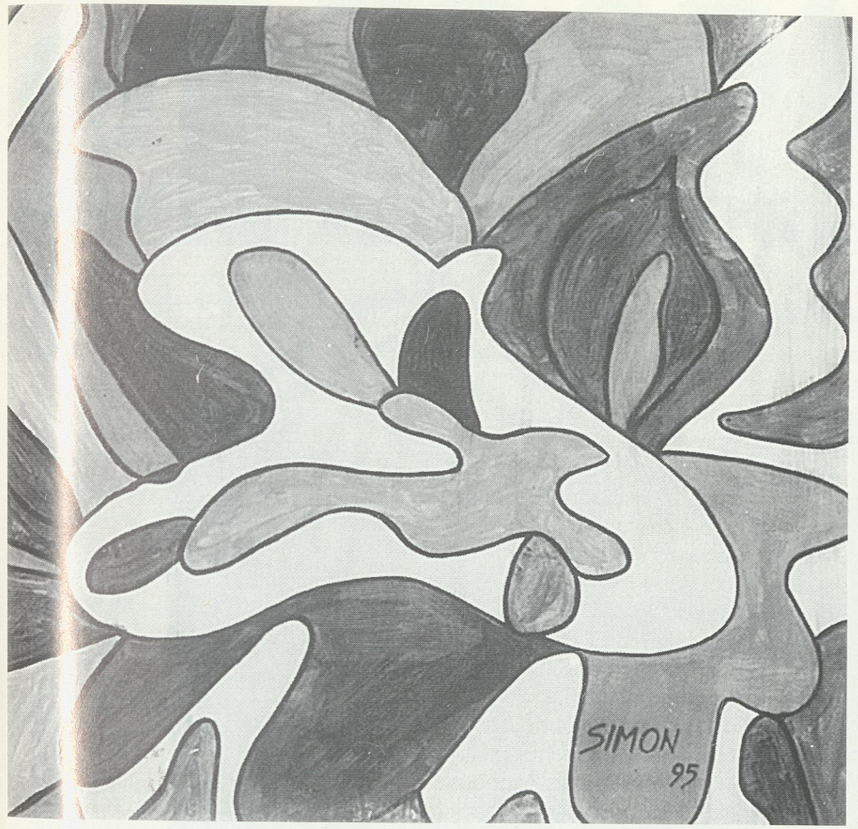

Simon Malacko, Slovenija

Bennie Pasop, Nizozemska

"Sošolec": Diederick Goethals, Belgija

BLUE MOON
ORIGINAL JEANS

AQUA d.o.o.
Borut Petrič

Poštnina plačana pri pošti 61102 Ljubljana

SOŽITJE NAŠ

LETO 1995
LETNIK 28
ŠTEVILKA 5

ZBORNIK

SOŽITJE - ZVEZA DRUŠTEV ZA POMOČ DUŠEVNO PRIZADETIM SLOVENIJE

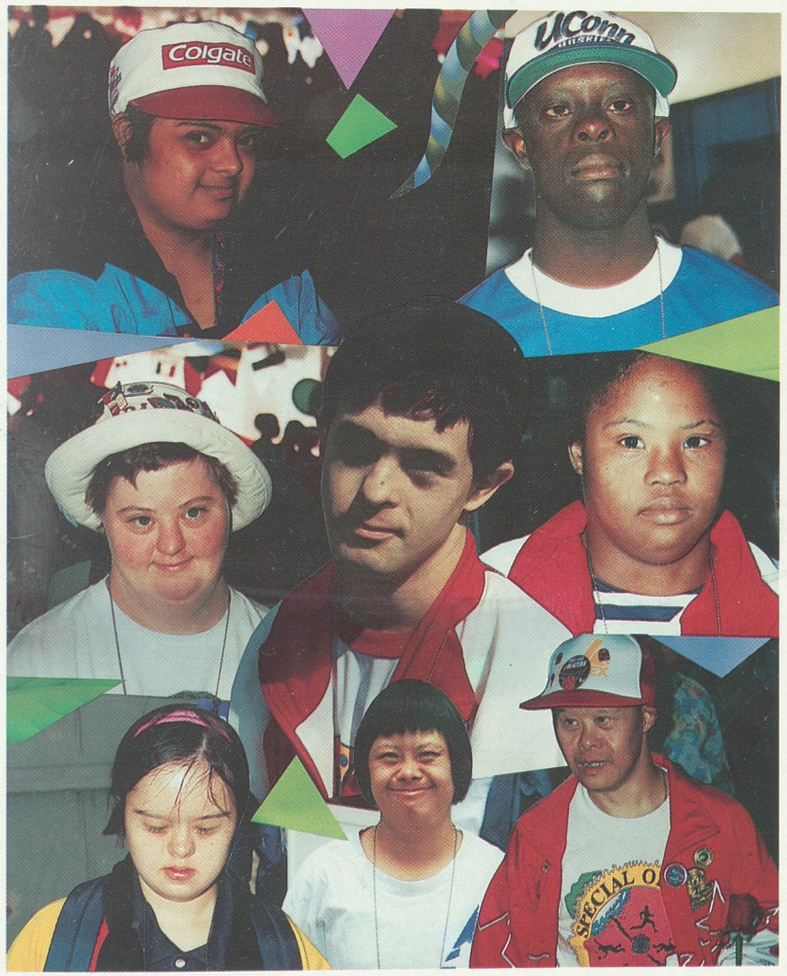

ZDRAVJE

NAŠ ZBORNIK
LETO 28 - ŠT. 5/95
SLO ISSN 0350-655 X
udk 376,3

Zbornik izdaja:
Sožitje - zveza društev za pomoč duševno prizadetim Slovenije, Ljubljana, Samova 9, telefon in fax: 061/13 25 017
Izhaja šestkrat letno

Založnik:
FORMA 1, d.o.o., Moravče

Založniški svet:
Tone Jurečič, Branka Jurišič, dr. Anton Kotar, Slavica Navinšek, Marija Standeker, dr. Marijan Šef, Slavica Toličič

Uredniški odbor:
dr. Marjeta Korbar, Tanja Černe, Darinka Marolt, Jože Mihelčič, Alenka Trdan.

Glavna urednica:
Renata Bačer
Odgovorni urednik:
dr. Anton Kotar

Letna naročnina znaša 1.980 SIT, za ustanove 6.000 SIT. Naročnino poravnajte na naslov: Forma 1. d.o.o. Vrhpolje 56, 61251 Moravče. Številka žiro računa je: 50120-601-6137 SDK Domžale.

Po mnenju Ministrstva za kulturo št. 415-103/92 mb z dne 19.2.1992 šteje glasilo Naš zbornik med proizvode, za katere se plačuje 5% davek od prometa proizvodov.

Lektoriranje: Vlasta Kunej
Oblikovanje: Franci Mulec
Tisk: FORMA 1 d.o.o.

Fotografij in rokopisov ne vračamo. Gradivo za naslednjo številko mora biti v uredništvu najkasneje do 5. v mesecu pred izidom!

Na naslovni strani:
OTROCI "Z VSEH VETROV"
fotografija Bronka Mulec

V S E B I N A

UVODNIK 1

POTA - MOŽNOSTI

prof. dr. Anton Kotar:
Bolezen in bolečina oseb z motnjami v duševnem razvoju 3

dr. Danica Zabukovec:
Najpogostejše bolezni otrok z motnjo v duševnem razvoju 5

dr. stom. Darinka Borovšak-Bela:
Zdravje! 8

Nevenka Ljubič:
Zdravstveno zavarovanje in izvajanje pravil obveznega zdravstvenega zavarovanja 10

IZ PRAKSE ZA PRAKSO

Boris Blaznik:
Plavanje 11

prof. Peter Skuber:
Vem, kaj hočem 13

Bronka Mulec:
Sloveniji šestnajst odličij 16

IZ NAŠIH DRUŠTEV IN USTANOV 18

Pravna vprašanja in odgovori 22

PISALI STE NAM 24

SUMMARY

Naš zbornik is a magazine of Sožitje - The Association of Societies for Help for Mentally Retarded People of Slovenia. It is published six times a year. The fifth - the Octobre copy is titled Health. There are articles dealing with health of people with disturbance in mental development. There are following topics in the magazine: Ways - Possibilities, From Practice to Practice, From Our Societies and Institutions, You Asked - We Answer, and You Wrote Us.

ZDRAVSTVENO VARSTVO VČERAJ, DANES IN JUTRI

Slovenija ima že dolgo tradicijo v skrbi za zdravje prebivalstva. Zametki državne organizirane skrbi so nastali v tridesetih letih tega stoletja, ko so bili ustanovljeni prvi šolski dispanzerji. Dispanzerska dejavnost, ki pomeni aktivno skrb zdravstva za ogroženo skupino prebivalstva, se je razvila v petdesetih letih. Rezultati dejavnosti dispanzerske zdravstvene službe so: izjemen upad umrljivosti dojenčkov in mater, izkorinjenje nekaterih značilnih poklicnih bolezni in poškodb in zmanjševanje števila nesreč pri delu. Dispanzerska metoda dela pa se je le ponekod razvila do te mere, da je imel dispanzer popoln pregled nad zdravjem prebivalstva, za katerega je skrbel; torej tudi analize zdravstvenega stanja in program dela. Zdravstvena vzgoja prebivalstva, ki je pomemben dejavnik v sklopu načrtovanja, ohranjanja in krepitve zdravja, je bila prepuščena po vsebini in izvedbi prostovoljcem - entuziastom in v zadnjem času društvom, ki se ukvarjajo s promocijo zdravja.

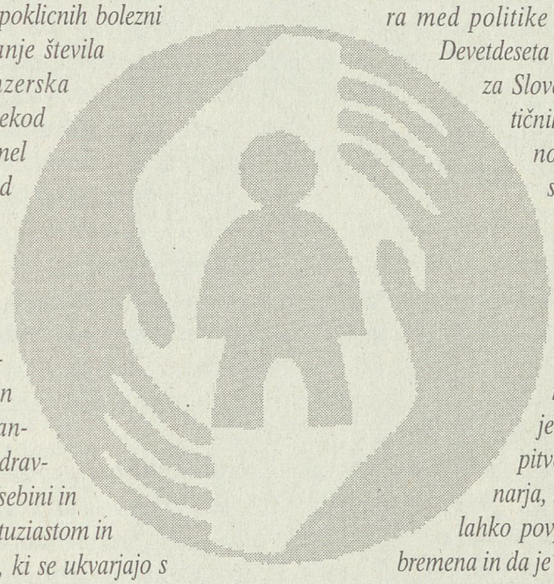

Zelo razširjena zdravstvena dejavnost je bila v preteklih letih sestavni del rehabilitacije pri vrsti bolezni. Organizirana letovanja otrok, zlasti tistih s pogostimi zdravstvenimi težavami in iz socialno ogroženih družin, so bila v preteklih letih pomemben prispevek skrbi za zdravje mlade populacije. Ozaveščenost prebivalstva glede onesnaževanja okolja raste vzporedno z razmahom ekoloških gibanj. Še vedno pa je opravljenih premalo raziskav o vplivu onesnaženega okolja na zdravje prebivalstva. Vse premalo se zavedamo, da so množični povzročitelji prezgodnje obolevnosti in smrtnosti še vedno tobak, alkohol in pomanjkljiva prometna kultura. Spoznanje, da zahteva skrb za zdravje prebivalstva sodelovanje vseh strok in prebivalstva le počasi prodira med politike in zdravstvene delavce.

Devetdeseta leta pomenijo za Evropo in za Slovenijo obdobje velikih političnih institucionalnih in socialnoekonomskih sprememb, ki so spremenile življenjske razmere posameznikov.

Politiki se sprašujejo, ali je sedanji čas primeren za govorjenje o skrbi za zdravje, gospodarstvenikom pa se zdi namenjanje sredstev za program krepitve zdravja zapravljanje denarja, ker živijo v prepričanju, da lahko povprečen človek zdrži velika bremena in da je mogoče državo popeljati iz gospodarske krize z zmanjševanjem socialne države ob večji storilnosti delavstva.

Povprečni slovenski državljan in njegova družina sta ob današnji neurejeni in nenadzorovani izpostavljenosti zahtevam novodobnih podjetnikov in ob hitrem zniževanju življenjske ravni izjemno ranljiva, kar zahteva poostreno skrb strokovne javnosti za izdelavo in izpel-

javo programov pomoči prilagajanja. Ta svojevrstni preskus vzdržljivosti prebivalstva se bo uspešno končal, če bo strokovna in politična javnost pravočasno zaznala stiske posebej občutljivih skupin prebivalstva in s premišljenimi programi krepitve zdravja prebivalstva pravočasno ukrepala. Hitre in nenačrtovane spremembe zdravstvenega sistema zaostrujejo stiske povprečne slovenske družine. Nenačrtovano uvajanje zasebne prakse v zdravstvu, pomanjkanje celostne zdravstvene politike ter pospešeno, nenačrtovano in premalo premišljeno uvajanje participacije prebivalstva pri zdravstvenem varstvu načenja sistem tam, kjer je prebivalstvu najbolj potreben, to je na primarni ravni; načenja pa tudi zdravje prav tistih skupin prebivalcev, ki bi jih moral zdravstveni sistem najbolj varovati. Uvajanje neposrednega plačevanja zdravstvenih storitev zdravniku, prioritetnega dostopa do terapevta, če plačaš takoj, privatizacija bolniških postelj, opuščanje preventivnih dejavnosti, opuščanje dispanzerske metode dela - vse to zmanjšuje možnost dostopa do zdravstvenega varstva.

Ozaveščenost uporabnikov zdravstvenega varstva je premajhna, zato se ne znajo organizirati in zahtevati boljše kakovosti in dostopnosti do zdravstvenega varstva. Ker se čuti prebivalstvo ogroženo, so zmeraj pogostejše kritike in medijski napadi na izvajalce (zdravniki, terapevti), kar pa navsezadnje udari samo uporabnike zdravstvenih storitev. Iz vsega navedenega je razvidno, da je treba čimprej ukrepati, da si je treba prizadevati za aktivne programe varovanja in krepitve zdravja, kot jih priporoča Svetovna zdravstvena organizacija; njena članica je tudi Slovenija. Gibanje Svetovne zdravstvene organizacije pod geslom Zdravje za vse do leta 2000 vsebuje cilje in strategijo, ki opredeljuje tudi skrb za hendikepirane osebe (v tem gibanju sodeluje tudi naša država, izdelala je načrt Zdravstvenega varstva republike Slovenije do leta 2000 (glej prilogo)). Prva nacionalna konferenca o promociji zdravja letos spomladi vsebuje izhodiščno gradivo za razpravo in oblikovanje prednostnih ciljev in nalog, vendar govori o invalidih na splošno, brez poudarkov na naših značilnostih. V delovni skupini ni bil navzoč nihče od nosilcev projekta in zadolženih za izvajanje, tako da smo o naši problematiki spet, kot že večkrat, govorili sami sebi. Morda je bil napačen naš način obravnave, vendar je bil to spet nauk več, da gre sedaj zares in da bomo morali odločno in dosledno zahtevati svoje pravice, ki nam jih vsi deklarativno priznavajo, sami pa iz lastnih izkušenj vemo, kako je, ko potrebuješ konkretno zdravstveno storitev. Prosta izbira zdravnika je za našo populacijo vse prej kot ugodna, vsaj kar zadeva odrasle osebe. Zobozdravstvene storitve si moramo dobesedno izboriti, zlasti če gre za sanacijo in izdiranje zob v narkozi; v zadnjem času tega sploh nihče ne opravlja, ker stvari tako organizacijsko kot finančno niso dorečene. Občasni sistematični pregledi starejše populacije bi bili nujni, saj se vsak dan srečujemo z zapletljaji, ki jih ni nihče pričakoval. Zdraviliško zdravljenje postaja za našo populacijo popolnoma nedostopno, ker ne plačujemo participacije za to dejavnost, potrebno spremstvo pa moramo sploh plačevati iz svojega, že tako plitvega žepa. Vemo pa, kako koristna je fizioterapevtsko- balneološka obravnava, zlasti pri telesno prizadetih, da ne govorim o naših starših, ki so še kako iztrošeni in kronično bolni. Prav zanimiva bi bila primerjalna študija o zdravstvenem stanju staršev naše in zdrave populacije.

Pred slovensko državo so številne naloge. Ustvarjalnost številnih prostovoljnih združenj, nesebična pripravljenost za delo strokovnjakov, ki vedo in želijo prispevati k izboljšanju kakovosti življenja, pa ne bo zalegla veliko, če ne bomo prepričali politikov in gospodarstvenikov, da je skrb za zdrževanje in krepitev zdravja prebivalstva ena ključnih dolžnosti slovenske države. Vloga stroke in nosilcev skrbi za zdravje prebivalcev je velika in odgovorna.

Dr. Marjeta Korbar,
specialistka pediatrinja

BOLEZEN IN BOLEČINA

OSEB Z MOTNJAMI V DUŠEVNEM RAZVOJU

Zdravstvena skrb za vse otroke je v Sloveniji urejena zgledno, še posebno zgledno za otroke z motnjami v razvoju. O tem lahko strokovno razmišljajo in pišejo zdravniki in zdravstveni delavci, starši in vsi strokovnjaki, ki poleg zdravstvenih delavcev obravnavajo otroka in mladostnika, pa tudi odraslo osebo, pa morajo upoštevati ugotovitve in napotke zdravnikov. Starši in učitelji morajo poznati bolezensko stanje osebe z motnjo v duševnem razvoju in jo njenemu zdravstvenemu stanju ali njeni bolezni primerno obravnavati.

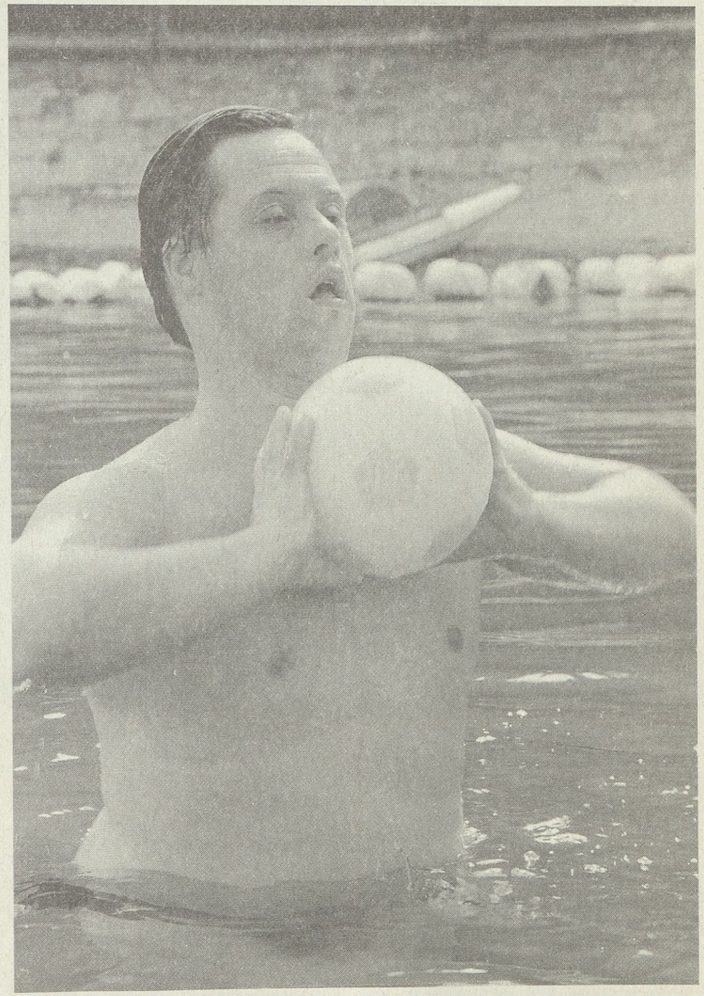

Vsi veliko govorimo o boleznih, posebno o tistih bolezni, za katere so mnogi posebno dovzetni, nihče pa ne govori o bolečini. In še posebej o bolečini, ki jo čutijo v času bolezni ali celo stalno otroci in mladostniki, odrasli in ostareli s težjo in najtežjo motnjo v duševnem razvoju. Navadno zaradi nizke stopnje govornega razvoja ne morejo opisati svoje bolečine, ne morejo povedati, kje jih najbolj boli. Dobro jih moramo opazovati in vsa opažanja čimbolj živo opisati zdravniku. Nekateri težko dihajo, imajo pogoste ali nenehne krče v trebuhu, jih boli glava, ušesa, ali pa se v celoti slabo počutijo. V bolezenskem stanju se otrok ne igra, ni dejaven pri šolskem delu, ni dejaven v delavnici, ali doma, ali v bivalni skupnosti. Kjerkoli je bolna oseba, v družini

ali ustanovi, povsod potrebuje poleg zdravil, ki jih je predpisal zdravnik, še človeka, ki jo ima rad, ki skuša ugotoviti moč bolečine, ki jo oseba čuti. Bolečina je nevidna, neopredeljena, mi pa se moramo truditi, da jo približno dojamemo in jo skušamo omiliti. Veliko pomeni že naša navzočnost. Vsak naj pomisli nase in potrdili boste, da v bolezni ni nihče rad sam. Pogosto je osebe z motnjo v duševnem razvoju zaradi bolezni strah in odleže ji, če ji kdo govori, da bo kmalu dobro in da bo zjutraj že zdrava, pa četudi vemo, da ne bo.

V družini in šoli zahtevajo posebno pozornost tisti otroci, ki so bili v bolnišnici, in tisti otroci, ki so zaradi te ali one bolezni pod rednim zdravniškim nadzorom in morajo redno uživati zdravila. Starši in učitelji morajo v takih primerih strogo upoštevati navodila zdravnika, ki jih da ob odpustu iz bolnišnice oziroma odhodu iz ambulante. Tu mislim predvsem na šolsko delo, s katerim bolne otroke, otroke, ki so zamudili nekaj dni ali tednov pouka, obremenimo s številnimi domačimi nalogami, namesto da bi jih počasi znova vpeljali v šolsko delo. Tukaj mislim tudi na šolo, ki jo obiskujejo otroci z zmerno in težjo motnjo v duševnem razvoju (nekoč delovno usposabljanje). Dosledno moramo upoštevati otrokovo telesno moč in počutje. Po bolezni nihče ne more začeti takoj intenzivno delati v službi, otrok pa bi moral v šoli ali doma začeti z resnim učenjem. Danes, ko so nas polna usta individualizacije pouka (delo, prirejeno sposobnostim posameznika), se dogaja, da ne dovolimo, da otrok med poukom lahko leže, se lahko malo sprehodi ali pa opravlja le lažje oblike šolskega dela, ne pa da ga obremenjujemo tako kot njegove sošolce, ki so zdravi in se dobro počutijo. Paziti moramo, doma in v šoli, na otroke, ki so telesno šibki, ki jim manjka življenjske moči. Takih otrok ne smemo preveč obremenjevati s šolskim delom in ne s težjimi telesnimi vajami. Njihova slabost se kaže predvsem v določenem obdobju: spomladi, v slabem vremenu, v jutranjih urah ali zadnjih urah pouka. Spodbujati jih moramo z različnimi deli in nalogami, ki ne terjajo prevelikega telesnega napora in prevelikega umskega delovanja.

Med zdravimi otroki, še bolj pa med otroki z motnjami v duševnem razvoju srečujemo take, ki se zatekajo v bolezen, kadar so pred šolskimi težavami. Boli jih glava, trebuh itn. Te težave minejo, če jim ni treba v šolo ali če so določene šolske naloge oproščeni. Ta pojav ni nič posebnega, če je občasen, če pa je to pogosto, se morajo starši in učitelj pogovoriti s psihologom. Takih otrok ne smemo jemati neresno, pač pa jim moramo pomagati rešiti njihove probleme, za katere tiči vzrok v družini ali šoli. Večkrat se otroci slabo počutijo, ne da bi bili bolni, ali pa bolezen ni ugotovljena. Za take otroke je značilno v šoli in doma moteče vedenje, ki mu moramo ugotoviti vzrok. To pomeni, da je otrok v resnici bolan, pa bolezen nima vidnih znakov, vzrok je kje drugje. Posvetovati se moramo z zdravnikom in psihologom.

V dobi odraslosti in v dobi staranja so mnoge osebe z motnjo v duševnem razvoju kar trdnega zdravja, mnoge pa so še bolj bolehne kot v otroški dobi in mladostniški dobi. Ko te osebe opazujemo, pa bodisi da so v družini, bivalni skupnosti ali zavodu, lahko ugotovimo, da kažejo prezgodnja znamenja staranja, da postajajo vse bolj dovzetne za razne bolezni in da so vse prezgodaj utrujene. Če te osebe pustimo pasivne, zelo rade sedijo in ležijo, jim bodo moči še hitreje pešale. Večkrat so videti kot bolne, čeprav niso. Lahko bi jih primerjali s povprečno bistrimi starimi ljudmi, ki pogosto rečejo, da jih nič ne boli, samo brez moči so. V takem stanju so nedejavne, zato jih moramo spodbujati k dejavnostim, ki so jim kos, ki ne zahtevajo preveč telesnih moči in seveda umskega delovanja, ki je tako in tako zelo šibko. Včasih postanejo te osebe pasivne, ker jim je opešal, sluh, pa tudi govorno nazadujejo. Za predšolske in šolske otroke velja, da moramo doma in še posebej v šoli sistematično razvijati čutila, za ostarele pa velja, da moramo ohranjati kar se da visoko stopnjo razvoja čutil z različnimi deli in seveda s pripomočki, ki jih predpiše zdravnik - očala, slušni aparat, kar jih znova naredi dejavne, bolj živahne in zadovoljne. Včasih je že dovolj, če zdravnik taki osebi sčisti ušesa, v katerih se je nabralo ušesno maslo, oseba pa ne ve, kaj ji je, le komunicira težje.

Mnogi otroci, mladostniki in odrasle osebe z motnjami v duševnem razvoju morajo pogosto obiskovati zdravnika in mnogi zdravniki te svoje bolnike tudi poznajo in imajo z njimi dober stik, drugače pa mora bolno osebo k zdravniku zmeraj spremljati nekdo, ki z njo živi ali jo pozna. Navadno so to starši, če pa je otrok v zavodu ali kasneje v bivalni skupnosti, pa ga mora spremljati vzgojitelj, socialni delavec ali kdo drug, ki je odgovoren zanj. Vse te osebe niso pogosto bolne, ne starajo se enako hitro, tudi moči ne izgubljajo enako hitro, saj je znano, da je vsaka zase posebna, kar velja tudi glede obolelosti, čutenja in prenašanja bolečine. Kadar se bolezen in s tem tudi bolečina pojavita, moramo tem ljudem pomagati, pri tem pa moramo biti zelo čuteči in potrpežljivi.

Prof. dr. Anton Kotar

NAJPOGOSTEJŠE BOLEZNI

OTROK Z MOTNJO V DUŠEVNEM RAZVOJU

Bolezen večstransko prizadene kakovost življenja otroka, ki se razvija normalno, še bolj pa otroka, motenega v razvoju. Slabo počutje, bolečine, omejitve (diete, gibanje, igra, druženje, šolanje in usposabljanje), odvisnost, tesnoba, strah. Bolezen prizadene tudi starše (strah, občutek krivde, trpljenje, napetosti v družini, obremenitve, socialne omejitve). Ker so duševno prizadeti otroci veliko bolj ranljivi in pogosteje obolevajo kot zdravi vrstniki, je zelo pomembno, da bolezen hitro spoznamo in jo tudi čim prej ozdravimo. Poleg tega pa je zelo pomembna podpora, ki se kaže v sočustvovanju, prijaznosti, varnosti, zmanjševanju strahu in tesnobe pri otroku in starših, motivaciji za zdravljenje in sodelovanje, zmanjševanju občutka krivde pri starših, prenašanju psihologije upanja. Omogočiti moramo staršem, da naredijo za otroka, kar je v njihovi moči, da so ob njem, da ustrežejo njegovim potrebam, da tudi poiščejo dodatno strokovno pomoč ob hudi bolezni. Poznavanje otrokovega duševnega razvoja nam je v pomoč, ko otroka pripravljamo na pregled pri zdravniku ali na zdravljenje v bolnišnici.

Otroci, moteni v razvoju, dosežejo določene kvalitete pozneje kot njihovi vrstniki, mi pa ravnamo z njimi v skladu z njihovim doživljanjem, ne glede na njihovo dejansko starost. V ordinacijo vstopajo otrok, mati, oče, učitelj, vzgojitelj, posredno pa tudi šolski sistem, sistem zdravstva, informativni sistem. Otrok kot bolnik svojo bolezen preprosto zazna kot motnjo v delovanju. Če je bolezen kratkotrajna, ne dvomi o ozdravitvi. Od družine in njenih vrednot je odvisno, kako otrok bolezen sprejema in kako prenaša bolečino. Kako pa bo otrok doživljal dolgotrajno bolezen, ogrožajočo ali kronično bolezen, pa je odvisno od njegove stopnje razvoja, značaja in od stališča družine in okolja do bolezni.

Za zdravje otrok, ki obiskujejo šolo s prilagojenim programom in delovno usposabljanje, skrbimo v šolskem dispanzerju celostno: ukvarjamo se preprečevanjem bolezni, zdravljenjem akutnih in kroničnih bolezni ter spremljanjem zdravstvenega stanja ves čas usposabljanja in šolanja.

Šolski zdravniki nadaljujemo skrb za zdravje zdravnikov predšolskih otrok, ki so spremljali otrokovo zdravje in bolezen od rojstva oz. odkritja motnje dalje. Naša skrb pa sega tudi v obdobje odraslosti prav zaradi posebnosti zdravstvenih potreb in želja otrok, odraščajočih in njihovih staršev, ki vsi v obdobju dozorevanja in na poti v odraslost niso vedno kos vsem težavam, ki se pojavljajo v socialnem okolju. Otroci se težje prilagajajo in vključujejo bodisi v izbrani ali možni poklic, v svet odraslih ne samo zaradi zmanjšanih umskih sposobnosti, temveč tudi zaradi številnih zdravstvenih težav in ovir, ki jih spremljajo v življenju. Preventivni program obsega najprej skrb za zdravje in ohranitev zdravja ter odkrivanje morebitnih odstotkov, preiskave in zdravljenje morebitnih težav ali bolezenskih znakov in stanj v sodelovanju z mnogimi strokovnjaki in ustanovami, katerih skrb je otrok moten v razvoju. Tudi za otrokovo okolje, v katerem živi, doma, v šoli ali v ustanovi, kjer se usposablja za življenje, skušamo poskrbeti tako, da je urejeno čim manj ogrožajoče, otroku omogoča čim boljši telesni in duševni razvoj. Zdravljenje akutnih obolenj je zelo pomembno, ker vsaka, še tako mila bolezen ovira otroka v nadaljnjem razvoju in tako ves napredek, ki ga je otrok dosegel, v trenutku nazaduje in otrok pogosto ne zmore doseči tiste stopnje razvoja, ki jo je dosegel pred boleznijo. Zaradi posebnih značilnosti vedenja in oblik bivanja prizadetih otrok so ti med seboj v tesnejših telesnih stikih in bolezen lažje prehaja z enega otroka na drugega. Ranljivejši so zaradi pogostih kroničnih obolenj in stanj, ki so povzročili že motnjo v razvoju. Obrambni mehanizmi so šibkejši in se teže obnovijo. Zdravljenje kroničnih obolenj zahteva, da jemljejo različna zdravila, ki tudi lahko okvarijo obrambni sistem zaradi nezaželenih učinkov, ki se jim ne moremo ogniti, obenem pa lahko ta zdravila neugodno vplivajo na potek zdravljenja akutne bolezni. Bolnika s kronično boleznijo spremljamo ves čas njegove bolezni in sodelujemo specialisti, pri katerih se otrok zdravi. V ordinacijo prihajajo tudi otroci zaradi akutnih bolezni, največkrat zaradi obolenj zgornjih dihal, ki lahko potekajo milo ali pa se razvijejo v resnejše obolenje. Potrebno je, da starši ali vzgojitelji bolezenske znake spoznajo in vedno poiščejo zdravnika, kadar se pokaže, da znaki obolenja napredujejo in se ne izboljšajo po izpeljanih ukrepih (počitek, veliko tekočine, lahko prebavljiva prehrana, zniževanje temperature z zdravili). Če se bolezen ne izboljša, je potrebna zdravnikova pomoč. Seveda pa oboleli otrok ne sme v kolektiv, ker se lahko mila bolezen usodno poslabša, prenaša še na druge otroke, včasih pa so lahko bolezenska znamenja drugačna zaradi kronične bolezni, za katero se otrok že zdravi. V zadnjih letih se pogosteje pojavljajo različne bolezni preobčutljivosti, kot so obolenja dihal in kože zaradi preobčutljivosti na zunanje in notranje dejavnike. Nepravilna in neustrezna prehrana ter bivanje otrok v neprimernem okolju so pogosto vzrok, da se na vnos teh snovi otrok neustrezno odzove z boleznijo, ki lahko postane kronična in zahteva dolgotrajnejše zdravljenje. Bolezni čutil duševno prizadete otroke še veliko bolj ogrožajo kot zdrave vrstnike. Ovirajo jih pri napredovanju in odzivanju. Velikokrat pa jih odkrijemo le naključno. Otrok nam težko opiše spremembe, ki jih čuti, ker ga ne ovirajo pri vsakodnevnih opravilih in počutju. Predolgo sedenje pred televizijskim zaslonom, nepravilna razdalja od delovnih površin, neprimerna razsvetljava okvarijo vid. Posledice pa odkrijemo naključno in pozno. Neprimeren ropot, preglasna glasba ali pa samo zamašeni sluhovodi okvarijo sluh, s tem pa tudi odzivanje prizadetega otroka v govoru in usposabljanju. Bolezni sečil so pogoste, ker je bolezenska znamenja včasih težko prepoznati. Starši jih pogosto pripisujejo otrokovi posebnosti zaradi zakasnelega močenja podnevi ali ponoči. Zato je zmeraj treba izključiti obolenja sečil, ko otrok še moči posteljo v starosti, ko bi si že moral pridobiti higienske navade. Prikrita obolenja sečil v zgodnjem otroštvu

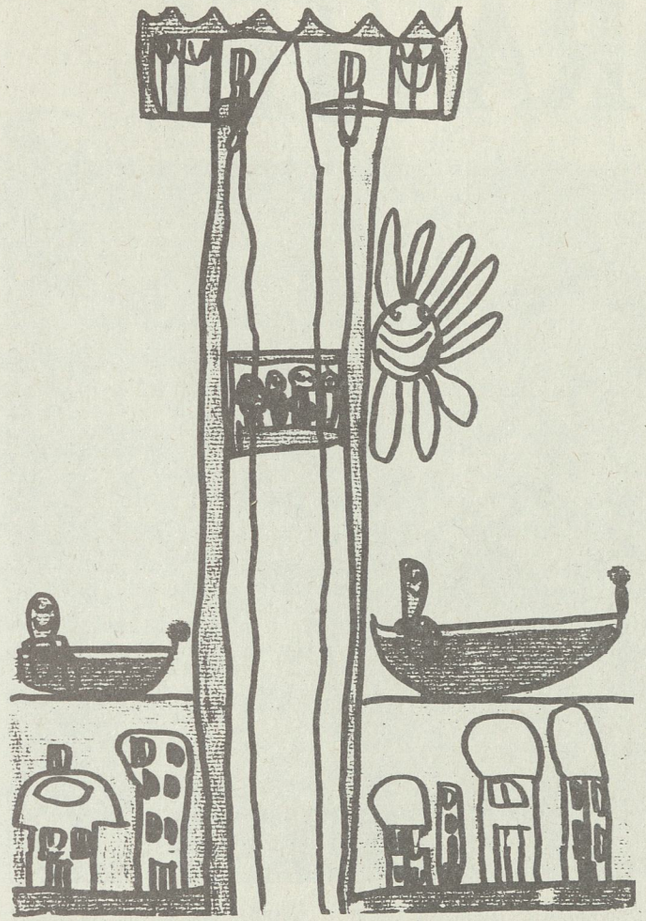

lahko v poznejšem obdobju povzročijo tudi zelo resna obolenja. Obolenja prebavil so lahko kratkotrajna, so pa ponavljajoča se znamenja, ki jih otroci ne znajo ali ne morejo pravilno opisati. Šele ko starši opazijo, da otrok odklanja hrano ali je njegovo odvajanje in razpoloženje moteno, pomislijo na bolezen. Neprimerno hranjenje, različne razvade in posebne otrokove želje lahko povzročijo, da se kratkotrajna in neogrožajoča bolezenska znamenja spremenijo v dolgotrajnejše obolenje. Velikokrat se bolezen poslabša zaradi zdravil, ki jih otrok že prejema zaradi kronične bolezni. Poškodbe in obolenje gibal so težave, ki jih je mnogokrat treba takoj zdraviti. Manjše poškodbe nastanejo pogosto zaradi nespretnosti, slabših gibalnih sposobnosti, otrokove nemirnosti, pa tudi zaradi vedoželjnosti in pri igri. Tudi opekline so pogoste, kljub poostreni skrbi staršev in vzgojiteljev.

Obolenja gibalnega aparata se pojavijo včasih tudi s komaj opaznimi začetnimi znamenji, zato je spremembo v gibanju ali bolečino treba skrbno opazovati. Pomemben je podatek, kako se otrok giba med igro ali kadar ne ve, da ga opazujemo. Včasih pa je lahko gibalna motnja znamenje obolenja notranjih organov. Duševno prizadeti otroci so pogosteje ogroženi zaradi nalezljivih bolezni. Živijo v tesnejših stikih z otroki z enakimi težavami, izkazujejo svoja čustva tako, da se pogosto dotikajo, ljubkujejo in si izmenjujejo igrače in predmete. Z zaščitnim cepljenjem bolezen hitro preprečimo ali pa otroka zavarujemo, da sploh ne zboli. Seveda pri tem skrbno upoštevamo zadržke zaradi spremljajočih bolezni, zaradi katerih se že zdravi. Če otroka ne moremo zaščitno cepiti, moramo še skrbneje opazovati morebitne znake, ki kažejo, da bolezen napreduje, ali da se pojavijo zapleti. Akutna obolenja osrednjega in perifernega živčevja zdravimo večkrat kot pri sicer zdravih vrstnikih zaradi ranljivosti tega organskega sistema pri ogroženih otrocih. Včasih so znamenja v začetku diskretna, skrita in jih pripisujemo spremembam v otrokovem razvoju, šele kasneje, ko opazijo nepravilnost tako domači kot vzgojitelji in učitelji, smo nanje pozorni in jih skušamo razjasniti in zdraviti.

Sodelovanje med starši, vzgojitelji in zdravstvenimi delavci je potrebno in zaželeno; ustvarja se zaupanje in poznavanje posebnosti ogroženega otroka, zato je tudi zdravljenje uspešnejše in učinkovitejše, otrokov zdravnik pa postane tako tudi svetovalec in zaščitnik in pomaga usmerjati otrokov razvoj na tisto pot, ki je za njegovo zdravje in življenjsko srečo najbolj primerna in zanj najmanj ogrožajoča.

Dr. Danica Zabukovec

ZDRAVJE!

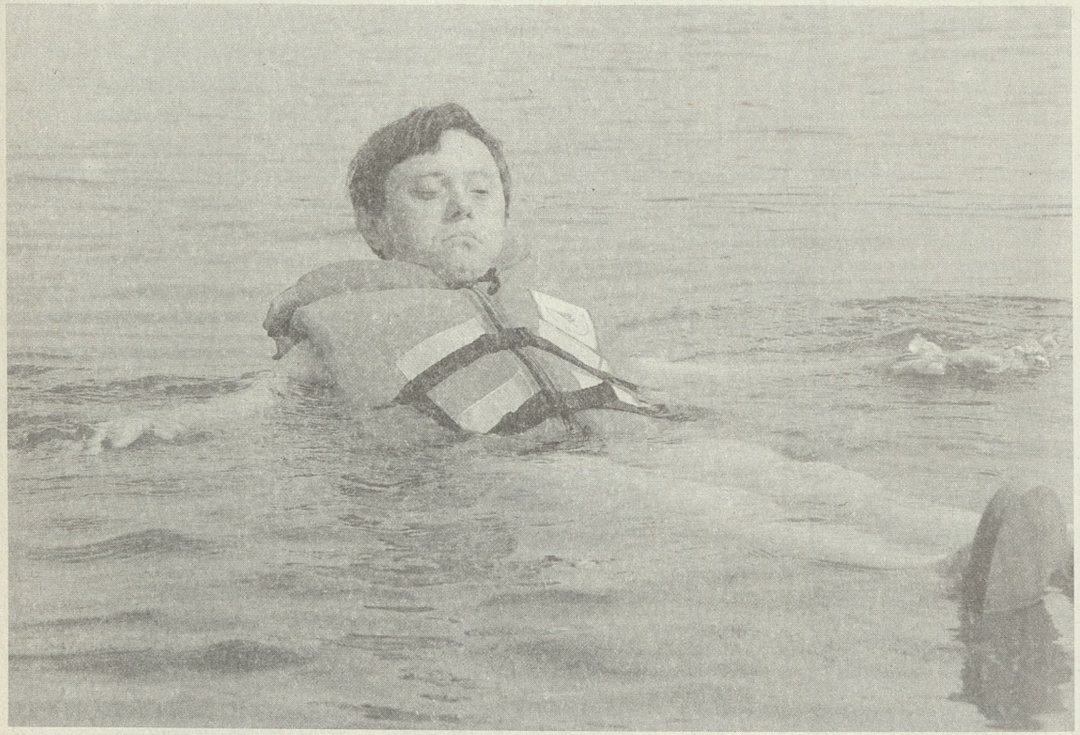

Zdravje je pojem, s katerim se zadnje čase vse pogosteje srečujemo in dobiva v družbi in pri posamezniku vedno večji pomen tako z zdravstvenega kot s socialno-ekonomskega vidika.

Že leta 1978 je Svetovna zdravstvena organizacija v Alma Ati sprejela Deklaracijo o primarnem zdravstvenem varstvu, leta 1980 pa jo je dopolnila še s sporočilom "Zdravje za vse do leta 2000!" To sporočilo je po svetu postalo vodilo zdravstvu in družbi pri prizadevanjih za izboljšanje zdravstvenega stanja in okolja, v katerem živimo ter manjšo obolevnost. Hkrati pa to sporočilo zadolžuje vsakega posameznika za kar največjo samozaščito, to pomeni skrb za svoje zdravje in zdravje naših otrok ter njihovo vzgajanje v smislu tega sporočila. Odgovornost za neupoštevanje nosi vsak posameznik zase z vsemi posledicami.

Oralno zdravje je odsev splošnega zdravja, saj je ustna votlina nedeljiv del organizma. Oralno zdravje pomeni zdrave zobe, zdrava obzobna tkiva in pravilno razmerje med čeljustma. Ustna votlina je soudeležena pri za človeka zelo pomembnih procesih, ki potekajo v organizmu, pri prehranjevanju in sporazumevanju z okoljem. Skladen razvoj obeh čeljusti in razvoj spodnje tretjine obraza daje osebnostni pečat vsakemu posamezniku. Zobna gniloba je zelo razširjeno obolenje, ki kar najbolj ogroža zdravje naših zob. Karies ali zobna gniloba

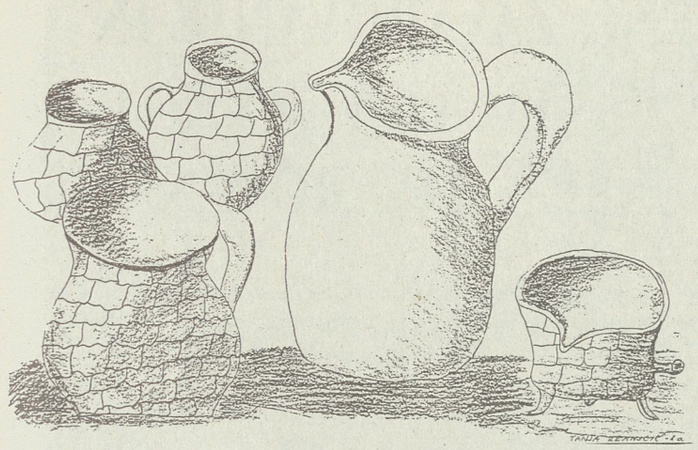

je večvzročno obolenje, ki se razvije zmeraj, kadar imamo v določenem času v stiku zob mikroorganizme in substrat (ogljikovi hidrati). Za zobno gnilobo prizadetega zoba ni mogoče ozdraviti, ohranimo pa lahko le njegovo funkcijo z nadomestnimi umetnimi snovmi, če obseg obolenja zoba ne povzroči njegove trajne izgube. Ob tem nam ostane le skrb za ohranitev zdravih zob. To dosežemo z odstranitvijo škodljivih vplivov, ki so dokazano prisotni v etiologiji zobne gnilobe. Na prvem mestu je odstranjevanje zobnih oblog, kjer se kopičijo mikroorganizmi, saj vlažnost in toplota ustnega okolja omogočata njihov obstoj in razmnoževanje. Redno, temeljito in pravilno čiščenje zob je izredno pomembno pri preprečevanju obolelosti ustne votline. Čist zob ne gnije, dosledna in pravilna ustna higiena pa pomeni zdrave zobe in zdrave dlesni! Najpomembnejši pripomoček za uspešno čiščenje je zobna ščetka. Ta naj ima starosti primeren aktivni del iz najlonskih, na vrhu zaobljenih ščetin. Pomembno je, da ščetko pravilno vzdržujemo in redno menjavamo ob dotrajanosti. Pomemben dodatni pripomoček je zobna nitka, saj lahko samo z njo uspešno očistimo medzobne prostore, kjer so nakopičeni mikroorganizmi. Priporočljiva je tudi uporaba posebnega zobotrebca za odstranjevanje večjih oblog med zobmi. Težje dostopna mesta in mesta ob dlesni najlažje očistimo s čopasto ščetko. Za izboljšanje prekrvitve dlesni in ob tem povečane trdnosti dlesni uporabljamo zobno prho. Za nadzorovanje uspešnosti čiščenja lahko uporabljamo tabletke, s katerimi odkrivamo zobne obloge. Tabletke se v ustih raztopijo in obarvajo zobne obloge, ki s tem postanejo vidne. Pri bolnih otrocih in pri otrocih z motnjami v razvoju lahko izjemoma uporabimo tudi električno ščetko. Pomembna pa ni samo redna uporaba teh pripomočkov, ampak tudi pravilna tehnika čiščenja, ki mora biti izvedena tako, da bodo zobje čisti, dlesen pa se bo ob tem krepila.

Napotke o tem dobimo pri svojem zobozdravniku in v kabinetih za zobozdravstveno vzgojo in nego. Hrana ne pomeni samo vnos hranilnih snovi, pomembnih za rast in razvoj, ampak s svojimi kvalitativnimi in kvantitativnimi lastnostmi lahko pospešuje ali zavira razvoj zobne gnilobe. Pomembna je trdota hrane, njena kemična sestava, njene fizikalne lastnosti, njena količina in pogostost uživanja. Trda hrana zahteva, da jo dobro prežvečimo in tudi čisti, saj spodbuja izločanje aktivne sline. Trda hrana pripomore tudi k skladnemu razvoju obeh čeljusti. Posebno pozornost posvečamo sladkorjem v hrani, saj imajo odločilno vlogo pri nastanku zobne gnilobe. S številnimi študijami po svetu je bilo dokazano, da so majhne količine sladkorja, ki jih uživamo pogosto, bolj škodljive kot večja količina naenkrat. Zato naj nam pomagajo tile napotki:

- Ogibajmo se "sladkim vmesnim obrokom" - te naj nadomestijo sadje in mlečni izdelki.
- Ne tešimo si žeje s sladkimi pijačami.
- Če si nimamo priložnosti očistiti zob, opustimo sladki del obroka.

Če bomo upoštevali vse te napotke in primerno ter redno skrbeli za zobe, nam bodo v zadovoljstvo in bodo zmogli dovolj dolgo opravljati svoje naloge. Tako vedenje in način življenja pa bosta zgled našim otrokom za zdravo in prijetno življenje brez nepotrebnih bolečin, strahu in stresov.

Dr. stom. Darinka Borovšak - Bela
specialistka pedontologinja

ZDRAVSTVENO ZAVAROVANJE IN IZVAJANJE PRAVIL OBVEZNEGA ZDRAVSTVENEGA ZAVAROVANJA

Skupščina Zavoda za zdravstveno zavarovanje Slovenije je v novembru 1994 sprejela Pravila obveznega zdravstvenega zavarovanja (Ur.l. RS št. 78/94), ki so začela veljati 1.1.1995.

Plačilo zdravstvenih storitev v CELOTI je zagotovljeno za zdravljenje in rehabilitacijo otrok in mladostnikov z motnjami v telesnem in duševnem razvoju (Ur.l. RS št. 9/92 - 23. člen) in prejemnikom nadomestila po zakonu o družbenem varstvu duševno in telesno prizadetih odraslih oseb (Ur.l. RS št..9 / 92 - 15. člen).

Zagotovljene so tele pravice:

1. pravica do nadomestila zaradi nege ožjega družinskega člana, s katerim zavarovanec živi v skupnem gospodinjstvu, traja za otroke do 7 let starosti ali za starejšega zmerno, težje ali težko duševno in telesno prizadetega otroka do 15 delovnih dni. Zdravniška komisija lahko izjemoma podaljša trajanje pravice do nadomestila, vendar največ do 30 delovnih dni ;

2. pravica do povračila potnih stroškov v primerih :

- če morajo potovati k zdravniku ali v zdravstveni zavod v drug kraj, ker v kraju zaposlitve ali stalnega bivališča ni zdravnika ali ustreznega zdravstvenega zavoda;

- če jih osebni zdravnik, zdravstveni zavod ali zdravniška komisija napoti ali pokliče v kraj zunaj stalnega prebivališča ali kraja zaposlitve;

3. pravica do povračila potnih stroškov tudi spremljevalcu zavarovane osebe, če tako odredi osebni zdravnik ali zdravniška komisija. Za otroke do 15. leta in starejše težje ali težko duševno ter telesno prizadete otroke in mladostnike se šteje, da potrebujejo spremljevalca.

Pravila zdravstvenega zavarovanja torej ne prinašajo nekih novih pravic, ki jih ne bi vsebovala že zakonodaja iz leta 1992, temveč le podrobneje urejajo vrste in obseg pravic, obveznosti zavarovancev in zavarovanih oseb, pogoje in postopke za uresničevanje pravic, standarde zdravstvenih storitev in pripomočkov, varstvo pravic zavarovanih oseb ter nadzor uresničevanja pravic in obveznosti.

Upravičenost posameznih pravic ugotavlja osebni ali drug zdravnik, na temelju teh pravil in opredeljenih standardov.

Zdravniška komisija II. stopnje pa lahko izjemoma odobri tehnični pripomoček ali zdravilo, ki ni pravica po pravilih.

Po določilih pravil obveznega zdravstvenega zavarovanja si zavarovana oseba izbere osebnega zdravnika, osebnega zobozdravnika in osebnega ginekologa. Za otroke do 15. leta starosti in za osebe, ki opravilno niso sposobne, pa izberejo osebnega zdravnika starši, skrbnik ali nosilec zavarovanja.

Osebni zdravnik napoti k drugim specialistom, na zdravniško in invalidsko komisijo, v bolnišnico, ugotavlja začasno zadržanost z dela, predpisuje zdravila na recepte, izdaja naročilnice za tehnične pripomočke in opravlja druge naloge opredeljene s pravili. Tako na primer: psihiater specialist lahko pri zavarovani osebi opravi le pregled in jo zdravi, nima pa pooblastila, da jo napotuje k drugim specialistom. To lahko stori le izbrani osebni zdravnik.

Nevenka Ljubič
pravnica

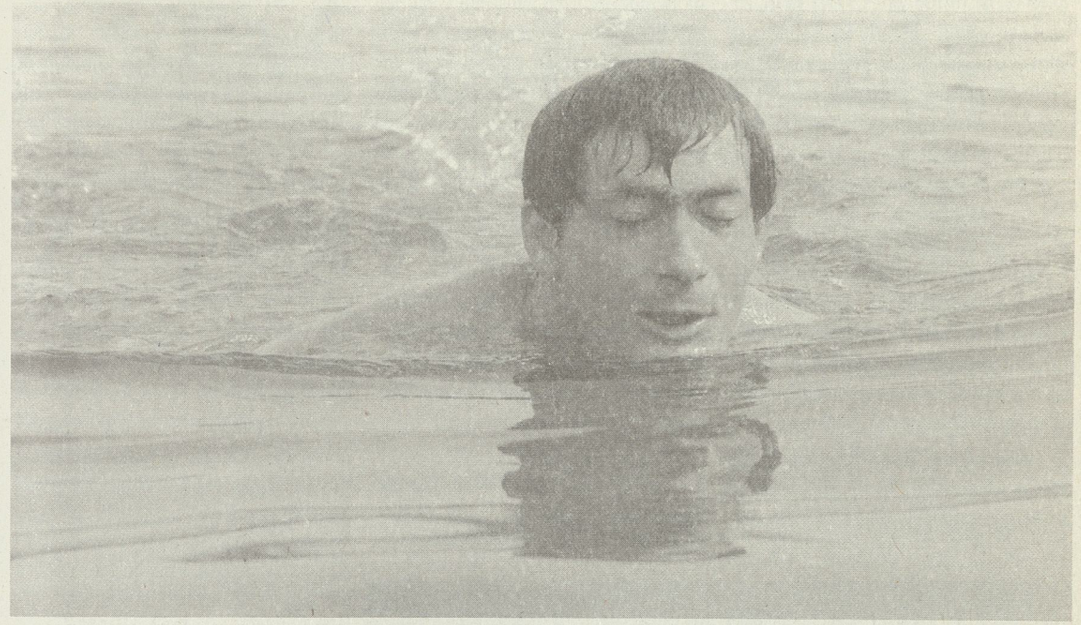

PLAVANJE

Voda pomeni okolje, ki je človeku tuje in na katerega se mora šele prilagoditi, še preden se začne učiti plavati. Zaradi svojih specifičnih lastnosti daje občutek, da je telo lažje, po drugi plati pa ovira gibanje in dihanje. Vse to zahteva določeno stopnjo prilagojenosti in učenje drugačnega načina gibanja, kot ga je človek sicer vajen. Začetki plavanja v našem Centru segajo v leto 1981, ko se je porodila ideja, da bi naše varovance v jesensko-zimski sezoni, ko ni dovolj rekreacije, vodili na plavanje. Zimska plavanja so se dobro uveljavila, saj smo različno število obiskov v bazenu od leta 1981 organizirali vsako leto. Število plavanj v sezoni je bilo različno, od npr. deset obiskov v štirih mesecih v začetnih obdobjih, pa do dveh blokov po štirinajst dni, tako poteka plavanje v zadnjih letih. V prvih letih smo za to vrsto rekreacije uporabljali mali bazen v zimskem kopališču v Tivoliju, skupine so bile mešane in zelo različne po sposobnostih, znanje oz. neznanje plavanja ni bilo pogoj za udeležbo. Velikokrat smo v skupino uvrstili tudi invalide, ki so v vodi izjemno uživali.

Naj povem, da je bil v začetku edini motiv ta, da se varovanci sprostijo in da se postopoma otresejo strahu pred neznanim elementom, to je vodo. V začetku še zdaleč nismo gojili kakšnih plavalnih ambicij.

V vseh štirinajstih letih, odkar se plavalno rekreiramo, smo se seznanili z več ljubljanskimi bazeni. Ko smo bili v Tivoliju zavrnjeni zaradi polnih terminov drugih plavalnih programov, smo našli bazen Fakultete za šport, ki pa je bil za nas manj primeren, vendar smo ga nekaj sezon kljub temu uporabljali. Zdaj uporabljamo zimski bazen v osnovni šoli Borisa Kidriča. To je lep, prostoren bazen, ki je bolj primeren za neplavalce. Zelo lepo sodelujemo z upraviteljem bazena, ki dostikrat tudi sam sodeluje pri naših dejavnostih. Razumljivo je, da se je v tem času s spreminjanjem naših ambicij spreminjal tudi način dela. Na začetku smo skrbeli predvsem za dobro počutje neplavalcev. Tako smo med drugim kupili tudi reševalne jopiče, ki smo jih posebej preuredili za naše potrebe. V takem jopiču kopalec leži na hrbtu, roke in

noge pa so proste za gibanje. Ti jopiči so se pokazali za zelo uporabne pri varovancih s telesnimi motnjami ali pa pri tistih posameznikih, od katerih ni mogoče pričakovati, da bodo obvladali tehnike plavanja. Tudi te vrste gibanja v vodi se je treba lotiti sistematično in z veliko potrpljenja. Koliko časa je potrebno, da takega plavalca položimo na hrbet, ga naučimo samostojnega vstajanja in nato lebdenja na hrbtu ob stalnem spremstvu, dotiku, pa do samostojnega gibanja po vodi, je seveda odvisno od vsakega posameznika in tu neka posebna pravila pač ne veljajo. Še vedno pa je najboljši recept za kakršen koli napredek pri obvladovanju gibanja v vodi, da posvetimo tej dejavnosti čim več časa. Pomembno je, da neplavalec dobi zaupanje v vaditelja, kajti on mu je v vodi pravzaprav edina opora. Z začetkom gibanja specialne olimpiade smo se začeli ukvarjati tudi s tekmovalnim plavanjem. To pomeni, da pozornost posvečamo izboljšanju tehnike plavanja in vzdržljivosti. Kljub temu da se udeležujemo vseh plavalnih tekmovanj in da smo dosegli tudi nekaj lepih uvrstitev, se zavedam, da je naše delo preveč kampanjsko in da le nekajdnevno resno delo pred tekmovanji ni dovolj. Za redno tedensko vadbo plavanja vse leto pa ni dovolj denarja in ne volje. Prav zato zadnja tri leta organiziram bloke plavanja, in sicer dvakrat po štirinajst dni v jesenskem in pomladanskem obdobju. V teh blokih posvečamo največ pozornosti neplavalcem. To pomeni intenzivno posamično delo z enim ali dvema posameznikoma vse obdobje, to je ves blok. Opažam, da tudi tu ne veljajo neka pravila o tem, kdaj bo kdo splaval. Nekomu uspe že v enem tečaju, dogaja pa se tudi, da posameznik tehnično obvlada zaveslja-je in delo nog, vendar mu nekaj preprečuje, da bi plaval več kot dve ali tri metre. To nekaj je strah, je nezaupanje vase, ki lahko traja precej časa. Pomembno je, da ne obupata tako neplavalec kot tudi njegov učitelj mentor. Ko varovanec splava v bazenu, je seveda razmljivo, da hočemo njegovo plavanje potrditi še v morju. Tu se velikokrat pojavijo zavore, varovanec nas s svojim strahom preseneti, vzrok pa je seveda drugačno okolje; morje s svojimi razsežnostmi, valovanjem, mogoče neravno dno, so stvari, ki dostikrat zbegajo še izkušene plavalce. Idealno bi bilo, da bi to naučeno spretnost ohranjali vse leto, vendar se mnogi varovanci ne udeležujejo letovanj ali pa začno opuščati plavanje v zimskem bazenu. Da lahko nekateri postanejo zelo dobri plavalci in da jim morje lahko pomeni užitek, spoznavanje novih razsežnosti, pa potrjuje dejstvo, da je eden celo obiskoval tečaj potapljanja z avtonomno potapljaško opremo na stisnjen zrak in tudi uspešno opravil izpit. Vse to se je seveda dogajalo s privoljenjem staršev oz. skrbnika. Mirko je ob budnem spremstvu bolj izkušenih potapljačev opravil že nekaj potopov. Ti sicer ne smejo biti (in niso) globoki zaradi določenih nevarnosti, ki prežijo na potapljače (dekompresijska bolezen, pljučna embolija, hiperventilacija), zato pač Mirko spoznava skrivnosti podvodnega sveta na manjših globinah, a nič manj navdušeno.

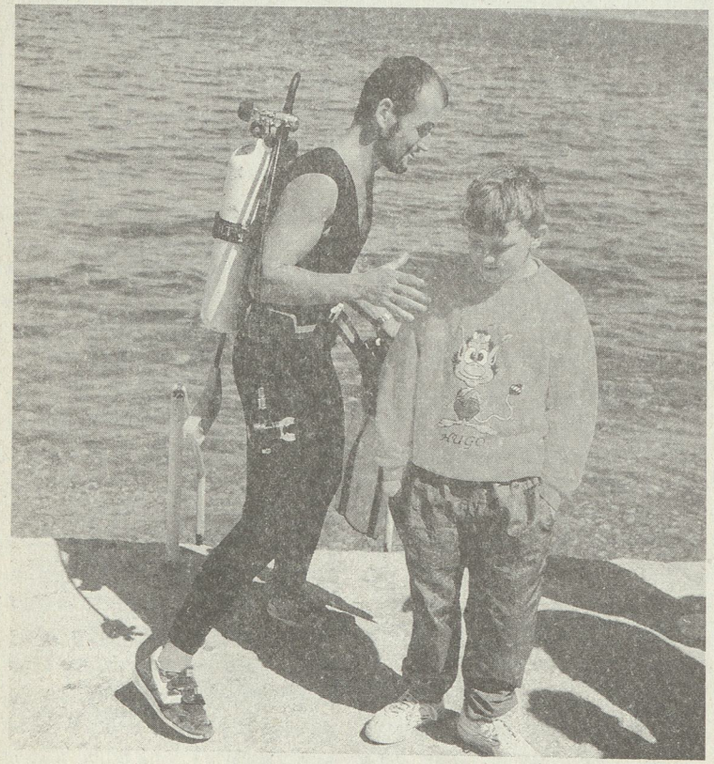

Boris Blaznik

VEM, KAJ HOČEM

Zadnji teden v septembru 1994 je bil v Duisburgu v Nemčiji kongres za ljudi z duševno prizadetostjo in brez nje. Prvih je bilo tristo, drugih petsto. Na kongresu smo torej bili ljudje z duševno prizadetostjo, njihovi pomočniki, starši, strokovnjaki, močna pa je bila tudi udeležba javnosti in predstavnikov oblasti. Kongres je bil zares nekaj posebnega. Se pa je že dolgo pripravljal, saj je navsezadnje le treba priznati, da je tudi biti drugačen normalno. Naslovljen je bil Vem, kaj hočem ali osebe z duševno prizadetostjo na poti k več pravicam do samostojnosti in neodvisnosti. Naloga kongresa je bila poiskati in utemeljiti možnosti, da lahko osebe z duševno prizadetostjo v prihodnje več odločajo o sebi kot doslej.

Kongres je imel dva predsednika. Sopredsednik je bil odrasli z duševno prizadetostjo, sicer delavec v delavnicah. Nekaj srečanj je bilo skupnih - odprtje, obisk v mestu, gledališče, konec. Gledališče pa je bilo sploh nekaj posebnega. Igrali so Fausta, skupaj prizadeti in neprizadeti. Takega razpoloženja še nisem doživel.

Srečevali smo se tako rekoč ves čas: na hodnikih, v restavraciji, hotelu. Pogovarjali smo se, nagovarjali. V plenarna zasedanja so osebe z duševno prizadetostjo posegale kritično. Imel sem dober občutek, da so navzoči tisti, za katere

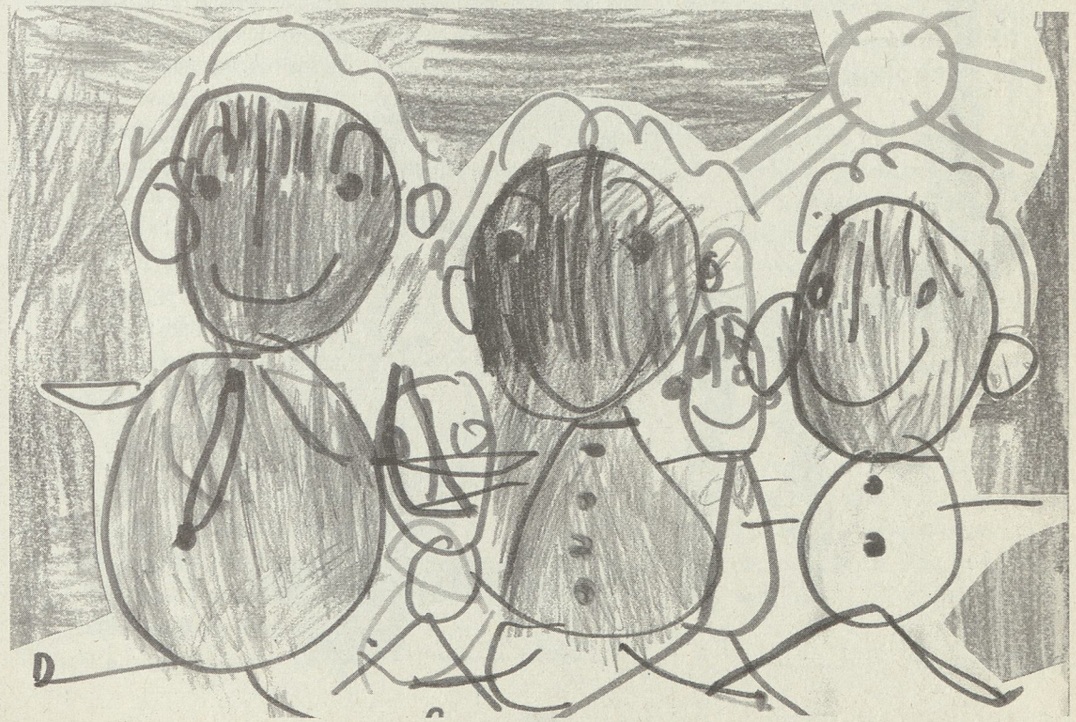

gre. Sicer pa imajo osebe z duševno prizadetostjo verjetno nam povedati več kot mi njim, tako je menila predsednica nemške zveze. Kongres so spremljali zastopniki oblasti in javnih občil, saj so osebe z duševno prizadetostjo tudi del javnega življenja. Pot do več samostojnosti je dolga in jo je treba utirati že od otroštva dalje. Doslej se je več govorilo o samostojnosti, manj pa o avtonomiji teh oseb. Avtonomija je širši pojem, zajema fizično, ekonomsko in etično neodvisnost. Človek tako postaja subjekt. Avtonomija je že biološko utemeljena, saj

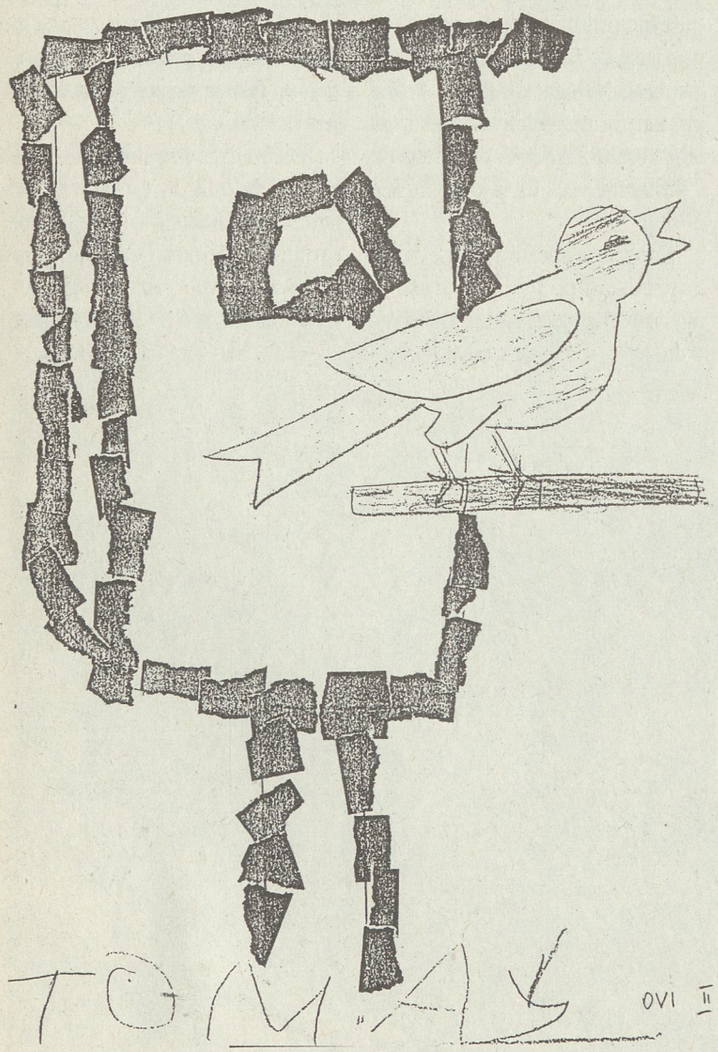

oseba v kritičnem položaju mobilizira vse svoje možnosti, da preživi, organizem se sam organizira. Vsak subjekt, tako tudi oseba z duševno prizadetostjo, zavzema ali naj bi zavzemala svoj odnos do sveta. Na temelju tega oseba ustvarja svojo resničnost. Podlaga tega je učenje. Oseba z duševno prizadetostjo se je sposobna učiti. Že na začetku je moralna vzgoja. Otrok se je sposoben odzvati na moralne izzive.

Človek še nikoli ni bil v tako zahtevnem položaju kot danes, saj se mora odločati med mnogimi ponudbami z okolja. Razumljivo je, da se ustvari napetost. Težnja po samoodločbi, odločanje o sebi, je prisotna od rojstva in traja do smrti, tako pri normalnih kot pri prizadetih, tudi pri težko prizadetih. Za zagotovitev avtonomije potrebuje takšna oseba pomoč. Tu pa je treba takoj poudariti, da se odvisnost in neodvisnost ne izključujeta, pač pa sta v medsebojni napetosti.

Oseba s prizadetostjo je potencialno ogrožena zaradi manipulacij. To se kaže velikokrat. V celoti te osebe pravzaprav podcenjujemo po njihovih sposobnostih, k temu se nagiba tudi pedagogika. Osebe z duševno prizadetostjo imajo večje zmogljivosti kot smo jim navadno pripravljeni priznati. Za vse je velika težava priznati osebam z duševno prizadetostjo, da so odrasle. Kot da se bojimo njihovih pobud. Moramo jim odpirati svet, ne glede na to, kje živijo, in ne glede na določeno tveganje. Dovoliti jim moramo, da

živijo s svojo prizadetostjo, upoštevati moramo njihov način življenja. Kot smo že povedali, biti odrasel je velik problem za vsakogar, saj to pomeni odgovorno življenje. Za prizadete je to še težje. Zelo težko je staršem priznati in osebam z duševno prizadetostjo dovoliti možnost ljubezenskih in spolnih potreb. Šele ko bomo odprli ta vrata, bo pomenilo, da jih priznamo za enakopravne sebi. Če osebi z duševno prizadetostjo ne priznavamo, da je subjekt, izničimo vsa naša dosedanja prizadevanja v usposabljanju. Navzoči na kongresu smo bili prepričani: če delamo v dobro osebam z duševno prizadetostjo, delamo tudi za boljšo prihodnost Evrope v celoti. Vzporedno s tem je potekalo veliko praktičnih dejavnosti oseb z duševno prizadetostjo ali pa nas vseh. Skratka, bil je teden življenja v vsakršnem pomenu, saj osebe z duševno prizadetostjo hočejo in so tudi sposobne povsem navadnega življenja, kot pripada vsakomur v družbi, le tenkočutno jim je potrebno prisluhniti in včasih pomagati.

Že pred kongresom je bilo prebrano kratko besedilo (deklaracija), ki je bilo nato še skrbno dopolnjeno. To besedilo se glasi:

Bolj kot doslej želimo uravnavati svoje življenje. Da bi dosegli ta cilj, potrebujemo druge ljudi, ki se sami odločajo za to. Želimo prevzeti odgovornost v vsakdanjih problemih. Želimo skrbeti za ljudi, ki jim je še težje. Osebe s težjo duševno prizadetostjo znajo izraziti svoja hotenja, če ne z besedo, pa z gibi, mimiko obraza. Nihče ne sme biti zapostavljen zaradi duševne prizadetosti: tako mora biti npr. družini, v kateri živi taka oseba, omogočeno, da dobi stanovanje kot vsak drugi. Vsakdo ima pravico biti del družbe: psihiatrija ali zapor nista način življenja za ljudi. Vsakdo ima pravico biti obravnavan kot človek. Tako ni prav, da nekoga silijo k hrani, da nekomu ukazujejo, kdaj mora iti spat ali na stranišče. Če govorijo politiki o problematiki za več samostojnosti, to ne pomeni, da bodo prihranili denar, saj brez pomoči ne gre. Avtonomija za osebe z duševno prizadetostjo pomeni izbor ter odločitev: ali v šolo z drugimi, ali pa v šolo s prilagojenim programom. Ali stanovanje skupaj s starši, v zavodu, ali v dvoje, ali skupaj s prijatelji v bivalni skupnosti... Vsekakor želimo vplivati tudi na svoje delo in zaslužiti za svoje življenje. Hočemo biti navzoči v športu, rekreaciji, na počitnicah. Hočemo odločati, s kom bomo prijateljevali ali kdo bo naš partner. Morajo nam dovoliti, da se učimo tudi na svojih izkušnjah. Starši mnogokrat menijo dobro, onemogočajo pa, da se preskusimo na svojih sposobnostih. Ni narobe, če delamo napake in začnemo znova.

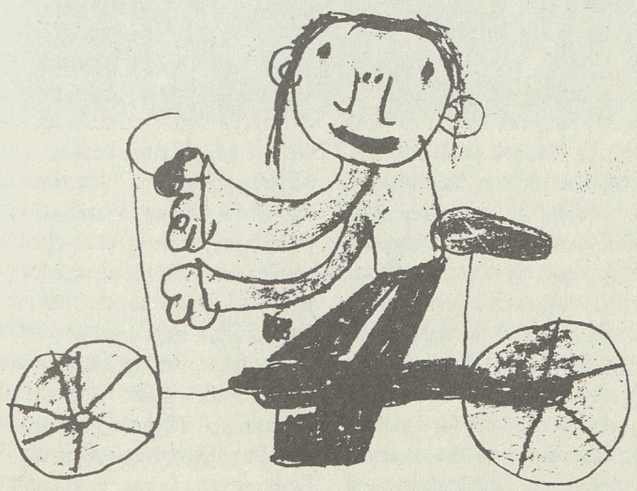

Vsekakor zmoremo več, kot nam zaupajo. To hočemo tudi pokazati, čeprav včasih proti volji drugih odraslih. Želimo se srečati z ljudmi s podobno usodo v drugih krajih, da bi si lahko izmenjavali izkušnje. Želimo oblikovati skupine za medsebojni pogovor. S tem kongresom namerava evropsko združenje Lebenshilfe utrditi nova spoznanja za življenje z osebami z duševno prizadetostjo. Takšen kongres pomeni kamenček k boljšemu razumevanju drugačnosti, za skupno življenje vseh ljudi.

Prof. Peter Skuber

SLOVENIJI ŠESTNAJST ODLIČIJ

V torek, enajstega julija letos, se je po šestnajstih dneh vrnila domov slovenska reprezentanca, ki je Slovenijo zastopala na 9. svetovni Specialni olimpiadi v Connecticutu v Združenih državah Amerike. Ob prisrčnem sprejemu v Ljubljani pri republiškem društvu Sožitje smo presrečni objeli svoje domače in najbližje prijatelje. Naši tekmovalci so imeli okoli vratu vsa odličja, kar šestnajst jih je bilo, med njimi sedem zlatih, sedem srebrnih in dve bronasti. Reprezentanca je resnično upravičila svojo udeležbo in s tem ponesla v svet ime naše male državice.

Vsi smo bili pod močnimi vtisi iz daljne Amerike, čeprav so nam te razdalje skrajšale izredne prijateljske vezi, ki smo jih navezali s prebivalci malega mesta Beacon Falls blizu New Havna.

Igre so bile tokrat organizirane tako, da je sleherna ekipa preživela štiri dni pri eni od ameriških družin, kjer naj bi spoznali njihov način življenja in običaje. To je gostiteljem v celoti uspelo. Osem družin nadvse prisrčnega in urejenega kraja Beacon Falls je vzelo pod streho po tri ali štiri člane naše ekipe. Mesto se je na naš prihod resnično pripravilo, pričakali so nas slovenski transparenti, drobna darila in odprta srca. Vsi dnevi so bili zapolnjeni z bogatim programom, urejenimi prevozi, sprejemi pri najvišjih predstavnikih. Srečanja z novimi obrazi so vedno napolnila oči s solzami sreče, kot da smo po dolgem času srečali prijatelje. Družine so nam prirejale skupne piknike, sladolednega in zabavo v velikem zabavišču. Omogočili so nam veliko nakupovanje, kopanje v njihovih hišnih bazenih. Na vsakem koraku so nam izročali drobna darilca in posvečali neizmerno veliko pozornosti. Tudi najmlajši prebivalci Beacon Fallsa so nam priredili imeniten pevski koncert, ki se je končal s stiskom rok v krogu; ta nas je za zmeraj povezal. Ogledali smo si njihovo šolo, razložili so nam njihov sistem, ki skrbi za izobraževanje otrok z motnjami v razvoju. Priredili so nam parado, ki jo je spremljalo več tisoč ljudi ob cesti. Organizacijo te parade so prevzeli gasilci. Po štirih dneh prav razburljivega življenja med Američani smo se poslovili z žalostjo v srcih, kot da se poslavljamo za zmeraj. Vendar pa so nas gostitelji kar nekajkrat presenetili s svojimi obiski. Prišli so na slavnostno odprtje olimpijskih iger, ki je bilo v soboto, prvega julija 1995. Igre je na velikem baseballskem igrišču v New Havnu odprl pred 80 000 gledalci sam predsednik Združenih držav Amerike Bill Clinton. Bogat program in svetovno

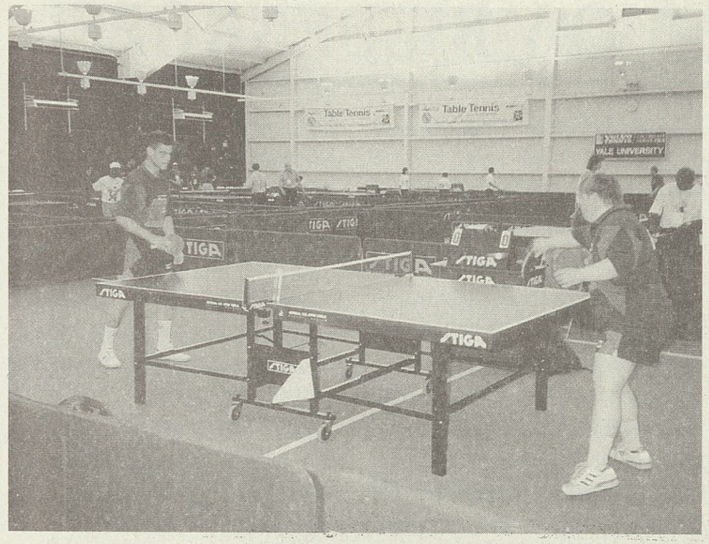

znane osebnosti, glasbeniki in filmski igralci ter plesalci, so navdušili 7000 športnikov z vsega sveta ter njihove spremljevalce in gledalce. Kako burno in navdušeno so gledalci pozdravili sleherno ekipo, ki je prišla na stadion, ni mogoče pozabiti. Četudi je ta mimohod ekip trajal polni dve uri, je bila sleherna ekipa deležna enako prisrčnega sprejema. Nepopisni so občutki, ko gledaš to množico ljudi, ki je vztrajala z nami do konca, čeprav se je slovesnost ob odprtju zavlekla pozno v noč.

Naše novo bivanje v študentskem naselju v Southern Connecticut State University, je bilo spet novo doživetje. Druženja športnikov najrazličnejših delov sveta ni oviralo neznanje tujih jezikov. Naši športniki so se odlično razumeli z vsemi, ne glede na barvo ali starost.

Po predtekmovanjih so bili tekmovalci razporejeni v skupine, v katerih so opravili kvalifikacijske tekme, tem pa so sledile finalne. Slovenija se je res dobro odrezala. Na vseh tekmovanjih je sodelovalo veliko sodnikov, ki so sodili dosledno in pošteno, po pravilih specialne olimpiade. Na igrah je pomagalo prek 12 000 prostovoljcev, ki si jih spoznal po enotnih majicah in kratkih hlačah. Na vsakem koraku so priskočili na pomoč. Tudi olimpijsko mesto smo imeli, kjer smo si lahko krajšali prosti čas z najrazličnejšimi športnimi spretnostmi (baseball, rugby, jadranje...). Vsi športniki so imeli priložnost, da pregledajo zobozdravniki (kar 500 prostovoljcev je bilo) njihovo zobovje in po pregledu so bili naši športniki tudi pohvaljeni, saj so imeli vzorno negovane zobe. Športniki so tekmovali na najrazličnejših prizoriščih, kar v petindvajsetih športih. Vse tribune so bile vedno polne gledalcev in njihovo navijanje je bilo zmeraj burno. Tudi številne televizijske kamere so posnele sleherni športni dogodek in ga pošiljale v program, ki so ga prenašali po več ur na dan. Želeli smo si, da bi tudi našim ljudem v Sloveniji prenašale televizijske hiše vsaj utrinke iz tako svetovno odmevnega športnega dogodka, pa žal pri odgovornih ljudeh še ni pravega posluha za to področje športa. Tu nas čaka še veliko dela, da prosvetlimo ljudi, ki so odgovorni za to.

V nedeljo, desetega julija, so se igre končale. Konec je bil mnogo krajši od začetka, vendar pa zelo sproščen, športniki so si izmenjavali majice in kape in to je bilo za naše otroke posebno doživetje. Ko je ugasnil olimpijski ogenj, so bile olimpijske igre končane. Naše delo pa se ni končalo, saj zremo v prihodnost; že čez dve leti bo namreč v Kanadi zimska specialna olimpiada.

Bronka Mulec
Osnovna šola Roje, Domžale

LETOVALI SMO V BIEDENKOPFU

Odzvali smo se prijaznemu vabilu gospoda A. Lindaua in tako smo čas od prvega do petnajstega julija preživeli v Biedenkopfu blizu Marburga v Nemčiji.

Brezplačno letovanje štirinajstih učencev in dveh učiteljic osnovne šole s prilagojenim programom iz Maribora je bilo organizirano v sodelovanju z BSG - Ebsdorfergrund eV.

Vznemirljive so bile priprave in pričakovanja, pa tudi bojazni, kako bomo zmogli za nas dolgo potovanje v osrčje hesenške pokrajine.

Potovali smo z dvema kombibusoma, ki sta na svoji poti v Maribor odložila humanitarno pomoč za begunce in se z učenci vračala v Nemčijo.

Bivali smo v mladinskem domu v Biedenkopfu, skupaj s skupino učencev iz Aubagne v Franciji, skupino učencev iz Deetza v nekdanji Vzhodni Nemčiji in skupino študentov iz različnih držav Evrope, ki so v skupinah izvajali različne aktivnosti.

Prej nepremagljive jezikovne pregrade so po enem tednu izginile. Skupaj smo spoznavali posamezne pojme iz nemškega jezika, raziskovali v bližnjem biološkem središču, spoznavali pomen ekološkega in naravi prijaznega ravnanja ljudi, uživali v skupinskih igrah, igrah na prostem, družabnih igrah, spoznali meditacijo...

Med posameznimi aktivnostmi so bili zelo zanimivi in poučni sprehodi na grad v Biedenkopfu in ogled muzeja, ogled našega pobratenega mesta Marburg in njegovega gradu z muzejem ter nočni pohod po gozdu v spremstvu gorskih reševalcev. Ob lepih popoldnevih je bilo dovolj časa za kopanje v bližnjem bazenu, plesanje v disku, balinanje, igranje raznih vlog in predstavitev nekaterih običajev in navad svojega naroda drugim skupinam (jedi, pijače...), posnemanje zvezdnikov... Ob tabornem ognju smo prepevali, pekli na žaru, risali plakate, izdelovali obrazne maske, pisali sestavke in pisma o našem bivanju.

Na mini olimpiadi so tekmovali vsi učenci in tudi vsi učenci prejeli nagrade za sodelovanje pa še marsikaj se je dogajalo.

Skupina francoskih otrok je zadnji večer pripravila mali poslovilni koncert z violino in piščalmi ter izvajala znana klasična dela Sebastiana Bacha.

Med nami so se spletla prijateljstva - bili smo kot velika družina, ki spada skupaj, zato so ob slovesu tekle solze.

Na mah smo pozabili, da nam vselej ni bilo vse všeč. To je bilo za večino otrok najlepše letovanje in tudi najlepši del letošnjih počitnic.

Učenci Osnovne šole Gustava šiliha Maribor ter Lojzka Miklavc in Marinka Margan

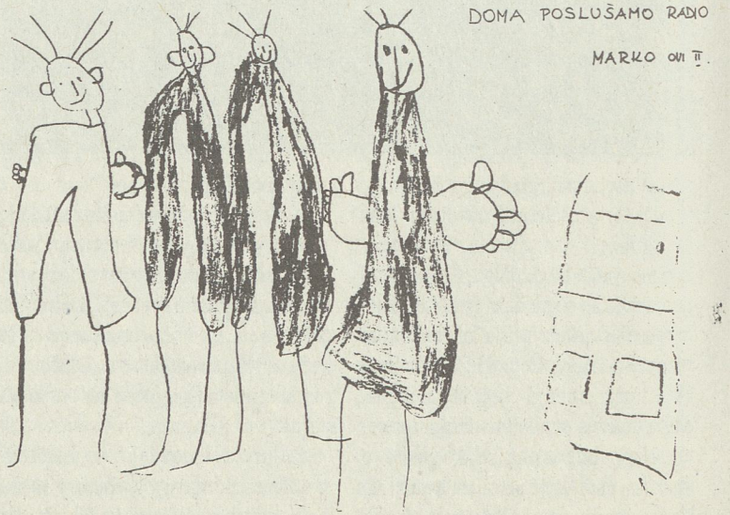

SREČANJE

Živimo tukaj in zdaj. Naša naloga je, da kar največ naredimo iz sedanjega življenja. Da vsak dan izpolnimo z lepo mislijo, z dobrim delom, z veliko razumevanja in ljubezni. Tak dan je bil ob koncu junija 1995. Pripravilo ga je SOŽITJE - Društvo za pomoč duševno prizadetim osebam iz Lendave. Organiziralo je srečanje.

Prišli so od blizu in daleč. Nekateri med njimi pridejo vsako leto, nekateri so prišli prvič.

Opazovala sem jih, kako negotov je bil njihov korak in plah njihov pogled. Toda le za kratek čas. Z njimi so bili skrbni člani izvršnega odbora Društva, prizadevni defektologi, socialne delavke, vzgojiteljice, člani Karitasa. Sredi obilice odgovornega dela si je vzel nekaj časa zanje tudi župan mlade lendavske občine gospod Jože Kocon. Pozdravil jih je v obeh jezikih in jim zaželel še veliko srečanj. Gospodu kaplanu iz Črešnovcev, Ivanu Kranjcu, pa jih je uspelo povsem sprostiti. Zbral jih je okrog sebe in jih naučil prisrčno pesem o prijateljstvu. Izjemen je bil občutek pripadnosti, spoznanje, da le niso prepuščeni sami sebi.

Sreča se najprej razkrije v očeh,
ker v njih najlepše sije
njen nasmeh...

Z omenjenimi vrsticami jih je pozdravila njihova defektolginja Metka. Razumeli so jo ali ne, toda ta dan je bil smeh njihovih prijatelj in sreča se je razkrivala v njihovih očeh.

Od njega je ves svetal
še tako kisel dan...

Neutrudna in predana predsednica Društva, gospa Slava Donko, je vsa žarela od zadovoljstva, ko je videla, da je srečanje znova osrečilo njene varovance. Na oder je povabila veliko gostov, ki so pozdravili srečanje ter predali sadike in mladike, ki so jih udeleženci srečanja posadili v Vrt prijateljstva, na koščku peščene zemlje med reko Muro in Kantino v Bistrici. Vrt prijateljstva vabi vse ljudi dobre volje, naj ga obiščejo in oplemenitijo. Ob žuborenju reke Mure naj se obenem pomirijo in užijejo čudovite trenutke v naravi.

V kulturnem programu, ki je spremljal srečanje, so sodelovali učenci Dvojezične osnovne šole II iz Lendave, varovanci Delavnic pod posebnimi pogoji, pevski zbor upokojenk iz Bistrice in učenci osnovne šole France Prešern iz Črešnovcev.

Skrbne defektologinje in drugi delavci šole, nekaj vzgojiteljic, staršev in predstavnikov bližnjih krajevnih skupnosti so poskrbeli za dobro hrano in pijačo, seveda tudi rib iz bližnje Mure ni manjkalo. Za zabavo in sprostitev so ves čas igrali člani zabavno-glasbenega ansambla Veseli Bistričanci.

Razpoloženje je bilo prijetno. Zbegani pogledi so postajali vse bolj zaupljivi in vedri.

V času, ko so se naši varovanci sproščali, pa je izvršni odbor Društva skupaj z nekaterimi predsedniki krajevnih skupnosti in predstavnico Karitas razpravljal o nadaljnji usodi in vlogi Društva. Iz pogovora naj poudarim le najpomembnejše misli: izvršni odbor Društva želi navezati stike s predsedniki krajevnih skupnosti. Le-ti naj bi izbrali v svojem kraju odgovorno osebo za osebe z motnjo v duševnem razvoju. Izdelali naj bi program dela. Ob praznikih bi naj obiskali predvsem starejše, bolne in osamljene. Skupaj s Karitasom naj bi takim osebam priskrbeli zdravniško pomoč, pomagali pri urejanju dokumentov in podobno. V krajevnih skupnostih naj bi svojce oseb z motnjo v duševnem razvoju seznanili tudi z možnostjo vključevanja v Varstveno- delovni center v Lendavi. Ta bo dobil nove, sodobne prostore že jeseni, v na novo zgrajeni poslovni zgradbi ob Domu oskrbovancev v Lendavi. Vključitev v ta Center bi pomagala in razbremenila marsikatero družino. V pogovoru so člani izvršnega odbora povedali, da uspešno sodelujejo s Sožitjem - Zvezo društev za pomoč duševno prizadetim Slovenije. Prav z njihovo pomočjo jim je uspelo uresničiti marsikatero pomembno nalogo.

Ta dan je bil bogato izpolnjen. Zakaj? Za trenutek smo se ustavili in zamislili v tem pospešenem in naglem življenju, ki ga danes živimo. Za trenutek smo prisluhnili sebi in drugim, dali smo nekaj svoje potrpežljivosti in ljubezni njim, ki jo še kako potrebujejo. Ta dan gotovo niso imeli časa misliti na to, da so drugačni, velikokrat sami in pozabljeni. Sreča ni nikdar potrta ali pa skrušena vase. Le včasih je tiho zazrta v minule čase. Vsi, ki ste pripomogli k tem občutkom, ste bogatejši in plemenitejši. Hvala vsem.

Mira Unger

VTISI IZ KRANJSKE GORE

Spodbudila me je prijateljica: "Zakaj pa ti nič ne napišeš?", me je vprašala in mi dala prebrati svoj članek o letošnjem dopustu. Res je, sem pomislila, tudi jaz moram zapisati trenutke, ki mi bodo leta dolgo ostali v spominu.

Bili smo v Kranjski Gori, mi, družina z otrokom, ki se mu zdaj reče "z motnjo v duševnem razvoju". Ena izmed mnogih družin s podobno usodo.

Že prvi pogled na krajino me je popolnoma prevzel. Gore, bleščeče se v soncu, so prebadale nebesno modrino kot najčudovitejši diamanti. Čeprav sem doma pod Peco, ne morem verjeti, da me lahko pogled na Prisojnik ali Prisank, kot ga imenujejo Kranjskogorčani, in "špičasti" Razor tako prevzame. Vedela sem, da se bomo tukaj čudovito počutili.

V hotelu nas je sprejel koordinator Peter, prisrčno, toplo, kot bi se že dolgo poznali. Tak je do vseh ljudi, sem kasneje ugotovila. Taka je tudi njegova hčerka Nataša (mimogrede, odločila se je, da bo vse življenje pomagala našim otrokom), ki je pomagala voditi to družino več kot devetdesetih članov ves teden. Tu sta bili še Marija in Erna, prav tako "zadolženi" za to, da se bomo vsi lepo imeli. In uspelo jim je, vsem, v najboljšem pomenu; vsi, ki sem jih omenila, so tudi starši otrok, kot je moj. Preskočila bom naštevanje izletov, aktivnosti, zabav in drugih prijetnih stvari, ki smo jih počeli teh sedem dni. Napisala bi rada nekaj, kar me že dolgo tišči in hoče na dan: to je moje razmišljanje o starših in njihovih odnosih med zdravimi in prizadetimi otroki. Moja deklica je stara že šestindvajset let, to pomeni, da se prav toliko let zavedamo drugačnosti družine, težav in skrbi, ki so povezane s tem. V teh letih je bilo mnogo stisk, solz in odrekanja. Bilo pa je tudi veliko sreče, radosti in notranjega zorenja vseh članov družine. Imamo še sina, ki ima že svojo družino.

In prav ob tem, ko pravim, imamo še sina, bi rada nanizala nekaj svojih misli in spoznanj staršem, ki so še mladi, z majhnimi otroki, zdravimi in prizadetimi.

Veliko se ukvarjamo s svojimi nebogljenimi otroki, ure in dneve, mesece in leta jim posvečamo, razdajamo se z vso dušo in srcem ter dan za dnem upamo, da bo naš otrok pridobil v življenju čim več, tako za telo kot za um. In prav je tako. Vendar sem, letos na dopustu v Kranjski Gori kot že velikokrat prej spoznala, da se včasih starši ne zavedamo, da imamo tudi zdrave otroke, ki nas prav tako potrebujejo, ali celo še bolj. Pozabljamo, da je zdrav otrok duševno silno obremenjen, ko raste ob prizadetem bratu ali sestri.

Tako sem imela ves teden priložnost opazovati družino z dvema otrokoma, od katerih si je bolni otrok popolnoma prisvojil oba starša. Za zdravega otroka je ostajalo zelo malo časa. Vem, da sta se starša trudila tudi z njim, a bolni otrok je bil "močnejši".

Zakaj to pišem? Iz svoje izkušnje vem, da sem premalo časa posvetila zdravemu sinu, ki je bil ob prizadeti sestri nemalokrat prikrajšan. Morda bo tudi kateri izmed teh staršev, ki so sedaj še mladi, kdaj pozneje to spoznal in se vprašal: "Sem dovolj ljubil tudi zdravega otroka, sem mu bil dober oče, mati?" Saj ne da bi si ne vem kaj očitala, sin je zrasel v zdravega in srečnega človeka, a vendar, včasih se le vprašam, kako da so tako hitro minila leta ob zdravem otroku, sem mu dala dovolj svoje ljubezni, ali sem in še vedno dajem vse svoji nikoli dorasli hčerki? V naslovu sem napisala Vtisi iz Kranjske Gore, pa sem o tem kaj malo povedala, a verjamem, da je veliko besed hvale že bilo izrečenih. Tem se pridružujemo tudi mi, ki smo letos preživeli dopust, za katerega lahko rečemo, želimo si še mnogo takih. Prisrčen pozdrav!

Erika Žagar

MOJ OTROK

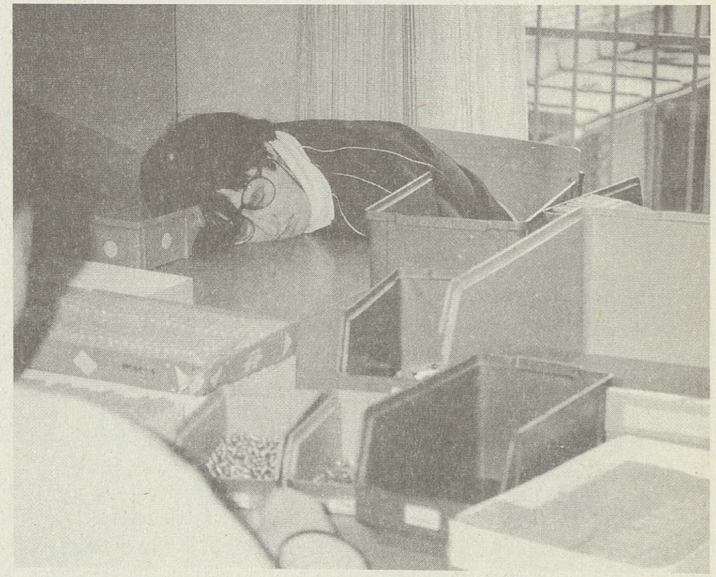

Nekajkrat mi je že prišlo v roke glasilo Naš zbornik. Vsakokrat sem ga z veseljem prebirala. Verjetno bom postala tudi naročnica, ker zmeraj najdem v njem kaj posebno zanimivega, pa tudi poučnega.

Danes se obračam na vas zato, da bi se primerno zahvalila nekomu, ki mi je v življenju veliko pomagal. Vem, da redno prebira vaše glasilo in večkrat v njem tudi kaj objavi.

Naša družina je tričlanska. Imamo lep in prijeten dom. Mož skrbi za materialno plat, jaz pa se več ukvarjam z gospodinjstvom in z vzgojo najine deklice Sandre, ki vsak dan postaja bolj lepa in prikupna ženska.

Sandra je bila lep dojenček in meni se je zdela najlepši otrok na svetu. Dolgo časa nisem vedela, da je z njo nekaj narobe. V njenem vedenju sem že opazila, da ni vse prav. Na to pa, da jo bo treba vpisati v osnovno šolo s prilagojenim programom, me je prva opozorila njena tovarišica iz male šole. Bila sem hudo prizadeta in počutila sem se opeharjena za nekaj v svojem življenju.

Že prvem razredu se je Sandra naučila brati in še veliko drugega. Ni pa napredovala tako, kot bi morala. Še posebno je bilo to čutiti pri vedenju in samostojnosti. Zmeraj sem jo morala spremljati v šolo in iz šole. Bila je prešolana na oddelek za delovno usposabljanje (oddelek vzgoje in izobraževanja). Vse do takrat se za Sandrino posebno vedenje ni nihče kaj veliko zanimal. Nihče mi ni znal prav svetovati, in to vse do takrat, ko jo je v svojo skupino sprejela gospa Stanka Grubešič. Lahko rečem, da se je vedenje moje deklice pod njenim tenkočutnim in strokovnim vodstvom začelo počasi in vztrajno zboljševati. Znala mi je svetovati in bila najboljša psihologinja. Tako je tudi mene znala voditi in me še vodi, da čim bolj pravilno ravnam s Sandro.

Naša Sandra je v tem času, ko je v tretji šolski stopnji, zelo napredovala, tako na učnem, še bolj pa na vzgojnem področju. Sedaj je postala samostojna tudi na poti v šolo in domov. Sama se že znajde na avtobusni postaji in s tem sem tudi jaz precej razbremenjena.

Nisem nameravala opisovati Sandre, hotela sem se le nekako zahvaliti gospe Stanki Grubešič. Sem le ena izmed mam, in to predvsem mama. Menim pa, da jo tudi druge mame, ki imajo svoje otroke pri njej v skupini, tako cenijo in so ji hvaležne, ker se razdaja našim otrokom. Vsakokrat, ko se z njo srečamo, čutimo, da ima rada naše otroke in da vedno želi še kaj novega dodati v mozaik znanja in vzgoje naših otrok.

Dragica Lapanja

PRAVNA VPRAŠANJA IN ODGOVORI

POPRAVEK - Zbornik št. 4

Pri zadnjem odgovoru (stran 16) pri naštetih olajšavah v drugi alinei pravilno glasi:

" - pri dohodnini posebna olajšava v višini 50% letne povprečne plače zaposlenih v Republiki Sloveniji."

Nevenka Ljubič
pravnica

VPRAŠANJE :

Do katerih zobozdravstvenih storitev so upravičeni varovanci varstveno-delovnih centrov brez plačila in kaj morajo plačati ?

ODGOVOR :

Varovanci varstveno-delovnih centrov imajo enake pravice do zobozdravstvenih storitev kot druge obvezno zavarovane osebe, opredeljene v 23. členu zakona o zdravstvenem varstvu in zdravstvenem zavarovanju.

Zakon in pravila zagotavljajo otrokom in mladostnikom z motnjami v telesnem in duševnem razvoju VSE zobozdravstvene storitve v zvezi z zdravljenjem zob in ustne votline v CELOTI (brez doplačil), če so opravljene s standardnimi materiali.

Pri odraslih osebah pa so z zakonom določena doplačila v odstotnem deležu od vrednosti storitve, ki je različen pri storitvah zdravljenja zob in pri protetičnih nadomestkih.

VPRAŠANJE :

Kakšna so merila za opredeljevanje stopnje inkontinence? Ali lahko zavarovanci uveljavijo pravico do plenic za pretekli čas?

ODGOVOR :

Določanje stopnje inkontinence je povsem strokovna zadeva in jo lahko določi samo oseba z medicinsko izobrazbo.

Praviloma pa te pravice zaradi narave stanja (inkontinentnost) zavarovane osebe ne bi mogle uveljavljati za nazaj. Izjemoma bi bilo to mogoče, če bi v izvedenskem postopku utemeljenost za takšno uveljavljanje pravice ugotovila zdravniška komisija.

VPRAŠANJE :

Ali se pleničke lahko predpišejo z receptom?

ODGOVOR :

Na recept se predpisujejo po novem le zdravila. Tehnični pripomočki, kamor sodijo po uveljavitvi pravil obveznega zdravstvenega zavarovanja tudi predloge ali hlačne predloge (plenice) pri inkontinenci, lahko osebni zdravnik predpisuje le na naročilnico.

VPRAŠANJE :

Ali ima duševno prizadeta starejša oseba pravico do nove proteze pred potekom trajnostne dobe, ker je staro zaradi svojega duševnega stanja polomila ?

ODGOVOR :

Pravila obveznega zdravstvenega zavarovanja določajo trajnostno dobo za vse tehnične pripomočke. Odkloni od predpisanih trajnostnih dob so mogoči le, če nastanejo pred iztekom te dobe anatomske in funkcionalne spremembe, zaradi katerih pripomoček ni več uporaben oziroma funkcionalno primeren. Glede drugih izjem pa ni določeno nič.

VPRAŠANJE:

Kako je z olajšavami v zobozdravstvu ?

ODGOVOR:

Pri zobozdravstveni dejavnosti Zavod za zdravstveno zavarovanje NI upošteval nobenih posebnih pravic za otroke s posebnimi potrebami.

VPRAŠANJE :

Ali imajo starši pravico do bivanja v bolnišnici z otrokom ?

ODGOVOR :

Pri otrocih z težjo okvaro oziroma poškodbo možganov ali hrbtenjače, pri katerih je potrebno usposabljanje staršev za poznejšo rehabilitacijo na domu, ima eden od staršev pravico do bivanja v bolnišnici, vendar največ do 30 dni, pri kroničnih boleznih ali okvarah otrok pa ima eden od staršev v času usposabljanja za poznejšo rehabilitacijo pravico do bivanja v bolnišnici največ 14 dni.

V obeh primerih je bivanje v bolnišnici enega od staršev brez kritja stroškov prehrane. Hrano mora torej plačati.

Nevenka Ljubič
pravnica

NI JE VEČ MED NAMI

PRIJATELJICI ADI KRIVIC V SLOVO

Prijateljstvo je lepa in hkrati čudna stvar - kar pride in mnogokrat še dolgo ostane. Včasih je prijateljstvo osebno, usmerjeno le k enemu človeku, včasih pa tudi širše, usmerjeno v skupino ljudi, ki so ti blizu, ki te potrebujejo, ki jim želiš po svojih najboljših močeh pomagati, tudi če osebno nisi neposredno vpleten v njihovo stisko.

Ada Krivic je bila naša in moja prijateljica. Z velikim spoštovanjem smo ji takrat rekli "tovarišica", s še večjim spoštovanjem bi ji lahko takrat in sedaj rekli "gospa" - saj je bila plemenit in razgledan človek, dosledna bojevnica za pravičnost ne glede na okoliščine...

Ko je bila ob koncu šestdesetih let na odgovornem in vplivnem položaju v slovenski vladi je spoznala svet družin s prizadetimi člani. Z vso svojo delovno vnemo, bistrostjo in pristno človekoljubnostjo brez vsakršnih predsodkov se je zavzela za "našo" populacijo, ki tudi danes, po tridesetih letih, nima prav veliko glasnih zagovornikov - sploh pa ne na tako visokih položajih! Na podlagi njenih prizadevanj, njenega dela in dela njenih najožjih sodelavcev so bili postavljeni temelji današnje Zveze društev za pomoč duševno prizadetim - Sožitje; začel je izhajati Naš zbornik; na tej podlagi se je slovenska strokovna in širša javnost prvič spoznala probleme teh družin; strokovni delavci smo dobili nekoliko uglednejši položaj; narejena je bila zasnova in ustanovljena prva slovenska delavnica pod posebnimi pogoji (danes VDC); vladni organi so začeli s pospešenim razvojem mreže "posebnih" šol, zavodov in drugih elementov družbene skrbi za duševno prizadete v Sloveniji, delno tudi Jugoslaviji - če naštejem le najpomembnejše uspehe!

V čast mi je, da sem bil kratek, a izredno intenzivno delovni čas med njenimi najtesnejšimi sodelavci. Ne glede na veliko razliko v letih sva postala trajna prijatelja in mirno lahko trdim, da sem v življenju doslej srečal le malo ljudi takih kvalitet. še mnogo pomembneje od najinega prijateljstva pa je tisto posredno, a iskreno prijateljstvo, ki ga je Ada Krivic čutila do ljudi z motnjami v duševnem razvoju in vseh "ljudi dobre volje", ki se z njimi tako ali drugače ukvarjajo. Prišel je čas, da bi takega človeka spet potrebovali!

V imenu vseh nas, hvala, spoštovana prijateljica Ada!

Jan Ulaga

Zahvaljujemo se gospe Vidi Tomšič za denarni prispevek namesto venca na grob pokojne Ade Krivic

uredništvo Našega zbornika

ŠOLA V NARAVI

Bili smo v šoli v naravi v Pacugu. Ko smo se pripeljali, smo si šli najprej ogledat muzej. V muzeju smo videli med drugim sol in majhno spalnico. Gospod nam je pokazal štiri stvari: grebljo, cokle, samokolnico, nečke. Sol smo tudi po-skusili, ali je bila slana ali kisla.

Ko smo prišli v Pacug, smo zložili prtljago iz kombija. Po kosilu pa smo stvari zložili v omare. Zvečer smo si umivali zobe. Četrti dan smo šli v Fieso. V trgovini si je vsak nekaj kupil.

Hodili smo se kopat. Bili smo veliko v vodi. Na žalost se nisem kopala, ker sem zbolela. Malo sem bila, ko pa mi je tovarišica rekla, da moram ven, sem morala ubogati.

Peljali smo se tudi z barko mimo Fiese. V Piranu smo videli ozke ulice in stare hiše. Potem smo prišli do Portoroža. Tam smo igrali igrice in jedli sladoled. Šli smo tudi na podmornico, kjer smo gledali morsko dno. Videli smo ježke, školjke, ribe, ježe, rimsko cesto in staro rimsko pristanišče.

Ko sem bila bolna, so zame lepo skrbele tovarišice. Veliko so mi svetovale in pomagale. Zato sem jim zelo hvaležna. Vesela sem bila tudi, ko so mi lepo ostrigli lase.

Marija Peterka, 6.a razred
Osnovna šola Roje

Na morju smo plavali, plesali. Potaplјal sem se. Nič se nisem bal. Voda je bila slana. Marinka mi je bila najbolj všeč. Videli smo školjke. Veliko jih je bilo. Črne so bile. Skakal sem. Smeti smo pobirali. Držal sem koš. Držal sem smetišnico. Sam sem opral hlače. Umazane. Sedel sem v blato. Igral sem se s čolničkom. Meni je bilo morje najbolj všeč.

Peter, OVI - II.stopnja

Plaval sem kravl. Bronka me je naučila. Tam sem spal in bral in bril. Pa z ladjo smo se peljali. Plesal sem rad. Punce so nas fotografirale. Bronka mi je bila všeč. Na pomolu je bila rdeča zastava. Zaradi morskega psa. Na morju rastejo fige. Okrog naše hiške sem pometal. V kopalnici sem si umival zobe. Meni je bilo kosilo všeč. V solinah smo bili. Prijemal sem sol. Zjutraj smo tekali na hrib. Kupil sem sok. Še bom šel na morje.

Miha, OVI - III. stopnja

Morje je veliko, mrzlo, zeblo me je. Morski pes je bil. Je bila rdeča zastava. Bronka mi je naredila frizuro. Me je postrigla. Sem bila lepa. Domov smo nesli kamne, pa školjke. Bronka je brala pravljice. Marija je igrala na citre. Vsak dan. Uroš je bil fejst fant. Jan tudi. Je bilo lepo.

Bojana, OVI - II. stopnja

Plaval sem, kamne sem nabiral, pa bazen smo naredili. Z ladjo smo se peljali tudi pod vodo. Smo videli kamne pa ribe, majhne in velike, pa školjke. Kamni so imeli luknjice. Pobiral sem smeti, dal sem jih v koš. Najlepše je bilo v morju.

Matija, OVI - II. stopnja

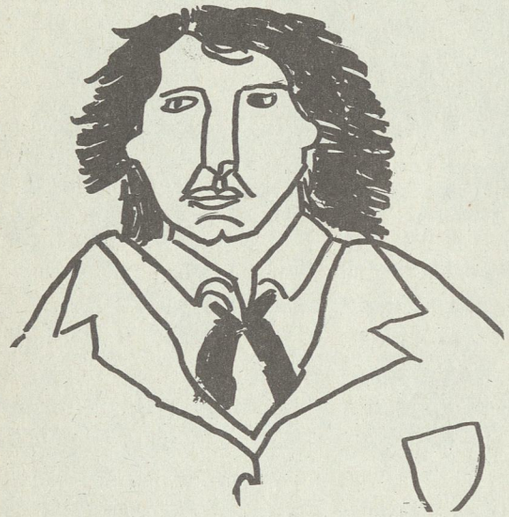

KAJ BOM POSTALA?

Ko bom velika, bi rada postala slaščičarka. Toda, da se mi bo ta želja uresničila, se bom morala še veliko truditi. Zdaj sem že v osmem razredu in sem se morala že odločiti, v katero šolo bom šla. Odločila sem se, da bom šla na Agroživilsko šolo v Ljubljano. Informativni dan smo že imeli, tudi prijavo smo poslali na šolo. Tovarišica mi je že povedala, da je na tej šoli preveč prijavljenih. Sedaj čakam, kdaj bodo sprejemni izpiti. Toda vse me še čaka, tudi šola, če jo bom naredila. Včasih se sprašujem, zakaj ravno na to šolo. Zelo rada pečem in mislim, da bom naredila to šolo in dobila poklic. Mislim, da bom ta poklic zelo rada opravljala. Upam, da mi bo to vse skupaj uspelo.

Jana Kobe, 6. razred

ZATRESKANO SRCE

Prijazen Daniel trenutno je neroden.
Globoko se zatreskal je
v mladenko zalo.

Osvajati želi ljubezen mlado.
Darilo mu bo pomagalo
dokazati zvestobo pravo.

Romantične so sanje v srcu skrite
z drhtečo rožico razkrile,
kar v pismu ji napisati ne more.

Spesnili:

Kristina, Robi, Slavko,
Sladjana, Miran in Nermin

Želim si postati šivilja. V šolo bom hodila v Kočevje. V Kočevje bomo šle jaz, Silva in Renata. Ta šola me zelo veseli, ker rada šivam.

Mateja Bukovec, 8. razred

Rada bi postala šivilja. Po osnovni šoli bom šla v Metliko. V Metliki je tekstilna srednja šola. Za šiviljo bi se učila dve leti. Šivilja bi rada postala zato, da bi si doma sama šivala obleke. Delala bi tudi za druge. Za ta poklic sem se odločila, ker je tudi moja sestra šivilja. Ko sem jo opazovala, kako lepo šiva, sem si rekla, da bi tudi jaz rada šivala. Upam, da bom postala dobra šivilja.

Bernarda Železnik, 8. razred

KO BOM MAMA

Ko bom mama, bom imela samo enega otroka. Vozila ga bom v parke, živalski vrt, v zabavne parke. Poročila se bom pri dvaindvajsetih letih. Otroka bom imela pri štiriindvajsetih letih ali pa še kasneje. Varovala ga bom, ga lepo oblačila in vzgajala. Ko bo star pet let, ga bom poslala v vrtec. Do petega leta ga bo imela moja mama. Ko bo star sedem let, ga bom dala v šolo. Zmeraj bom z njim. Če bo kaj potreboval, mu bom dala, če bom seveda imela. Ko bo star petnajst let, bom zelo pazljiva do njega. Oblačila se bom po modi in tudi moj otrok se bo. Hodila bova ven. Taka mama bom jaz.

Natalija Kovačič, 8.b

Ko bom dovolj stara, bom mama. Ne bom tepla svojih otrok in tudi kregala jih ne bom, če bodo prinesli domov slabo oceno. Se pač zgodi, da otrok dobi slabo oceno. Rada bom imela svoje otroke in ponosna bom nanje.

Azra Mujič, 6.b

Moja mamica je zelo prijazna. Zelo veliko dela v službi in doma, zato mi je žal in ji pomagam. Včasih vpije name. Tedaj je jezna, ker kaj ušpičim. Vse bi mi dala, če bi bil dober v šoli in doma. Zato imam najrajši svojo mamico, ker je tako prijazna. Nikoli je ne bi dal za noben denar. Moja mamica je lepa. Lepo skrbi za našo družino. Moja mamica bi rada lepo živela do konca svojih let. Mamica in oče se lepo razumeta. Taka je moja mamica.

Stojan Babič, 6.b

Moja mama je zelo prijazna. Skregava se, ko delava naloge. Večkrat greva ven. Včasih bere in piše. Trudi se in veseli, če ji pomagam pobrisati posodo. Pelje me v šolo ali me pospremi do nje.

Jaka Kržan, 7.a

KO BOM OČE

Ko bom končal srednjo šolo, bom šel k vojakom. Ko bom odslužil vojaški rok, bom šel iskat službo. Če jo bom dobil, bom zelo vesel. Nato pa bom šel delat šoferski izpit. Čez nekaj let se bom tudi oženil. Oženil se bom s pošteno, delovno, pametno ženo. Imela bova družino. Stanovala bova v hiši. Tudi jaz bom pošten, delaven, pomagal bom ženi in seveda tudi svoji družini. Hodil bom v službo in služil denar za družino. Tudi žena bo hodila v službo in služila denar. Ko bodo otroci zrasli, jih bova z ženo dala v vrtec. In čez nekaj let, ko bodo otroci večji in bolj pametni, jih bova poslala v šolo. V šoli se bodo morali učiti in biti pridni. Če pa ne bodo pridni, jih bom okregal ali celo dal kakšno po riti. Če bodo otroci pridni v šoli, bomo hodili na razne zabave. In nato bo družina srečna in vesela.

Miha Potočnik, 8.b

Moj oče je včasih zelo strog in tudi prijazen je. Po poklicu je plastičar in dela do dveh. Zelo rad se vozi z avtom in rad hodi poleti na morje. Oče zelo rad dela v službi, doma in na morju. Včasih me pošlje v trgovino po pivo, kruh in druge stvari. Zelo ga veseli delo na vrtu. Sadi solato, rože in čebulo. Zelo je prijazen, če ga poslušam in ubogam. Sva dobra prijatelja.

Robi Jukić, 5.a

Mojemu očetu je ime Radoš. Star je sedemintrideset let. V službo ne hodi. Doma je. Moj oče je visok in debel. Če ga razjezim ali dobim slabo oceno, je hud. Rada ga imam. Če ga kaj vprašam, mi odgovori. Tudi v šolo me pelje. Velikokrat tudi mamico pelje v službo in jo gre iskat.

Jelena Bainović, 5.a

MOJA SESTRA

Svojo sestro imam zelo rad. Včasih se tudi stepeva. Popoldne, ko nimam kaj delati, se s sestro igrava Človek ne jezi se. Moja sestra hodi ob petkih h krožku. Tam se uči. Prebere tudi kakšno knjigo. Včasih greva tudi s sestro ven. Ko je razmetano, sestra in jaz pospraviva stanovanje. Ko ima sestra denar, gre v trgovino in mi kupi bonbone. Če mi sestra poje bonbone, jo okregam.

Včasih me oči našeška, ko udarim sestro.

Elvir Pučurica, 6.b

Moji sestri je ime Mojca. Stara je šestnajst let. Zelo rada posluša glasbo. Ima dolge lase. Včasih mi tudi nagaja. Hodi v prvi letnik. Po pouku se zelo veliko uči, zato nima časa, da bi se z menoj igrala.

Nada Seliškar, 6.c

Moja sestra je šivilja. Zjutraj zgodaj ustaja. Ko oče odpelje mleko v Litijo, sestra pomije stroj. Nahrani pse in mačke. Ko opravi delo zunaj, gre v kuhinjo in pomije posodo. Ko konča, gre šivat. Popoldne skuha kosilo. Ko pojemo, pomije posodo. Popoldne spet šiva. Ko se zvečeri, pomolze krave in jim nastelje. Mleko tudi skuha, da se ne skisa.

Ko povečerjamo, spet pomije posodo. Velikokrat pomagam sestri. Včasih greva skupaj nakupovat.

Janko Juvan, 6.b

MOJ BRAT

Ko sva z bratom doma, se več kregava, kot pa pogovarjava. Če mu kdaj kakšno rečem, me udari in gre stran. Če hočem kdaj iti ven, me vpraša, kam grem. Potem reče: "Ne greš ven, dokler ne pride mama." Včasih mu tudi zbežim ven, ker me hoče udariti. Pogosto tudi telefonira. Ko dobimo račun za telefon, vpraša mami, kdo je dolgo govoril. Marijan reče, da sem jaz. Jaz pa rečem, da je Marijan, in spet nastane cirkus.

Vesna Pavič, 8.a

Moj brat Janko je dober in prijazen. Janko je moj prijatelj. Popravlja mi kolo.

Dani Smodič, 3.a

Mojemu bratu je ime Boštjan. Ima rjave lase. Hodi v šolo. Po poklicu je študent. Star je dvajset let. Ima tudi punco. Zvečer gre rad ven in pride nazaj šele pozno ponoči. Naredil je tudi šoferski izpit.

Katja Kavčnik, 6.c

Moj brat je star štirinajst let in pol. Ima črne oči in črne lase. Velik je sto osemdeset centimetrov. Včasih mi nagaja, včasih pa je priden.

Dean P., 5.b

TAKO PRAVIMO SOŠOLKI, SOŠOLCU...

Moji sošolki Bernardi rečem namesto Bernarda Berni. Tako ji rečem takrat, ko me zelo razjezi. Bernarda ni nič užaljena. Ko pa je Berni slišala prvič, je bila zelo užaljena. Kar nekaj časa ni hotela govoriti z menoj. Potem pa je na jezo pozabila. Sedaj sva spet prijateljici.

Mateja Bukovec, 8. razred

Svoji sošolki pravim Mateja, in to je tudi njeno pravo ime. Samo včasih, ko me razjezi, ji pravim Bukovc. Vem, da ji to ni všeč. Ampak mene sploh ne zanima, kako ji pravim, kadar sem jezna. Ona je pa zelo užaljena. Bukev ji pravim pa zato, ker se Bukovec piše.

Bernarda Železnik, 8. razred

Nekoč v tem šolskem letu ali v prejšnjem, ne spomnim se več, smo ali pa je moj sošolec Borut izjavil za našo sošolko, da je King Kong. S tem smo mislili Bernardo. Tako jo je poklical, ker sta se zaradi nečesa sprla, zato ji še sedaj včasih rečem King Kong. Vem, da jo s tem žalim, ampak ko se skregam, se ne morem premagati, da mi iz ust ne bi zletela ta grda, žaljiva beseda, King Kong. Zdaj ne več, ampak prej smo jo s tem izzivali. Še to, mislim, da je ne bom nikoli več zafrkaval s to grdo besedo, King Kong.

Suvad Čoralić, 8. razred

TEDEN V KRANJSKI GORI

Minil je teden v Kranjski Gori.
Domov odhajamo. Smo iz vse Slovenije
se zbrali, bilo nam je lepo.

Peter, naš vodnik - prijatelj res za
vse skrbi. Nas v dobro voljo spravi
se z nami veseli.

Gospa Erna in Marija za družbo
pravi sta. Skupaj z nami se igrata
in zapojeta.

Da se trenutkov lepih ne pozabi,
gospod Šušmelj sam poskrbi. Vse
s kamero posname, da vsaj en spomin
imamo vsi.

Nataša je varuška dobra, zlato
srce ima. Na sprehod "otroke" pelje
in tudi koga "pocrklja".

Osebju v tem hotelu hvala. Za postrežbo
in ostalo vse. Kaj bilo je pa najboljše,
vsak sam zase dobro ve.

Srečno pot in dobro voljo še dolge, dolge
dni. Vsem navzočim tukaj zbranim
Nevenka iz Slovenj Gradca želi.

Nevenka Kos

O SEBI

V četrtek, tridesetega marca letos, nas je obiskalo šest učenk Osnovne šole Grm. Bili smo nestrpni. Za obisk smo se skrbno pripravili. Uredili smo učilnico in jih postregli s pecivom in bonboni. Na mizo smo dali lep šopek rož.

Najprej smo se predstavili. Vsak izmed nas je povedal kaj o sebi. Tudi one so povedale svoja imena. Niso bile preveč zgovorne. Bilo jim je nerodno. Mi smo jim opisali delo v naših krožkih, priprave na šolo v naravi in delo pri posameznih predmetih. Učiteljica z Osnovne šole Grm nas je fotografirala. Želimo si, da bi tudi mi obiskali njihovo šolo.

Renata Plantan, 8. razred

Sem Marinka Berkopec. Stanujem v Straži. Med tednom sem v domu. Komaj čakam, da grem domov. Doma rada pospravljam, likam, kuham, pečem in perem. Imam tudi dva brata. To sta Robi in Sebastjan. Kadar sem v domu, ju zelo pogrešam.

Na našo šolo sem prišla v tretjem razredu. V tej šoli mi je dobro, vendar mi je večkrat dolgčas. Pred kratkim so nas obiskali učenci z Grma, da bi nas spoznali. Pokazali smo jim razrede in tehniško delavnico. Tam smo se z njimi fotografirali. V tehniški delavnici delamo zelo lepe izdelke. Všeč so mi, ker so zanimivi in lepi. Pri nas učenci veliko delamo v delavnici. Po končanem šolanju bi šla rada na agroživilsko šolo v Ljubljano, kjer bi se izučila za slaščičarko.

Marinka Berkopec, 6. razred

V ŽIVALSKEM VRTU V LJUBLJANI

Bili smo v živalskem vrtu v Ljubljani. Imeli smo se super. Če ne bi bilo Darje, najbrž ne bi videli Ljubljane. Ona nam je omogočila, da smo lahko šli. Videli smo različne vrste živali - tigre in kozoroge. Zelo smo uživali. Sonce nam je lepo sijalo in smo hodili po živalskem vrtu sem in tja. Potem smo se odločili, da gremo malo sedet. Jedli in pili smo. Videli smo Zorana Predina. Da nismo bili slabe volje, smo imeli kasete in se imeli prijetno. Odpravili smo se na Vransko na pizzo. Jedli smo to najboljšo jed. Odšli smo domov v upanju, da bomo šli še kam. Tako se bomo še bolj trudili. Lahko rečem, da nas je Milan lepo pripeljal domov. Hvala Darji za lep, super izlet.

Klavdija Videčnik

NAJIN DOPUST

Letos mineva že drugo leto, odkar preživljam dopust s svojo sodelavko Polonco. Zmeraj sem si želela, da bi imela na morju koga ob sebi, saj sem se pogosto dolgočasila. Že lani so mi starši uresničili željo. Z nami je na dopust v Premanturo odpotovala Polonca. Tudi letos sva skupaj preživeli dopust v Premanturi, kjer imamo prikolico. Po morju sva preostali dopust preživljali skupaj v počitniški hiši v Rančah. Na morju sva veliko plavali in se sončili v borovem gozdiču. Pomagali sva nositi vodo in zalivati cvetlične gredice.

Lepo sva poskrbeli ena za drugo, da naju ni opeklo sonce. Peljali smo se na izlet v Medulin in Pulj. Ob večerih smo radi odhajali poslušat živo glasbo.

V počitniški hišici sem letos dobila muca. Ime mu je Riki. Podarila mi ga je teta Magda. Z mamico in Polonco smo se večkrat peljale na obisk k babici. Zmeraj nas je pogostila. Najin skupni dopust je bil zelo lep. Želim si, da bi lahko še vrsto let dopustniške dni preživljala skupaj s Polonco.

Patricija Hadjar

IZLET V LJUBLJANO

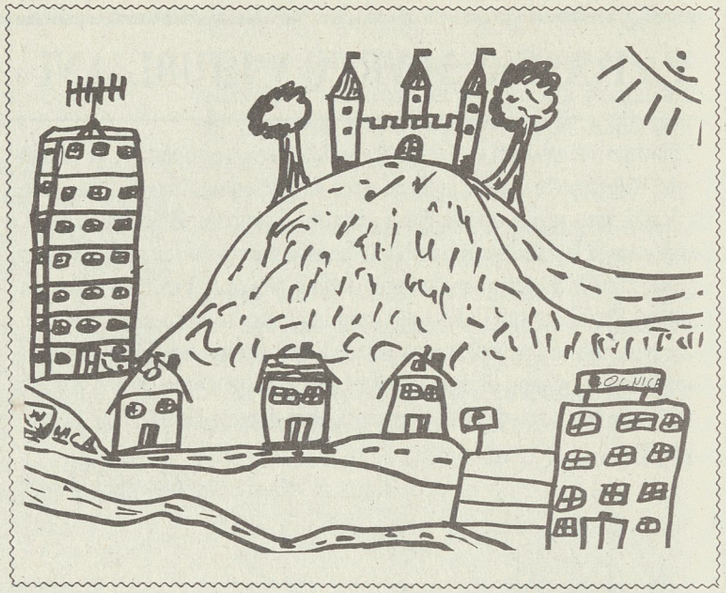

V Ljubljano smo šli 29. junija letos. Šli smo zato, ker smo bili pridni na njivi. Vozil nas je Milan. Najprej smo šli v šolo po malico. Nato smo šli kupit še film za fotoaparat. Peljali smo se proti Ljubljani. Ko smo se vozili, smo poslušali kasete in peli. V Ljubljano smo prišli ob pol enajstih in smo se fotografirali. Nato je Darja kupila vstopnice za živalski vrt. Ko smo prišli noter, smo si ogledali živali. Ko smo hodili, smo se fotografirali. Nato je bil čas, da gremo k mizi in se spočijemo. Videli smo tudi Zorana Predina. Potem smo šli kupit razglednice in jih pisali. In na koncu smo šli še na Vransko v Golobčka. Jedli smo pizzo in pili sok. Tam smo se pogovarjali in šalili. Na koncu smo šli proti domu. Prva postaja je bila Topolšica, nato pa Škale, Cirkovce, Plešivec, Šalek in Velenje. Bilo je zelo lepo in zabavno.

Jelena Tadič

"Še oblekco si zašijem"

PLAN ZDRAVSTVENEGA VARSTVA REPUBLIKE SLOVENIJE DO LETA 2000

CILJ BOLJŠE MOŽNOSTI ZA PRIZADETE OSEBE

Do leta 2000 bi telesno in duševno prizadeti morali biti sposobni živeti družbeno, ekonomsko in duševno polnovredno življenje s pomočjo posebnih ureditev, ki bodo izboljšale njihove telesne, družbene in ekonomske možnosti.

Namen tega cilja je:

- *zagotoviti vsem enake možnosti;*
- *izboljšati stanje prizadetih oseb;*
- *nuditi prizadetim osebam možnosti izboljšanja kakovosti njihovega življenja in razvijanja njihovega zdravstvenega potenciala;*

Cilj lahko dosežemo z izvajanjem strategij, ki:

- *pospešujejo pozitiven odnos družbe do prizadetih oseb;*
- *ustvarjajo okolja, kjer prizadeti niso ovirani;*
- *z rehabilitacijo in družbeno podporo pospešujejo neodvisno življenje prizadetih oseb;*
- *zagotavljajo ustrezno pomoč in podporo vsem, ki niso sposobni, da bi ostali neodvisni, kakor tudi njihovim družinam in skrbnikom.*

Ocena stanja v Sloveniji

V Sloveniji imamo okrog 140000 invalidov. V invalidskih organizacijah jih je vključenih okrog 100000.

Število novih invalidov se povečuje. V letu 1991 so invalidske komisije ugotovile 9833 novih invalidov ali 11,3 na 1000 aktivnih zavarovancev. Iz poročil invalidskih komisij je razvidno, da so bile leta 1991 najpogostejši vzrok invalidnosti bolezni (92,1%), sledijo poškodbe zunaj dela (4,6%), poškodbe na delu (2,6%) in poklicne bolezni (0,7%). Vzrok spremenjene delovne zmožnosti so bile v 88,2% bolezni, poškodbe zunaj dela v 5,7%, poškodbe na delu v 4,3% in poklicne bolezni v 1,7%. Po podatkih študije, opravljene v podjetjih in organizacijah, je med zaposlenimi v delovnih organizacijah 3,8% invalidov.

Število brezposelnih invalidov se je konec leta 1991 v primerjavi s prejšnjim letom povečalo od 2167 na 3076 (za 42%), medtem ko se je število vseh brezposelnih v istem obdobju povečalo kar za 64%. Pomembnejše razloge za manjšo rast brezposelnosti invalidne populacije bi lahko našli v zakonsko zagotovljenem varovanju zaposlitve invalidov (invalidov ni dovoljeno uvrstiti med presežne delavce) in v dejstvu, da so starejšim invalidom pogosto zagotovili predčasno upokojitev z dokupom zavarovalne dobe ali invalidsko upokojitev. Tudi ustanovitev invalidskih delavnic je omogočila produktivno zaposlitev mnogim invalidom, ki bi sicer postali brezposelni. V Sloveniji je zdaj 51 invalidskih delavnic, ki zaposlujejo približno 2500 invalidov. Večina teh delavnic je nastala po letu 1988.

Leta 1991 je po Zakonu o družbenem varstvu duševno in telesno prizadetih odraslih oseb pridobilo pravico do prejemanja materialne pomoči 5434 invalidnih oseb, kar pomeni, glede na leto 1990, povečanje za 2,5%. Primerjava števila prejemnikov materialnih pravic po zakonu glede na prizadetost posameznih oseb v obdobju 1986 do 1991 kaže, da je največ ▶

prejemnikov materialne pomoči med zmerno duševno prizadetimi in da se povečuje število zmerno prizadetih in število telesno prizadetih, medtem ko ostaja število težje in težko duševno prizadetih na enakem nivoju.
Medresorska komisija je ob koncu leta 1990 pripravila koncept razvojne strategije invalidskega varstva „Obvladovanje in razvoj invalidskega varstva v sodobni družbi," v katerem predlaga ustrezne rešitve za Slovenijo. Oktobra 1990 je bila imenovana Komisija za invalide pri skupščini Republike Slovenije, pri Izvršnem svetu Skupščine Republike Slovenije pa februarja leta 1991 ustanovljena Komisija za invalidsko varstvo. Ta kot strokovno-posvetovalno telo med drugim obravnava in oblikuje mnenja k nacionalnim programom na področju invalidskega varstva ter spremlja izvajanje koncepcije razvojne strategije invalidskega varstva in oblikuje predloge za njeno postopno uveljavljanje. Leta 1990 so se v Sloveniji začele priprave za novi republiški zakon o pokojninskem in invalidskem zavarovanju, Sprejet je bil 5. marca 1992 in je prinesel enotnejšo in ustreznejšo ureditev posameznih vprašanj pokojninskega in invalidskega zavarovanja.

Predlogi za izboljšanje stanja do leta 2000

V Sloveniji bomo do leta 2000 prizadetim osebam zagotovili možnost izboljšanja kvalitete njihovega življenja in jim omogočili živeti družbeno ekonomsko in duševno polnovredno in ustvarjalno življenje.

Ta cilj bo mogoče doseči, če bomo:

- s sistemskimi rešitvami posameznim skupinam prizadetih oseb s svojstvenimi značilnostmi in različnimi potrebami omogočili, da oblikujejo, izražajo in uveljavljajo svoje posebne interese, da si zagotavljajo enake možnosti kot drugi ljudje, hkrati pa imajo tudi pravico do različnosti;

- izdelali pozitiven nacionalni program varstva invalidov;

- izoblikovali in izvajali nacionalno strategijo in celostno uresničevanje invalidskega varstva v Sloveniji;

- sprejeli načelo, da je invalidsko varstvo ekonomska kategorija. Invalidom je treba omogočiti neodvisno življenje, enakost in družbeno-ekonomski položaj iz lastnega dela in ustvarjalnosti. Vsebina in element nacionalne strategije invalidskega varstva morajo invalidom zagotavljati rehabilitacijo, izobraževanje, usposabljanje, zaposlovanje in življenje po lastni presoji;

- sprejeli dolgoročni program varstva invalidov ter določili nosilce odgovornosti za njihovo uresničevanje. Izvajanje nacionalnega programa varstva invalidov mora biti poverjeno medicinskim, rehabilitacijskim, izobraževalnim in raziskovalnim ustanovam, zavodom za usposabljanje in zaposlovanje invalidov, varstvenim ustanovam, stanovanjskemu gospodarstvu, zakonodajalcem, socialnemu varstvu in invalidskim organizacijam;

- na področju invalidskega varstva dosegli sodelovanje različnih ustanov s področja medicine, prava, sociologije, športa in arhitekture, pri čemer morajo sodelovati tudi Visoka šola za socialno delo in ustrezne šole za zdravstvene delavce, pa tudi rehabilitacijski svetovalci, defektologi in drugi.

poštnina plačana pri pošti 61102 Ljubljana

NAŠ SOŽITJE

LETO 1995
LETNIK 28
ŠTEVILKA 6

ZBORNIK

SOŽITJE - ZVEZA DRUŠTEV ZA POMOČ DUŠEVNO PRIZADETIM SLOVENIJE

SAMOPODOBA

PRILOGA:
KJE SE KAJ ZANIMIVEGA IN POUČNEGA DOGAJA?

NAŠ ZBORNIK
LETO 28 - ŠT. 6/95
SLO ISSN 0350-655 X
udk 376,3

Zbornik izdaja:
Sožitje - zveza društev za pomoč duševno prizadetim Slovenije, Ljubljana, Samova 9, telefon in fax: 061/13 25 017
Izhaja šestkrat letno

Založnik:
FORMA 1, d.o.o., Moravče

Založniški svet:
Tone Jurečič, Branka Jurišič, dr. Anton Kotar, Slavica Navinšek, Marija Standeker, dr. Marijan Šef, Slavica Toličič

Uredniški odbor:
dr. Marjeta Korbar, Tanja Černe, Darinka Marolt, Jože Mihelčič, Alenka Trdan.

Glavna urednica:
Renata Bačer
Odgovorni urednik:
dr. Anton Kotar

Letna naročnina znaša 1.980 SIT, za ustanove 6.000 SIT. Naročnino poravnajte na naslov: Forma 1. d.o.o. Vrhpolje 56, 61251 Moravče. Številka žiro računa je: 50120-601-6137 SDK Domžale.

Po mnenju Ministrstva za kulturo št. 415-103/92 mb z dne 19.2.1992 šteje glasilo Naš zbornik med proizvode, za katere se plačuje 5% davek od prometa proizvodov.

Lektoriranje: Vlasta Kunej
Oblikovanje: Franci Mulec
Tisk: FORMA 1 d.o.o.

Fotografij in rokopisov ne vračamo. Gradivo za naslednjo številko mora biti v uredništvu najkasneje do 5. v mesecu pred izidom!

Na naslovni strani:
SLIKA V ZRCALU
fotografija Boris Blaznik

V S E B I N A

UVODNIK 1

POTA - MOŽNOSTI

Simona Tancig:
Otrokova samopodoba 2

Patricija Testen:
Izražanje samopodobe v risbi 4

Maja Lozej:
Primerjava samopodobe otrok z učnimi težavami z učno zelo uspešnimi na razredni stopnji v osnovni šoli 6

IZ NAŠIH DRUŠTEV IN USTANOV 10

IZ PRAKSE ZA PRAKSO

Priloga:
Kje se kaj zanimivega in poučnega dogaja? 16

VPRAŠALI STE - MI ODGOVARJAMO 21

PISALI STE NAM 24

SUMMARY

Naš zbornik is a magazine published six times a year by the Sožitje - The Association of Societies for Help for Mentally Retarded People of Slovenia. The sixth - the Decembre copy is titled Selfimage. There are several articles about this issue in the topic Ways-Possibilities. The ussual topic From Practice to Practice comes this time as an addition with questionair for institutions and individuals about activities in clubs and other groups for children and grown-ups with disturbance in mental development, or their relatives. There are also the following topics: From Our Societies and Institutions, and You Wrote to Us.

"Kdo sem?" "Kakšen sem?" "Kaj lahko postanem?"... so vprašanja, ki si jih zastavlja vsak mlad človek in tako oblikuje svojo identiteto ali predstavo o sebi. Pravimo ji tudi samopodoba. Torej podoba ali predstava o tem, kdo in kakšni smo. Umetnost vzgoje je najti ravnovesje med tem, da ustvarimo otroku pozitivno samopodobo in ga tudi naučimo omejitev, odlaganja zadovoljitve svojih potreb ter upoštevanja drugih okoliščin.

Majhen otrok, dojenček, ni sposoben "čakanja": kadar je lačen, žejen, zaspan, mu je hladno ali vroče, občuti to kot hudo motnjo in zahteva takojšnjo zadovoljitev: hrano, pijačo (oz. materino mleko)... Z dozorevanjem lahko počaka in šele odrasel zna svoje potrebe in želje odložiti za dolgo časa ali jih celo povsem nadomestiti - z delom, žrtvovanjem za dobro dragih ali povsem tujih ljudi.

Torej: umetnost vzgoje, ki naj mlademu človeku zagotovi vero vase, zaupanje v svoje moči in sposobnosti ter zmožnost, da lahko svoje potrebe in želje uresničuje družbeno sprejemljivo. Zdrav otrok in mladostnik sta včasih huda uganka za starše in nemalokrat nismo lahko dobri starši. Starši, ki znajo omejevati in nagrajevati, spodbujati in tolažiti ter voditi otroka k zmeraj bolj samostojnemu in zrelemu vedenju. Otrok s posebnimi potrebami ali otrok, ki ima motnje v svojem telesnem ali duševnem razvoju, pa je še posebna uganka. Kako otroku, ki ne zaznava natanko sveta okrog sebe, ki nima na voljo besed in pojmov in ki slabo posplošuje ali razčlenjuje svoje izkušnje, omogočiti, da bo ob vsej svoji šibkosti in pomanjkljivostih vendarle doživel in znal ceniti sebe? Ki se bo ob vseh slabih izkušnjah in neuspehih vendarle zavedal, da nekaj zmore in zna? Da je nekaj vreden in da je vreden ljubezni drugih? Da se lahko vsaj na nekaterih področjih spopade z življenjem in mu je kos?

V tej številki smo se lotili prav teh vprašanj. Ni bilo lahko. Upamo pa, da vam bodo strokovni prispevki in izkušnje pomagali iskati pot in smer v neposrednem ravnanju z vašim otrokom. Vem, da je za starša z otrokom, ki ima motnje v razvoju, to včasih posebno težko. Zlasti takrat, ko nas preganja čas in nam tudi strokovnjaki svetujejo, da je treba zgodaj nadomestiti, pridobiti, vaditi, vztrajati. Ko gre za razvijanje nekaterih mišičnih funkcij, telesnih spretnosti. Včasih nam le dirka iz ustanove v ustanovo v iskanju pomoči in neskončne vaje. Takrat je nevarnost, da v svoji skrbi pretiramo. Da pozabimo biti negujoči starši in smo samo še tisti, ki od otroka nekaj terja, zahteva, ga priganja. Da bi le česa ne zamudili! Da mu omogočimo, da bi vseeno nekako ujel vrstnike, nadomestil, kar je vzela narava ali nesrečno naključje.

Vem, da ni lahko. Zato tudi tole razmišljanje. O njih in o nas. Kdo smo in kakšni smo. Kaj lahko postanemo.

Želim vam veliko dobrega in lepega v letu, ki prihaja.

Vaša urednica
Renata Bačer

OTROKOVA SAMOPODOBA

V izjavah, ki jih izrekamo odrasli in otroci, npr. spreten sem, ničesar ne naredim prav, imam lepe lase, nisem nadarjen za jezike, močan sem, zmeraj imam smolo, drugi me ne marajo, priljubljen sem ipd., odseva naša samopodoba. To je osebna ocena vrednosti, ki temelji na tem, kar sami mislimo o sebi in o tem, kar menimo, da drugi mislijo o nas. Sicer pa samopodoba obsega različne vidike naše osebnosti. Kako doživljamo svoje telo, ali smo zadovoljni s svojim videzom, ali pa se ne sprejemamo, s kakšno lahkoto se gibljemo, kaj menimo o svojih sposobnostih in kako učinkovito rešujemo različne naloge kot tudi, kaj menimo o sebi kot čustvenem in socialnem bitju, kako uspešno navezujemo in vzdržujemo stike z drugimi ljudmi ter sprejemamo vodilne vloge v skupini.

Otrokova samopodoba se kaže tudi v njegovi risbi. Risba, ki je majhna, stisnjena na rob lista in narisana z rahlimi črtami, govori o majhnem samospoštovanju ali negativni samopodobi, negotovosti in nezadovoljstvu s seboj. Risba, ki obsega večji prostor, je narisana z bolj odločnimi, močnejšimi potezami svinčnika in veselih barv, govori o srečnem otroku, ki se počuti sprejetega v svojem okolju in je zadovoljen sam s seboj.

Od otrokove samopodobe bo odvisno, kakšno bo njegovo vedenje do staršev, učiteljev, vrstnikov, ali bo samozavestan, agresiven ali nezauspljiv. Samopodoba bo vplivala tudi na to, kako bo sodeloval v raznih dejavnostih in kakšno bo njegovo prizadevanje in vztrajanje v njih.

Samopodoba se začenja razvijati že zelo zgodaj. Pomemben znak razvijajoče samopodobe je uporaba lastnega imena, ko dve- ali triletni otrok govori o sebi, npr. Miha bi rad jedel. Kasneje se kaže v vse večji samostojnosti in neodvisnosti, ko otrok želi vse narediti sam (sam se bom obul) in je zelo ponosen na svoje uspehe. Pri štiriletnikih se kaže močna težnja po lastnini nad stvarmi, ki mu pripadajo, težko se loči od njih in jih nerad posoja (to je moje). To je odsev širitve samopodobe na stvari, ki mu pripadajo, in povečanja stikov z vrstniki v igri. Pri petih letih ima otrok že izoblikovano samopodobo, ki je značilna za odrasle s pozitivnimi in negativnimi občutji ter sodbami o sebi. Doživljanje sebe je spodoben tudi izraziti z besedami.

Samopodoba je lahko bolj pozitivna ali pa negativna. Pozitivna ocena samega sebe se razvija v skladu z izkušnjami uspešnega delovanja v okolju, neuspehi pa krepijo negativno samopodobo. Posledice negativne samopodobe so lahko precejšnje. Tako otroci pojmujejo sebe kot nesposobne za opravljanje večjega dela vsakdanjih nalog pa tudi sodelovanja v raznih igrah in pri učenju, čeprav so povprečno ali nadpovprečno inteligentni. Zato ti otroci razvijajo manjše zanimanje za raziskovanje okolja in sodelovanje v raznih dejavnostih. Posledice negativne samopodobe so povišana anksioznost ali strah pred neuspehom, slabši dosežki in uspehi, ki so pod resničnimi zmožnostmi, ogibanje raznim dejavnostim, vedenjski problemi in učne težave. Zato je oblikovanje stabilne pozitivne samopodobe in samospoštovanja zelo pomembno za otrokov razvoj.

Ob tem se postavlja vprašanje, na kaj moramo biti pozorni in kako ravnati, da bodo otroci razvijali pozitivno samopodobo. Eden najpomembnejših dejavnikov je gotovo uspeh, ki ga otroci doživljajo pri igri in učenju. Uspeh spremlja občutje jaz zmorem, sem naredil, poglejte me ipd. Neuspeh pa povzroči občutenje, kot: ne morem, ne smem, nikoli nimam prav ipd. Vedeti moramo, da otroci na splošno pojmujejo sebe v eni od skrajnosti. Zaradi svojih razvojnih značilnosti se tudi niso sposobni pojmovati objektivno in upoštevati svoje dobre in šibke strani. Zato skušamo njihov občutek lastne vrednosti podpreti tako, da niso povsem poraženi ob morebitnem neuspehu. Skušamo jim pomagati pri razvijanju ravnotežja med uspehom in neuspehom.

Otroke skušajmo tudi spodbujati v igri in učenju in se ogibati pretiranemu kaznovanju, zasmehovanju, dajanju vzdevkov in komentiranju otrokove nespretnosti ali nerodnosti. Pomembno je, da podpiramo pozitivno sa-

mopodobo otroka in je ne podiramo. To je še posebno pomembno, če vemo, da ko se oblikuje pojmovanje samega sebe v dani osebnosti, ima visoko stopnjo stabilnosti in jo težko spremenimo.

Pomembno je tudi, da otroku pomagamo pri oblikovanju razumnih pričakovanj glede uspehov in neuspehov. Otroci se morajo naučiti presojati osebni uspeh glede na cilje, ki so v skladu z njihovimi zmožnostmi, ne pa glede na absoluten, najboljši rezultat. Otrokom pomagamo pri postavljanju ciljev, ki so taki, da jih je mogoče doseči, toda dovolj visoki, da spodbujajo k dejavnosti in napredku. Ali kot pravimo: "Če so naloge prelahke in uspeh preveč poceni, bo razvoj majhen. Če pa so naloge pretežke in verjetnost uspeha zelo majhna, se krepi negativna samopodoba."

Pomemben dejavnik razvoja samopodobe so tudi vzgojni prijemi staršev in učiteljev. Otroci, ki rastejo v ozračju, v katerem prevladujejo hladni odnosi, togo postavljanje vedenjskih pravil, ki ne upoštevajo otrokovih čustvenih potreb razvijajoče se osebnosti, in močan nadzor, imajo slabšo samopodobo.

Podobno neugodni za razvoj pozitivne samopodobe so vzgojni prijemi, ki jih označujejo velika popustljivost, odsotnost postavljanja zahtev in omejitev, čeprav je odnos do otroka topel in sprejemajoč. Pretirana svoboda in nezahtevnost v otroku vzbujata občutek negotovosti, ki ga spremlja tudi manjša želja po obvladovanju in raziskovanju okolja.

Najbolj ugodno za razvoj pozitivne samopodobe pa je vzgajanje z razumevanjem otrokovih potreb, z razvojem toplih in pristnih odnosov med starši in otroki, s spodbujanjem samostojnosti, neodvisnosti in odgovornosti ter s postavljanjem jasnih mej med oblikami vedenja, ki so sprejemljive, in tistimi, ki niso. V takem družinskem ozračju se otrok počuti sprejetega, razvijejo se gotovost, varnost in samozaupanje pri srečevanju z novimi nalogami, vse to pa je pogoj za večjo uspešnost in s tem za razvoj pozitivne samopodobe.

Simona Tancig
Pedagoška fakulteta

IZRAŽANJE SAMOPODOBE V RISBI

POMEN SAMOPODOBE

Človek oblikuje podobo o sebi v različnih življenjskih obdobjih. Pri tem ima najpomembnejšo vlogo obdobje otroštva, v katerem nastajajo zasnove posameznikove samo-podobe. Na njeno oblikovanje vplivajo različni dejavniki, povezani predvsem z načinom vzgoje in posameznikovimi sposobnostmi. Od tega, koliko se otrok zaveda sebe in svojega telesa, kako se sprejema takšnega, kakršen je, in kako se uveljavlja v okolju, sta odvisna njegovo počutje in čustvena trdnost. Le če otrok doživlja pozitivna čustva v zvezi s seboj in s svojim delovanjem in če se v okolju počuti potrjenega kot osebnost, lahko deluje odprto in svobodno. V nasprotnem, kadar otrok zaradi neprijetnih izkušenj in nezadovoljenih potreb doživlja negativna čustva, se začne izmikati dejavnostim. Pogosto je boj takšnega otroka, da bi se potrdil kot nekdo, neuspešen, kar vodi v še globlje konflikte s seboj in okoljem.

SAMOPODOBA OSEB Z MOTNJO V DUŠEVNEM RAZVOJU

Zaradi pomena samopodobe za telesni, čustveni in socialni razvoj posameznika sem samopodobo v svoji diplomski nalogi poskusila natančneje opazovati. Predvsem me je zanimala samopodoba oseb z motnjo v duševnem razvoju. Zaradi svoje drugačnosti imajo osebe z motnjo v duševnem razvoju spremenjeno samopodobo. Razlike v percepciji in z njo povezane drugačne predstave o sebi in svojem telesu se izražajo tudi v sliki o sebi. Poleg težav, povezanih z zavedanjem, predelavo informacij v pojme, slabšo orientacijo in koordinacijo, ki se kažejo predvsem v različni telesni shemi posameznikov, imajo osebe s posebnimi potrebami veliko težav v okolju. Zaradi drugačnega dojemanja stvarnosti se njem včasih odzivajo neustrezno, kar jim onemogoča, da bi jih drugi ustrezno sprejemali. Pogosti neuspehi in prevelike zahteve okolja in z njimi povezane negativne izkušnje v zvezi s seboj, povzročajo pri osebah z motnjo v razvoju veliko konfliktov.

SPOZNAVANJE SAMOPODOBE V RISBI

Posameznikovo samopodobo lahko spoznavamo na različne načine. Eden izmed njih je likovna dejavnost, s katero se predvsem otrok spontano izraža. Z likovnim izražanjem otrok odkriva svoje telo, spoznava svoje sposobnosti in razvija zmožnosti izražanja in ustvarjanja. V njem ob primerjavi z drugimi razvija kritičnost, si oblikuje realnejše predstave o stvareh in se ob svojih izdelkih potrjuje. Zaradi razlik v mišljenju in doživljanju otroški likovni izdelek ni primerljiv z deli odraslih. Pogosto le približno izraža oblike in prostorske odnose in v njih le raziskuje svoje zmožnosti ali predeluje podatke. Otroške umetnije imajo svoje zakonitosti, zato jih ne moremo ocenjevati z merili odraslih.

V opazovanju risb sem se usmerila le na risbo človeka, ki je ena najpogostejših tem risanja v otroštvu. Risbe so mi narisali otroci drugega in tretjega razreda osnovne šole in osnovne šole s prilagojenim programom. V njih sem skušala ob posameznih prvinah v risbi izvedeti tudi nekaj o samopodobi otrok. Pri ustvarjanju risbe človeka se izražajo posameznikova izkustva in pričakovanja o sebi, svojem telesu in odnosu do okolja. Iz nje lahko razberemo marsikaj o skritem otrokovem svetu. V njej se lahko prikaže takšnega, kakršen si želi biti. Raziskovalci, ki so se ukvarjali z raziskovanjem samopodobe v risbi človeka, so ugotovili povezanost med narisanim likom in osebnostjo posameznika, ki ga je narisal. V risbi je pomembno, kaj vse je prikazano na njej in kako je predstavljen posamezen del človeškega lika. Pri ocenjevanju sem uporabljala projektivno tehniko Karen Machoverjeve, ki je vsakemu znaku v risbi človeka pripisala določen pomen. Usmerila sem se predvsem na velikost lika, postavitev lika v prostoru, odnose med posameznimi deli telesa, v razpoloženje lika, analizo izstopajočih detajlov, položaj lika, napake pri risanju in pritisk v risbi. Vsak od teh znakov naj bi izražal posameznikov odnos do sebe in njegovo samopodobo.

Analiza risb je pokazala, da so risbe otrok z motnjo v duševnem razvoju v primerjavi z risbami drugih otrok preprostejše, bolj asimetrične in imajo slabše povezane telesne dele v celoto. Poglavitni razlogi za to so najbrž slabše zavedanje telesa in manj natančne predstave o telesu, slabša orientacija in koordinacija in težave v fini motoriki. Drugi elementi, ki so tudi posredno povezani s posameznikovo samopodobo, kažejo na pozitivno razpoloženje, odprtost in veliko mero ustvarjalnosti v risbi. Risbe otrok so med seboj zelo različne in so v načinu predstavitve sebe izvirne. Morda risbe otrok z motnjo v duševnem razvoju izražajo stabilnejšo samopodobo tudi zaradi zmanjšane kritičnosti in nerealnega gledanja na svet. Med spoloma so se pokazale razlike v telesni podobi in sprejemanju sebe. Dečki so imeli v risbah več znakov, ki so povezani z nestabilnostjo in nesprejemanjem sebe. Posebno izrazito se to izraža v razpoloženju. Deklice imajo v risbah več detajlov in so bolj usmerjene navzven.

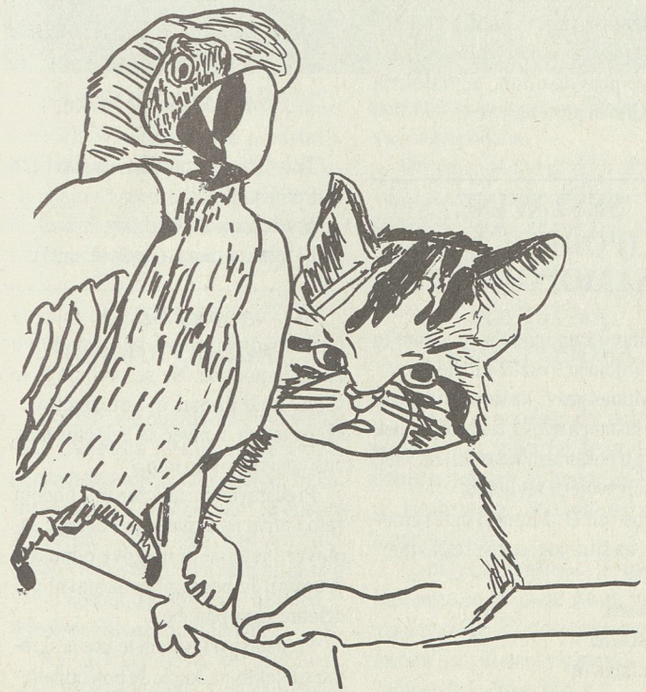

SKLEP

Ker telesna podoba oseb z motnjo v duševnem razvoju ni usklajena z realnostjo, jim moramo omogočiti doživljanje različnih izkušenj v zvezi s telesom in jih pravilno usmerjati pri oblikovanju predstav o sebi. S tem ko otroku omogočamo doživljati sebe, predelovati in izražati svoja občutja in se potrjevati v svojem delovanju, lahko tudi deloma zboljšamo njegovo samopodobo. Če se otrok ne sprejema, ne more delovati v skladu s svojimi potrebami. Zato moramo čim bolje poznati otrokove težave, ki ga ovirajo in mu onemogočajo uresničevanje njegovih ciljev in hkrati vse zmožnosti, znotraj katerih se lahko uresniči. Risba je le eden od načinov spoznavanja posameznika, zato jo moramo obravnavati le kot pripomoček, ki nam pomaga odstirati otrokov svet. Če nam bo uspelo vsaj delno prepoznati posameznikove težave, smo s tem storili že velik korak k lepšemu otrokovemu svetu.

Patricija Testen

PRIMERJAVA SAMOPODOBE OTROK Z UČNIMI TEŽAVAMI Z UČNO ZELO USPEŠNIMI NA RAZREDNI STOPNJI V OSNOVNI ŠOLI

To je naslov diplomskega dela, ki je nastalo v letu 1994. Razdeljeno je na teoretični in raziskovalni del, ki ju bom na kratko predstavila.

O LETENJU

Žal mi je ptic. Nihče jim ne pove, da letijo. Nihče jim ne razkrije nevarnosti višin. Da je mogoče omahniti. Ali biti priklenjen na zemljo. Ali celo stalno mirovati. Žal mi je ptic. Nihče jim ne pove, da letijo.

Alojz Ihan

Samopodoba ali samozavest, samospoštovanje, samozaupanje, kot jo nekateri imenujejo, ima v življenju posameznika zelo pomembno vlogo, če ne najpomembnejšo.

V njej se prepletata tako zavedno kot nezavedno v človeku, in prav zaradi te svoje večplastnosti jo je težko ujeti v neko definicijo in jo omejiti na določeno področje.

Samopodoba je tista, ki omogoča človeku uresničevati najdrznejše cilje, in obenem tudi tista, ki lahko v njem zatre prvinsko željo po življenju.

Od tega, kakšna je naša samopodoba, je odvisna kakovost odnosa do samega sebe in do drugih ljudi.

J. Musek (Antrophos) govori o menedžerski (upravljalni) funkciji samopodobe, ki včasih vpliva na naše vedenje prav usodno, nemalokrat nezavedno in proti naši volji.

SESTAVINE (PODROČJA) SAMOPODOBE

Definicij samopodobe je veliko in opredeljujejo jo z različnih vidikov.

D. Mumel pravi, da samopodoba ni le slika lastnega telesa, temveč skupek slik, ki jih posameznik ustvari na vseh področjih svojega življenja.

Burns (po D. Mumel) deli samopodobo na štiri poglavitne sestavine:

- telesna
- čustvena
- socialna in
- akademska samopodoba.

Te sestavine samopodobe so tudi po mojem mnenju bistvene, poudariti pa je treba, da se med seboj prepletajo in vplivajo druga na drugo.

Na temelju te delitve sem sestavila vprašalnike za oceno samopodobe, uporabljene v raziskavi.

TELESNA SAMOPODOBA

Telesno samopodobo sestavljata dve večji področji:

a) telesna podoba (body image)
b) telesna shema (body schema).

M. Tomori meni, da je telesna podoba duševna slika človekove zunanje podobe. Ne sestavljajo je le vidne značilnosti in poteze človeškega telesa, temveč še bolj človekov čustveni odnos do njih.

Predstava o lastni zunanji podobi zelo vpliva na človekovo vedenje, samovrednotenje in njegove odnose z drugimi. Je pomemben sestavni del celotne samopodobe.

Predstava o lastnem telesu je skrajno subjektivna, kar jo še bolj oddaljuje od stvarnosti.

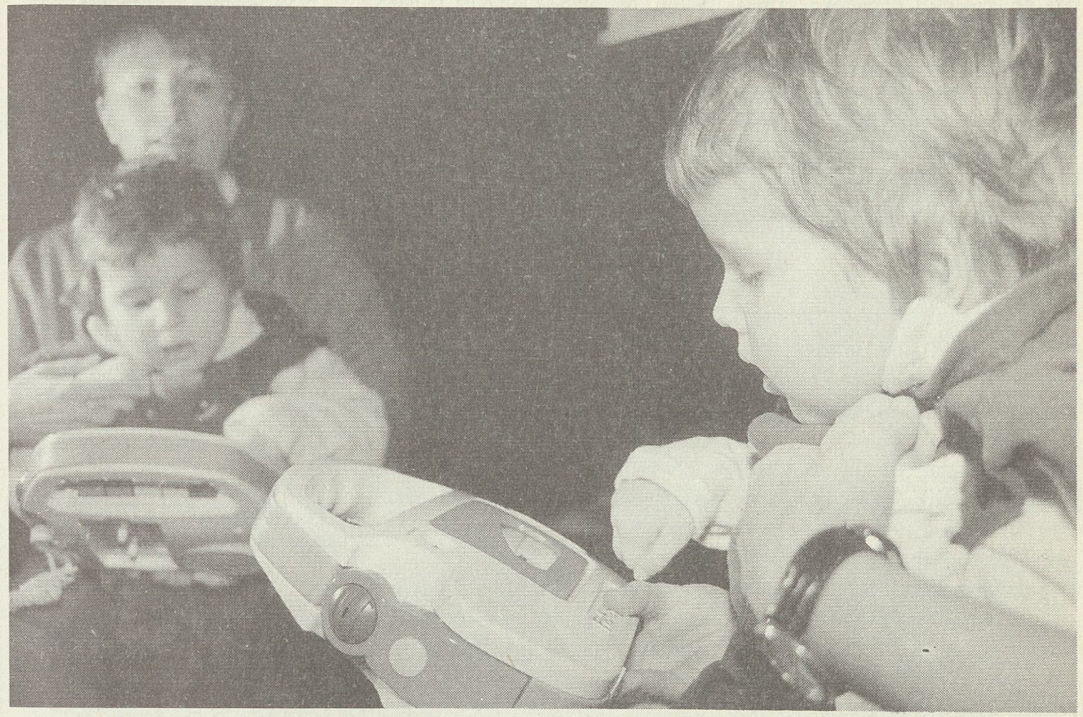

Telesno shemo pa M. Tomori opredeljuje kot razumsko predstavo, ki jo ima človek o svojem telesu. Sestavljajo jo predstave o posameznih delih, njihovih razsežnostih, delovanju in medsebojni povezanosti.

ČUSTVENA SAMOPODOBA

Doživljanje pozitivnih čustev nam slika življenje s svetlimi barvami. Vsi poznamo ugodje, zadovoljstvo, srečo, sproščenost... Večkrat kot ta čustva doživljamo, bolj smo zadovoljni s seboj. Pozitivna čustva nam prinašajo večjo notranjo stabilnost, le-ta pa je temelj pozitivne samopodobe.

Negativna čustva, kot so žalost, sovraštvo, jeza in strah, pa nam rušijo notranje ravnovesje in večajo negativno samopodobo.

Otroka moramo učiti izražati čustva, le tako ga lahko drugi sprejemajo takšnega, kot je. To mu daje občutek lastne vrednosti.

SOCIALNA SAMOPODOBA

Velik in pomemben del samopodobe nam ustvarijo drugi. Od njih dobimo nekatere bistvene informacije, ki postanejo sestavni del našega mnenja o sebi.

Cooley (po J. Musek) je opisal pojem zrcalnega jaza. To je tisti del samopodobe, ki jo ustvarjamo po informacijah, ki nam jih prenaša za nas "pomembna druga oseba."

AKADEMSKA SAMOPODOBA

Po M. Berdajs je akademska samopodoba tisti del samopodobe, ki jo otrok oblikuje na podlagi svoje uspešnosti v šoli. Krog neuspešnosti zelo jasno ponazarja, kako se slaba akademska samopodoba razprši na celotno samopodobo (branje mi dela težave - ne maram ga in se mu ogibam - učiteljica kritizira moje branje - sovražim branje in šolo - jaz sem ničvreden).

Potrjevanje je središče človekove eksistence. Z vstopom v šolo se otrokov svet potrjevanja bistveno zoži (storilnostna usmerjenost).

Učiteljeva vloga je v prvih letih šolanja in tudi kasneje zelo pomembna

pri oblikovanju učenčeve samopodobe.

Postavlja se vprašanje, ali ima učenec zaradi slabšega učnega uspeha tudi slabšo samopodobo, ali pa je negativna samopodoba "kriva" za učenčev slabši šolski uspeh. Izkušnje kažejo, da oba pojava medsebojno učinkujeta drug na drugega.

RAZISKAVA

V empiričnem delu sem podrobneje preučila povezanost učne neuspešnosti učencev z njihovo samopodobo. Mnoge raziskave kažejo, da imajo učenci z učnimi težavami slabšo samopodobo od njihovih uspešnih vrstnikov že v prvih letih šolanja.

Problem samopodobe postaja s starostjo toliko večji, ker se negativna samopodoba z akademskega področja razprši na vso učenčevo samopodobo.

CILJI RAZISKAVE

1. Primerjati samopodobo učencev z učnimi težavami s samopodobo učno zelo uspešnih učencev v osnovni šoli od 2 - 4 razreda.
2. Ugotoviti velikosti razlik med skupinama v odgovorih na posamezno vprašanje.

VZOREC

Raziskavo sem izvedla na Osnovni šoli Prežihovega Voranca na Jesenicah. Vanjo je bilo zajetih 68 učencev od 2. do 4. razreda.

Eksperimentalno skupino je sestavljalo 33 učencev z učnimi težavami, kontrolno skupino pa 35 učno zelo uspešnih učencev.

MERSKI INSTRUMENTI

Samopodobo sem ocenjevala z vprašalniki za učence, njihove učitelje in starše. Sestavila sem jih s pomočjo tuje literature.

Vprašalnik za učenca je namenjen oceni samopodobe med 7 in 12 letom. Najboljše je, da se ga izpolni z otrokom posamično. Vsebuje 44 vprašanj, ki enakovredno pokrivajo vsa štiri področja samopodobe.

Vprašalnik za učitelja o učencu ima 54 vprašanj. Pokazalo se je, da je zelo diskriminativen (dobro razišče).

Vprašalnik za starše je namenjen oceni samopodobe otroka, kot ga vidijo in poznajo starši. Ima 28 vprašanj.

RAZLAGA UGOTOVITEV

Rezultati so pokazali, da se samopodoba učencev z učnimi težavami statistično pomembno razlikuje od samopodobe učno zelo uspešnih učencev glede na mnenje učenca in učitelja. To pomeni, da imajo učenci z učnimi težavami slabšo samopodobo od njihovih zelo uspešnih vrstnikov že v prvih letih šolanja.

Na vprašalniku za starše pa se razlike med skupinama niso pokazale kot statistično pomembne.

Med vrednotenjem vprašalnikov sem ugotovila, da posamezna vprašanja bistveno izstopajo glede na razlike, ki so nastale med skupinama.

Iz vprašalnika za učence sem izločila devet takih vprašanj. Učenci z učnimi težavami so v primerjavi z učno zelo uspešnimi:

- večkrat žalostni
- mnogo bolj jih je strah spraševanja v šoli
- pogosteje se igrajo sami
- večkrat se razjezijo
- pogosteje so tarča posmehovanja in norčevanja
- bolj jih prizadene slaba ocena
- bolj so odvisni od videza
- zelo so prizadeti, ko se drugi iz njih norčujejo
- želijo si biti drugačni.

Analiza vprašanj je pokazala, da se skupini najbolj razlikujeta na področju čustvene in socialne samopodobe.

Iz vprašalnika za učitelje o učencu sem izločila 13 trditev, pri katerih je bila velika razlika med skupinama v prid učno zelo uspešnih učencev. Te so:

- med sošolci je priljubljen
- v skupini je vodja
- rad pomaga drugim
- v razredu ima veliko prijateljev
- med poukom sodeluje
- dokonča izdelek
- nerodno mu je, ko mora pred sošolci kaj zapeti ali prebrati
- trudi se, da bi popravil ocene
- med poukom je apatičen, zaspan, zamaknjen
- vedoželjen je
- vestno izpolnjuje svoje šolske dolžnosti
- potrebuje veliko spodbude
- na nove položaje se težko prilagaja.

Glede na učiteljevo oceno kar šest od izstopajočih vprašanj sega na področje akademske samopodobe, druga pa na področje čustvene in socialne samopodobe.

Na vprašalniku za starše so bile razlike med skupinama zelo majhne. Nekaj vprašanj pa je le izstopalo. Tako so učenci z učnimi težavami v primerjavi z učno zelo uspešnimi:

- manjkrat veseli in dobro razpoloženi
- manj se trudijo, da bi popravili ocene
- pogosteje jočejo zaradi malenkosti
- bolj jih je strah preverjanja znanja
- pogosteje se pritožujejo staršem nad norčevanjem sošolcev
- neradi delijo stvari z drugimi
- hitreje menjajo razpoloženja
- starši jih morajo pogosteje opozarjati, da naredijo domače naloge.

Izstopajoča vprašanja kažejo, da so učenci z učnimi težavami po mnenju staršev najbolj ogroženi na področju čustvene samopodobe.

Rada bi poudarila, da samopodoba ni neka statična kategorija, ampak se njena vsebina spreminja z dozorevanjem posameznika, s spreminjanjem pogleda na svet, z informacijami iz okolja o samem sebi in še in še.

Ali ni najpomembnejši cilj vzgoje razvijati take posameznike, ki bodo verjeli v svoje moči?

Otroke moramo naučiti prvih zamahov s krili, da bodo kasneje lahko samozavestno poleteli. Ne smemo pa jim že tako mladim porezati peruti.

Žal mi je ptic. Nihče jim ne pove, da letijo... *(A. Ihan)*

Maja Lozej
profesorica defektologije

Članek je kratek izvleček iz diplomskega dela. Literatura je v uredništvu.

TUDI V ŠENTJURJU PRI CELJU IMAJO VARSTVENO-DELOVNI CENTER

Dvaindvajsetega septembra so v Šentjurju slovesno odprli novi varstveno-delovni center. Slavnostna govornica je bila ministrica Rina Klinarjeva. Med obiskovalci so bili starši in varovanci centra, pa družbeni delavci, predstavniki Centra za socialno delo v Celju in mnogi prijatelji ter člani Društva za pomoč duševno prizadetim iz Celja, Šentjurja in seveda Sožitja Slovenije.

Varstveno-delovni center je sprejel najprej dvanajst varovancev v dnevni del, kjer potekajo zaposlitve in delo v delavnicah. Prostori, ki bodo namenjeni tudi bivanju čez noč, še niso bili dokončani. Tisto, kar smo si lahko ogledali ob odprtju, pa je zelo prijetno urejeno in varovanci in njihovi starši so s ponosom in zadovoljstvom ogledovali nove prostore. Predstavniki društva so mi razložili, da so sredstva zbrali v lastni občini, precej pa je pomagalo ministrstvo. V prijetnem ozračju so gostje ostali še precej časa. Ker sem sama "skočila" na ogled med seminarjem na Pohorju, sem prosila predsednika društva, ki mi je tudi poslal vabilo, naj mi čimprej kar sami napišejo, kako so se znašli v novih prostorih. In res, prvi prispevek je že tu in ga objavljamo. Očitno so v Šentjurju dobro in kakovostno zastavili tudi vsebino dela. Za storjeno vsem, ki so vložili svoj trud, čestitamo, delavcem in sodelavcem pa želimo še veliko delovnih in osebnih uspehov.

Renata Bačer

VDC ŠENTJUR - BISER V NIZU ENAKIH USTANOV

Po odmevnem odprtju Varstveno-delovnega centra Šentjur, njegov trak je prerezala gospa ministrica Rina Klinarjeva, se svečani vtisi počasi umikajo v ustvarjalne tokove dela, vzgoje in sprostitve varovancev in njihovih vzgojiteljev.

Ljudje, ki gledajo in čutijo s srcem, so lahko zadovoljni, saj nasmeh na obrazih varovancev potrjuje pravilnost ustanovitve varstveno-delovnega centra, tako prepotrebnega za občino Šentjur in njegovo okolico.

Vsi varovanci radi obiskujejo varstveno-delovni center, ki jim je deloma dom, kjer spoznavajo novi način življenja, delo v skupini in sprostitev ob vrstnikih, s katerimi so se doslej tako poredko srečevali.

Varovanec Jani tako nima časa niti za malico, da bi dosegel "normo", ki si jo je sam postavil, Ernest nestropno pričakuje nov dan, da bo kot "strojnik" znova pognal svoj stroj za vezavo koledarjev. Lenka bi najraje kar ostala po "službi", da bi sestavila nove podstavke. Janko in Ivan inovirata že utečene postopke, da bi Hinko in Branko lahko pridno izdelala polizdelke za končni izdelek. Jožica skrbi za kuhinjo, prime pa tudi za šivanko in likalnik. In še in še...

Vsak dan nova zgodba, novo veselje in nov izziv.

Imamo tudi stike z drugimi. Predstavniki skoraj vseh centrov iz Slovenije so bili navzoči ob odprtju in lepa darila, ki so nam jih podarili, nam še kako pomagajo pri začetnem zagonu našega varstveno-delovnega centra.

Napovedali so nam obisk iz varstveno-delovnega centra iz Mozirja in prav nestrpno jih že pričakujemo.

Pomoč prihaja iz vseh strani, zato gre zahvala vsem, predvsem pa tistim, ki nam stojijo že ves čas ob strani. Dobro počutje, nasmeh in zadovoljstvo varovancev pa so plačilo vsem, ki jim znajo prisluhniti.

Adolf Žvižej

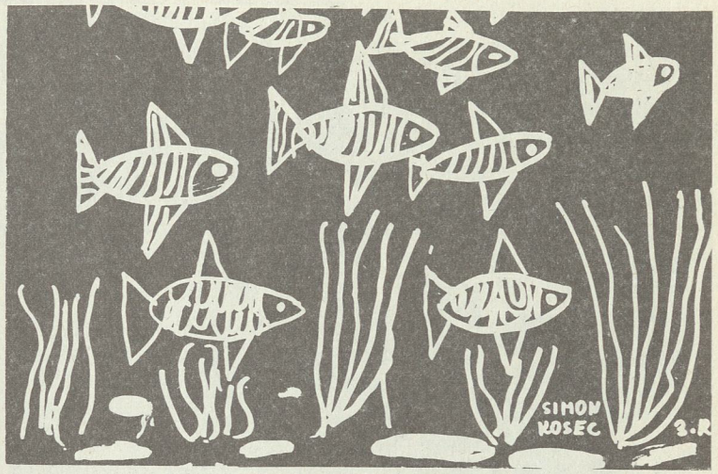

PREŽIVELI SMO PRIJETEN DAN Z OSNOVNOŠOLCI

Osnovna šola Šmarje pri Kopru se je odzvala na dopis Zveze društev za cerebralno paralizo Slovenije, s katerim so bili povabljeni, naj sodelujejo v projektu Korak k sončku. Pravijo, da so jih pritegnili zlasti cilji tega projekta.

Želeli so izvedeti čim več o drugačnosti ter le-to razumeti, sprejeti. Postavili so si več nalog, ki so jih uresničevali vse šolsko leto 1994/95.

V sklopu teh so 9. junija 1995 organizirali srečanje z našimi učenci iz Oddelkov vzgoje in izobraževanja ter 1., 2., 3. in 4. razrede. Na to srečanje so se vsi skrbno pripravili.

Želeli so z nami navezati stike, predvsem pa nam pokazati, da nas sprejemajo take kot smo, drugačne, brez predsodkov. Program srečanja je bil zelo bogat. Začelo se je že ob 9. uri s sprejemom gostov in ogledom likovne razstave. Sprehodili smo se po njihovih učilnicah. Z nami so bili njihovi učenci, ki so bili pripravljeni odgovoriti na vsa naša vprašanja.

Potem smo se vsi skupaj odpravili proti Pomjanu. Tam smo si, v prijetni okolici odpočili, pomalicali, nato pa se skupaj še malo poigrali. Prav v igri se je zopet pokazalo, kako so nas učenci osnovne šole lepo sprejeli medse, mi pa nismo imeli občutka, da smo drugačni. Po kosilu v šoli so nas gostitelji obdarili in potem smo se poslovili. Rekli smo si - to je bilo naše prvo, a prav gotovo ne zadnje srečanje. Sklenili smo, da bomo prijateljske stike gojili še naprej, kajti prav gotovo je res, da so taka srečanja in druženja prava integracija.

Za prijetno preživet dan se učencem, učiteljem in vodstvu Osnovne šole Šmarje pri Kopru prav lepo zahvaljujemo.

Učenci in učitelji Oddelkov vzgoje in izobraževanja ter nižje stopnje Centra za usposabljanje Elvire Vatovec Strunjan

MI PA KAR NA IZLET...

Spet smo na delovni praksi, ampak zdaj ne bomo o tem pripovedovali na dolgo in široko. Le na kratko: uživamo ob delu, v prijetnem in prijaznem ozračju, ob dobri malici. Tokrat pa so nas v INCE-ju Mengeš še dodatno razveselili. Za nagrado so nas povabili na izlet v Benetke. Navdušenje je bilo nepopisno. Težava je bila le v tem, da vsi mladostniki še nimajo svojega potnega lista. Pa so jih kaj hitro potolažili, da bodo že še prišli na vrsto. Rečeno je bilo: za hrano in pijačo je poskrbljeno, le dobro voljo naj vsak vzame s seboj in nekaj lir za spominke.

Zbrali smo se v soboto že navsezgodaj, opremljeni z vsem potrebnim. Sedli smo v udoben kombi z oznako Sožitje - društvo za pomoč duševno prizadetim Domžale-Kamnik, za volanom pa je bil Danilo, pobudnik in vodja izleta. Vsi smo bili neznansko dobre volje in polni pričakovanj. Prestopili smo državno mejo, cariniki so nam prijazno pomahali v pozdrav in že smo se znašli v Benetkah. Presenečenje: namesto cest in avtomobilov - voda in ladjice. Vodni taksi je bil zares eleganten, ves v mehkem usnju. Odpeljal nas je na beneški otok Murano, kjer izdelujejo prečudovite reči iz stekla. Figure so nastajale pred našimi očmi in navdušeno smo zaploskali njihovim mojstrom. V razstavni trgovini smo si izdelke ogledali še bolj od blizu in si kupili spominke. Od tod smo šli spet na postajo in se vkrcali na vodni avtobus - vaporetto. Gneča kot na Kambusu! Nekaj časa smo lovili ravnotežje, kljuke in držala, in ker jih nismo našli, smo se vdali v usodo in ugotovili, da znamo navsezadnje tudi obvladovati naša telesa. Prav zabavno je bilo in dobro nam je šlo. Pot je bila dolga, ampak še malo ne dolgočasna, ljudje so prihajali in odhajali, toda nihče se ni razburjal zaradi gneče. Prispeli smo do Markovega trga in se izkrcali. Kakšno bogastvo, kakšne stavbe, poslikave, vse v zlatu in lepih barvastih kamenčkih! Z dvigalom smo se odpeljali v najvišji stolp, da bi videli vse Benetke z okolico. Žal je bilo vreme bolj megleno, tako da smo lahko občudovali le bližnjo okolico. Bili smo visoko nad vsemi strehami, golobi so letali pod nami. Ob udarcu na gong smo se spustili na tla pred Markovo cerkev, kjer so nas pozdravili golobi, ki se prav nič ne bojijo ljudi. Nasprotno, sedajo jim kar na rame, roke, kamorkoli, in prosjačijo. Videli smo Most vzdihljajev in peš smo se odpravili po beneških ulicah, da bi še s kopnega doživeli mesto na vodi. Po kanalih so bili parkirani "beneški črni mercedesi" - čudovite gondole, prevlečene z žametom, zraven pa so postajali njihovi lastniki v značilnih beneških klobukih. Prijazno so se smehljali in nas vabili na vožnjo po njihovih vodnih cestah. Na tržnici smo si kupili spominke. Kar lep del poti smo prehodili peš. Utrujeni smo sedli v kombi. Vendar ne mislite, da smo zaspali. Zapeli smo in se zadovoljni odpeljali proti domu v Slovenijo. Domov smo prišli čisto v temi, veseli, prijetno utrujeni in nadvse zadovoljni.

V imenu mladostnikov III. stopnje
Osnovne šole Roje Domžale
Stanka Razpotnik

SAMOPODOBA PODJETJA ŽELVA

ŽELVA je invalidsko podjetje za usposabljanje in zaposlovanje invalidov, natančneje mladostnikov z lažjo motnjo v duševnem razvoju.

Ustanovilo ga je Sožitje - Zveza društev za pomoč duševno prizadetim Slovenije, delovati pa je začelo maja 1991.

Ideja za ustanovitev se je porodila iz dveh pomembnejših in prepletajočih se dejavnikov, ki sta bila tisti čas pereča in aktualna.

Do leta 1990 so namreč obstajale t.i. invalidske delavnice, ki pa so bile povečini specializirane za posamezne kategorije invalidov (slepi, gluhi), delavnice za usposabljanje lažje duševno prizadetih pa ni bilo.

Drugi dejavnik pa je bil ta, da so v času nastajanja tržnega gospodarstva delovna mesta najprej izgubili ravno lažje duševno prizadeti. Omenjena populacija je dolgo veljala za zaposljivo pod rednimi pogoji, vemo pa, da je to tudi populacija z zmanjšanimi psihofizičnimi sposobnostmi.

Pri nas se torej ti mladostniki usposabljajo za delo pod rednimi pogoji, možnosti pa imajo več: usposabljanje za lažja šiviljska dela, za lažja mizarska dela, za montažna dela, za lažja vrtnarska dela in usposabljanje za vzdrževanje stavb.

Za vsako od teh področij imamo program usposabljanja. Uspešnost ali neuspešnost tega programa redno ocenjujemo ter o tem poročamo Zavodu za zaposlovanje. Do zdaj smo usposabljali 104 mladostnike, trenutno pa se jih prilagaja in priučuje za delo 24.

Po končanem usposabljanju, ki traja eno do dve leti, včasih tudi več, se poda poročilo o njegovi uspešnosti, na podlagi tega pa se skupaj z Zavodom za zaposlovanje, mladostnikom in njegovimi starši dogovarjamo za nadaljnji korak. To je lahko zaposlitev pod rednimi pogoji v ŽELVI ali kakem drugem invalidskem podjetju. Če usposabljanje ni uspešno, pa podamo predlog za rekategorizacijo in odstop socialnemu skrbstvu.

Zdaj je v ŽELVI zaposlenih 11 mladostnikov, ki so pri nas uspešno končali usposabljanje, številni drugi pa so zaposleni v različnih ljubljanskih podjetjih.

Leta 1993 smo v okviru podjetja ustanovili tudi varstveno-delovni center za mladostnike, pri katerih usposabljanje ni bilo uspešno. Potreba se je pojavila, ker so nekateri mladostniki, kljub temu da niso zaposljivi pod rednimi pogoji, intelektualno in funkcionalno sposobnejši od tistih, ki se nikoli niso poklicno usposabljali. Seveda pa imamo vanj vključene tudi mladostnike, ki so končali šolanje v osnovnih šolah s prilagojenim programom oz. delovno usposabljanje.

V ŽELVI smo se odločili, da od 23. oktobra do 10. novembra 1995 odpremo svoja vrata tudi za širšo javnost. Tako smo številnim obiskovalcem omogočili, da se seznanijo z organizacijo podjetja, potekom in načinom usposabljanja, predstavljeni so jim bili programi le-tega, lahko pa so si ogledali usposabljanje tudi praktično. Poleg tega so si lahko tudi ogledali in kupili naše izdelke: igrače, didaktične pripomočke in igrala, delovne halje in oblačila, posteljno perilo ter del programa SOROS, s katerim smo se tudi že predstavili na mednarodni razstavi v Pragi.

Odziv je bil izredno velik: prihajali so ljudje iz soseske, ki jih zanima, kdo živi in dela v njihovi skupnosti, mestni možje in mnogi drugi iz javnega in političnega življenja, strokovnjaki iz podobnih podjetij, zavodov in ustanov. Med drugim sta nas obiskali tudi ministrica za delo, družino in socialne zadeve gospa Rina Klinarjeva in gospa Štefka Kučanova. Vsem skupaj se zahvaljujemo za obisk in jih ob podobnih priložnostih zopet vabimo. Zahvaljujemo se tudi medijem, ki so o teh dnevih izčrpno poročali: Dnevnik, Delo, Slovenec, Radio Študent, Val 202 in tudi RTV Slovenija.

S poslovnega pa tudi strokovnega stališča so bili ti dnevi odprtih vrat izredno ugodni in spodbudni, saj nam je velika udeležba dala večji polet, obenem pa je bila potrditev za naše vztrajno delo. To, da se nekateri predstavniki javnega življenja zanimajo za našo populacijo, pa nam daje upanje in voljo, da bomo načrte, ki jih želimo uresničiti za boljše delo z invalidnimi osebami, tudi izpeljali v zadovoljstvo vseh nas.

Nataša Hozjan

TEDEN OTROKA

V CENTRU ZA USPOSABLJANJE INVALIDNIH OTROK VIPAVA

Geslo letošnjega tedna otroka, ki je bil od 2. do 8. oktobra, je bilo: DA BI ZMOGEL REČI: NE HVALA drogam, alkoholu, cigaretam in vsem nestrpnostim.

Za otroke našega Centra smo ga spremenili in na sestanku domske skupnosti smo se dogovorili, da bo naše geslo:

DA BI ZMOGEL REČI: POTRUDIL SE BOM, DA BOM prijazen, vljuden, radodaren, iskren, tovariški - VSAK DAN.

Veliko smo se ta teden pogovarjali, se igrali in učili, vsak dan v tednu pa smo imeli kulturno-zabavno prireditev.

V ponedeljek sta nam na frajtonarice igrala za ples Aleks Rutar iz Sela in Dejan Koren iz Dupelj. Ob zvokih domačih viž smo tudi zaplesali.

Skupaj s čarodejem Krunom smo čarali v torek in na koncu pričarali pravega živega zajčka.

V sredo je bil na vrsti ples. Program latinskoameriških plesov so nam predstavili štirje pari plesalcev plesne šole Urška iz Ajdovščine. Bili smo očarani in navdušeni nad živimi, hitrimi ritmi in upamo, da nas bodo še kdaj obiskali.

V četrtek sta bila naša gosta pevka Jožica Kališnik (pevka nekdanjih Avsenikov) in citrar Miha Dovžan. Predstavila sta slovenske ljudske pesmi in Miha Dovžan je zaigral tudi znano melodijo iz filma Cvetje v jeseni.

Konec našega tedna otroka pa je bil v petek. V disku sta igrala brata Denis in Dejan, ki sta naša stara prijatelja. Pela in igrala sta, mi pa plesali in se veselili pozno v večer.

Teden je minil, kot bi pihnil.

V sredo, na svetovni dan živali, je izšla tudi posebna številka glasila Studenček, posvečena našim mislim o živalih.

Delavci Centra vemo, da smo bili vsi nekoč otroci, ki smo se igrali in veselili, pa se pozabili veseliti in se zdaj znova trudimo za veselje in srečo naših gojencev...

Zdenka Fučka

NA DOPUSTU

Med delom so me varovanci vse leto pogosto spraševali, kdaj bomo šli na dopust in kam. Skupaj smo se odločili, da tudi letos že tretjič za povrstjo odpotujemo v Zdravilišče Topolšica. Za dopust smo varčevali vse leto.

V našem varstveno-delovnem centru v Velenju je triindvajset varovancev, na letovanje jih je šlo osemnajst, pet jih je ostalo doma. Dva sta ostala doma iz zdravstvenih razlogov, trije pa so imeli v istem času organizirano letovanje drugje s starši ali z drugimi društvi. Z varovanci smo bile gospa Ivanka, gospa Nevenka in gospa Lidija, vse tri zaposlene v varstveno-delovnem centru v Ljutomeru.

Prvega julija smo se zjutraj zbrali na šolskem dvorišču. Vsi smo nestrpno čakali, kdaj bo pripeljal avtobus. Pred odhodom so se naši varovanci pogumno poslovili od staršev. Peter je odhajal z nami letos prvič. Ni mu bilo lahko, a prijatelji so ga hitro potolažili. Med vožnjo smo se pogovarjali in poslušali glasbo.

V avtobusu je naenkrat završalo, pred nami se je razprostiral čudovit pogled na zdraviliški objekt in zelene gozdove. Prispeli smo na cilj.

Na recepciji hotela so nas prijazno sprejeli in nam razdelili ključe sob. Prtljago smo odnesli v sobe, nato pa odšli na kosilo v restavracijo hotela. S hrano in postrežbo smo bili izredno zadovoljni. Vsi zaposleni so pokazali veliko razumevanja.

V paket sedemdnevnega bivanja v zdravilišču sta bila všteta tudi pregled pri zdravnici in masaža. Vsak dan smo se kopali v zdraviliškem bazenu in telovadili pod vodstvom animatorja. Ker je bilo slabo vreme, smo bili prikrajšani za sprehode in izlete v bližjo okolico, večere pa smo preživljali ob prijetni glasbi.

Dnevi dopusta so nam hitro minili. Bilo je lepo, toda doma je najlepše!

Lidija Horvatič

PLANINSKI TABOR

Z veseljem prisluhneš našim učencem, ko navdušeno pripovedujejo o vtisih s planinskih izletov, in ugotoviš, da se razvijajo v prijetne mladince z osvojenimi temeljnimi planinskimi pravili in bontonom. Na naši šoli se že leta ukvarjamo z načrtno vzgojo planincev. Programi zajemajo približno štiri izlete v šolskem letu, različna predavanja z diapozitivi zunanjih planincev ter izobraževalni, njim razumljivi del. Pri izobraževalnem delu dajemo poudarek na pravilni opremi, na pravilni izbiri poti glede na lastne sposobnosti, dajanju prve pomoči, spoznavanju rastlinstva - živalstva ter rastlinskih pasov, poudarek je na pravilnem načinu hoje, vse skupaj pa prežema ekološki vidik. Izleti so načrtovani tako, da spoznavajo tudi Slovenijo kot celoto, zajemajo pa ogled muzejev, naravnih znamenitosti, spomenikov. Vsako leto kakšen učenec sodeluje v planinskem taboru, ki ga organizira Planinsko društvo Janez Trdina Mengeš. V letošnjem poletju so se trije udeležili tabora v Logarski dolini. Po besedah predsednika društva so se odlično odrezali, prehodili vse planinske poti po programu, enakovredno pa so prevzemali tudi taborniške obveznosti.

Dragica Langerholc
defektolog OŠ Roje

PLANINSKO DOŽIVETJE S PLANINSKEGA TABORA

Sredi julija smo Boštjan, Mojca in jaz taborili v Logarski dolini. Tabor so organizirali planinci iz Mengša. V osmih dneh smo preživeli marsikaj. Vsak dan smo šli na turo. Nekatere so bile zelo zahtevne. Bili smo navezani, ko smo se po klinih vzpenjali nad strmimi prepadi. Spoznali smo nekaj zanimivosti, kot so Snežna jama, slap Rinka, Potočka Zijalka, Škaf in še in še. Le vprašajte me! Popoldanske in večerne ure smo preživeli ob igrah, sprehodih, kopanju v bazenu, zvečer pa smo zakurili ogenj in ob spremljavi kitare prepevali pozno v noč. Le zjutraj je bilo hudo zgodaj vstati in se podati na pot. Bilo je nepozabno. V naslednjem poletju vabim tudi vas, da se preskusite v življenju v naravi.

Barbara Jančigaj, OŠ Roje

Mojca iz OŠ Roje je letos osvojila Triglav.

KJE SE KAJ ZANIMIVEGA IN POUČNEGA DOGAJA?

USTANOVAM

Spoštovani! Ljubljana, 1.11.1995

Pri Sožitju - Zvezi društev za pomoč duševno prizadetim Slovenije bi radi sestavili seznam obstoječih dejavnosti za osebe z motnjo v duševnem razvoju. Predvsem nas zanima področje interesnih dejavnosti, od športnih klubov do skupine za osebnostno rast in gibanj. Seznam bo objavljen v eni od naslednjih številk Našega zbornika. Prosimo vas, da čim prej, najkasneje do 25. januarja 1996, pošljete izpolnjene vprašalnike na naslov:

Sožitje - Zveza društev za pomoč duševno prizadetim Slovenije, Samova 9/II, 61000 Ljubljana

Zahvaljujemo se vam za sodelovanje!

Vprašalnik:

01. V naši ustanovi so tele možnosti za naše otroke:

02. Zunaj naše ustanove so tele možnosti za naše otroke:

03. V prostorih naše ustanove so tele možnosti za zunanje otroke:

04. Starost obiskovalcev teh dejavnosti:

05. Pogoji za sodelovanje v dejavnosti:

06. Čas poteka dejavnosti:

dopoldne _____
popoldne _____

Tako sva s Tanjo Černe, specialno pedagoginjo in članico uredniškega odbora naslovili vprašalnik, ki je pred vami. Prosimo vas, da ga skrbno preberete in naj odgovorite, če veste, da v vaši ustanovi, društvu, gibanju, klubu ali kar v vaši soseski ali občini poteka kaj od tistega, po čemer sprašujeva. Radi bi namreč zbrali podatke o tem, kje in kdo organizira dejavnosti, delo ali zabavo za naše otroke ali odrasle z motnjo v duševnem razvoju ali starše. Pobuda je Tanjina, sprejelo pa jo je uredništvo. Želim si, da bi vaši odgovori prispeli čimprej in da bi lahko obdelali rezultate ter vam v eni od naslednjih številk sporočili naslove, kje potekajo dejavnosti, ki so zanimive za vas ali vašega otroka. Vemo, da je ljudi in gibanj, ki se ukvarjajo z ljudmi z motnjo v razvoju, vse več. In škoda je, če tisti, ki so jim ti programi ali dejavnosti namenjeni, za to ne vedo. Zavedamo se, da tudi Naš zbornik ne pride v vse domove, kjer bi ga potrebovali. A morda bo potem tudi ustno izročilo naredilo svoje. Če nas bo več vedelo, kje kaj poteka, je tudi več možnosti, da ti podatki pridejo do tistih, ki jih lahko uporabijo. Torej: potrudite se, vzemite si čas in hitro na delo. Pa ne pozabite, da morate svoje odgovore poslati nam. Če bodo obležali v predalu ali na mizi, niste naredili ničesar. Že vnaprej hvala za vaš trud! Veselimo se vaših pisem na naslov: Sožitje, Samova 9/II, 61000 Ljubljana (za Naš zbornik).

Toplo pozdravljeni! *Renata Bačer*

07. Pogostost dejavnosti:

08. Ali veste za sorodno dejavnost, ki sprejema zunanje udeležence (otroke, odrasle, starše, brate, sestre)

Da Ne

Prosimo, če navedete katera dejavnost, kje, kdaj se dobivajo, komu je namenjena:

07. Prosimo, če navedete naslov, kjer bi lahko zainteresirani dobili več informacij ali se prijavili za sodelovanje (kontaktna oseba):

Ustanova: _____
_____

Žig: Odgovorna oseba:

POSAMEZNIKOM, DRUŠTVOM, ZDRUŽENJEM

Spoštovani! Ljubljana, 1.11.1995

Pri Sožitju - Zvezi društev za pomoč duševno prizadetim Slovenije bi radi sestavili seznam obstoječih dejavnosti za osebe z motnjo v duševnem razvoju. Predvsem nas zanima področje interesnih dejavnosti, od športnih klubov do skupine za osebnostno rast in gibanj. Seznam bo objavljen v eni od naslednjih številk Našega zbornika. Prosimo vas, da čim prej, najkasneje do 25. januarja 1996, pošljete izpolnjene vprašalnike na naslov:

Sožitje - Zveza društev zapomoč duševno prizadetim Slovenije, Samova 9/II, 61000 Ljubljana

Zahvaljujemo se vam za sodelovanje!

Vprašalnik:

01. V našem gibanju, združenju, skupini so tele možnosti vključitve:

02. Starost tistih, ki bodo sodelovali:

03. Pogoji za sodelovanje v gibanju, združenju, skupini:

04. Čas srečevanja:

dopoldne _____
popoldne _____

05. Pogostost srečevanj:

06. Ali veste za sorodno gibanje, združenje, skupino, ki sprejema zunanje udeležence (otroke, odrasle, starše, brate, sestre)

Da Ne

Prosimo, če navedete katera dejavnost, kje, kdaj se dobivajo, komu je namenjena:

07. Prosimo, če navedete naslov, kjer bi lahko zainteresirani dobili več informacij ali se prijavili za sodelovanje (kontaktna oseba):

Podpis: _____

Naslov: _____
_____

II. DRŽAVNO PRVENSTVO SO SLOVENIJE V MALEM NOGOMETU - 1994/95

V nogometni ligi je sodelovalo (tekmovalo) devet ekip, in sicer:
1. Črna na Koroškem
2. Zagorje
3. Ljubljana
4. Črnomelj
5. Dornava
6. Maribor
7. Leskovec pri Krškem
8. Obalne delavnice pod posebnimi pogoji (Koper)
9. Novo mesto

Poleg omenjenih ekip sta na treh zadnjih turnirjih sodelovali (kot "pridruženi" članici) in igrali prijateljski tekmi še nogometni ekipi iz Sevnice in Murske Sobote. Ti dve ekipi bosta v naslednji tekmovalni sezoni enakopravni članici nogometne lige Specialne olimpiade Slovenije, ki bo po novem štela enajst ekip (lahko se pa zgodi, da se bo za novo tekmovalno sezono prijavila še kakšna ekipa - po neuradnih podatkih naj bi to bila ekipa iz Celja).

V primerjavi s I. državnim prvenstvom, ki je bilo leta 1992/93, so v II. državnem prvenstvu nastale nekatere spremembe, in sicer:

- državno prvenstvo varstveno-delovnih centrov Slovenije v malem nogometu se je poimenovalo v državno prvenstvo Specialne olimpiade Slovenije;
- tekmovalni sistem se je iz klasičnega spremenil v turnirskega s to razliko, da sta točkovanje in število odigranih tekem ostala enaka (za zmago dve točki, za neodločen izid ena točka, za poraz nič točk, vsaka ekipa je z vsako odigrala po dve tekmi). S tem smo nekako skrajšali tekmovalni ciklus, omilili naporna potovanja, zmanjšali denarne stroške, dobili boljši pregled nad tekmovanji ter igralcem in trenerjem omogočili več družabnosti, kar je tudi cilj vsakega tekmovanja (kadar gre za našo populacijo, pa še celo);
- igralna različica 1 + 5 (vratar in 5 igralcev v polju) se je spremenila v 1 + 4 (vratar in 4 igralci v polju). S to spremenjeno različico je igra postala bistveno hitrejša, bolj razgibana (igralci so dobili več prostora na igrišču in več stikov z žogo). Igra je postala bolj varna in zanimivejša;
- čas igranja tekem smo skrajšali iz 2 x 20 na 2 x 10 minut, zato ker je na turnirju vsaka ekipa igrala po dve tekmi.

Sklepni turnir nogometne lige Specialne olimpiade Slovenije je bil 11. novembra v športni dvorani v Ribnici. Organiziral ga je Varstveno-delovni center Tončke Hočevarjeve iz Ljubljane. Udeležence sta pred začetkom tekmovanja pozdravila direktor omenjenega zavoda Pavel Smolej in župan mesta Ribnica Jože Tanko. Začetni udarec je izvedel predsednik športne zveze Ribnica Franc Petek, priznanja (za sodelovanje) in pokale (prvo-, drugo- in tretjeuvrščeni ekipi ter najboljšemu nogometašu) je podelil predsednik društva za pomoč duševno prizadetim Ribnica Alojz Lovšin.

Rezultati tekem:

Črnomelj-Črna	2:3
Zagorje-Novo mesto	3:0
Maribor-Leskovec	1:1
Koper-Dornava	1:5
Ljubljana-Sevnica	6:0
(prijateljska tekma)	
Reprezentanca Specialne olimpiade Slovenije - Trenerji	3:5
(prijateljska tekma)	

Najbolj razveseljivo je dejstvo, da so v primerjavi s tekmovalno sezono 1992/93 vse ekipe zelo napredovale na:
- v temeljnih nogometnih prvinah
- v pravilih nogometne igre
- v sami igri (tehnično-taktično)
- v kulturnem in športnem vedenju na igrišču in zunaj njega
- glede spoštovanja nasprotnika in sodniških odločitev.

Odigrane tekme so bile iz kola v kolo bolj zanimive in razburljive ter do konca negotove, kar zadeva sam izid. Zasluge za to imajo seveda predvsem igralci, vendar ne smemo prezreti dejstva, da so trenerji (entuziasti) delo tudi tokrat, kljub temu da je bilo zelo težko in naporno, odlično opravili.

Organizacija vseh turnirjev je bila na zelo visoki ravni. Vsaka ekipa organizatorka se je kar najbolj potrudila, tako da so igralci vsakokrat odhajali domov zadovoljni in polni prijetnih vtisov, tudi takrat, kadar so bili "malce" razočarani zaradi poraza na tekmi.

Kljub temu da se je sedanji sistem tekmovanja in organizacije izkazal za najboljšega, smo zaradi napornih potovanj (velike razdalje med posameznimi kraji) žal prisiljeni v reorganizacijo lige, in to tako, da bo v tekmovalni sezoni 1996 nogometna liga Specialne olimpiade Slovenije razdeljena na dva dela:

- zahodni del:
1. Ljubljana
2. Leskovec pri Krškem
3. Črnomelj
4. Novo mesto
5. Obalne delavnice pod posebnimi pogoji (Koper)
6. Sevnica

- vzhodni del:
1. Črna na Koroškem
2. Maribor
3. Dornava
4. Murska Sobota
5. Zagorje
6. Celje

Sistem tekmovanja (turnirsko igranje tekem) in pravila ostanejo enaka kot doslej, vse ekipe (zahod) ter vse ekipe (vzhod) se sestanejo šele na skupni sklepni prireditvi in takrat odigrajo medsebojne tekme, po vrstnem redu, ki ga bodo zasedle v svoji skupini, npr.:
- 1. mesto (zahod) - 1. mesto (vzhod)
- 2. mesto (zahod) - 2. mesto (vzhod) itn.

Na koncu tega komentarja še enkrat navajam svojo ugotovitev po šestih letih intenzivnega in sistematičnega učenja varovancev igre malega nogometa:

Vsi, ki učite ali boste učili varovance igranja nogometa in nogometnih spretnosti - nikoli ne obupajte in ne odnehajte, čeprav bo treniranje sprva zelo težko in naporno, je vredno tega, ker nogomet ni zgolj igra (sploh pa ne za našo populacijo), temveč je to celosten psihofizični proces, v katerem se prepletajo vsi dejavniki, ki so pomembni za razvoj in krepitev motorike ter korekcije - izboljšave gibov vsega telesa. Nogomet je tudi vzgoj-ni proces, v katerem se individualne sposobnosti posameznikov podrejajo interesom kolektiva (ekipe), s tem pa se veča pripravljenost varovancev, da tudi v vsakdanjem življenju pomagajo drug drugemu.

Upam, da bo ta prispevek o nogometu spodbudil še druge članice gibanja Specialne olimpiade po vsej Sloveniji, da se začnejo ukvarjati s to športno panogo, ter jih vabim, da se nam pridružijo v tekmovalni sezoni 1996.

Ilija Radoš

DESET LET POZNEJE...

Pri pospravljanju mi je prišel v roke Naš zbornik iz leta 1985, številka s problematiko Rastemo in radi se imamo.

Tudi sama sem tu napisala članek: Njihova pota odraščanja. Moji varovanki (pastorki) je bilo takrat petintrideset let. Bila je najbrž že sredi klimakterija in je bila izredno težavna, saj sem vse to opisala.

Kako je pa danes? Dekle je prestalo klimakterij in izgubilo menstruacijo brez slehernih zdravstvenih težav. Psihične težave, ki sem jih opisala, pa so skoraj povsem izginile.

Takrat, pred desetimi leti, so mi zdravniki, socialni delavci in celo sorodniki prerokovali, da dekle ne bo dolgo živelo, čeprav je pravzaprav izredno zdravo! Res da je majhne postave in silno debela. Pismenost je seveda bolj revna, bere tudi dosti bolj slabo kot pred leti. Tudi z denarjem zna še manj ravnati. A to kar preprosto rešim: denarja ji pač v roke ne dam, ves njen denar imam na knjižici in ga dvigam, kadar je potrebno. Drugače pa se v času in prostoru dosti bolje znajde kot pred leti. Sicer ne vstane, če je ne zbudim in oblečem, izjemoma to dolžnost zaupam neki moji sosedi, a v delavnico, na avtobus gre lepo sama. Celo če moram od hiše pred njo, je dovolj, da jo postavim v kuhinjo in ji pokažem na uri, kdaj mora iti. Morda bo kakšno luč pustila prižgano in vrata odprta, a šla bo od hiše ob svojem času in ne bo bežala nazaj na posteljo, kakor včasih. Tudi zvečer gre spat, kadar ji ukažem. Sicer ji moram dati roko, da vstane iz naslanjača in da pobere vso svojo kramo, ki jo je iz torbice razložila po mizi, a tudi če televizor še gori, gre mirno spat. Le luč v spalnici ji moram ugasiti.

Rejenca seveda nista več otroka. Oba sta že odslužila vojaščino, eden še za Jugoslavijo, drugi pa za samostojno Slovenijo. Ničesar več si ne izmišlja o njiju. Tudi onadva jo imata rada in jo pogrešata, če gre z delavnico na letovanje. Ona ju je tudi pogrešala, ko sta bila vojaka.

Če sem odsotna, ji skuhata kavico, ki jo ima tako rada.

Če jima ukažem pomiti posodo, jo naženeta, naj to naredi ona, in na to sta jo navadila bolje kot jaz. Pri vsakem skupnem delu, kot je spravilo drv in podobno, jo hočeta imeti zraven, tudi če je v napoto. "Pusti ji to veselje, mati," mi pravita.

Na pogrebe še vedno rada hodi. Prijateljice pa si je našla med starejšimi ženskami v vasi, ki kaj rade poklepetajo z njo.

Ni za obupati, so rekli naši stari. Vem, da ne bom mogla večno skrbeti zanjo, a ko ne bom mogla več, bova obe skupaj šli v dom.

Skrbnica

DRUGE IGRE SPECIALNE OLIMPIADE PODRAVSKO-POMURSKE REGIJE

Osnovna šola Cvetka Golarja Ljutomer, varstveno-delovni center in Društvo za pomoč duševno prizadetim občine Ljutomer so bili gostitelji drugih iger Specialne olimpiade podravsko-pomurske regije, ki so potekale 26. maja v športno-rekreacijskem centru v Ljutomeru. Pokroviteljica iger je bila občina Ljutomer.

Na športne igre se je prijavilo trinajst ekip s sto dvainosemdesetimi tekmovalci:

1. Dom Lukavci, enajst tekmovalcev
2. Društvo za pomoč duševno prizadetim Maribor, pet tekmovalcev
3. Dvojezična Osnovna šola II. Lendava, deset tekmovalcev
4. ZDŽB Hrastovec-Trate, osemnajst tekmovalcev
5. Osnovna šola Dr. Ljudevita Pivka Ptuj, sedem tekmovalcev
6. Osnovna šola Gustava Šiliha Maribor, triinštirideset tekmovalcev
7. Osnovna šola IV. Murska Sobota, deset tekmovalcev
8. Osnovna šola Dr. Janka Šlebingerja Gornja Radgona, enaindvajset tekmovalcev
9. Varstveno-delovni center Murska Sobota, sedem tekmovalcev
10. Sožitje - Društvo za pomoč duševno prizadetim Ormož, enajst tekmovalcev
11. Varstveno-delovni center Polž Maribor, šest tekmovalcev
12: Zavod Dornava, dvanajst tekmovalcev
13. Osnovna šola Cvetka Golarja Ljutomer, enaindvajset tekmovalcev.

Najštevilnejša ekipa na tekmovanju specialne olimpiade je bila ekipa iz Osnovne šole Gustava Šiliha iz Maribora. Ekipa iz doma Lukavci pa je bila na tekmovanju specialne olimpiade prvikrat.

Prireditev je potekala v športno-rekreacijskem centru v Ljutomeru, začela pa se je ob 8.30 uri. Ekipe so se zbrale na parkirnem prostoru pred stadionom. Udeležence so pričakale hostese in poskrbele, da so najprej pomalicali in se odžejali. Spremljale so jih ves dan. To delo smo zaupali dijakinjam gimnazije Franca Miklošiča iz Ljutomera.

Ko so se vse ekipe zbrale, smo zaslišali zvoke fanfar in prijazen glas napovedovalca je najavil mimohod, pravzaprav prihod ekip na stadion.

Prihod ekip so popestrile maskote (čebelica, osa, mravlja), ki so veselo poskakovale med tekmovalci.

V kulturnem programu ob odprtju so sodelovali učenci Osnovne šole Cvetka Golarja Ljutomer, varovanci varstveno-delovnega centra, plesna skupina iz Osnovne šole Ivana Cankarja in mladinska godba na pihala Glasbene šole Slavka Osterca Iz Ljutomera.

Nepopisno doživetje za vse navzoče na igrah je bil prihod olimpijske zastave. Zaslišali smo zvoke športnega letala. Visoko na nebu smo zagledali majhno piko, ki je postajala vse večja. Nad nami se je pojavil padalec s pripeto olimpijsko zastavo. Pristal je v sredini stadiona. Varovanci Varstveno-delovnega centra Ljutomer, člani športne ekipe, so prinesli zastavo do droga in jo ob svečanih zvokih olimpijske himne tudi dvignili. Igre je odprl gospod župan Ludvik Bratuša, vse navzoče pa je pozdravila ravnateljica Osnove šole Cvetka Golarja Ljutomer gospa Irena Cvetko in vsem tekmovalcem zaželela obilo športne sreče. Preden se je tekmovanje začelo, so prileteli še zmajarji, ki so spustili nad igriščem med tekmovalce nekaj sladkih bonbonov.

Tekmovalne discipline, v katerih so se pomerili tekmovalci, so bile:

atletika:
- tek na 50 m (M,Ž)
- tek na 100 m (M,Ž)
- tek na 200 m (M,Ž)
- skok v daljavo
- met žogice
- namizni tenis (elementi in igra) in elementi košarke.

Tekmovanje je vodil gospod Tone Ficko, ki je v imenu vseh sodnikov svečano zaprisegel. Drugi sodniki so bili predmetni učitelji telesne vzgoje iz osnovne šole ljutomerske občine. Pri obdelavi podatkov in izdelavi biltena sta nam pomagala Borut Casar in profesor Zvonko Kustec z dijaki Gimnazije Franca Miklošiča iz Ljutomera. Tudi zdravstvena služba nam je priskočila na pomoč. Z nami sta bili ves čas tekmovanj zdravnica Suzana Makoter in medicinska sestra Vera Bogdan.

Dan je bil lep in sončen in tekmovanje je potekalo brez zapletov. Tekmovalci so nestrpno čakali na podelitev medalj. Medalje so podeljevali zaslužni športniki občine Ljutomer, ravnateljica Irena Cvetko, upokojena ravnateljica Marija Prelog, župan Ludvik Bratuša z gostoma iz Francije in mnogi drugi.

Podelitev medalj je popestrila plesna skupina iz Osnovne šole Križevci pri Ljutomeru.

Po končanem tekmovanju in podelitvi medalj smo se vsi skupaj odpeljali v gostišče Jeruzalem v Jeruzalemu, kjer nas je čakalo dobro in obilno kosilo. Za veselo razpoloženje sta poskrbela Duo Step (Damjana Karba in Franjo Slavinec). Ob zvokih njune glasbe so vsi zaplesali in se veselili do večernih ur.

Lidija Horvatič

VPRAŠALI STE MI ODGOVARJAMO

VPRAŠANJE:
Želela bi, da mi podrobneje razložite oprostitev plačila turistične takse.

ODGOVOR:
Turistična taksa je denarni znesek, ki ga plača gost za vsak dan začasnega bivanja v kraju zunaj svojega stalnega bivališča.
Plačila turistične takse pa so oproščeni člani invalidskih organizacij in druge invalidne osebe, ki svojo invalidnost lahko utemeljijo z ustreznim dokumentom.

VPRAŠANJE:
Ali so plačila zdravstvenih storitev oproščeni tudi ožji družinski člani (oče, mati, sestra, brat) prizadetega družinskega člana, in če so, s kakšnim potrdilom?

ODGOVOR:
Oprostitev plačila zdravstvenih storitev po pravilih zdravstvenega zavarovanja oziroma olajšave veljajo samo za duševno prizadetega družinskega člana, in ne tudi za druge družinske člane.

VPRAŠANJE:
Kdo ima pravico do povišanega otroškega dodatka?

ODGOVOR:
Povišan otroški dodatek za 50% pripada otrokom in mladostnikom, ki so razvrščeni po 3. ,4. ,5. ali 6. členu Pravilnika o razvrščanju in otroci s takšnimi boleznimi in motnjami, ki jim je zaradi njih onemogočeno življenje skupaj z zdravimi otroci.
Strokovno mnenje, da gre za otroka s tako obliko bolezni, na podlagi katere je upravičen do povišanega otroškega dodatka, poda strokovni kolegij Pediatrične klinike v Ljubljani, mnenje o pravici do povišanega otroškega dodatka na podlagi tega strokovnega mnenja pa poda komisija za razvrščanje občinske skupnosti socialnega skrbstva.

VPRAŠANJE:
Ali je moja duševno prizadeta hčerka lahko tudi po 18. letu zavarovana kot družinski član?

ODGOVOR:
Zavarovane osebe, ki na podlagi odločbe pristojnega organa prejemajo nadomestilo za invalidnost po Zakonu o družbenem varstvu duševno in telesno prizadetih odraslih oseb, morajo biti obvezno zavarovanci po tem statusu, in ne kot družinski člani.

VPRAŠANJE:
Kdaj se lahko odvzame poslovna sposobnost?

ODGOVOR:
Če se pokaže, da oseba iz katerihkoli razlogov, zlasti zaradi duševne prizadetosti, ni sposobna skrbeti sama zase, za svoje pravice in koristi, se ji odvzame poslovna sposobnost in se jo postavi pod skrbništvo, skrbnik pa jo zastopa. Če osebi ne odvzamemo poslovne sposobnosti, je ne moremo postaviti pod skrbništvo.
Ne moremo pa odvzeti poslovne sposobnosti otroku, ker je ta nima. Zanj skrbijo starši in ga zastopajo, ne glede na to, ali je ali ni duševno prizadet.

VPRAŠANJE:
Kako je s potrjevanjem zdravstvene izkaznice osebe, ki prejema nadomestilo po Zakonu o družbenem varstvu oseb?

ODGOVOR:
Zavarovancem, ki prejemajo nadomestilo po Zakonu o družbenem varstvu, enkrat na leto potrdi zdravstveno izkaznico Zavod za zdravstveno zavarovanje.

VPRAŠANJE:
Zakaj so mi pri dohodnini upoštevali samo 25-odstotno olajšavo za duševno prizadetega otroka in enako tudi ženi? Ali mi ne pripada 50-odstotna olajšava?

ODGOVOR:
Po Zakonu o dohodnini se prizna posebna olajšava zavezancem, ki vzdržujejo otroka z zmerno, težjo in težko motnjo v telesnem in duševnem razvoju, in sicer znaša ta olajšava 50 odstotkov letne povprečne plače zaposlenih v Republiki Sloveniji.
Za istega vzdrževanega člana se prizna posebna olajšava samo enemu zavezancu, drugemu pa le morebitna razlika do celotne višine olajšave. Če se zavezanci ne morejo sporazumeti, kdo izmed njih bo uveljavljal pravico do posebne olajšave za istega vzdrževanega družinskega člana, se prizna vsakemu zavezancu sorazmerni del olajšave.

VPRAŠANJE:
Ali mi pripada za duševno prizadetega otroka višja preživnina?

ODGOVOR:
Preživnina se določa v sodnem postopku. Pri odmeri višine preživnine sodišče upošteva premoženjsko stanje vsakega od staršev in pa otrokove potrebe.
Pri bistveno spremenjenih pogojih, ki so bili upoštevani pri izdaji osnovnega sklepa za preživnino, se odda vloga za ponovno presojo višine preživnine na pristojnem sodišču.

VPRAŠANJE:
Imam duševno prizadetega otroka. Ali mi zato v podjetju pripada več dopusta?

ODGOVOR:
Po Zakonu o delovnih razmerjih imajo pravico do povečanega letnega dopusta delavci, ki negujejo in varujejo težje telesno ali zmerno, težje ali težko duševno prizadeto osebo.
Glede na te določbe in določbe kolektivne pogodbe dejavnosti v podjetju imate pravico do povečanega letnega dopusta do 5 dni nad 30 dni letnega dopusta.

VPRAŠANJE:
Imam otroka, ki je težje moten v telesnem in duševnem razvoju. Otrok je v oskrbi zavoda. Ali sem kot delavka tudi v kategoriji zaščitenih delavcev?

ODGOVOR:
Po Zakonu o delovnih razmerjih delavki oziroma delavcu samohranilki (-cu) z otrokom do dveh let starosti ali z otrokom, zmerno ali težje motenim v duševnem ali telesnem razvoju, lahko preneha delovno razmerje samo z delavkinim oziroma delavčevim soglasjem.
Navedena določba zakona sicer ne govori o tem, da naštete zaščitene kategorije delavcev ne morejo biti uvrščene v program razreševanja presežnih delavcev, ampak so varovane samo pred prenehanjem delovnega razmerja, torej jim preneha delovno razmerje samo s soglasjem, dokler trajajo navedene okoliščine.
Glede na navedeno določbo zakona je bistveno to, da ima delavka otroka, ki je težje moten v telesnem in duševnem razvoju, vendar ne glede na to, kje ima delavka takega otroka v oskrbi.

VPRAŠANJE:
Ali pripada vsem otrokom z motnjami v telesnem in duševnem razvoju otroški dodatek? Ali je vsem enako povečan?

ODGOVOR:
Merila za dodeljevanje otroškega dodatka so za vse otroke enaka ne glede na motnje v telesnem in duševnem razvoju.
Otroški dodatek se dodeljuje kot družbena pomoč otrokom, in sicer glede na povprečni mesečni dohodek družine na družinskega člana v koledarskem letu pred vložitvijo zahtevka.

Otroci z motnjami v telesnem in duševnem razvoju, ki dobivajo otroški dodatek po zgoraj navedenih merilih, pa imajo vsi zvišan otroški dodatek za 50 odstotkov. Poleg tega se za otroke z motnjami v telesnem in duševnem razvoju pravica do otroškega dodatka podaljša do dopolnjenega 18. leta starosti.

Nevenka Ljubič
pravnica

CARINSKI ZAKON IN UREDBA O UVELJAVLJANJU PRAVICE DO CARINSKE OPROSTITVE

V letošnjem letu sta bila sprejeta in objavljena Carinski zakon (Ur.l. RS 1/95) in Uredba o uveljavljanju pravice do carinske oprostitve (Ur.l. RS 56/95), ki prinašata kar nekaj pomembnih novosti tudi za osebe z zmerno, težjo in težko telesno in duševno prizadetostjo.

Po Carinskem zakonu (161. člen tč. 8.) so plačila carine oproščeni invalidi za specifično opremo in tehnične pripomočke, ki jih neposredno uporabljajo za življenje in delo, ter za nadomestne dele za uporabo te opreme in pripomočkov, če jih prinesejo ali dobijo iz tujine za osebno rabo.

Glede na to določbo Zakona je natančneje določeno v 10. poglavju Uredbe (od 33. do 37. člena), in sicer:

- 33. člen:

(1) Upravičenec, ki želi uveljaviti oprostitev iz 8. točke 161. člena Carinskega zakona, mora skupaj s carinsko deklaracijo predložiti dokaz, da mu je deklarirana specifična oprema oziroma tehnični pripomoček neposredno potreben za življenje in delo, oziroma dokaz, da deklarirane nadomestne dele potrebuje za uporabo te opreme oziroma pripomočkov.

(2) Oprostitev plačila carine v skladu s tem poglavjem se lahko uveljavlja le za predmete, ki so navedeni v prilogi 2, ki je sestavni del te Uredbe, ter za osebna motorna vozila, v skladu s pogoji iz 34. in 35. člena te Uredbe.

(3) Kot dokazilo iz prvega odstavka tega člena upravičenec predloži praviloma potrdilo pristojnega zdravnika oziroma zdravstvene ustanove.

- 34. člen:

(1) V skladu z 8. točko 161. člena Carinskega zakona lahko oprostitev plačila carine pri uvozu motornih vozil uveljavljajo samo naslednje osebe:

- osebe, pri katerih je zaradi izgube, okvare ali paraliziranosti spodnjih okončin ali medenice nastala najmanj 80% telesna okvara;
- osebe, ki so popolnoma izgubile vid na obeh očesih;
- osebe - invalidi s priznano pravico do dodatka za postrežbo in tujo pomoč;
- osebe z zmerno, težjo in težko telesno in duševno prizadetostjo, ki potrebujejo nego in pomoč drugih in imajo v skladu s posebnimi predpisi priznano stanje stopnje invalidnosti iz prejšnjih alinej.

(2) Za osebe iz četrte alinee prejšnjega odstavka se štejejo:

- odrasle osebe, ki pridobijo status invalida v skladu s predpisi, ki urejajo varstvo telesno in duševno prizadetih oseb;
- otroci in mladoletniki, ki pridobijo status invalida v skladu s predpisi, ki urejajo izobraževanje in usposabljanje otrok in mladostnikov z motnjami v telesnem in duševnem razvoju;
- predšolski otroci, ki imajo stalne motnje v telesnem in duševnem razvoju in jih spremljajo mentalnohigienski dispanzerji pediatrične službe ali ustrezne specialistične klinike.

(3) Osebno motorno vozilo se lahko v skladu s prvim odstavkom tega člena oprosti plačila carine le, če je namenjeno izključno za prevoz invalida.

(4) Oprostitev plačila carine v skladu s prvim odstavkom tega člena se lahko zahteva največ enkrat v treh letih.

- 35. člen:

(1) Oprostitev iz 34. člena te Uredbe se uveljavlja na podlagi pisnega izvida in mnenja invalidske komisije, ustanovljene po predpisih o pokojninskem in invalidskem zavarovanju, ter pisnega izvida in mnenja komisije za razvrščanje, ustanovljene po predpisih s področja šolstva. Vojni invalidi uveljavljajo oprostitev na podlagi pisnega izvida in mnenja pristojne zdravniške komisije po predpisih o pravicah vojnih invalidov.

(2) Upravičenec lahko uveljavi pravico do carinske oprostitve, če uvaža osebno motorno vozilo izključno za osebni prevoz in če carinskemu organu poleg izvida in mnenja komisije iz prvega odstavka tega člena priloži tudi naslednje dokaze:

- da je sposoben voziti osebno motorno vozilo, kar dokazuje z ustreznim vozniškim dovoljenjem na svoje ime, ali
- da mu je potrebna nega in pomoč druge osebe, ki ima vozniško dovoljenje in bo vozila to vozilo izključno zaradi prevoza invalida, če ta ne more imeti vozniškega dovoljenja zaradi invalidnosti, kar se dokaže z odločbo, s katero mu je priznana pravica do strežbe in pomoči, ali z drugim dokumentom , ki ga izda pristojni organ in vozniškim dovoljenjem osebe, ki streže invalidu in mu pomaga.

(3) Upravičenec mora poleg navedenih dokazil in carinske deklaracije predložiti carinskemu organu še pisno izjavo, da v zadnjih treh letih ni uveljavil ugodnosti s tega naslova.

- 36. člen:

(1) Carinski organ mora o vseh dokazilih, na podlagi katerih invalid uveljavlja pravico do carinske oprostitve pri uvozu osebnega motornega vozila, vpisati ustrezne podatke v carinsko deklaracijo, na kateri tudi potrdi oprostitev plačila carine.

(2) Carinski organ na carinski deklaraciji vpiše naslednjo opombo:

"Če invalidna oseba odtuji osebno motorno vozilo v treh letih od dneva prepustitve, mora plačati carino v skladu s carinskim zakonom."

(3) V prometno dovoljenje osebnega motornega vozila, za katerega je bila uveljavljena carinska oprostitev, se v rubriko OPOMBA vpiše naslednje besedilo : "Vozilo se ne sme brez plačila carine odtujiti do (vpiše se datum poteka triletnega roka iz prejšnjega odstavka). Vozilo je namenjeno izključno za prevoz invalida."

(4) Uporabo osebnega motornega vozila, uvoženega brez plačila carine, v skladu z zakonom kontrolirajo poleg carinskih organov tudi policija ter pristojni inšpekcijski organi in o ugotovljenih nepravilnostih obveščajo carinske organe.

(5) Organ, pristojen za registracijo vozil, ne sme registrirati osebnega motornega vozila, ki ga je upravičenec uvozil brez plačila carine, na drugo osebo, preden preteče rok iz drugega odstavka tega člena, če upravičenec ne predloži listine carinskega organa, da je bila carina plačana v skladu s carinskim zakonom.

- 37. člen:

(1) Če je imel upravičenec pred potekom triletnega roka iz drugega odstavka prejšnjega člena prometno nesrečo in je bilo vozilo poškodovano za več kot 70% tržne vrednosti vozila na dan nesreče, lahko poškodovano vozilo proda, ne da bi plačal carino.

(2) Upravičenec, ki želi uveljaviti oprostitev plačila carine v skladu s prejšnjim odstavkom, mora carinskemu organu predložiti potrdilo o tržni vrednosti poškodovanega vozila, ki ga izda izvedenec za motorna vozila.

(3) Če invalidna oseba umre pred potekom triletnega roka iz drugega odstavka prejšnjega člena, lahko dediči vozilo, ki so ga podedovali, prodajo, ne da bi plačali carino.

Vsa ta navedena določila Uredbe za uveljavljanje pravice do carinske oprostitve pa začnejo veljati 1. januarja 1996.

Nevenka Ljubič
pravnica

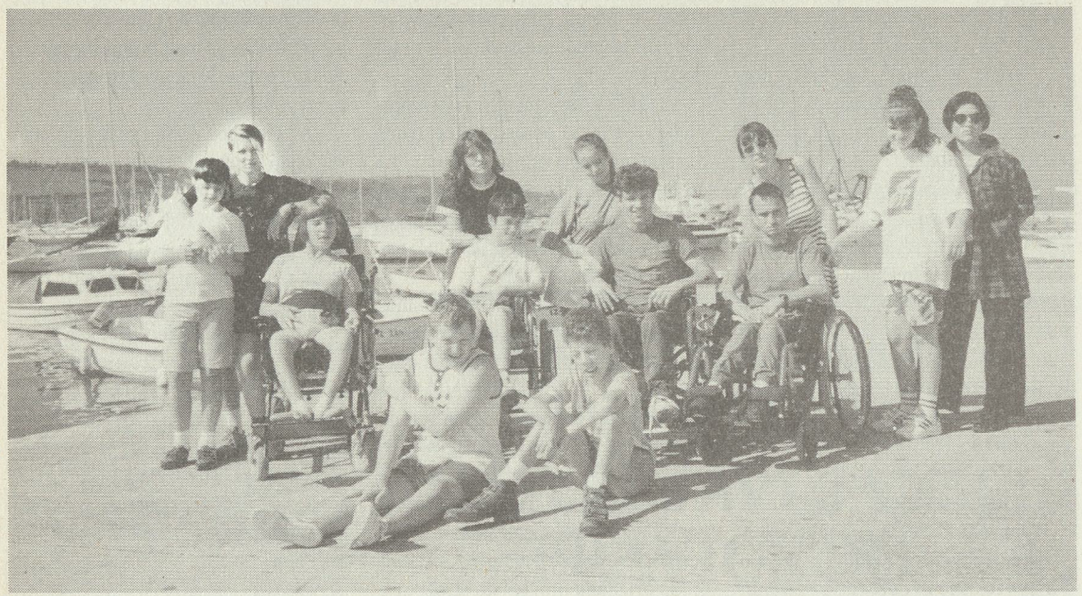

Šola v naravi za učence OVI - II. stopnja.

ŠOLA V NARAVI V IZOLI

V letošnjem šolskem letu smo za mladostnike z oddelka vzgoje in izobraževanja organizirali šolo v naravi v domu Dva topola v Izoli. Udeležilo se je je osem otrok.

Že same priprave na letovanje so mladostnike navduševale tako, da so po svojih močeh in zmožnostih pridno pomagali pri pripravi osebne prtljage in drugih stvari, ki smo jih potrebovali za letovanje.

Navdušeni in polni pričakovanja smo se v ponedeljek zjutraj odpravili proti Izoli. Po prihodu tjakaj smo se najprej nastanili in uredili prtljago.

Že takoj prvi dan smo se po kosilu odpravili na plažo, ker smo hoteli izkoristiti lepo vreme, ki pa nas je na veliko srečo spremljalo skoraj ves teden. Kljub nekoliko hladnejši vodi smo veselo čofotali in "zaplavali" v morju. Mladostnike smo pri tem kar ves čas spremljali pedagogi.

Čas na plaži smo si krajšali s kegljanjem, nabiranjem školjk in zanimivih kamenčkov, ribolovom - ki pa je bil na žalost neuspešen, ker nismo ničesar ujeli.

Celo s "pedalinom" smo se zapeljali po morju, od koder smo opazovali Izolo in obalo.

Kljub temu da smo bili na letovanju, nismo pozabili na šolo. Tako smo se ob dopoldnevih veliko pogovarjali o življenju v morju, o delu ljudi, ki smo jih srečevali. Zelo zanimivo nam je bilo, ko smo videli ribiča na obali šivati mrežo. Pripravljal se je na ribolov.

Pogovarjali in opisovali smo dogodke minulega dne, nekatere smo tudi narisali, pisali razglednice svojim domačim in prijateljem.

Pred začetkom dela smo imeli tudi nekaj minut rekreacije; razgibali smo se, se igrali z baloni ipd.

Veliko pozornost smo posvečali tudi samourejanju. Mladostniki so se sami preoblačili, umivali, pospravljali perilo in si pripravili čisto za naslednji dan. Imeli smo veliko dela s samostojnim prhanjem, umivanjem nog, nismo pa pozabili tudi na čistočo zob. Zato smo zvečer porabili kar precej časa, preden smo legli k zasluženemu počitku.

Pri hranjenju smo se trudili za kulturno hranjenje in vedenje pri mizi, uporabo jedilnega pribora in prtičkov. Po obroku so nekateri tudi pridno pomagali pri pospravljanju miz in brisanju.

Po obilni večerji smo se večkrat odpravili na krajši potep. Poslušali smo tiho šumenje morja, občudovali mesto ponoči in premnogokatere lučke, svetilnike...

Neko jutro nas je zbudilo slabo vreme. Vendar se nismo ustrašili. Dan smo izkoristili za obisk akvarija v Piranu. Do tja so nas zapeljali prijazni uslužbenci iz doma Dva topola. Na naše presenečenje so bili mladostniki med obiskom akvarija zelo dejavni. Veliko stvari jih je zanimalo; Simon je natančno prebral imena rib, si ogledal ribe in jih potem tudi poiskal v akvariju. O delovanju akvarija, od kod dobijo ribe, kdaj ga zaprejo in ali je odprt tudi v zimskem času, so se otroci pozanimali pri blagajničarki.

V akvariju se nam je najbolj vtisnil v spomin čisto pravi morski pes ter nekatere školjke, ki smo jih tudi sami nabirali ob obrežju. Tu smo si napasli oči ob prečudovitih ribah.

Praznovali smo Simonov rojstni dan in pogostili smo se z veliko porcijo sladoleda v eni izmed izolskih restavracij.

Čas nam je kar hitro, prehitro mineval, in prišla je sobota, ko smo se odpravili domov. Polni prelepih vtisov smo sedli v kombi in odpeljali z željo: naslednje leto bi spet radi prišli semkaj. Kajti v ta namen smo vrgli tudi kovance v morje.

Erika Čuk
vzgojiteljica

ŠOLA V NARAVI V IZOLI

V letošnjem šolskem letu smo za otroke oddelka vzgoje in izobraževanja iz Centra iz Vipave prvič organizirali šolo v naravi. Udeležilo se je je osem otrok. Pod svojo streho so nas prijazno sprejeli v domu Dva topola v Izoli.

V veselem pričakovanju smo se odpravili na pot. Takoj prvi dan smo odšli na plažo, kjer smo se kljub že nekoliko jesenskemu vremenu lahko tudi kopali. Naš čas pa smo poleg kopanja zapolnjevali tudi s športnimi igrami, sprehodi, obiskom akvarija v Piranu. Preskušali smo se tudi v ribarjenju, vendar je bil naš ulov kljub vztrajnosti zelo skromen. Zato pa smo svoje želodce potešili - ob praznovanju rojstnega dne naše sošolke Simone - z veliko porcijo sladoleda.

Pred spanjem smo imeli vsak večer veliko dela, da smo se vsi umili, oblekli v pidžame in pospravili svoja oblačila. Utrujeni smo vsak dan takoj zaspali.

Teden nam je kar prehitro minil. Polni prelepih vtisov smo se srečni vrnili domov.

Gojenci oddelka vzgoje in izobraževanja - II. stopnja

NAŠI OBČUTKI IN MISLI O IZLETU

Prevzeli sta me tišina in mogočnost gora. Čudovit dan.

Gordana

Ostajam brez besed, vsi čuti so onemeli, le pogled govori zase. Veselje je nepopisno.

Saša

Všeč mi je bilo kosilo v naravi, na samem, ob žuborenju Soče. To je povsem nekaj drugega kot kosilo v našem Centru.

Rok

Bilo mi je tako lepo, da bi ostala kar tam.

Sonja

Narava in Trenta sta mi bili še posebno všeč, ker je bil lep, sončen dan. Prijetno je bilo kramljati v objemu gora.

Bojan

Narava me je prevzela in začutila sem osamljenost. Rada bi se vrnila nazaj v planinski raj.

Nataša

Čez lesenega trentarja ter srnjakov golaž in polento ga pa ni.

Janko

V muzeju sta mi bili najbolj všeč trentarska hiša in "šok soba". Lepo mi je bilo tudi pri Marku doma, kjer sem pojedla okusno kosilo in se gugala na gugalnici.

Lora

PLANINSKI RAJ - TRENTA

Ta pot skriva v sebi nekaj posebnega. Do današnjega dne smo jo poznali le, če smo se potepali s prstom po zemljevidu.

Mislili smo, da vemo o čudežu narave popolnoma vse. Vendar nam je ta dan odprl oči in spoznali smo, da živimo s svojimi čuti daleč proč od nje.

Naj vam zaupamo, kam smo se pravzaprav odpeljali: pot nas je vodila po zahodnem delu naše domovine, po soški dolini. Čeprav smo do Trente sedeli samo v kombiju, smo z zanimanjem občudovali reko Sočo, ki je s svojim žuborenjem zapolnila tišino. Trenta je resnično pravi planinski raj. Obdajajo jo čudovite gore, ki vsakemu obiskovalcu zaupajo delček svoje zgodbe.

Najprej smo se ustavili v trentarskem muzeju, kjer smo si ogledali kratek film o triglavskem narodnem parku.

Presenečeni smo osupnili, ko smo prišli v temen prostor, v katerem so bili televizijski zasloni. Z zanimanjem smo strmeli vanje in spremljali tok reke Soče. Začutili smo umirjenost. Radovednost nas je pripeljala do "šok sobe". Tudi ta prostor je obdajala tema in ob pogledu nanj smo se zamislili. Bil je poln odpadnega materiala. Lahko smo se prepričali, da ljudje, čeprav se imamo za najbolj bistra bitja, s svojim početjem počasi, a vendar vztrajno uničujemo naravo in sebe. Na žalost ne znamo živeti z naravo in jo ljubiti, da bi njeni sadovi vedno znova dozorevali.

V tretjem nadstropju smo si z veseljem ogledali tudi staro trentarsko hišo in predmete v njej. Življenje trentarjev v takratnih časih je moralo biti zanimivo in težko obenem.

Trenutki so drveli in še preden smo utegnili pogledati urne kazalce, smo znova sedeli v kombiju. To pa ne pomeni, da je bil naš izlet končan. Nasprotno!

Kolesa našega kombija so se po petminutni vožnji ustavila pred hišo našega prijatelja Marka v Trenti št. 8, kjer smo zaužili okusno kosilo. Marko nam je pripravil odličen srnjakov golaž. Skuhati je bilo treba le še polento. Po obilnem kosilu smo se odpeljali do Vršiča in se naužili svežega gorskega zraka.

Domov smo se vračali skozi čudovite kraje. Še posebej sta nas očarala Bohinjsko in Blejsko jezero.

Dan je bil prelep. Prvič smo zares začutili, kakšna sreča je biti z naravo, jo gledati in z njo govoriti.

Sašo Rolih

NA POTEPU

Letos se učimo o prvi svetovni vojni, zato smo se odločili za ogled kobariškega muzeja.

Iz Centra smo odšli ob osmi uri. Pot nas je vodila proti Novi Gorici in ob Soči. V Solkanu smo videli dva velika mostova čez Sočo in hidroelektrarno. Dolina Soče je zelo ozka. Po nekaj kilometrih smo prispeli v Plave, kjer je tudi elektrarna. V Anhovem smo videli cementarno.

Pri Mostu na Soči smo si ogledali čudovito umetno jezero, ki je nastalo za jezom hidroelektrarne Doblar. Po jezeru poleti vozijo turistične ladje. Peljali smo se skozi Tolmin proti Kobaridu. Opazovali smo reko Sočo. Bila je lepe modrozelene barve. Ob poti smo videli več urejenih pokopališč vojakov iz prve svetovne vojne.

V Kobaridu smo si ogledali muzej. V njem je veliko slik, orožja, razstreliva, oblek in drugih predmetov iz začetka 20. stoletja. Gospa, ki nam je muzej razkazala, nam je opisala potek bitke na Soški fronti.

Po ogledu muzeja smo se odpeljali v Bovec in Trento. Med potjo smo opazovali naravo: plazove, skale, melišča, značilne trentarske hiše, pisani gozd, koče...

Ko smo se ločili od reke Soče, smo se začeli vzpenjati proti Vršiču. To je 1611 m visok gorski prelaz v Julijskih Alpah. Vsi ostrejši ovinki so oštevilčeni. Na Vršiču smo srečali veliko planincev, ki so se vračali z različnih vrhov. Ogledali smo si gorske rastline in kupili kravje zvonce.

Po krajšem postanku smo se začeli spuščati proti Kranjski Gori. Med potjo smo opazovali okno v steni. Ustavili smo se ob majhnem jezeru. Tam smo se sprehajali, gugali, naredili gasilsko sliko, opazovali ribe, ki so skakale iz vode, in lovili mušice.

Ko se je znočilo, smo se naložili v kombi in jo mimo Bleda, Kranja in Ljubljane mahnili proti Vipavi.

V kombiju je bilo ves čas prijetno in zabavno. Damjan je igral na harmoniko, mi pa smo peli. Pripovedovali smo si šale. Gospe učiteljice so nam pokazale in razložile vse, kar je bilo zanimivega.

V Center smo se vrnili pozno zvečer. Bili smo utrujeni, vendar zadovoljni.

Učenci 8. razreda

NA IZLETU V VOLČJEM POTOKU

Mi smo dobri risarji. Obiskujemo likovni krožek. Že lani smo risali naš sanjski vrt. Risbice je naša mentorica poslala na natečaj.

Nataša je dobila nagrado. Podelitev je bila v Volčjem Potoku. To je zelo lep kraj z veliko rožami. Srečali smo se z otroki iz vse Slovenije. Občudovali smo drevesa in rože. Ob tem sem se spotaknil in padel v blato. Kljub temu smo se imeli lepo.

V Volčjem Potoku sem videl sanjski vrt.

Nermin Mehinović, 6.r.

ČARODEJ NA OBISKU

Prvi teden v oktobru je teden otroka. Tudi mi praznujemo svoj praznik.

Vsak dan imamo kakšno prireditev. Danes nas je obiskal čarodej. Iz rute je pričaral pravega živega goloba. Pokazal nam je belega zajčka. Vsakdo od nas ga je lahko prijel.

Prikazal nam je še veliko drugih čarovnij. Bilo je zabavno in prijetno dopoldne.

Sanja Cvijetkovič, 6.r.

IZLET NA GORENJSKO

Pred Rdečo dvorano smo se zbrali ob 6. uri zjutraj. Nato smo se odpeljali proti Šoštanju in Šmartnem ob Paki ter nadaljevali pot proti Gorenjski. Imeli smo dva avtobusa. Z nami sta bili tudi vodnici iz agencije Palma v Velenju. Pri nas je bila Maja.

Najprej smo se ustavili na Brezju. Tam smo imeli malico. Nato smo se odpeljali proti Kranjski Gori. Obiskali smo Kekčevo dolino. Iz Kranjske Gore smo se odpeljali proti Vršiču, ki je visok 1611 metrov. Ima petdeset vzpetin. Nato smo nadaljevali pot proti ruski kapelici. Rusko kapelico smo si tudi ogledali. Nato smo se peljali proti Bovcu. Tam smo si ogledali Trentarski muzej. Odpeljali smo se naprej proti Kobaridu in Mostu na Soči. Tam smo imeli v gostilni pri Štefanu kosilo. Milan nam je igral. Ostali smo samo dve uri. Ob 18. uri smo se napotili domov. V avtobusu smo gledali film Mister Bean. Na izletu je bilo zelo veselo.

Jelena Tadič
Varstveno-delovni center Ježek, Velenje

MEDNARODNI DAN GLUHIH V KOPRU

V soboto, 30. septembra, smo šli na izlet v Koper, kjer je bil mednarodni dan gluhih. Na izlet smo šli z avtobusom podjetja Koratur. Na to proslavo so prišli vsi gluhi in naglušni iz vse Slovenije. Proslava je bila v športni dvorani Osnovne šole Lucija. Prišli so tudi nekateri znani Slovenci: Štefka Kučan, ministrica za delo in družino Rina Klinar, Metka Volčič, ki je vodila proslavo, župan občine Koper Aurelio Juri, poslanka Danica Simšič itn. Podelili so priznanja predsednikom društva iz vse Slovenije. Ko se je proslava končala (začela se je ob 13. uri, končala pa ob 15. uri), smo šli na vožnjo z ladjo. Vozili smo se iz Izole do Portoroža. V Portorožu smo si ogledali mesto in kupili razne spominke itn. Tam nas je počakal tudi naš avtobus. Vse udeležence so vozile tri ladje, ena je bila večja, kjer sem bil tudi jaz, dve ladji pa sta bili malo manjši. V Portorožu smo morali čakati eno uro, ker smo čakali še na druge naše izletnike, ki so se vozili z drugima dvema ladjama. Potem smo šli nazaj v športno dvorano, z avtobusom seveda, tokrat na družabno srečanje z glasbo, plesom in večerjo. Družabno srečanje je trajalo pet ur, od 17. do 22. ure. Na tem družabnem srečanju so peli Primorski fantje z očarljivo Ivico. In ko je bilo tega srečanja konec, sem stopil h gospe Kučanovi, soprogi našega predsednika države Milana Kučana, in jo prosil za avtogram, ki mi ga je tudi dala. Najprej me je vprašala, kako mi je ime, povedal sem ji, da sem Valentin, ona pa mi je rekla, da imam zelo lepo ime, kar mi je bilo zelo pri srcu. Dala mi je tudi kamenček za srečo - o njem bom pisal še kasneje. Potem smo šli spat v hotel v Izolo. Hotel je B-kategorije, vsaka soba ima pa tudi telefon in televizor. Najprej smo šli v recepcijo, kjer so nam delili ključe hotelskih sob. Potem smo prišli do hotela, kjer sem hotel odpreti glavna vrata - in nisem mogel, prišli so drugi - niso mogli. Čez pet minut so me začele noge boleti in znova sem poskusil odpreti vrata - in glej ga, čudež, vrata so se odprla, drugi pa so planili v smeh, ker smo mislili, da so vrata zaklenjena, pa niso bila. Vse to je bilo maslo kamenčka za srečo. Ta gospa Kučanova je strašno prijazna. Zato pa ji pravimo, da je prva dama Slovenije. In naslednji dan zjutraj smo vstali ob 7.30 uri. Potem smo imeli samopostrežni zajtrk v nekaj metrov oddaljeni restavraciji. Ključe hotelskih sob smo vrnili v recepcijo. V recepciji so nam dali potne liste in osebne izkaznice, ker smo jih morali prvi dan pustiti v recepciji. Menda zaradi kraje. Potem smo šli na zajtrk, ki je bil samopostrežni. Jedli pa smo salame, sir, pašteto, maslo, med, kremo Viki itn. Zraven je bila tudi velika posoda s tremi pipami. Tako smo lahko po želji izbirali: mleko, kavo ali čaj.

Po zajtrku smo odšli na avtobus. Nato smo se odpeljali iz Izole v Trst v Italijo. Šli smo tudi na Miramare, kjer smo si ogledali grad. Bilo je zelo zelo veliko mačk. Ogledali smo si tudi okolico tega gradu, videli smo kipe, ob enem od njih smo se slikali, videli smo tudi ribnik z racami in labodi. Potem smo se vrnili v avtobus, kamor smo se odpeljali v Škocjanske jame, kjer smo si jih tudi ogledali. V jami je bilo zelo lepo. Videli smo ravne kapnike, Tiho jamo, Hankejev most, ponvice itn. Ko smo prišli ven, smo se peljali s poševnim dvigalom na tračnicah. To dvigalo sprejme 30 ljudi oz. 2080 kg teže ali nekaj takega. Bilo je zelo super. Potem smo se z avtobusom odpeljali nikamor drugam kot v Lipico. Najprej smo šli v jahalnico, kjer smo si ogledali dresuro konj, hlev s konji ter celo kobilarno. Imeli smo tudi vodnika. Bil je zelo prijazen. Iz Lipice smo nadaljevali pot do Domžal, kjer smo večerjali v gostilni. Bilo je zelo lepo in urejeno. Ima tudi svojo pivovarno in pivnico.

Videli smo tudi veliko cistern za izdelavo piva, med njimi dve veliki bakreni cisterni, zraven pa je bil tudi poseben računalnik uravnaval okus piva. Po večerji smo odšli v avtobus, kamor smo se odpeljali naravnost domov. Med potjo domov, bilo je okrog 19. ure, smo v avtobusu gledali televizijo. Mislim, da je to za zdaj vse. Na izletu sem se imel prelepo, prečudovito, pre... in mislim, da ne bom nikoli pozabil teh dveh dnevov.

Lep pozdrav!

Valentin Laure
Varstveno-delovni center Ježek, Velenje

NA IZLETU

V soboto je bil šolski dan. Nekateri so bili v šoli, drugi so šli na izlet.

Odšla sem na izlet. Zbrali smo se na avtobusni postaji. Na avtobusu je bilo enainšestdeset ljudi. Bili smo otroci in starši. Odpeljali smo se v Atomske Toplice. Nekateri so si šli ogledat Olimje, drugi so šli na kopanje. Jaz sem se šla kopat. Najprej smo si kupili vstopnice. Preoblekli smo se v kopalke. Oblačila smo spravili v omarico in jo zaklenili. Potem smo se odšli kopat. Voda je bila topla. V bazenu je bilo veliko ljudi. Meni je bilo všeč na kopanju.

Potem smo se odpeljali do vasi Tinje. Na turistični kmetiji smo imeli kosilo. Za kosilo smo imeli juho, krompir, riž, solato, fižol in ocvrto meso. Kosilo je bilo zelo dobro. Imeli smo dva muzikanta. Igrala sta na harmoniko in citre. Nekateri so tudi plesali in peli. Proti večeru smo se odpeljali v Sevnico.

Še bi odšla na takšen izlet. Hvala našemu društvu Sožitje.

Marica Prah
Osnovna šola Ana Gale, Sevnica

OSVOJIL SEM MEDALJO

Varovanci delovnega centra iz Ljutomera smo se udeležili drugega atletskega mitinga v Domžalah 23. septembra. Tega dneva sem se zelo veselil, saj sem bil tekmovalec za tek na 50 metrov. Zjutraj ob 6. uri je bil odhod. Našo delavnico je zastopalo šest športnikov. Peljali smo se s kombijem. Z nami sta bili tovarišici Nevenka in Mira. Šofer Vlado nas je srečno pripeljal v Domžale.

Najprej je bil zbor vseh tekmovalcev. Nato je vse potekalo po določenem programu. Z nestrpnostjo sem pričakoval start teka na 50 metrov za moške. Ves čas sem si mislil, da moram dobro teči. Uspelo mi je, saj sem dosegel drugo mesto in dobil srebrno medaljo. Ponosen in vesel sem bil zaradi doseženega uspeha.

Srečni smo se vrnili domov, saj je naša ekipa osvojila štiri medalje.

Peter Pozderec

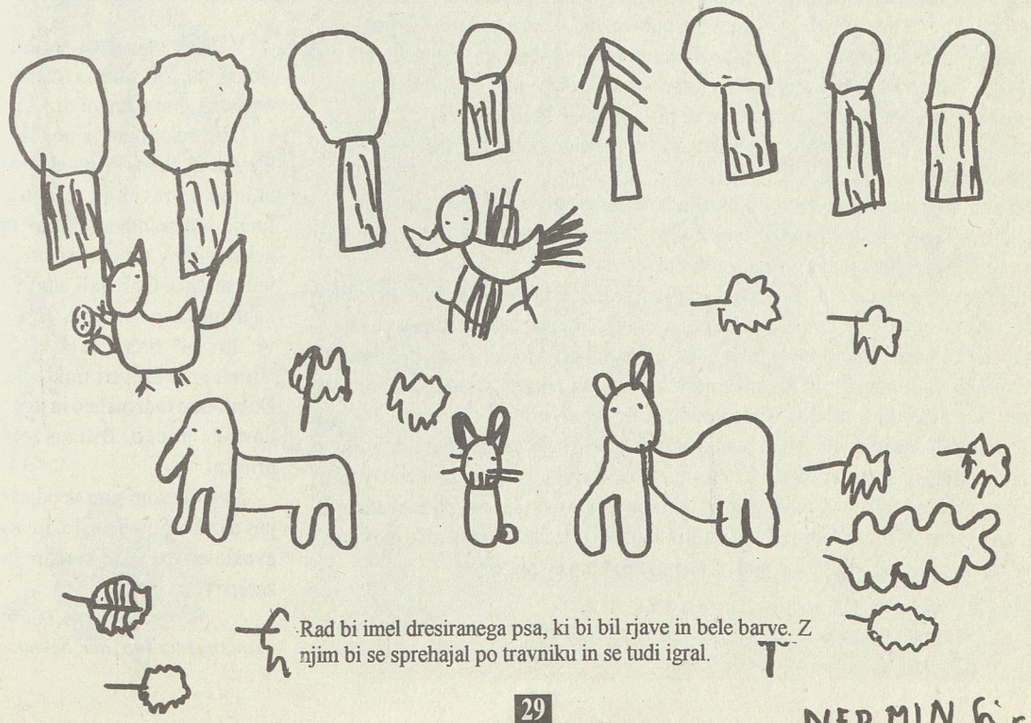

ŽIVETI SKUPAJ
(S PRIZADETIMI)

Na svetu je veliko prizadetih ljudi, ljudi, ki ne morejo brez težav, ali pa sploh ne morejo, prek pločnikov, po stopnicah, na avtobus ali vlak. Ne morejo poslušati radia, gledati televizije, imajo težave pri izobraževanju in doseganju mesta v družbi. Vendar so to resnični ljudje, kot je resnično življenje, ki ga živijo: njihove težave, ki jih povzročijo določene nesposobnosti, so resnične, kot so resnične tudi njihove sposobnosti. To so ljudje z manjšimi sposobnostmi, vendar ni nujno, da bi zaradi tega morali imeti v življenju težave. In vendar jih današnja družba ovira, da bi živeli polno in dejavno življenje. A ker je tako, je tudi družba ovirana pri oblikovanju takih odnosov med ljudmi, ki jih odlikujejo pristnost, bližina, sprejemanje, pomoč, razumevanje in sodelovanje.

Zgradili smo deželo, ki je podrejena potrebam in sposobnostim povprečne neprizadete večine, in le malo se zavedamo, da številne arhitekturne, izobraževalne in osebne ovire onemogočajo prizadetim ljudem polno sodelovanje, zmanjšujejo kakovost njihovega življenja in zapravljajo njihove človeške zmožnosti.

A morda je največja ovira, s katero se srečujejo prizadete osebe, podoba, ki smo si jo o njih ustvarili. Zaznavamo prizadetost, ne osebo: vidimo bergle, invalidski voziček, psa spremljevalca, slušni aparat ali protezo, ne vidimo pa človeka. Znamenja prizadetosti in naša pričakovanja, ki so se oblikovala v tej družbi v zvezi z njimi, prekrivajo in izrivajo vse druge sestavine njihove človekove podobe. Navadno ne vidimo ali pa ne slišimo resnice o njihovih resničnih sposobnostih, interesih, željah. Ne želimo se prepogosto srečevati s prizadetimi osebami in njihovimi problemi. Pripravljeni smo se umakniti, zamrmrati hitra opravičila in zbežati proč od njih, morda zato, ker jih ne razumemo, morda zato, ker se nekje globoko v podzavesti bojimo razumeti.

In vendar smo vsi odvisni od okolja, v katerem živimo, od svoje družine, sodelavcev in drugih družbenih ustanov, ki oblikujejo naše življenje, kljub temu pa precenjujemo samostojnost in samozadostnost.

Zato se moramo naučiti bolj spremenljivo vrednotiti naravo izkušnje, ki jo prinaša človeku njegova prizadetost. Odprti moramo biti za enakovredna srečanja s prizadetimi ljudmi, saj bomo le tako lahko zvedeli pravo resnico o njih. Spoznati moramo, da so ljudje, ki jih imenujemo prizadeti, tudi ljudje, ki so sposobni dati pomemben delež naši družbi. Spoznati moramo, da so problemi prizadetih ljudi problemi vseh nas in da jih lahko pomagamo reševati, kajti vsi, ki živimo z njimi v skupni družbi, smo del problema in vsi smo lahko tudi del rešitve. Življenje v naši deželi naj nikogar ne ovira, niti naj ne bo ovirano spričo ovir, ki smo jih postavili mi, vede ali nevede. Velja pač, da težave, ki jih imajo zdaj prizadeti ljudje, lahko postanejo tudi težave naših življenjskih poti. Zato bodite strpni do prizadetih.

Nada Hauptman, 8.b.
Osnovna šola Zadobrova

OBISKALI SO NAS GASILCI

Na šolo so prišli gasilci. Imeli smo vajo. V našem razredu je "gorelo". Gasilci so bili oblečeni za v ogenj. Trije učenci so ostali v razredu. Te učence so odnesli na nosilih. Gasilci so imeli maske. Gasilci so pokazali, kako bi se rešili skozi okno. Spuščali smo se po platnu. Ogledali smo si gasilski avto.

Tomaž Kozole, 4.razred
Osnova šola Ane Gale, Sevnica

NARAVOSLOVNI DAN

V torek smo imeli naravoslovni dan. Šli smo na Razbor. Ogledali smo si kmetijo.

Gospodar nam je pokazal hlev in okolico. Pripovedoval nam je o kravah in teličkih. Imajo sedemindvajset krav in nekaj telic. V cisterno so prelivali mleko. Ogledali smo si, kako molzejo na stroje. Imajo veliko bal trave za živino. Videli smo tudi tri traktorje. Dobili smo tudi malico in toplo domače mleko. Bili so zelo prijazni.

Z avtobusom smo se odpeljali nazaj v Sevnico. Taki naravoslovni dnevi so koristni in zanimivi.

Franci Ganc
Osnovna šola Ana Gale, Sevnica

ČUDOVITI VEČERI V STRUNJANU

V soboto, 29. julija, smo šli s Polžem na morje v Strunjan. Bilo nas je 21 varovancev in 9 delavcev. Pot je bila malo naporna, a kljub temu lepa, saj nas je na koncu poti čakalo morje. V Strunjanu smo se nastanili v domu. Naše bivanje bi bilo čudovito, če ne bi bilo stopnic, ki so nas vsak dan utrujale.

Vse dni je bilo zelo lepo vreme. Veliko smo se kopali in sončili. Na plažo smo se vozili s kombiji, da bi čimveč moči prihranili za večerne zabave.

Teh se z veseljem spominjam. Nekajkrat smo si priredili zabavo na dvorišču pred domom. Prinesli smo kasetnik in poslušali glasbo, ki nam je všeč. Zraven smo tudi zaplesali. Poskrbeli tudi za prigrizke in pijačo. Velikokrat smo si večere popestrili z družabnimi igrami. Igrali smo karte, tenis, odbojko,pa tudi balinali smo. Zadnji večer smo iskali skriti zaklad. Zelo sem vesela, da ga je naša skupina prva našla, saj smo dobili sladko nagrado.

Najbolj nam je ostal v spominu večer, ko smo šli v Lambado. Lambada je restavracija, kjer prirejajo plese z glasbo v živo. Ta večer je igral ansambel, ki so ga sestavljali štirje fantje. Zabavali so nas z raznovrstno glasbo. Veliko smo plesali in peli. Ko smo se utrudili, smo pili sok in jedli sladoled. Še nikoli nisem pojedla toliko sladoleda. Tam smo ostali pozno v noč, saj je bila zabava res odlična. Teden je prehitro minil. Morali smo se vrniti v Maribor. Z veseljem se spominjam teh dni, ki so mi popestrili vroče poletne dneve.

Natalija Polajšer
Varstveno-delovni center
Polž Maribor

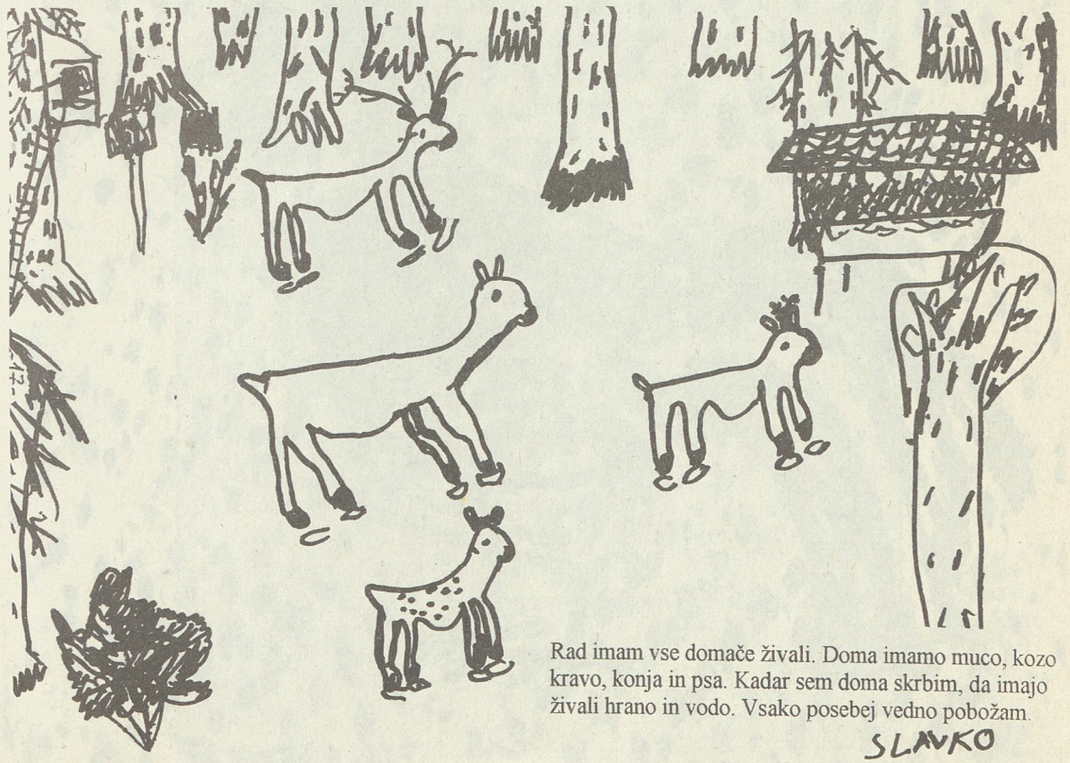

Rad imam vse domače živali. Doma imamo muco, kozo kravo, konja in psa. Kadar sem doma skrbim, da imajo živali hrano in vodo. Vsako posebej vedno pobožam.

SLAVKO

KAKŠNI OBČUTKI SE MI VZBUDIJO, KO ZUNAJ DEŽUJE?

Darja: Odvisno od mojega razpoloženja. Včasih mi je lepo gledati dežne kapljice, drugič sem žalostna, včasih pa me jezi.

Klavdija: Zoprn je ta dež, namesto da bi sijalo sonce. Lepše je, če sije sonce. Drugače je kar včasih prijetno malo dežja. A ne preveč. Le dežnik je nadležno nositi s seboj.

Nataša: Raje imam malo dežja.

Jelena: Meni ni prijetno, da dežuje. Takrat smo zaspani in nekateri so slabe volje. Meni je boljše, da je sonce.

Milena: Je lepo, včasih pa je zoprno, da dežuje. Raje imam sonce.

Aleš: Rajši imam sončno vreme.

Snežana: Ugaja mi bolj zmerno sončno in oblačno vreme.

Silvo: Ko dežuje, sem vesel. Na cesti so lužice. Po njih čofotam.

Alenka: Jesensko deževje me uspava.

Matjaž: Deževno vreme mi ni ravno pri srcu tedaj, ko sem v službi, drugače pa sploh ni slabo... Sonce je že malo boljše.

Valentin, Laura: Jaz mislim skoraj podobno kot Matjaž. Zelo sovražim dež, ker nimaš kam iti. Pa tudi zato, ker nastane, če močno dežuje, poplava.

NASVET

TELESNA DRŽA

Pokončna drža je posebnost človeške vrste. Za to dejanvost porabi človekovo telo najmanj energije in omogoča telesu najboljše delovanje vseh notranjih organov glede na psihomotorične sposobnosti posameznika. Običajna telesna drža po mnenju strokovnjakov kaže splošno zdravstveno stanje in razpoloženje - zadovoljstvo se na primer kaže v pokončni drži, žalost in neugodje pa v sključeni.

Pogosto imajo ljudje težave zaradi slabe telesne drže in neljubih posledic. Marsikje v mestu primanjkuje prostora za gibanje na svežem zraku, vendar to še ni razlog, da ne bi poskrbeli za nekaj minut vadbe.

Slaba drža ni prirojena. Poraja se že od dojenčkove dobe naprej. Najpogostejši vzrok je šibkost mišic, to pa je posledica njihove nedejavnosti. Drugi vzroki so še utrujenost, premalo počitka in predvsem v mlajši šolski dobi nepravilno nošenje torbe in sedenje v klopi, ker se mišice le enostransko naprezajo. Neskladen razvoj mišic pa povzroči slabo držo. Lahko nastanejo resne telesne okvare na hrbtenici, nogah in stopalih.

Zato moramo biti zelo pozorni, kako sedimo za mizo, kako se obuvamo, koliko se gibljemo na svežem zraku.

Zapisali smo vam nekaj nasvetov, kako lahko sami prispevamo k boljši telesni drži in s tem tudi zboljšamo telesno počutje.

1. Stojimo v lahkem razkoraku, globoko vzdihnemo in izdihnemo s priprtimi usti, spustimo zrak skozi zobe; vajo ponovimo 7-krat
2. Veliki čelni krogi nazaj, ponovimo 30-krat
3. Veliki čelni krogi nazaj, povezani s počepom, ponovimo 15-krat
4. Vzpon na stol in sestop, ponovimo do 15-krat
5. V stoji se pretegujemo z zvijanjem trupa in udov, iztezamo hrbet in upogibamo ude
6. Tek na mestu, dvakrat po 30 sekund.

Darja Fišer

3763
ZVEZA DRUŠTEV ZA POMOČ DUŠEVNO PRIZADETIM R SLOVENIJE
LJUBLJANA 2
SOŽITJE
Inv. št. R 115

Maj Piko ima rad kost.
Če vajši pa klobaso
Njegova slika visi
nad mojo postelja v
zavodu.

